

T. C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞGÜCÜNE NİTELİK KAZANDIRICI BİR
POLİTİKA OLARAK ORTAÖĞRETİM
DÜZEYİNDEKİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM VE
UYGULAMA SONUÇLARI

41296

Hazırlayan
Mahir GÜMÜŞ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nükhet AYAZ

İZMİR
1995

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : GÜMÜŞ

Adı : Mahir

Merkezimizce Doldurulacaktır

Kayıt No: 41296

TEZİN ADI

Türkçe: İşgücüne Nitelik Kazandırıcı Bir Politika Olarak Ortaöğretim
Düzeyindeki Mesleki Teknik Eğitim ve Uygulama Sonuçları

Yabancı Dil: The Results of The Professional Technical Education and The Practice on
The Intermediate Education Level As A Policy That Acquires Quality To
The Workforce.

TEZİN TÜRÜ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Doçentlik ☐ Tıpta Uzmanlık ☐ Sanatta Yeterlik ☐

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite :

Fakülte :

Enstitü :

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : AYAZ, Nükhet

Ünvanı : Doç.Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe	TEZİN SAYFA SAYISI:167 sayfa
TEZİN KONUSU (KONULARI) : 1.Mesleki teknik eğitime ilişkin temel kavramlar 2.Mesleki eğitim politikaları 3.Orta öğretim düzeyinde mesleki-teknik eğitim uygulamaları 4. Mesleki teknik lise mezunlarının durumunun saptanması ve amaçlarla karşılaştırılması	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER: 1.İşgücü 2.Mesleki eğitim 3.Teknik eğitim 4.Nitelikli işgücü 5.Yarı nitelikli işgücü	
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER : 1.Workforce 2.Vocational Training 3.Technical Education 4.Qualified Labour Force 5.Semi-Qualified Labour Force	
1. Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum. 2. Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir. 3. Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir. Yazarın İmzası :Tarih : ☒ ☐ ☐	

ÖZ

İnsangücünün nitelik ve nicelik yönünden ekonominin ihtiyaçlarına uygun olması kalkınma ve teknolojik gelişme açısından önemli bir husustur. Bu da mesleki teknik eğitimi teknolojik yapı ve istihdam koşullarıyla uyumlu olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Uyumun sağlanmasının ilk koşulu ise işgücünün eğitiminde öncelikle hangi faktörlere ve ne miktarda, hangi niteliklerde insangücüne gereksinim olduğunun saptanmasıdır.

Ülkemizde nitelikli işgücü yetiştirme sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. Endüstriyel anlamda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak ortaöğretim düzeyinde mesleki-teknik eğitim veren kuruluşların mevcut faaliyetlerinin yeterliliğinin saptanması sistemin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Durum böyle olunca sanayinin nitelikli işgücü gereksinimini ve bunu karşılamada mesleki-teknik eğitimin yeterlilik durumunun incelenmesi konusu gündeme gelmektedir.

Bu incelemenin amacı ortaöğretim düzeyli mesleki teknik eğitim faaliyetlerinin kalkınma planları ilgili otoritelerin görüşleri ve bu alandaki mevcut kaynaklar açısından değerlendirmek, konunun güçlü ve zayıf yönlerini sergilemek ayrıca iyileştirme önerileri geliştirmektir. Konu işgücüne nitelik kazandırıcı politikalar ve bunu karşılamada ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitimin yeterliliği olmak üzere birbirine bağlantılı olarak iki boyutta ele alınmakta ve yapılan karşılaştırmalardan bir sonuca gidilmektedir.

ABSTRACT

Today, the difficulties in the assurance of the workforce that has professional-technical educational form one of the most important critical periods with regard to rapidly development of Türkiye and especially industrialization in desired volume and quantity, be increased of production, be made to work of the present plants according to the profitability and efficiency principles. The developments in industry and technology cause deep and rapid changings in the knowledge, ability and in the behaviours of ones who work in this area. The entrance of the automation and the computer into business life is to be increased the production, and it makes essential the increasing of the workforce and education level into a high degree.

In the last quarter of the twentieth century; the globalization of the trade and industry and being able to causing to reach of industrialization movements to the desired level against the extraordinary developments that are lived, and teh national industry to show the developments that will satisfy the future's Türkiye which develops rapidly from the standpoint of socio-economics, are only dependent on the training of the workforce in needed number and quantity inaplanned and programmed form. Therefore, it becomes a compulsion that the proffessional-tecnical education satifies the needs of workforce has a quality that will fit in with the needs of economy and the development of tecnology.

In spite of this situation, the necessity of the qualified workforce of the industry and in satisfying this, the practices of the present professional-technical education and the subject of being investigated the the proficiency of theses practices come into agenda. From this comment, "The results of the proffessional-technical education and the practice on the intermediate education level as a policy that acquires quality to the workforce" is chosen as the thesis statement. The aim of this research is to exhibit the subject from the points of view of the recovery plans, the opinions of the related authorities, and the sources in this area; to evaluate the situation and to develop reform proposals.

The subject is examined in the form of chapters with the following order:

Chapter 1: In this chapter, it is dwelled upon the subject of population, the concepts related to work force and proffessional-technical education, the definitions and the principles. The aims. the principles, the historical development of the professional-technical education system, and the role of the professional-technical education in the economical development.

Chapter 2 : Education is subject to both to form the education institutions which aim the developing of the individual who is an useful person both for himself and for society in on side, and to plan the institutions, in a totality, that will improve the individual in a

quality that will participate to the social, economical and technological developments on the other side.

From this comment, in this chapter, the intermediate education-level professional-technical education policies that are fixing in the recovery plans are examined and it is tried to be produced the principles that acquire quality to the workforce.

Nevertheless, the proficiency of the present intermediate education-level professional-technical education policies that are fixing in the recovery plans are examined from the the point of view of the acquiring of the quality to the workforce in the limits of the basic principles and policies that are fixed, and the present problems are accepted.

Chapter 3: In our country, the unemployment problem includes a dilemma. In Türkiye, beside the using level of the workforce is low, it is also discussed that the skilled personnels in many areas can not be able to find job. In other words, from one side, while the work-sites decreases the capacity using because the qualified work force necessity can not be satisfied, on the other qualified work force necessity can not be satisfied, on the other side, for example, just 30 % of the graduates of industrial profession and technical high schools are able to work in their own profession and technical high schools are able to work in their own professions. This kind of situation is at least a clear sign of the supply and demand unsuitability from the view point of qualified man power in the market of workforce in Türkiye.

If the qualified personnels, who had grown up in their profession and are necessary for the work-sites and are preferred by the planner, are not used in their work-sites because they are not seen in the quality that can be employed by the employer, it can be commented as the sign of an important problem from the point of view of the education system.

In this chapter, it is brought about a survey that includes industrial profession high schools because of the dismissing of the present practices on the determining of the opinions of the establishments about the professional-technical high school students.

By commenting the discoveries related tried/test-subject/groups, it is suggested some proposals for the defeats that faced in practice.

Conclusion and Proposals: In this chapter, it is given that the result and solution proposal as which are reached in examinations and investigations that are made.

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "İşgücüne Nitelik Kazandırıcı Bir Politika Olarak Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Teknik Eğitim ve Uygulama Sonuçları" adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15.5.1995

Mahir GÜMÜŞ

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/...../19.... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mahir GÜMÜŞ'ün "İşgücüne Nitelik Kazandırıcı Bir Politika Olarak Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Teknik Eğitim ve Uygulama Sonuçları" konulu tezi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde saat da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜFUS, İŞGÜCÜ VE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM İLİŞKİSİ

1. GENEL AÇIKLAMALAR VE TANIMLAR.....	4
1.1. NÜFUS	4
1.2. İŞGÜCÜ	4
1.2.1. Endüstriyel İşgücünün Doğuşu ve Gelişimi	5
1.2.1.1. Endüstri Devrimi	5
1.2.1.2.20. Yüzyıl Bilgi Çağı	6
1.2.2. Nitelikli İnsan Gücü Kaynaklarının Ülkelerin Gelişme Seviyeleri Üzerindeki Etkisi	8
1.3. MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM	9
1.3.1. Mesleki - Teknik Eğitimin Amaçları	10
1.3.2. Mesleki - Teknik Eğitimin Temel İlkeleri	11
1.3.3. Mesleki Teknik Eğitimin Nitelikleri	12
1.3.4. Mesleki Teknik Eğitimin Eğitim Modelleri İçindeki Yeri	13
1.3.4.1. Örgün Eğitim	13
1.3.4.1.1. Genel Eğitim	14
1.3.4.1.2. Mesleki - Teknik Eğitim	14
1.3.4.1.3. Yükseköğretim	14
1.3.4.2. Yaygın Eğitim	15
1.3.4.2.1. Halk Eğitimi	15
1.3.4.2.2. Çıraklık Eğitimi	16

1.3.4.2.3. Hizmet Eğitimi.....	17
2. TÜRKİYEDE NÜFUS, İŞGÜCÜ VE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM.....	18
2.1. NÜFUS	18
2.2. İŞGÜCÜ	20
2.3. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM.....	22
2.3.1. Mesleki Teknik Eğitimin Gelişimi	22
2.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi.....	22
2.3.1.2. Cumhuriyetin İlk Yılları.....	26
2.3.2. Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı.....	30
2.3.3. Mesleki - Teknik Eğitim Sistemi	32
2.3.3.1.Sistemin Dayandığı Temel İlkeler	33
2.3.3.2.Sistemin Amaçları.....	35
2.3.3.3.Mesleki-Eğitim Türleri	36
2.3.3.3.1.Mesleki-Teknik Liselerde Gerçekleştirilen Örgün Eğitim ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması	36
2.3.3.3.2.Çıraklık Eğitimi.....	39
2.3.3.3.3.Meslek Kursları.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

PLANLI KALKINMA DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE'NİN ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİNDE TEMEL POLİTİKALAR, STRATEJİLER VE GELİŞMELER

1. KALKINMA PLANLARI	42
2. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM.....	43
2.1.PLANLI DÖNEMİN BAŞINDA MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİN SORUNLARI	43
2.2. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	44
2.3. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER.....	44

3. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM.....	46
3.1. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	46
3.2. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER.....	47
4. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTA ÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM	49
4.1. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	50
4.2. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA GELİŞMELER.....	51
5. DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİ	56
5.1. DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	56
6. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM	57
6.1. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	57
6.2. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER	60
7. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM ..	65
7.1. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR.....	65
7.2. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER	66
8. MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİM KURUMLARI.....	71
8.1. ERKEK TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	72
8.1.1. Erkek Teknik Öğretim Kurumları	72
8.1.1.1. Anadolu Teknik Liseleri.....	72
8.1.1.2. Anadolu Meslek Liseleri.....	73

8.1.1.3. Teknik Liseler	73
8.1.1.4. Endüstri Meslek Liseleri.....	74
8.1.1.5. Çok Programlı Liseler.....	74
8.1.1.6. Mesleki Eğitim Merkezleri	76
8.1.2. Erkek Teknik Öğretimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarında Gelişmeler	76
8.1.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi.....	77
8.1.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları	79
8.2. KIZ TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ.....	79
8.2.1. Kız Teknik Öğretim Kurumları.....	80
8.2.1.1. Kız Meslek Liseleri.....	80
8.2.1.2. Anadolu Kız Meslek Liseleri.....	80
8.2.1.3. Kız Teknik Liseleri	80
8.2.1.4. Anadolu Kız Teknik Liseleri.....	81
8.2.2. Kız Teknik Öğretimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarındaki Gelişmeler	81
8.2.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi.....	82
8.2.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları	82
8.3. TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ.....	82
8.3.1. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Kurumlar.....	83
8.3.1.1. Ticaret Meslek Liseleri.....	83
8.3.1.2. Akşam Ticaret Meslek Liseleri.....	83
8.3.1.3. Anadolu Dış Ticaret Meslek Liseleri	83
8.3.1.4. Anadolu Ticaret Meslek Liseleri	83
8.3.1.5. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri.....	84
8.3.1.6. Anadolu Sekreterlik Meslek Liseleri.....	84
8.3.1.7. Anadolu Mahalli İdareler Meslek Liseleri.....	84
8.3.1.8. Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri.....	84
8.3.1.9. Anadolu Basın-Yayın, Reklamcılık Liseleri	84

8.3.2. Ticaret ve Turizm Öğretiminde Okul, Öğretmen ve Öğrenci SayılarındaGelişmeler.....	85
8.3.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi.....	85
8.3.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları	87
9. MESLEKİ TEKNİK LİSE MEZUNLARININ DURUMU	87
9.1. MESLEKİ-TEKNİK LİSE MEZUNLARINI İZLEME ÇALIŞMALARI.....	88
9.1.1. METGE (Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi).....	88
9.1.2. OSANOR ve METEP	91
9.2. MESLEKİ-TEKNİK LİSE MEZUNLARININ YÜKSEKÖĞRETİM OLANAKLARI.....	92
10. MESLEKİ-TEKNİK ORTAÖĞRETİMİN VERİMLİLİĞİ	94
11.ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİN BAŞLICA SORUNLARI	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İZMİR İLİNDE 3308 SAYILI ÇIRAKLIK VE MESLEK EĞİTİMİ KANUNU UYARINCA ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNE YAPTIRILAN MESLEK EĞİTİMİ VE UYGULAMASINA VE İŞLETME SORUMLULARININ BU ÖĞRENCİLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	100
2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	100
3. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	101
3.1. ANKET KAPSAMINA ALINAN GRUPLAR İLE İLGİLİ BULGULAR...	101
3.1.1. Öğrenciler.....	101
3.1.2. Koordinatör Öğretmenler.....	109
3.1.3. İşletmeler.....	111
3.2. MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	115
3.3. İŞLETME SORUMLULARININ ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	128

3.4. MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	132
3.4.1. Meslek Eğitimi Uygulamasının İşletmelerde Gerçekleştirilmesinin Yararlılığı Konusundaki Görüşlere Katılma Durumu.....	132
3.4.2. Meslek Eğitimi Uygulamasının Tamamının İşletmelerde Gerçekleştirilememesinde Etkili Olan Faktörler	138
4. ARAŞTIRMA BULGULARININ ÖZETİ.....	147
SONUÇ VE ÖNERİLER	154
YARARLANILAN KAYNAKLAR	162
EKLER	168

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No:	1	Cumhuriyet Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimi	30
Tablo No:	2	1961 Yılında Mesleki-Teknik Liselerin Mevcut Durumu(Bin)	43
Tablo No:	3	I. Kalkınma Planında Lise ve Mesleki-Teknik Liselerde Öğrenci Hedefleri ve Gerçekleşmesi	45
Tablo No:	4	Lise Seviyesinde Genel Öğretim ve Mesleki-Teknik Öğretim Ayrımı	45
Tablo No:	5	Lise Seviyeli Okullarda Gelişme (1968-1972)	47
Tablo No:	6	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Öğrenci Sayıları, Hedefler ve Gerçekleşme Durumları	48
Tablo No:	7	Mesleki-Teknik Okullarda Ortalama Verimlilik ve Terk Oranları (%)	49
Tablo No:	8	1973 Yılı İtibariyle Orta Öğretimde Öğrenci Başına Birim Maliyetler	50
Tablo No:	9	Teknik Liselerde Gelişme Hedefleri (1973-1978)	51
Tablo No:	10	Okullaşma Oranlarındaki Gelişme (1973-1978)	52
Tablo No:	11	Teknik Liselerde Gelişme (1973-1978)	52
Tablo No:	12	Endüstri Meslek Liselerinde Gelişme (1973-1978)	53
Tablo No:	13	Kız Meslek Liselerinde Gelişme (1973-1978)	54
Tablo No:	14	Ticaret Meslek Liselerinde Gelişme (1973-1978)	54
Tablo No:	15	Mesleki-Teknik Eğitimde Öğrenci Sayıları, Hedefler ve Gerçekleşme Oranları (1978-1977) (Bin)	55
Tablo No:	16	Genel Lise ile Mesleki-Teknik Liselerin Çağ Nüfusuna Göre Okullaşma Oranları (1963-1977)	56
Tablo No:	17	Vasıflı İşçi Hedefleri (Bin)	58
Tablo No:	18	Beşinci Kalkınma Planı Döneminde Liselerde Sayısal Hedefler(Bin)	59
Tablo No:	19	Beşinci Kalkınma Planı Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimde Sayısal Gelişmeler (Bin)	61

Tablo No:	20	Dört Eğitim Yılında Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Gören Öğrenci Sayısı (1986-1990)	62
Tablo No:	21	İşgücünün Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (1960-1985)	63
Tablo No:	22	Bazı Ülkelerde İşgücünün Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı	63
Tablo No:	23	Beşinci Plan Döneminde Orta Öğretimde Okullaşma Oranı Hedefleri ve Gerçekleşmeler	64
Tablo No:	24	Orta Öğretimde Sayısala Hedefler (1988-1994) (Bin kişi)	66
Tablo No:	25	Cumhuriyet Döneminde Sayısal Gelişmeler	67
Tablo No:	26	Altıncı Kalkınma Planı Döneminde Orta Öğretimde Okullaşma Oranı, Hedefleri ve Gerçekleşmeler	67
Tablo No:	27	Altıncı Kalkınma Planı Döneminde Mesleki-Teknik Liselerde Okul, Öğrenci, Öğretmen Sayıları ve Mesleki-Teknik Eğitimin Orta Öğretimdeki Payı	68
Tablo No:	28	Açık Öğretim Lisesine Başvuran Doğum Yıllarına ve Çalışma Durumlarına Göre Dağılım (1993-1994 Öğretim Yılı).....	71
Tablo No:	29	(1991-1995) Ders Yılları İtibariyle Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Endüstriyel Teknik Öğretim Okullarının Okul Sayısı, Program Türleri, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları	75
Tablo No:	30	Devlet, Milli Eğitim Bakanlığı ile Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün(1989-1993) Yıllarına İlişkin Bütçesi	78
Tablo No:	31	Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okulların Öğrenci ve Öğretmenlerin Durumu	81
Tablo No:	32	Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün Son Beş Yıllık Bütçe Durumu	82
Tablo No:	33	Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğünün (1990-1995) Yılları Arasındaki Okul Sayısı Öğrenci ve Öğretmen Sayısını Gösterir İstatistiki Bilgiler	86
Tablo No:	34	Milli Eğitim Bakanlığı ile Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğünün Son Beş Yıllık Bütçesi	87
Tablo No:	35	Mezuniyetten Sonra İş Bulup Çalışanların Oranı	88
Tablo No:	36	Mezunların Buldukları İşlerin Okulda Yetiştirildikleri Alanla İlişkisi	89

Tablo No:	37	Öğrencilerin Mesleki-Teknik Eğitim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımı	102
Tablo No:	38	Anne ve Babaların Eğitim Düzeyleri	103
Tablo No:	39	Anne ve Babaların Mesleklere Göre Dağılımı	103
Tablo No:	40	Ailelerin Aylık Gelir Düzeyi	104
Tablo No:	41	Ailelerin Öğrenci Üzerinde Etkili Olduğu Konular	104
Tablo No:	42	Öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesini Seçmelerinde Etkili Olan Faktörler	105
Tablo No:	43	Öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesine Hangi Amaçla Geldiklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	105
Tablo No:	44	Öğrencilerin Toplumda Saygın Meslek Gruplarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	107
Tablo No:	45	Meslek Uygulamasını İzlemek Üzere Görevlendirilen Koordinatör Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı	109
Tablo No:	46	Koordinatör Öğretmenlerin Meslek Eğitimi Uygulamasına Yönelik Olarak Hizmetiçi Eğitim Görme Durumu	110
Tablo No:	47	Ankete Cevap Veren İşletmelerde Çalışan İşçilerin Dağılımı.....	111
Tablo No:	48	İşletme Sorumlularının İşçi Arama Şekilleri ve İşçi Kaynaklarına Yönelik Görüşlerin Dağılımı	113
Tablo No:	49	Sanayinin Nitelikli İşgücü İhtiyacının Karşılanabilmesi İçin En Etkili Olabilecek Mesleki-Eğitim Düzenine İlişkin Görüşlere Katılma Durumu	114
Tablo No:	50	İşletmelere Meslek Uygulaması İçin Gönderilecek Öğrencilerin Nasıl Tesbit Edilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	116
Tablo No:	51	İşletmeye Gönderilmeyen Öğrencilerin Meslek Eğitimi Uygulamasının Okulda Gerçekleştirilmesi Düzeyine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	118
Tablo No:	52	İşletmelerde Meslek Uygulaması Yapılan Meslek Dalıyla Öğrencinin Okuldaki bölümü Arasındaki İlgî Durumuna Yönelik Görüşlerin Dağılımı	120
Tablo No:	53	Öğrencilerin işletmelerdeki Tezgahlardan Yararlanabilme Durumuna İlişkin Görüşlerin Dağılımı	120
Tablo No:	54	İşletmelerde Yapılan İş ve İşlemlerin Usta Öğreticiler Tarafından Anlatılması	122

Tablo No:	55	İşyerinde Mesleki-Becerileri Öğrenme Şekillerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	123
Tablo No:	56	Koordinatör Öğretmenlerin İşyerinde Denetim Fonksiyonlarını Ne Ölçüde Yerine Getirdiklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	124
Tablo No:	57	Mesleki Teorik Derslerin Meslek Uygulamasına Olan Katkısına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	125
Tablo No:	58	Mezuniyetten Sonra Öğrencileri İşletmede İstihdam Etme İsteğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	127
Tablo No:	59	Koordinatör Öğretmene Düşmesi Gereken Öğrenci Sayısına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	128
Tablo No:	60	Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Teorik Bilgi ve Becerilerine Yönelik Görüşlerin Dağılımı	130
Tablo No:	61	Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ofis ve Nezaret Etme Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	130
Tablo No:	62	Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin İş Piyasasında İstenilen Niteliklere Sahip İşgücü Olarak Tanımlanabileceğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	131
Tablo No:	63	Meslek Eğitimi Uygulamasının İşletmelerde Gerçekleştirilmesinin Yararlılığı Konusundaki Görüşlere Katılma Durumu	133
Tablo No:	64	Meslek Eğitimi Uygulamasının Tamamının İşletmelerde Gerçekleştirilememesinde Etkili Olan Faktörler	140

ŞEKİLLER

Şekil No:

1 -	Türkiye'de Eğitim Sisteminin Yapısı	31
2 -	Mesleki-Teknik Eğitim Sistemi	33
3 -	Öğrencilerin Cinsiyet Durumuna Göre Bölümlere Dağılımı	102
4 -	Öğrencilerin Bulundukları Okulların Öğretim Programlarından Memnuniyetlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	106
5 -	Mesleklerin Saygın Olma Nedenleri	107
6 -	Öğrencilerin Yükseköğrenime Devam Edip Etmeyeceklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	108
7 -	Öğrencilerin Yükseköğrenimlerini Kendi Meslek Alanlarıyla İlgili Bir Bölümden Sürdüreceklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	108
8 -	Meslek Branşlarına Göre Koordinatör Öğretmen Görevlendirme	110
9 -	İşletmelerde Üretimin Gerekletirdiği Bilgi ve Alışkanlıkları En Fazla Taşıyan İşçi Grupları	112
10 -	İşletme Sorumlularının İşgücünde Aradıkları Nitelikler	113
11 -	İşletme Sorumlularının Verimli İşgücü Tanımında Yer Alan Nitelikler	115
12 -	İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması Yapacak Öğrencilere Yönelik Hazırlık Eğitimi	116
13 -	İşletmelerdeki Usta Öğreticilerin İş Pedagojisi Düzeyleri	118
14 -	Okulda Telafi Eğitiminin Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	119
15 -	İşletmedeki Tezgahlar Eğitimin Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	121
16 -	İşletmelerde Meslek Uygulaması Sırasında Yapılan İş ve İşlemlerin Usta Öğreticiler Tarafından İzlenme Durumu	125
17 -	Öğrencilerin Mezuniyetten Sonra Uygulama Yaptığı İşletmede Çalışabilmesi	126
18 -	Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerin İşyerinde Bulunan Teknolojik Araç ve Gereçler Hakkında Bilgi Düzeyi	129
19 -	Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Pratik Bilgi ve Beceri Düzeyleri	129
20 -	Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarının İşe Girerken Tercih Edilmeleri	131

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
a.g.r.	:	Adı geçen rapor
a.g.t.	:	Adı geçen tebliğ
A.Ü.	:	Ankara Üniversitesi
APKK	:	Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu
BASİSEN	:	Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası
BBYKP	:	Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
C	:	Cilt
CORD	:	Mesleki ve Araştırma Merkezi
ÇMEK	:	Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu
ÇMTEGVF	:	Çıraklık ve Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu
DBYKP	:	Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
EMT	:	Elektromekanik Taşıyıcılar
ESİAD	:	Ege Sanayicileri ve İşadamları Derneği
f.	:	Fark
G.Ü.	:	Gazi Üniversitesi
GNS	:	Genel Nüfus Sayımı
G	:	Gerçekleşme
H.E.G.M.	:	Halk Eğitim Genel Müdürlüğü
HGO	:	Hedefin Gerçekleşme Oranı
HİA	:	Hanehalkı İşgücü Anketi
HÜ	:	Hacettepe Üniversitesi
İİBK	:	İş ve İşçi Bulma Kurumu
İTÜ	:	İstanbul Teknik Üniversitesi

M.E.B.	:	Maliye Eğitim Bakanlığı
M.E.	:	Milli Eğitim
M.P.M.	:	Milli Prodüktivite Merkezi
MESS	:	Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
METARGEM	:	Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi
METEP	:	Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi
METGE	:	Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi
METK	:	Milli Eğitim Temel Kanunu
OECD	:	Ekonomik ve Kalkınma İşbirliği Örgütü
OSANOR	:	Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi
PH	:	Plan Hedefleri
SBF	:	Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TİG	:	Türkiye İktisat Gazetesi
TİSK	:	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜBİTAK	:	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
TÜSİAD	:	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler, Eğitim Bilim ve Kültür Kurulu
vd	:	ve devamı

GİRİŞ

Eğitim insangücü kaynaklarını, ekonominin ve teknolojinin gereksinimlerine göre nitelendirip, ekonomik ve sosyal kalkınmanın daha çabuk gerçekleşmesini mümkün kılmada temel bir araçtır.

Bir ülkenin eğitim sistemini, o ülkenin siyasi, sosyal kültürel ve ekonomik sistemleri meydana getirir. Eğitim sistemi çevreleyen siyasi atmosferin, eğitim sisteminin gelişmesinde rol oynayan en güçlü faktörlerden biri olduğu bir gerçektir. Bu bakımdan eğitim hizmetlerinden beklenen faydanın elde edilebilmesi, bu sistemin hem birbirleriyle hem de toplumun diğer ekonomik ve sosyal şartlarıyla tutarlı ve dengeli olmasıyla mümkündür.

Bilindiği üzere ülkemiz kalkınmanın temel aracı olarak hızlı sanayileşme yolunu seçmiş ve benimsemiştir. Hızlı sanayileşme, toplumsal hareket ve değişiklikleri de beraberinde getirmiş ve bu sektörde yapısal değişime yol açmıştır. Nitekim sanayileşmeye ağırlık verilmesi tarım kesiminden sanayi kesimine işgücü akımını hızlandırmıştır. Ülkemizde sanayileşme yolu ile kalkınma tercihi üretimin gelişmesini sağlamış, bu alandaki gelişmeye uygun insangücü eğitiminin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu açıdan ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde en etkin yol mesleki-teknik eğitimidir.

Günümüzde mesleki-teknik öğretim görmüş işgücü temindeki güçlükler, Türkiye'nin hızlı bir şekilde kalkınması ve özellikle arzulan hacim ve ölçüde sanayileşmesi, üretimin arttırılması, mevcut tesislerin verimlilik ve kârlılık esaslarına göre çalıştırılması bakımından en önemli darboğazlardan birini teşkil etmektedir. Endüstri ve teknolojiadaki gelişmeler bu alanda çalışanların bilgi kaabiliyet ve davranışlarında derin ve hızlı değişimlere yol açmıştır. Otomasyon ve bilgisayarın iş hayatına girmesi, iş üretimini hızla arttırmış, mevcut iş gücünün eğitim düzeyinin yüksek bir seviyeye çıkmasını zaruri hale getirmiştir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ticaret ve endüstrinin küreselleşmesi ve iş hayatı ile ilgili teknolojilerde yaşanan olağanüstü gelişmeler karşısında sanayileşme hareketlerinin istenilen düzeye ulaştırılabilmesi, milli sanayinin sosyo-ekonomik yönden hızla gelişen yarının Türkiye'sine cevap verecek gelişimi göstermesi ancak ihtiyaç duyulan sayı ve nitelikteki işgücünün planlı ve programlı bir şekilde yetiştirilmesine bağlıdır. Bunun için de mesleki-teknik eğitimin, ekonominin ihtiyaçlarına ve teknolojinin ihtiyaçlarına ve teknolojinin gelişmesine ayak uyduracak nitelikli işgücü ihtiyaçlarını karşılaması zorunlu hale gelmiştir.

Durum böyle olunca sanayinin nitelikli işgücü gereksinimini ve bunu karşılamada mevcut mesleki-teknik eğitimin uygulamaları ve bu uygulamaların yeterlilik durumunun incelenmesi konusu gündeme gelmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak "işgücüne nitelik kazandırıcı bir politika olarak ortaöğretim düzeyindeki mesleki-teknik eğitim ve uygulama sonuçları" tez konusu olarak seçilmiştir. Bu araştırmanın amacı konuyu kalkınma planları, ilgili otoritelerin görüşleri ve bu alandaki kaynaklar açısından sergilemek, durumu değerlendirmek ve iyileştirme önerileri geliştirmektir.

Haziran 1986'da yürürlüğe giren 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu uyarınca Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı nitelikli insangücü ve kıdemsiz teknisyen düzeylerinde teknik, mesleki ve ticari eğitimin sağlanmasını da içerip, yüksek öğrenime kadar uzanan bütün eğitim düzeylerinin kontrolünden, koordinasyonundan ve revizyonundan sorumludur. Bakanlığın izni olmaksızın ilk ve orta düzeyde hiçbir örgün eğitim ve öğretim kurumu kurulamaz. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim faaliyetleri mesleki-teknik liseler aracılığı ile yürütülmektedir. Mesleki-teknik liseler; iş ve meslek alanlarına nitelikli eleman yetiştiren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde mesleki-teknik liseler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Genel Müdürlükler bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Bunun dışında Milli Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren diğer bakanlıklara ait meslek liseleri de mevcuttur.

Seçilen tez konusunun ve meslek-eğitimi kavramının çok geniş kapsamlı olması nedeniyle sonuca varabilmek için konunun sınırlandırılması zorunluluğu doğmuştur.

Bu nedenle ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim uygulamalarını incelerken, üç genel müdürlüğe bağlı (Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü) olarak faaliyetlerini sürdüren mesleki-teknik liselere yer verilmiş, bunun dışında kalan Genel Müdürlükleri ve Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki bakanlık ve kuruluşların eğitim faaliyetleri kapsam dışında tutulmuştur.

Bu sınırlar çerçevesinde konu, aşağıda belirtilen sıra ile bölümler halinde incelenmiştir.

Birinci bölüm; bu bölümde, nüfus, işgücü ve mesleki-teknik eğitimle ilgili kavramlar, tanımlar ve esaslar üzerinde durulmuştur. Mesleki-teknik eğitim sisteminin; amaçları, ilkeleri, tarihsel gelişimi ve mesleki-teknik eğitimin ekonomik kalkınmadaki rolü bu bölümde incelenen konular arasındadır.

İkinci bölüm; eğitim, bir yandan bireyin kendine ve topluma yararlı bir insan olarak yetişmesini amaçlayan eğitim kurumlarını oluştururken, diğer yandan, bireyi toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere katkıda bulunacak nitelikte geliştirecek kurumları bir bütünlük içinde planlamak durumundadır.

Bu nedenle gerçekçi bir ulusal mesleki-teknik eğitim politikası ve planlaması toplumun, çağın gereksinimleri ile tutarlı olması gerekir. Mesleki-teknik eğitim politikalarının belirleyici etmenleri toplumsal yapı, toplumun iç dinamikleri ve endüstriyel gelişme doğrultularıdır. Ayrıca mesleki-eğitim politikalarında bir takım amaçlara erişmek için gerekli politikalar ve araçlar birlikte ele alınarak planlanmak durumundadır.

Bu düşünceden yola çıkarak bu bölümde, kalkınma planlarında saptanan ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim politikaları incelenmiş ve işgücüne nitelik kazandırıcı ilkeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bunun yanısıra, saptanan temel ilke ve politikalar çerçevesinde işgücüne nitelik kazandırılması açısından mevcut ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim uygulamalarının yeterliliği incelenmiş, mevcut sorunlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm; ülkemizde işsizlik sorunu bir ikilemi içermektedir. Türkiye'de insangücünün kullanım düzeyinin düşük olmasının yanında pek çok alanda yetişmiş elemanın iş bulamaması da sözkonusu olmaktadır. Diğer bir ifade ile, bir yandan işyerleri nitelikli işgücü gereksiniminin karşılanamaması nedeniyle kapasite kullanımını düşürürken diğer yandan örneğin endüstri meslek ve teknik lise mezunlarının ancak % 30'u mesleklerine uygun işlerde çalışabilmektedirler. Böyle bir durum Türkiye'deki işgücü piyasasında enazından nitelikli işgücü açısından arz-talep uygunsuzluğunun açık bir göstergesidir. Plancı tarafından gerekli görülen ve işyerleri içinde gereksinim duyulan mesleklerinde yetişmiş nitelikli elemanlar, eğer işveren tarafından istihdam edilebilir nitelikte görülmedikleri için işyerlerinde kullanılmıyor ise bu eğitim sistemi açısından önemli bir sorunun işareti olarak yorumlanabilir.

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun en güçlü yönlerinden biri de okul-sanayi işbirliğini sağlayıcı düzenlemeleri içermiş olmasıdır. Bu amaçla 1986 yılından itibaren meslek lisesi öğrencilerine işletmelerde meslek eğitimi uygulamaları yaptırılmaya başlanmıştır. Bu uygulamaların en önemli amacı işletme sorumluların öğrencileri tanınması ve öğrencilere okul dönemi içerisinde iş tecrübesinin kazandırılmasıdır.

Bu bölümde, yukarıda belirtilen hususlarda mevcut uygulamaların açıklığa kavuşturulması ve işletmelerin mesleki-teknik lise öğrencileri ile ilgili görüşlerinin saptanması amacıyla endüstri meslek liselerini kapsayan bir araştırmaya yer verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan denek grupları ile ilgili bulgular yorumlanarak, uygulamada karşılaşılan aksaklıklar için bir takım sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜFUS, İŞGÜCÜ VE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM İLİŞKİSİ

1. GENEL AÇIKLAMALAR VE TANIMLAR

1.1 NÜFUS

Nüfus; bir arazi parçası üzerine yerleşmiş olarak yaşayan insanlar topluluğu diğer bir ifade ile bir ülkenin insan kaynağı olarak tanımlanabilir. Bir ulusun ekonomik gelişmesi, büyümesi ve daha hızlı bir kalkınma gösterebilmesi ile nüfus arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu çeşitli iktisatçı ve demograflar tarafından kabul edilmiştir. Nüfus kavramı tümüyle ele alındığı zaman büyük önem taşır. Nüfus miktarı, nüfusun yaş gruplarına göre ayrımı, nüfusun artış hızı, nüfusun eğitim düzeyi, nüfusun kent ve kırsal alanlara göre dağılımı bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı hakkında bize önemli fikirler vermektedir¹.

Nüfusun ekonomik önemi, insan faktörünün ekonomik faaliyete iki değişik açıdan katılmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten insan faktörü ekonomik hayata hem üretici hem de tüketici fonksiyonlarıyla dahildir. Şayet bir ülke nüfusunun üretici fonksiyonu tüketici fonksiyonundan kuvvetli ise yani toplam nüfus tükettiğinden fazla üretiyorsa nüfus ekonomik gelişmeyi hızlandıran itici bir güç olur². Sosyal ve ekonomik gelişme açısından insan ihtiyaçlarının tatminini sağlayacak mal ve hizmetlerin üretimine katılan hemde ekonomik değerlerin yaratılmasında rol oynayan çalışan kişiler (meslek sahibi) böyle bir fonksiyon görmeyen ve sadece tüketim fonksiyonu içerisinde yer alan kişilerden daha önemlidir. Bu açıdan nüfusun kullanılış şekli ve yapısı her ülkenin sosyal ve ekonomik politikalarının temel unsurudur.

1.2. İŞGÜCÜ

Çalışma çağına olup çalışma arzu ve iktidarına sahip bulunan cari ve geçer ücret hadlerinde emeğini arz etmeye hazır durumdaki fertlerin meydana getirdiği topluluğa işgücü denir³. İşgücü seviyesi bir ülkenin insan toplamı olarak potansiyel emek arzı seviyesini belirtir. İnsan miktarı yönünden emek arzı potansiyelini tayin eden faktör, işgücünün miktarı ve genel nüfusa oranıdır. Zira her ülkede nüfusun işgücüne katılma oranı eşit değildir. İstihdam seviyesinin tesbitinde de işgücü miktarı ve işgücüne katılma oranları uluslararası mukayeselerde temel verilerin başında gelmektedir. Buna işgücüne katılma oranı da dahil edilebilir⁴.

¹ Koray BAŞOL; *Türkiye Ekonomisi*, İzmir 1994, s.9.

² Sebahattin ZAIM; *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul 1986, s.104.

³ Orhan TUNA-Nevzat YALÇINTAŞ; *Sosyal Siyaset*, İstanbul 1988, s.60.

⁴ ZAIM, a.g.e. s.113.

İnsan hayatını etkileyen en önemli faktörlerinden biri de bireyin sahip olduğu mesleğidir. Meslek, bir insanın geçimini sağlamak için devamlı olarak yaptığı işidir. Bir insanın mesleği genel olarak kendisinin toplumda işgal ettiği statü ve itibarını yaşayabileceği yeri ve hayat standardını tayin eder. Bu bakımdan meslekler sadece kişiler için değil aynı zamanda toplumun yaşamını sürdürebilmesi sosyal, ekonomik ve teknolojik yönlerden kalkınması için önemlidir¹.

İnsan hayatını gerek ekonomik ve gerekse sosyal açıdan etkileyen en önemli gelişme 18. yüzyılın ortalarında meydana gelmiştir. Endüstri devrimi o güne kadar olan meslek yapısında büyük değişikliklere yol açmış, tarımla veya küçük el sanatlarıyla uğraşan insanlar kısa bir süre sonra kendilerini fabrikalarda işçi olarak bulmuşlardır. Bu gelişmelere kadar bağımsız olarak çalışmakta olan çiftçi, esnaf ve sanatkarın çoğu başka bir kimsenin hizmetinde işçi olarak çalışmaya başlayarak bağımsızlıklarını yitirmişlerdir. Böylece geçimini sağlayabilmek için bütün ömrünü başkasının hizmetinde geçirmek zorunda kalan kişilerden oluşan işçi sınıfı doğmuştur.

1.2.1. Endüstriyel İşgücünün Doğuşu ve Gelişimi

Tarihsel gelişim süreci içerisinde, insanın bir üretim girdisi olarak işlevi sürekli olarak değişmiştir. İnsanoğlu fiziksel güce dayalı işlerden kurtulmaya, bu tür işleri diğer üretim girdileri olan doğa güçlerine ve fiziksel sermayeye aktarmaya çalışmıştır. Bu aktarma işlemine önce üretim sürecinde enerji sağlama işlevinin, su ve rüzgar gibi doğa güçlerine devredilmesiyle başlanmıştır. Daha sonra bazı hayvanlardan yararlanılmıştır. Buhar makinasının bulunmasıyla, enerji sağlama işi makinelerle devredilmiştir. Uygarlığın gelişim sürecinde önemli bir aşama ve geçiş dönemini oluşturan bu olay Endüstri devriminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir².

1.2.1.1 Endüstri Devrimi

Endüstri devrimi 18. yüzyılın ortalarında özellikle dokuma endüstrisinde bir yığın yeni buluşun uygulamaya konulmasıyla başlamıştır. O güne değin kişisel beceriye dayalı dokuma üretimi, iplik eğirme makinalarının, dokuma tezgahlarının ve buhar gücünün kullanılmasıyla kişisel beceriye bağlı olmaktan çıkmış, gerek nitelik ve gerekse nicelik olarak üretimde bir devrim yaratmıştır³.

19. yüzyılın başlarına kadar dörtte üçü çiftçi olan, bundan başka geniş bir burjuva tabakasının küçük burjuva tabakasını bağımsız varlıklar olarak kendi içine alan ve tarihin eski devirlerinde feodal bir yapıyı birlikte getiren milletler az bir zaman zarfında tamamıyla alt üst olmuşlardır. Bunlardan büyük bir kısmının sosyal bakımdan kökleri ile bağı kesilmiş, başka yerlere sürüklenen kumlar gibi endüstri bölgelerine göçmüşler ve buralarda büsbütün yeni bir hayat ve çalışma şartlarına

¹ Nuri ÇELİK; *İş Hukuku Dersleri*, İstanbul 1990, s.3-4.

² Tamer MÜFTÜOĞLU; *İşletme İktisadi*, Ankara 1989, s.66-67.

³ Meryem KORAY; *Endüstri İlişkileri*, BASİSEN Eğitim ve Kültür Yayınları, İzmir 1992, s.15.

bağlanmışlardır. Her zaman sanayileşmeye bağlı olan şehirleşme olayı bu sosyal tabakaların yer değiştirmesinin şiddetini arttırmış aynı zamanda endüstrileşme ile muazzam şekilde birlikte giden kuvvetli bir nüfus artışı olayı da endüstrileşmeye büyük bir dinamizm kazandırmıştır¹.

Endüstri devrimi temelde makinanın üretimde kullanılması olayıdır. Makinalı üretime geçmeden önce tarım dışında, el sanatlarının oluşturduğu küçük bir yapım ve üretim ekonomisi sözkonusuydu. Bu kesimde üretilenlerin gerek nitelik, gerek nicelik olarak ekonomide önemli bir ağırlığı da bulunuyordu. Bu nedenle bilindiği gibi Fizyokratlar (doğal düzen taraftarları) ulusal gelirin yalnızca tarım sektöründe yaratıldığını ve buradan diğer sektörler arasında bir dağılıma gidildiğini ileri sürmüşlerdir. Fakat endüstrileşme olgusuyla endüstri sektörü ekonomide en çok değer yaratan kesim konumuna gelmiştir². Endüstri devrimi beraberinde seri üretim esasına dayalı olan otomasyon sürecini de getirmiştir. Bu süreçte daha fazla miktarlarda malî düşük maliyetle üretmek için faaliyetleri basitleştirmek ve etkin hale getirmek temel amaçtı.

Üretim hattında işçilerin eğitimi çok özel ve çok dar kapsamlıydı. İşçiler belli bir işi yapmak için eğitilirdi. Bir çok işler dar kapsamlı ve çok tekrarlanır olmasına rağmen yüksek düzeyde beceri gerektirirdi. Bu eğitim şekli, donanımında ve üretim hattında fazla değişiklik olmadığı sürece seri üretim montaj hattında çalışan işçiler için yetmekteydi. Herhangi bir değişiklik, işçinin yeni gelen makina, iş ve işlem hakkında yeniden eğitilmesini gerektiriyordu. İşverenler işçilerden özel iş becerilerine sahip olmalarının yanında, işe vaktinde gelmelerini, iyi iş ahlakına sahip olmalarını, rutin işlere karşı sabırlı olmalarını ve belirlenen politikaları ve işlemleri uygulayabilmelerini beklemekteydi.

Yakın çağa damgasını vuran sanayileşme süreci, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin örnek aldığı bir model haline gelmiştir. Tarım ağırlıklı bir toplumdan sanayileşmeye geçiş, kalkınmanın tek çözüm yolu olarak görülmüştür.

1.2.1.2. 20. Yüzyıl Bilgi Çağı

İçinde yaşadığımız döneme birkaç değişik ad verilmektedir. Bilgi çağı, yüksek teknoloji çağı, bilgisayar çağı vb. Adına bakılmaksızın herkes dünya çapında üretimde, mal ve hizmet değişiminde ulusal ekonomileri etkileyecek nitelikte çok büyük değişikliklerin olduğunu anlamaktadır. Bu büyük değişiklikleri doğuran pekçok etken vardır. En önemli iki etken teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve piyasaların küreselleşmesidir. Bu döneme bilgisayarın büyük etkisi, bilginin fiber optik kablolar, uydular faks makinaları, bilgisayar ve taşınabilir haberleşme araçları ile dünya çapında hızlı iletişimi nedeniyle "Bilgi Çağı" adı da verilmektedir. Bilgisayar sadece bilgi üretimine yardımcı olmakla kalmamakta bunun yanında makinaların karmaşık ve birbirleriyle etkileşim halindeki süreçlerin yönetiminde de önemli bir

¹ TUNA-YALÇINTAŞ, a.g.e. s. 23.

² KORAY, a.g.e. s.15.

araç olarak kullanılmaktadır. Bilgisayar yongasına (chip) çağımızın sembolü gözüyle bakabiliriz.

Teknolojik ilerlemenin hızlı olduğu alanlar sadece bilgisayar ve telekomünikasyon değildir. Bunların yanında biyo-teknoloji, kimya ve gelişmiş yeni malzeme alanlarındaki buluşlar ile elektronik alanında yaşanan büyük boyutlardaki gelişme ve uygulamalar dünyamızı hızla değiştirmektedir. Piyasaların küreselleşmesi olgusu dünya çapında yaşanan hızlı bilgi alış-verişi, ve serbest ticaret engellerini kaldırma yönündeki uluslararası eğilimin artması ile birlikte piyasaları genişletme yönünde duran baskıların sonucu olarak gerçekleşmiştir¹.

Piyasaların küreselleşmesi sonucunda hizmet sektörü ve endüstriler, coğrafi farklılıkları ve ülkenin geleneklerini dikkate alarak, çok çeşitli ürünler bekleyen çok yönlü piyasalara yönelik bir biçimde çalışmak zorunda kalmışlardır. Uluslararası düzeyde rekabet arttıkça tüketiciler, ürünlerin kalitesi, teslimat süresi ve özel isteklerine yönelik alternatiflerin bolluğu konularında daha hassas ve seçici hale gelmişlerdir. Bu gelişmeler karşısında yüksek performanslı şirketlerde büyük değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu tür şirketler orta kademe yönetim personelinin ya tamamen ortadan kaldırmakta ya da azaltarak bunların geleneksel işlerini, işi yapan işçilere devretmektedirler. Bu şirketler teknoloji kullanımını, kalite çemberlerini, kendi kendini destekleyen çalışma ekiplerini, kalite güvenirliğini tüm çalışanların sorumluluğu haline getirecek diğer yöntemlerin başlatılmasını ve kullanımını büyük çapta arttırmıştır².

Teknolojik uygulamaları anlama ve kullanabilme, değişik şartlara çabuk bir sürede adapte olabilme, her konuda karşılaşılan problemleri çözebilme, bireyler arasında etkili iletişim kurabilme, farklı kişilerle çalışabilme ve ürünün kalitesi için kişisel sorumluluk alabilme yeteneği yeni ve yüksek performanslı işgücünün sahip olması gereken nitelikler haline gelmiştir.

Otomasyon ve bilgisayar adıyla iş hayatına giren teknolojik gelişmeler girdikleri yerlerde pekçok değişiklikler yaratmışlardır. Teknoloji nereye girmişse orada üretimi arttırmış ve işin maliyetini düşürmüştür fakat bir takım işleri ortadan kaldırıp yeni iş alanları açmak suretiyle toplumda istihdam ve mesleki eğitim konusunda birçok sorunların doğmasına yol açmıştır. Bu teknolojik gelişmeler istihdam konusunda özellikle becerisiz ve yarı becerisiz işçilerle orta sınıf yöneticileri etkilemiş, bunların çoğunu işsiz bırakarak onları sosyo-ekonomik kayıplara uğratmıştır. İşini kaybeden milyonlarca insanın yeni işler için okullarda veya eğitim merkezlerinde yeniden eğitilmesi hükümetlerin önde gelen sorunları arasına girmiştir. Teknolojik gelişme oluşturduğu yeni durumlarla bilgi ve beceri seviyesini daima yukarı doğru çektiğinden ve devamlı olarak şekil ve seviye değiştirildiğinden iş hayatı için gerekli bilgi ve becerileri de kararsız hale getirmiştir. Böylece okullarda iş hayatına

¹ CORD; Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin İncelenmesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Raporu (29 Temmuz 1994), s.10.

² CORD, a.g.r. s.10.

hazırlananlarla, endüstride veya eğitim merkezlerinde yeni işler için eğitilenlerin mesleki eğitimi kolayca halledilebilen bir sorun olmaktan çıkmıştır¹.

1.2.2. Nitelikli İnsangücü Kaynaklarının Ülkelerin Gelişme Seviyeleri Üzerindeki Etkisi

İktisaden kalkınmak ve gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşabilmek için geliştirmekte olan ülkelerin izleyecekleri yolların başında sanayilerini geliştirmek gelmektedir. Sanayileşme çabaları beraberinde birçok sorunları da getirmektedir. Az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkeler hızlı bir sanayileşme çabasına giriştikleri zaman kısa vadede bazı önemli fedakarlıklara katlanmaları gerekecektir. Çok yavaş bir sanayileşme temposuna girildiğinde ise uzun vade de bu ülkelerin hayat standartlarında düşme görülecektir. Bu nedenle az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin normal bir sanayileşme hızına ulaşabilmeleri yüksek seviyeli insangücü kaynaklarını geliştirmekle mümkün olabilir.

Sanayi tesislerinin kurulabilmesi için teknik elemanlara ihtiyaç varsa, kurulan tesislerin verimli bir şekilde faaliyetlerin sürdürebilmeleri ve ülke ekonomisine katkıda bulunabilecek bir üretimde bulunabilmeleri için nitelikli işgücü gereklidir. Az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin sanayilerini geliştirerek, gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşabilmeleri için gerçekleştirmeleri gereken diğer bir husus büyük çapta sermaye yatırımlarını gerektiren tesislerin verimli şekilde işleyebilmelerini temin için gerek işçilerin ve gerekse yöneticilerin yetiştirilebilmeleri amacı ile vasıflı işgücüne yapılacak yatırımlardır. Bu konuyu şu şekilde ifade etmek de mümkündür; yeni makina ve teçhizata yapılan ödemeler arttıkça işgücünde yüksek nitelikte elemanlara olan ihtiyaç da artacaktır. Çünkü yeni ve ileri teknolojinin ürünü olan modern makina ve teçhizatın verimli bir şekilde kullanılabilmesi bu konuda eğitilmiş, nitelik kazanmış elemanların temini ile mümkün olacaktır².

Bazı ülkelerde sanayileşmenin ilk safhalarında vasıflı işgücü yetiştirme sistemleri gerekli sayıda vasıflı işgücüne olan ihtiyacı karşılayamamaktadır. Bu konuda karşılaşılan problemlerin biri de geliştirmekte olan ülkelerin bazılarında belli kategorilerdeki elemanların ihtiyaçtan fazla olarak yetiştirilmesidir. Ülke içerisindeki işgücü talebi dikkate alınmaksızın yapılan gereksiz yatırımlar ekonomiye yararlı olmadığı gibi gelişme çabasında olan ülkelerin diğer gerekli alanlara yaptıkları teşebbüslere de engel olduğundan son derece zararlı neticeler doğurabilir³.

Yine geliştirmekte olan ülkelere vasıflı işgücü yetiştirilmesinde karşılaşılan diğer problem de yetiştirilen elemanların ekonomide ihtisas alanlarında çalışmaya imkan bulamamalarıdır. Bu durum iki şekilde ortaya çıkmaktadır.

¹ Fevzi ERCAN; "İleri Teknolojilerin İnsangücüne ve İstihdam Sorunlarına Etkileri", Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, MPM Yayınları, No. 362, Ankara 1988, s.29.

² Jan TINBERGEN; *Theory and Measurement of Factors in Economic Growth*, UNESCO, Readings in the Economics of Education, Paris, 1968, s.165.

³ P.E. FOSTER; *The Vocational School in Development Planning*, UNESCO, Reading in the Economics of Education, Paris 1968, s.616.

Ekonomide gerçekten vasıflı elemanlara ihtiyaç olabilir. Fakat kendi sahalarındaki daha üst kademe personelin eğitim görmemiş olması sebebiyle, vasıflı işçiler ihtisas sahaları dışında çalışmak zorunda kalabilir. Böylece kendilerinden beklenen fayda temin edilemez. Bunun yanısıra maddi yönden daha cazip buldukları için ihtisas alanları dışında çalışmaya razı olan elemanlara da sık sık rastlanılmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler her iki halde de vasıflı işgücü zıyanı ile karşı karşıya bulunmaktadır¹.

Bugün gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de sevk ve idareci kadrosunun yetersizliğidir. Gelişmekte olan ülkelerin başarılı bir şekilde sanayileşebilmeleri, özellikle işgücü meselelerini daha etkili bir biçimde halledebilmeleri, teknolojik yeterlilik yanında sevk ve idare kabiliyetine bağlıdır².

Nitelikli işgücüne olan ihtiyacı incelerken iki husus üzerinde durmak yerinde olur. Nitelikli işgücü eksikliği kantitatif ve kalitatif olarak ele alınmalıdır. Yetişmiş elaman sayısındaki kıtlık kadar yetişmiş olarak kabul edilen elemanların kalifikasyonlarındaki düşüklük önemli bir problem teşkil etmektedir. Özellikle gelişmiş olan ülkelerdeki yetişmiş elemanların çoğunlukla sanayi de çalışacakları işler için yeterli kalifikasyonu kazanmamış oldukları görülmektedir. Teknik eleman ihtiyacının karşılanması için çok sayıda mühendisin kullanılması sık sık rastlanan hallerdendir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki işgücünün kalitatif yetersizliklerinin sebebini sanayi istihdamı için zorunlu olan nitelik ve kalitenin yeteri ölçüde temin edilememesine bağlayabiliriz. İşgücü açısından vasıf ve kalitenin geliştirilebilmesinin en tesirli yolu etkin bir mesleki ve teknik eğitimin sistemine bağlıdır.

1.3. MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Mesleki eğitim iş, insan ve eğitimden meydana gelen üç boyutlu bir bütündür. Bu unsurlar karşılıklı etkileşim halindedir. Ferdin ve iş hayatının ihtiyaçlarında meydana gelen değişimler mesleki-teknik eğitimi etkilemektedir. Genel anlamda ferdin iş hayatına hazırlanması süreci olarak tanımlanabilecek mesleki - teknik eğitim, ülkenin imkan ve şartlarına göre farklı yaklaşımlarla gerçekleştirilmektedir³. Mesleki-teknik eğitim, faydalı ve üretici bir işe girmek ve o işte ilerlemek için işçilerin ihtiyaç duyduğu genel ve mesleki bilgileri kapsayan, beceri, yeterlilik, anlayış, tavır, iş alışkanlığı ve taktir duygularını geliştirmek amacıyla düzenlenmiş bir eğitimidir⁴.

¹ FOSTER, a.g.e. s.616.

² D. BROWN-F.HARBISON; *Hihg Talent Manpower for Science and Industry*, Industrial Relations Section, Princeton University, New Jersey 1967, s.65.

³ İlhan SEZGİN, "Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Gelişmeler", *Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu*, M.P.M. Yayın No : 362, Ankara 1988, s. 124.

⁴ Fevzi ERCAN; *Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Geliştirilmesinde Araştırma ve Geliştirme Merkezinin Rolü*, *Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu*, 24-25 Şubat 1988, Ankara, s. 261.

Mesleki-teknik eğitim, bir kişinin mevcut meslekler hakkında eğitilirken, gerekli alet ve malzemenin kullanımını kişiye öğreten bir işlevdir. Çağımız koşullarında artık sadece kişilerin eğitilmesi yetersiz kalmaktadır. Modern teknolojinin ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip kişilerin yetiştirilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle mesleki-teknik eğitim tüm dünya ülkelerinde üzerinde önemli durulan bir konu olmuştur. Ülkemizin eğitim sistemi göz önüne alınırsa, liseyi bitiren gençlerimiz üniversiteyi kazanırsa meslek sahibi olmakta aksi taktirde sınavı kazanamazsa lise mezunu olarak hiçbir mesleki vasfı bulunmadan iş piyasasına çıkmaktadır. Günümüz koşullarında bu kişilerin iş sahibi olmaları güçtür.

Bugünkü koşullarda ülkemizde mesleki-teknik eğitim okullarının çağdaş endüstriye liderlik yapmaları çok sınırlı olmaktadır. Değişen endüstriyel olanaklar için bu okulların esas görevi endüstriye kolay uyum sağlayabilecek bireylerin yetiştirilmesi olmalıdır.

1.3.1. Mesleki - Teknik Eğitimin Amaçları

Eğitimin temel hedefi bireyi bir bütün olarak mümkün olan en yüksek düzeyde etkin kılmak olduğundan, her tür eğitim plan ve programların bu amaca hizmet etmesi gerekir. Bu açıdan bakılınca mesleki-teknik eğitimin temel amacı bireyin mesleki ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarmak, sanayileşmenin gereksinme duyduğu insan gücünü yetiştirmektir.

Demokratik bir ortam çerçevesinde mesleki-teknik eğitimin gençleri iş yaşamına hazırlamada kendine amaç edindiği üç temel hedefi vardır.

a) Öğrenciye modern eğitim teknikleri çerçevesinde öğrenme ortamını sağlamak,

b) Öğrencilerin mesleksi yaşamlarında uygulama olanağı bulunabilecek becerileri geliştirmek,

c) Öğrencilere kazandırılmış olan bilgilerin istenilen yönde davranışlara dönüştürülebilmesi için gerekli olan koşulları hazırlamak¹.

Tüm mesleki - teknik eğitim örgütleri bu üç temel hedefin gerçekleştirilmesi için genç insan gücünü iş alanlarına yönlendirmede üzerine düşen görevleri en kısa zamanda yerine getirmelidir. Şüphesiz bu, modern sanayi toplumunun en başta gelen sorumluluklarından biridir. Bu koşullar göz önüne alınarak, mesleki-teknik eğitim okullarında bu amaçların gerçekleştirilmesi için²;

1 - Mesleki-teknik eğitimin temel amaçları ile zihinsel eğitim ve bireyin tüm olarak geliştirilmesi amaçlarını aynı koşullarda yürütmek,

¹ Adem KIZILKOCA; Planlı Dönemde Mesleki ve Teknik Eğitim, İş ve İstihdam Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara 1979, s.8.

² KIZILKOCA, a.g.t., s. 8.

2 - Her hammadde düzeyindeki öğrenciyi mesleksel alanlara yönelterek, ona kazandırılacak üstün niteliklerle birlikte, kendi kendisini sanayi toplumu içerisinde modern eğitim plan ve programlarıyla birlikte desteklemek,

3 - Mesleki-teknik eğitim, amaçlarını iş piyasasında geçerli işler için hazırlamak ve geliştirmek zorundadır. Bu özellik sanayi toplumunun ekonomik ve toplumsal açıdan iş yaşamlarına yönelmesine olanak sağlayacaktır.

Mesleki-teknik eğitimin amaçları şu şekilde de sıralanabilir¹:

- a) Bireye ekonomik bağımsızlık kazandırmak,
- b) Bireyi bütünüyle yetiştirmek ve topluma uyumunu sağlamak,
- c) Bireyi belirli bir mesleğe hazırlamak ve meslek içinde geliştirmek,
- d) Bireyi toplumsal amaçlar ve ekonomik gereksinimler için yetiştirmek,
- e) Bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeye hizmet etmek.

1.3.2. Mesleki - Teknik Eğitimin Temel İlkeleri

İlkeler belirli bir alandaki uygulamaları değerlendirmek ve uygulanması düşünülmüş faaliyetleri yönetmek üzere oluşturulmuş bir dizi kavramlardır. Belirli bir alanla ilgili olarak geliştirilmiş ilkeler o alandaki otoriteler tarafından bir görüş birliği ile benimsenmiş fikirleri yansıtır. Mesleki - teknik eğitimin genel ilkeleri;

- a) Organizasyon
- b) Yönetim
- c) Öğretim alanlarına göre gruplandırılmaktadır².

i - Organizasyon

Organizasyonla ilgili meslek eğitimi ilkeleri eğitim programlarının geliştirilmesi açısından yardımcı niteliktedir. Aynı zamanda bu ilkeler mevcut programların amaç ve kapsamını değerlendirmede kullanılabilir niteliktedir. Organizasyonla ilgili ilkeler şöyle sıralanabilir:

- 1) Mesleki yöneltme ve sınıflandırma,
- 2) Sosyal etkinlik,
- 3) Arz - talep,
- 4) Kazançlı mesleklere hazırlamak,
- 5) Genel eğitimle organik bağımlılık,

¹ Cevat ALKAN- Hıfzı DOĞAN; METAP, Mesleki-Teknik Öğretim İçin Ana Plan Esasları, Ankara 1974, s. 10.

² Cevat ALKAN-Hıfzı DOĞAN-İlhan SEZGİN; Mesleki Teknik Eğitimin Esasları, G.Ü. Eğitim Fakültesi Yayın No: 16, Ankara 1988, s. 58.

- 6) Gereksinimleri belirlemede araştırmaya dayalı olma,
- 7) İş dünyası gereksinimlerini karşılama, çalışanları eğitime,
- 8) Endüstriyel sanatlar, genel kültür ilişkisi,
- 9) Yöresel rehberlik
- 10) Süreklilik - araştırma - geliştirme.

ii - Yönetim

Mesleki - teknik eğitimde etkin bir yönetim genel eğitime oranla daha karmaşık sorunlar oluşturur. Mesleki - teknik eğitimin belirgin niteliği okul, aile, endüstri ve ticaret kurumlarının işbirliğini gerektirmesidir¹.

iii - Öğretim

Öğrencinin ilgi ve amaçları, sanayi ve ticari kurumların talepleri, başarı ve uygulama standartları, ekonomik alandaki devamlı teknolojik gelişmeler nedeniyle ders gereçleri ve yöntemleri mesleki-teknik eğitimde genel eğitime oranla farklı bir nitelik gösterir. Öğretimin etkili olabilmesi için bu niteliklerin dikkate alınması gerekir.

1.3.3. Mesleki Teknik Eğitimin Nitelikleri

Günümüzde çağdaş mesleki - teknik eğitim, sistematik bir felsefi, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik kavramlar süzgecinden geçirilmiş bilimsel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler uygulama, ekonomiklik, gelişmelere uyum, tüm iş dünyasını kapsama, topluma yönelik olma, gerçek yaşam ortamını sağlama, olumlu sonuca ulaşıncaya kadar süreklilik arz talep dengesini sağlama, kesin hedeflere yönelik olma, hayata hazırlayıcılık gibi temel öğeleri kapsamaktadır². Bu öğeler ışığı altında günümüz çağdaş mesleki-teknik eğitimin anlayışını açıklayan başlıca nitelikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz³:

- Alışkanlık psikolojisi ve yaparak öğrenme esastır.
- Ucuz maliyete etkili eğitim sağlama sosyal verimlilik aracıdır.
- Programları iş dünyasındaki gelişmelere göre geliştirerek değişen ortama uyarlama, kuram ve uygulamada temel kuraldır.
- Okullar toplumla uyumlu ve iş dünyasına yöneliktir.
- Değişen sosyo-ekonomik koşullara ve isteklere sürekli uyum temel kuraldır.
- Öğretmen öğretim alanının uzmanıdır.

¹ ALKAN-DOĞAN-SEZGİN, a.g.e. s. 58.

² Hıfzı DOĞAN; Mesleki ve Teknik Eğitim, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, MEB Yayın No: 91, İstanbul 1983, s. 266.

³ ALKAN-DOĞAN-SEZGİN; a.g.e. s. 192.

- Kavram, profesyonel düzeydekiler dışında iş dünyasındaki tüm meslekleri kapsamaktadır.

- Programlar, çalışma yaşamına girer ve çalışanların büyük bir çoğunluğunu kapsar.

- Öğrenme-öğretme ortamı iş ortamının kendisi veya benzeridir.

- Öğretimin içeriği, kuramcılarının bilgilerinden çok meslek alanında yetişkin kişilerin bilgi, beceri ve etkinlikleri esas alınarak geliştirilir.

- Programlar daha çok hayata hazırlayıcı niteliktedir.

- Öğrenciler sınıf etkinliklerinden çok laboratuvar, atelye ve alan çalışmaları yönünde güdülenir.

- Öğrenim kademesi ortaöğretim sonrası yönünde gelişmektedir.

- İstihdam gereksinimlerine göre hazırlanmış programların uygulanmasına öncelik verilir.

1.3.4. Mesleki Teknik Eğitimin Eğitim Modelleri İçindeki Yeri

Eğitim kurumları, çeşitli düzeylerde ve belli bir model içinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Eğitim türlerini, her türün kendi içindeki seviyesini ve bu seviyelerdeki eğitim kurumlarının programlarının nitelik ve sayı itibarıyla özelliklerini ifade etmek için "eğitim modeli" kavramı kullanılmaktadır.

Eğitim modeli esas itibarıyla okul dışı ve okul içi eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu nedenle bir ülkenin eğitim modeli ya da başka bir ifade ile eğitim çeşitleri "yaygın" ve "örgün" olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır¹. Bu ana gruplarda kendi içerisinde alt bölümlere ayrılırlar.

1.3.4.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim, belli yaş gruplarındaki bireylere (7-23), belli amaçlara göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir².

Örgün eğitimin en önemli özelliği çeşitli kademeler halinde okullarda uygulanmasıdır. Bu kademeler arasında yatay ve dikey geçişler belli bir kurallar sistemine bağlı olarak sağlanmaktadır.

Örgün eğitim yani okul sistemi, insanların belli yaş dönemlerinde gösterdikleri ortak davranış özelliklerine uygun olarak düzenlenmiş ve eğitim programları ile öğretim yöntemleri, insan gelişmesinin özelliklerine uygun olarak biçimlendirilmiştir. İlköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim örgün eğitim sistemini meydana getirmek-

¹ Metin KIRATLI; *Devletin Eğitim ve Kültür Ödevleri ve Faaliyetleri*, AİD, C.6, Sayı : 1, Mart 1979, s. 8.

² Nurettin FIDAN-Münire ERDEN; *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara (tarihsiz), s. 6.

tedir. Örgün eğitim sistemini oluşturan okulların anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olmak üzere sıralanışı ilk çocukluk (3-6 yaş), çocukluk (6-11 yaş), erinlik (12-14 yaş), ergenlik (15-18 yaş) ve gençlik (19-24 yaş) olarak adlandırılan gelişim dönemlerinin bir yansımasıdır. Örgün eğitim sisteminde genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanır. Çalışmamızda mesleki teknik eğitimin konumunun belirlenmesi bakımından örgün eğitimi genel eğitim, mesleki teknik ve yüksek öğretim biçiminde üç ana başlıkta inceleyeceğiz.

1.3.4.1.1. Genel Eğitim

Genel eğitim okul öncesi eğitimle başlayan, ilk öğrenimle devam eden ve orta öğrenimle (ortaokul ve lise) sonuçlanan uzun bir süreçtir. Bu eğitim mesleki ve teknik eğitimden farklı olarak, öğrencilere (teknik ve mesleki alanlarda olmaksızın) hayatta karşılaşacakları ferdi ve sosyal nitelikteki genel problemlerle ilgili olarak verilen eğitimidir. Bu bakımdan genel eğitimin, tabiat kanunlarına bağlılık ve akılcılık gibi felsefi temellere dayanması doğaldır. Bu nedenle genel eğitimin aynı zamanda mesleki ve teknik bilgi veren okulların programlarında bir ölçüde yer alması gerekmektedir¹.

Genel eğitim sürecinden geçen bir öğrenci, hayatla ilgili temel bilgileri almış ve yükseköğrenime hazır hale gelmiştir. Genel eğitimin önemli işlevlerinden bir tanesi de öğrencileri yüksek öğrenime hazırlamaktadır. Genel eğitim kişiye, özel nitelik isteyen bir işe girmek için gerekli mesleki formasyonu vermez. Bu nedenle genel eğitim görmüş bir kişi, ya kısa süreli bir programa tabi tutularak ya hizmet içinde eğitilerek bir meslek sahibi olur ya da özel bilgi ve nitelik istemeyen düz bir işe yerleşir.

1.3.4.1.2. Mesleki - Teknik Eğitim

Bireye belirli bir meslek alanıyla ilgili (endüstri, teknik, tarım, sanat vb) bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırmayı ve bu alandaki yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla geliştirilen eğitime mesleki-teknik eğitim denir².

Mesleki ve teknik eğitim, ortaokul ve lise seviyesinde başlar. Bu okulları bitirenler ortaokul veya lise dengi okul mezunu sayılırlar. Mesleki teknik eğitim görmüş kişiler meslekleriyle ilgili temel ve pratik nitelikleri kazanmış olurlar. Bunların teknik nitelikli bir işte doğrudan istihdam edilebilme imkanları vardır. Ayrıca mesleki alanlarıyla ilgili yüksek öğrenim görme şansları da bulunmaktadır.

1.3.4.1.3. Yükseköğretim

Ortaöğretime dayalı en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tümüne yükseköğretim denilmektedir. Üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksek okullar, konservatuvarlar, meslek yüksek okulları, uygulama ve araştırma merkezleri bu eğitimin verildiği kurumların başında gelmektedir.

¹ Amiran KURTKAN; Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları, İstanbul 1977, s. 264.

² FİDAN-ERDEN, a.g.e. s. 257.

Yükseköğretim kurumları, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek görevini üstlenmiştir. Bu açıdan yükseköğretim ileri düzeyde bir mesleki eğitimidir. Üniversitelerin üstlendiği diğer görevler arasında bilim ve teknolojiyi ilerletmesini sağlamak, ülke sorunlarına çözümler üretmekte yer alır.

Araştırma, bilgi üretme, meslek sahibi nitelikli insangücü yetiştirme ve topluma hizmet gibi işlevleri yerine getirme açısından farklı üniversite modelleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları bilgi üretmeye ve araştırmaya, bazıları da ülke ihtiyaçları için gerekli işgücünü yetiştirmeye daha ağırlık vermektedir¹.

1.3.4.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim genel anlamda okul dışında yapılan eğitimidir. İşbaşı eğitimi olarak da adlandırılan yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden birisinden ayrılmış olan kişilere, ilgi ve gereksinme duydukları alanda verilen eğitimidir. Yaygın eğitim bir ölçüde örgün eğitimin eksiklerini tamamlayıcı niteliktedir².

Günümüzde teknolojik gelişmeler, yaşam koşulları vb nedenlerle yaygın eğitim etkinliklerinin disiplin altına alınmış kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda yaygın eğitimde kullanılan yöntemler hedef kitle, amaç gibi etkenler gözönüne alınarak, yaygın eğitim yöntemleri ortaya konulmuştur. Bu yöntem ve amaçları uygulamak ve gerçekleştirmek için kurulan yaygın eğitim kurum ve kuruluşları birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de T.C. Anayasası ve 1739 sayılı M.E.T.K'na göre devletin denetimi altındadır.

Yaygın eğitim, kapsamına aldığı bireylere vereceği eğitim hizmetinin çeşidine göre alt sistemlerden oluşmaktadır. Yaygın eğitimin bu alt sistemleri,

- a) Halk Eğitimi
- b) Çıraklık Eğitimi
- c) Hizmet Eğitimi şeklinde sınıflandırılabilir.

1.3.4.2.1. Halk Eğitimi

Halk eğitimi, yurttaşların çalışma gücünü artırmak, yaşam düzeylerini yükseltmek, milli ve insani niteliklerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim etkinlikleridir³.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlık çalışmaları yaygın eğitim ön komisyonu raporunda, "Halk Eğitimi; asıl işi okula gitmek olmayan, hayatta sorumluluk almış veya alma durumunda bulunan her öğrenim seviye ve kademesindeki fert

¹ Seha MERAY; "Üniversite Kavramları ve Modelleri", SBF Dergisi, C.26, No.1, Ankara 1971, s.13.

² KIRATLI, a.g.e. s. 26.

³ M.E.B.; Yedinci Milli Eğitim Şurası (5-15 Şubat 1962), Çalışma Esasları Konular ve Kararlar, MEB Yayın No: 2314, İstanbul 1991, s. 297.

ve toplumlara, ihtiyaçlara dayalı programlar halinde uygulanan, onların milli ve insani duygularının gelişmesine, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ilerlemelerine yardım eden planlı, sistemli ve sürekli bir şekilde yürütülen okul dışı eğitim, öğretim ve rehberlik faaliyeti" olarak tanımlanmaktadır¹.

Çeşitli ülkelerle birlikte ülkemizde de uygulanan halk eğitimi etkinlikleri bireyi ancak belli bir süre kapsamına almaktadır. Okul eğitimin dışında kalan bireylerin yaşam boyu eğitim olanaklarından yararlanabilmesi için halk eğitimi etkinlikleri toplumsal yaşamın her basamağında ve kesiminde yürütülecek çok yönlü ve etkili bir eğitimi olarak sürdürülmelidir. Özellikle okullaşma oranı henüz istenilen boyutlara getirememiş olan ülkemizde halk eğitimi genel eğitimin sağlaması konusundaki önemi daha çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır².

1.3.4.2.2. Çıraklık Eğitimi

Çıraklık eğitimi günümüzde yaygın eğitimin alt bir kolu olarak görülmekte ve incelenmekte olan bir eğitim biçimidir. Geçmiş halk eğitimi kadar çok eskilere dayanan çıraklık eğitimi halk eğitiminden ayıran en önemli özellik, halk eğitimi bireylerin toplumsal eğitimini konu almasına rağmen çıraklık eğitimi, bireylerin mesleği iş içinde öğrenmesini konu almaktadır.

UNESCO'nun hazırladığı Yetişkinler Eğitimi Terimleri Sözlüğü'nde çıraklık eğitimi;

1) "Öğrencinin, kazanılan bilgi ve becerilerin kullanılabileceği şartların azami derecede var olduğu bir ortamda ve çok yakından bir gözetim altında, öğrenme etkinliğine doğrudan doğruya katılarak bilgi ve beceriler edinmesine imkan veren bir yetiştirme yöntemi",

2) "Bir kimsenin iki veya daha çok yıl iş başında gözetimli bir çalışma deneyimi ile birlikte ayrıca dersane öğrenimini de gerektiren nitelikli veya yarı nitelikli bir işi öğrendiği uygulama" olarak tanımlanmış bulunmaktadır.

Diğer bir tanımlamaya göre çıraklık eğitimi, bir mesleğin bilgi ve becerisini bir bütünlük içinde veren çıraklık, kalfalık ve ustalık kademelerinden oluşan kendi içinde bir bütün olan bir mesleki eğitim sistemidir³.

Çıraklık eğitimi, mesleki eğitimin ilk verilme şekli olarak tarihsel gelişim içinde önemli bir yer almaktadır. Bir sanatkar yanına meslek öğrenmek için giden bireye kabaca bir tanımla çırak denilmektedir. Çırak mesleği ile ilgili gerekli bilgi ve becerileri kazandıkça sırayla kalfa ve usta ünvanını almaktadır. Usta ünvanını alan birey çıraklık eğitimini tamamlamış olmakta ve bağımsız olarak iş hayatına atılma hakkını elde etmektedir.

¹ M.E.B, Çıraklık ve Mesleki - Teknik Eğitim Konsey Raporu (3-5 Mayıs 1990), Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 1990, s. 15.

² Eşref KILIÇ; Türkiye'de Halk Eğitimi - Başlangıcından Bugüne Kadar, H.E.G.M. Yayınları, Ankara 1968, s. 1.

³ M.E.B; XIII. Milli Eğitim Şurası (15-19 Ocak 1990) Yaygın Eğitim Hazırlık Dökümanı, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.

Günümüzde, mesleki-teknik eğitimde sadece okul sistemiyle meslek elemanı yetiştirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu eğitimde okul ve işyerinin ortaklaşa görev yetki ve sorumluluk alacağı bir sistem hedeflenmektedir. Gelişmiş çoğu ülkede teknisyen seviyesine kadar meslek elemanlarının çıraklık sistemiyle, teknisyen ve daha üst seviyedeki elemanların ise okul sisetimiyle yetiştirilmesi öngörülmektedir. Çıraklık eğitimiyle yapılan meslek eğitimi, okul sistemine göre yapılan meslek eğitiminden daha ucuza mal olmaktadır. Ekonomik yönden çok güçlü olan bazı ülke yetkilileri meslek eğitimini örgün eğitimde (okul sistemiyle) yapacak kadar zengin olmadıklarını belirtmektedir. 12 - 18 yaşları arasındaki gençlerin teorik ve pratik mesleki eğitimlerinin bir programa göre yapılmasını sağlayarak, onları ülkenin ihtiyaç duyduğu becerili insan gücü haline getirmek çıraklık eğitiminin temel amacıdır. Çıraklık eğitimi ayrıca¹;

- i) İş hayatında çalışma disiplininin sağlanması,
- ii) Çırak öğrencilerin sosyal güvenlik kapsamına alınması,
- iii) Ülke çapında meleki standartların sağlanması,
- iv) İşyeri açmanın belli bir düzene bağlanması,
- v) Meslek analizine dayalı olarak günümüzde geçerli mesleklerin belirlenmesi,
- vi) Yapılan işlerin kalite ve veriminin yükselmesi,
- vii) Eğitimde imkan ve fırsat eşitliğinin yaygınlaştırılması gibi amaçların gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Ülkemizde temel mesleki-teknik eğitimin kaçınılmaz bir parçası olan çıraklık eğitimi ile bir meslek öğrenmek isteyenlerin sayısının 1.000.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bunların büyük bir kısmı işyerlerinde vasıfsız işçi statüsünde çalışırken, sanayileşmekte olan ülkemizin becerili işgücüne olan ihtiyacı hızla artmaktadır.

Hiçbir mesleki eğitim görmeden iş hayatına atılan gençlerimizin çıraklık eğitimi ile yetiştirilerek nitelikli işgücü haline gelmeleri, ülkemizin bu ihtiyacının karşılanmasında en ekonomik ve gerçekçi yoldur.

1.3.4.2.3. Hizmet Eğitimi

İş yaşamındaki hızlı değişme ve gelişmeler halen çalışmakta olan iş gücünün de eğitilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Edinilmiş herhangi bir mesleğin çalışılan işte kullanılabilmesi için meslekte edinilmesi gerekli özel bilgi ve beceriler, mesleki yeniliklerin öğrenilmesi, meslekteki ilerlemenin öğrenilmesi, mesleğin geliştirilmesi hizmet eğitiminin konusunu oluşturmaktadır. İleri düzeyde meslek eğitiminin alanına giren hizmet eğitimi, hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim olmak üzere iki ana kısımda incelenebilir.

¹ M.E.B, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü, Ankara 1993, s. 20.

a - Hizmet Öncesi Eğitim

Örgün eğitim kurumlarında ya da yaygın eğitimde belli bir mesleki bilgi ve beceri birikimine sahip olan bireyler iş piyasasına çıkarlar. Ancak günümüzde üretim tekniklerinin çok çabuk değişmesi ve işletmelerdeki yapı çeşitlilikleri nedeniyle işgören adaylarının işletmelere kolay uyum sağlayabilmeleri için hizmet öncesi eğitim iş gören adaylarına işyerini, işçi-işveren ilişkilerini, bir plan içerisinde tanıtarak iş başındaki verimliliklerinin artmasını amaçlayan bir eğitimidir. Bu eğitimde hedef kitle işgören adayları, eğitimciler ise deneyimli ve uzman meslek personeli veya usta öğreticilerdir.

b - Hizmet İçi Eğitim

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları, yaygın eğitim özel iktisat komisyonu raporunda hizmet-içi eğitim, "Herhangi bir sektör ayrımı yapılmaksızın bir işyerine dahil olanlara yapılan ve üretilen mal, hizmet veya emek faktörüne düşen payın prodüktif değerini arttırmaya yönelik başka bir deyimle adet artmasını, tutum, bilgi, davranış ve beceride kazanç ve gelişimi sağlayan bir eğitim" şeklinde tanımlanmaktadır¹.

UNESCO tarafından hazırlanan Yetişkinler Eğitimi Terimler Sözlüğü'nde hizmet içi eğitim "Çalışan (görevde bulunan) kimselere işyeriyle ilgili beceri ve yeteneklerini geliştirmeye yarayacak yeni bilgileri sürekli bir program çerçevesinde edinme fırsatı sağlayan" eğitim şeklinde tarif edilmiştir².

Hizmet içi eğitimin hedeflediği kitlelere göre verdiği eğitim çeşitleri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

i) Monitör eğitimi : Kendi meslek alanı ile ilgili yeni bilgileri öğrenerek çalışanlara öğretebilecek kişiler için düzenlenen bir eğitim türüdür.

ii) Geliştirme eğitimi: İşyerinde çalışmakta olan personelin verimini ve başarılarını arttırmak, meslekte yükselmelerini sağlamak, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla verilen eğitimidir.

iii) Denetici eğitimi: İşyerlerinde ustabaşı, vardiya şefi gibi grup sorumlularının ve tüm yöneticilerin, yönetme yeteneklerini, becerilerini, grupla olan ilişkilerini sağlıklı olarak düzenlemesi ve geliştirmesini amaçlayan eğitimidir.

2. TÜRKİYEDE NÜFUS, İŞGÜCÜ VE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

2.1. NÜFUS

Ülkemizde nüfus sayımları "Devlet İstatistik Enstitüsü Görev Yetki ve Kuruluşu" hakkındaki kanun gereğince, sonu sıfır ve beş ile biten yıllarda yapılmakta iken 1990 nüfus sayımından itibaren on yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 1923'ten bu yana tüm sayımlar Ekim ayı içinde

¹ MEB, XIII. Milli Eğitim Şurası, a.g.e. s. 17.

² MEB, XIII. Milli Eğitim Şurası, a.g.e. s. 17.

yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde ilk nüfus sayımı 28 Ekim 1927'de olmuştur¹.

1992 yılında 58.584.000 olarak tahmin edilen ülkemiz nüfusu 65 yıllık bir zaman periyodu içerisinde yaklaşık 4.5 kat artmıştır. 1990 G.N.S. sonuçlarına göre yıllık nüfus artış hızı 2.17'dir. Nüfusun aynı hızla artacağı varsayımı ile 1995 yılında nüfusun 62.526.000 , 2000 yılında ise 69.694.000 olacağı beklenmektedir.

Nüfusun üç ana yaş grubu açısından dağılımı göz önüne alındığında 0-14 yaş grubunun yıllar itibariyle azalan bir eğilim izlediği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ilerleyen yıllarda 15-64 ile 65 ve daha yukarı yaş grubu paylarının artması beklenmektedir. Buna rağmen ülkemiz halen genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. Ülkemizde bağlı nüfusun giderek azalması bağımlık oranını yıllar itibariyle düşürmüştür de Avrupa ülkeleri, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelere (500 kişi) göre yüksek bir orandadır.

Diğer yandan çalışma çağındaki nüfus veya çağ-ıçi nüfus şeklinde ifade edilen toplam nüfus içinde 15-64 yaş arasında bulunanların oranı yıllar itibariyle artan bir eğilim izlemektedir. Bu durum ancak nüfusun nitelikli olması ölçüsünde istihdam düzeyini olumlu yönde etkileyebilir².

Ülkemizde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı yıldan yıla azalmaktadır. Bu azalış özellikle erkek nüfusta belirli bir hal almıştır. 1927'lerde 6 yaştan yukarı nüfusumuzun % 89'u okuma yazma bilmez iken bugün bu oran % 19'a düşmüştür. Diğer bir ifade ile okuma yazma bilenler % 11'den 1990'da % 81'e yükselmiştir³. Okuma-yazma oranındaki bu olumlu gelişim sevindirici olmakla beraber diğer gelişmiş ülkelerle kıyasladığımız zaman çok gerilerde kaldığımızı görmekteyiz. Nitekim okuma yazma bilmeyenlerin toplam nüfusa oranları ABD, Fransa, Avusturya'da % 1, Belçika'da % 2'dir. Okuma yazma oranının yıllar itibariyle yükselmesine karşın ülkemizde kadın nüfusunun erkek nüfusa göre eğitim düzeyi düşüktür. Diğer taraftan okur yazarların çoğunluğu genç nüfusta toplanmaktadır. Ayrıca okur yazarların yine büyük bir çoğunluğunun şehirlerde bulunduğu görülmektedir. Kırsal bölgelerde okuma yazma oranı şehirlere göre düşüktür. Ülkemizde okur-yazarların genellikle ilkökul eğitimi gördükleri ve yüksek tahsil görenlerin sayısının azlığı okullaşma oranının düşük olduğunu ortaya çıkarmaktadır. 1990 yılı itibariyle toplam nüfus içerisinde okuma-yazma bilenlerin % 67'sini ilkökul, % 11'ini lise ve dengi meslek okulu, % 11'ini orta ve dengi meslek okulu oluşturmaktadır⁴.

1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 50'si 20 yaşın altında olup 2000 yılında 0-24 yaş grubu nüfusun 36 milyona, 5-24 yaş gru-

¹ BAŞOL, a.g.e. s.9.

² TUNA-YALÇINTAŞ, a.g.e. s.66.

³ DİE, Çalışma İstatistikleri, s.285.

⁴ D.İ.E. a.g.e. s.37.

bundaki eğitim çağı nüfusunda yaklaşık 25 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir¹. Ülkemizde uygulanmakta olan eğitim sistemi bir yandan iş piyasasının gereksinimlerine yeterli ölçü ve kalitede cevap verememekte, diğer yandan vasıflı insan-gücü ihtiyacına bir çözüm getirememektedir. Ülkemizde genç nesil büyük ölçüde mesleki eğitimden ziyade klasik eğitime yönelmekte, bu da yüksek öğretim kurumları önünde büyük yığılmalara neden olmaktadır. Yüksek öğrenim kurumlarının yetersiz sayıda oluşu gençlerin önemli bir bölümünün üniversiteye girememeleri sonucunu doğurmaktadır. Böylece gençler her hangi bir niteliğe sahip olmaksızın iş hayatına atılmakta ve bir anlamda da niteliksiz işçilerin arasına katılmaktadır².

2.2. İŞGÜCÜ

Türkiye geneli için % 50.9 olan işgücüne katılma oranı, erkeklerde % 71.2 kadınlarda ise 30.6 olarak gerçekleşmektedir. Ülkemizde işgücüne katılma oranının düşüklüğü işgücü piyasasının temel özelliklerinden biridir. Hızlı nüfus artışı ve göç olayı ile birlikte kentlerde sürekli bir büyüme gösteren işgücü potansiyeline karşılık yeterli bir istihdam artışı tarım dışı sektörlerde yaratılamamaktadır. Bu nedenle yıllar itibariyle işgücüne katılma oranlarında bir azalma gözlenmektedir. 1970'li yıllarda % 70 dolayında olan işgücüne katılma oranı 1980'lerde % 50'lere düşmüştür.

Ekim 1990'da % 54.8 olan işgücüne katılma oranı Nisan 1991'de % 53.9'a, Ekim 1992'de % 52.4'e ve Nisan 1993'de % 50.9'a düşmüştür³. Böyle bir azalmanın temel nedenleri arasında iç göçler, emeklilik koşullarındaki çalışanlar lehine gerçekleşen değişiklikler, bireylerin gelir düzeylerinin artması ile eğitim olanaklarının gelişmesi yer almaktadır. Ülkemizde işgücüne katılma oranlarında ortaya çıkan azalma işgücündeki artışa rağmen daha az bireyin iş piyasasına dahil olmasına neden olmaktadır.

Genel bir tanıma göre işsiz, çalışma istek ve gücünde olan, piyasadaki cari ücret düzeyi ve mevcut çalışma koşullarında iş arayıp bulamayan kişidir⁴. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlik, "işsizlik olayının tesbitinin yapıldığı tarihte dikkate alınan referans periyodu (bir hafta veya birgün) içerisinde çalışma çağında olup işi bulunmayan, çalışmaya hazır olan ve iş arayan nüfus kesimi" şeklinde tanımlanmıştır.

İşsizlik gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik ve sosyal bir sorun olma özelliğini korumaktadır. OECD ülkeleri ile ilgili veriler incelendiğinde işsizlik ortalamasının 1989 yılında % 9 olduğu görülür. Japonya, İzlanda, Lüksemburg ve İsveç işsizliğin en düşük olduğu ülkeler arasında yer alırken,

¹ Zekai BALOĞLU; Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri, TÜSİAD, 1990, S.27.

² Ali Nazım SÖZER-Tunç DEMİRBİLEK; Ege Bölgesinde İstihdam ve Çalışma Yaşamının Genel Görünümü, Ege Bölgesi Sektörel Gelişme Stratejileri Projesi, ESIAD Yayını No : 93/ESA-4, İzmir 1993, s.112.

³ D.İ.E. Nisan 1993 Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, s.120.

⁴ Cahit TALAS, Sosyal Ekonomi, Ankara 1979, s.90.

Türkiye, işsizliğin en yoğun olduğu ülkeler arasında İspanya, İrlanda ve İtalya'dan sonra dördüncü sırada bulunmaktadır¹.

1988-1993 Nisan döneminde işsizlik oranının % 8.7'den % 7.3'e gerilediğini görülmektedir. Ancak işgücü piyasasındaki gelişmeleri takip etmek amacıyla hazırlanan HİA'de ortaya çıkan işsizlik seviyesinin ülke gerçeklerini yansıtmadığı açıktır. Bu nedenle işsizlik oranı ile ilgili farklı veriler ileri sürülmektedir.

Türkiye genelinde işsizliğin en yaygın olduğu nüfus, genç nüfus olarak tanımlanan 12-24 yaş grubudur. Bu gruptaki işsizlik oranı Türkiye genelinde 12.9'dur. Bu grubu oluşturan yaş dilimlerindeki işsizlik oranları ise 12-14 yaş % 9.6, 15-19 yaş % 12.6, 20-24 yaş % 16.5'tir². 20-24 ve 15-19 yaş grubu nüfus ülkemiz açısından eğitimini tamamlayıp işgücüne katılma çağı olarak kabul edildiğinde işsizlik oranlarının yüksek olması eğitim ve istihdam politikalarının yetersiz olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Nisan 1993 Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre Türkiye genelinde eğitim durumuna göre işsizlik incelendiğinde en yüksek payı ilkökul ve lise mezunları, en düşük payı lise dengi meslek okullu mezunları oluşturmaktadır. Türkiye açısından dikkati çeken husus işsizliğin genç nüfus grubunda ve eğitim düzeyinin yüksek olduğu kesimde yoğun olmasıdır.

Eğitim durumları açısından İ.İ.B.K'na kayıtlı işsizlere ilişkin veriler incelendiğinde 1989-1992 yılları arasında en fazla işsiz ilkökul mezunları (1989'da % 51.39, 1990'da % 52.94, 1991'de % 51.54, 1992'de % 53) arasında olduğu görülmektedir. İlkökul mezunlarını sırasıyla lise ve dengi okul (1992'de % 17), Orta ve dengi okul (1992'de % 14.2), Sanat ve Teknik Lise (1992'de % 8.9) mezunları takip etmektedir³.

İşsizlerin eğitimlerine göre durumu ele alınırsa işsizlerin ilkökul ile lise ve orta dengi okullardan mezun olan kişiler arasında yoğunlaşmasının klasik eğitimin iş bulma fonksiyonunu zorlaşması yanında teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği nitelikli işgücü ihtiyacının bu tür eğitimle sağlanamaması gençlerin işsiz kalma olasılığını da arttırmaktadır. Bu açıdan eğitim çağındaki nüfusun mesleki-teknik eğitime yönlendirilmesi gerekmektedir. Nisan 1993 HİA sonuçlarına göre orta öğretim düzeyindeki işsizler arasındaki lise mezunlarının oranı % 84 iken meslek lisesi mezunlarının oranı % 16'dır. Orta-öğretim düzeyindeki işsizlerin % 66'sı lise mezunu, % 34'ü meslek lisesi mezunudur⁴. Ülkemizde genç nüfusun yüksek bir düzeyde bulunduğu gözönüne alındığında bu veriler melek-teknik eğitimin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Diğer yandan işsizler arasında mesleki ve teknik lise mezunlarının da bulunması üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu açıdan mesleki ve teknik lise-

¹ BAŞOL, a.g.e. s.25.

² D.İ.E., a.g.e. s.130.

³ İ.İ.B.K.; 1992 İstatistik Yıllığı, s..56.

⁴ D.İ.E., a.g.e. s.133.

lerde eğitim alanlarının ülke ve giderek bölge sanayi ve teknolojinin gelişimi dikkate alınarak yeniden yapılanması, öğrenim düzeyindeki nüfusun düz lise yerine mesleki-teknik liselere yönlendirilmesi ve eğitim düzeyinin arttırılması işsizliği önleyici bir rol oynayacaktır. Halen günümüzde orta öğretim düzeyinde öğretime başlayan nüfusun yarısından fazlası lise dengi okullara yönelmektedir. Örneğin 1994 yılında orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin % 60 lise ve dengi okullarda, % 40'ı mesleki ve teknik liselerde öğrenimlerine devam etmektedir. 1993 yılında ise bu oranlar sırasıyla % 56 ve % 44'tür. Bu durum öğrencilerin üniversite kapıları önünde yığılmalarına, üniversite sınavını da kazanamayanların da işgücü piyasasına herhangi bir mesleksel nitelik taşımadan çıkmalarına neden olmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun verileri toplu olarak değerlendirildiğinde tablo ... iş arayanların % 70'inin niteliksiz işgücünden oluştuğu söylenebilir. Bu çerçevede bir taraftan belli alanlara karşılanamayan açık işler diğer taraftan belli alanlarda karşılanmayan açık işler, diğer taraftan da niteliksiz bir işgücü arzı söz konusudur. Başka bir ifade ile işsizlik ve niteliksizlik olguları birbiriyle paralellik göstermektedir. Bu da nüfus ve ekonomik büyüme ile birlikte istihdamı etkileyen önemli bir değişken olarak işgücünün eğitilmesi açısından mesleki-teknik eğitimin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Diğer yandan işsizler arasında mesleki ve teknik lise mezunlarının da bulunması üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu açıdan mesleki ve teknik liselerde eğitim alanlarının sanayinin ve teknolojinin gelişimi dikkate alınarak yeniden yapılanması, öğrenim düzeyindeki nüfusun düz lise yerine mesleki-teknik liselere yönlendirilmesi ve eğitim düzeyinin arttırılması işsizliği önleyici bir rol oynayacaktır. Halen günümüzde orta öğretim düzeyinde öğretime başlayan nüfusun yarısından fazlası lise dengi okullara yönelmektedir. Örneğin 1994 yılında orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin % 60 lise ve dengi okullarda, % 40'ı mesleki ve teknik liselerde öğrenimlerine devam etmektedir. 1993 yılında ise bu oranlar sırasıyla % 56 ve % 44'tür. Bu durum öğrencilerin üniversite kapıları önünde yığılmalarına, üniversite sınavını kazanamayanların da işgücü piyasasına herhangi bir mesleksel nitelik taşımadan çıkmalarına neden olmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun 1992 yılı verileri toplu olarak değerlendirildiğinde iş arayanların % 70'inin niteliksiz işgücünden oluştuğu söylenebilir. Bu çerçevede bir taraftan belli alanlara karşılanamayan açık işler, diğer taraftan da niteliksiz bir işgücü arzı söz konusudur. Diğer bir ifade ile işsizlik ve niteliksizlik olguları birbiriyle paralellik göstermektedir.

2.3. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM

2.3.1. Mesleki Teknik Eğitimin Gelişimi

2.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi

Diğer ülkelerde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da mesleki eğitim 19. yüzyıla kadar çıraklık eğitimiyle yürütülmüştür. Ortaçağlarda küçük sanayinin gelişmiş olduğu bütün ülkelerde bu sanayi mensuplarının birer mesleki teşekkülü

mahiyetinde olan loncaların kurulduğu malumdur. Loncalar bugünkü modern sanayiye olduğu gibi, sırf işçileri veya işverenleri içermeyip, her iki grubu da çatısı altına almakta idi. İşveren durumunda olan ustalarla, işçi durumunda olan kalfa ve çıraklar bu teşkilatın bünyesinde bulunuyorlardı.

Türk toplumunda öncelikle mesleki eğitim çırak, kalfa, usta sistemi içerisinde yürütülmüştür. Önceleri babadan oğula öğretilerek devam edegelmiş, 12. yüzyıl başlarında kurulan Ahilik teşkilatı ile daha organize bir hal almıştır¹. Ahilik Anadolu'da Selçuklular döneminde ortaya çıkan Osmanlı Devleti'nin ilk yüzyıllarında etkili olan mesleki bir eğitim kurumudur². Başka bir ifadeyle Ahilik 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Anadolu'daki esnaf ve sanatkar birliklerine verilen bir isimdir³. Ahilerde eğitim, tamamen hayata dönük olarak yürütülmekteydi. Ahiler kendileri için uygun gördükleri eğitimi, hayatın her basamağında düşünceye kadar sürdürmüşlerdir⁴.

Ahilik 17. yüzyıla kadar etkinliğini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nde müslüman olmayan azınlığın nüfus ve topraklarının artması sonucunda eski niteliklerinden fazla birşey kaybetmeden Avrupadaki Lonca sistemine benzeyen yeni bir teşkilat sistemine bürünmüştür⁵. Lonca kelimesinin italyancadan alındığı düşünülürse, teknik bir kavram olarak özellikle hammadde dağıtımının yapıldığı yer anlamında kullanıldığı görülmektedir⁶. Ayrıca "Lonca" adının Osmanlı Devletinin doğu ülkeleriyle yaptığı ticareti geriledikten sonra İtalyan Ticaret Merkezleriyle ilişkiye geçilmesi durumunda ortaya çıktığı sanılmaktadır⁷. Loncaların kuruluşunun ana gayesi, tüccar ve sanatkarlardan üyeleri olanların haklarını korumaktı. Osmanlı imparatorluğunda meslek eğitimi 19. yüzyıla kadar loncaların sorumluluğunda çıraklık sistemiyle yürütülmüştür. Loncalarda çıraklık, kalfalık ve ustalık gibi birbirinde ayrı meslek kademeleri bulunmaktaydı.

Yüzyıllarca toplumun ve ordunun ihtiyacı olan meslek erbabını yetiştirme görevini üstlenen lonca sistemi yavaş yavaş önemini kaybetmeye başlamış ekonominin ve teknolojinin ihtiyaçlarına cevap verecek gelişmeleri gösterememiştir.

Loncaların kapalı ve disiplinli bir topluluk ruhu yansıtmayı, lonca sisteminin her türlü yeniliğe, değişmeye, başkalaşmaya kapılarını sınıksız kapamış bir üretim sistemi tekniğinin ve sanayinin Osmanlı ülkesinde yayılmasının en önemli engellerindendir. Halbuki daha 13. yüzyılda bile sanayileşmeye geçişte önemli desteği gö-

¹ Nurten TANRIKULU; Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihçesi, Türkiye'de Teknik Eğitimin Dünü, Bugünü, Geleceği, Teknik Eğitim Ulusal Kongresi Bildirileri, İstanbul 1983, s.1.

² MEB; Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim, Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu, Ankara 1990, s.9.

³ Neşet ÇAĞATAY; Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ankara 1974, s.3.

⁴ Mustafa ASLIER; "Ahi Teşkilatında Meslek Eğitimi", Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi, Sayı : 104, s. 125.

⁵ TANRIKULU; a.g.e. s. 1.

⁶ Sabahattin GÜLLÜLÜ; Ahi Birlikleri, İstanbul 1977, s. 125.

⁷ Hasan KÜÇÜK; Anadolu'nun Türkleşmesinde Ahi Kavramının Sosyo-Kültürel Tesirleri, Tebliğ, Kırşehir 1986, s. 196.

rülecek işgücü ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayabilecek iş ve meslek kolları bulunmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: Boyacılar, İnşaatçılar Debbahlar, Kazancılar, Kuyumcular, Sabuncular, Mermerciler, Dokumacılar, Sicimler, Kilimciler, Marangozlar ve İpekçiler¹.

18. yüzyılda, Avrupada gelişen endüstrileşme hareketi insangücü yetiştirme konusunda da yeni model ve sistemlerin uygulamaya konulmasını zorunlu bir hale getirmiştir. Osmanlı imparatorluğu, sanayi devrimini gerçekleştiren 18. yüzyıl Avrupa'sının ekonomik ve askeri baskısı altında, ordu ve ekonomik hayat için yeni girişimlerde bulunmuş ve bu arada 1773 yılında III. Selim tarafından Mühendishane-i Bahr-i Hümayum ve 1795 yılında da Mühendishane-i Hümayum isimleriyle teknik okulları hizmete sokmuştur. III. Selim'in ıslahat hareketlerinden sonra 19. yüzyılda II. Mahmut ordu ve askeri teknik okullar için uzmanlar getirmiştir.

Osmanlı imparatorluğu döneminde 1839 yılından 1856 yılına kadar geçen zaman süresince Türk kızlarına da devlet okullarında öğrenim görme imkanı sağlayacak düzenlemelere gidilmiş, kızlar için ilk, orta ve sanayi okullarının açılmasına karar verilmiştir. Ancak bir yandan kız çocuklarının 10-12 yaşından sonra erkeklerden ayrı tutulmalarının dinen ve gelenekler açısından gerekli görülmesi ve diğer yandan da bayan öğretmenlerin sosyal açıdan yetersizliği nedeniyle, bu kararın uygulanabilmesi gerçekleştirilememiştir. Tanzimat devrinde bireyleri meslek eğitime tabi tutma ve mesleki eğitimi kurumsallaştırma yönünde ilk adımlar atılmıştır².

1907 yılında sanayi olayları teşkilatı kaldırılarak 1908'de Zeytinburnu'nda "İmalat-ı Harbiye Nazırı Mektebi" adıyla bir okul hizmete sunulmuştur. 1921 yılına kadar öğretime açık tutulan bu okul daha sonra "Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi Usta Mektebi" adını almıştır. Bu okulda Cumhuriyet dönemine kadar askeri fabrikalara usta ve kalifiye işçi yetiştirilmeye devam edilmiştir.

Tanzimatın ilanından sonra Abdülmecit batılşma yoluna yönelmiş gerek ordu ve gerekse saray ihtiyacı için Yeşilköy ile Yedikule arasındaki sahada birkaç fabrika kurdurmuştur. Açılan mensucat fabrikalarına pamuk yetiştirmek için 1847'de ilk Ziraat okulunu açmıştır³.

1839-1864 yılları arasındaki 25 yıllık dönemde meslek elemanı yetiştirme ve sanayiye geliştirme konularında birçok çalışma yapılmış, ancak hiç birinden beklenen mûsbet sonuç alınamamış ve bu çalışmlar bir sisteme bağlanamamıştır⁴.

Mithatpaşa ilk defa "İslahane" adıyla 1861 yılında Niş'de bir meslek okulu açmıştır. Daha sonra 1864 yılında Ruscuk ve Sofya'da, 1868'de de İstanbul'da

¹ Adnan GÜLERMAN; *Türkiye'nin Ekonomik ve Toplumsal Yapısı*, İzmir 1987, s.4.

² Adnan GÜLERMAN-Tunç DEMİRBİLEK; "Türkiye'de Mesleki Eğitim Uygulaması ve İstihdam Politikasına Etkisi", *Sosyal Siyaset Dergisi*, Cilt : 1, Sayı : 5, 1992, s.23-24.

³ Orhan TUNA; *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim*, TİSK, Ankara 1973, s.29.

⁴ MEB, a.g.e. s. 11.

açtığı okullarda erkek teknik öğretim kurumlarının temelini atmıştır¹. Mithatpaşa'dan sonra bazı valilerce Halep, Trablusgarb, Diyarbakır, Kastamonu, İzmir ve Konya'da benzer okulların açıldığı görülmektedir.

Kız teknik öğretim alanında da yine Mithatpaşa tarafından ilk İslahane 1865'de Ruscuk'da öğretime açılmıştır. Bunu takiben de Ahmet Vefik Paşa tarafından İstanbul'da Üsküdar (1878), Yedikule (1869), Aksaray (1879), Cagaloğlu'nda (1879) birer okul faaliyete geçirilmiştir².

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1883 yılına kadar Türkler, ne ticarete ne de sanata önem vermişlerdi. Bu nedenle ülkemizde ticaret ve sanat yüzyıllar boyu azınlıkların ya da yabancıların elinde kalmıştır. Ancak Tanzimattan sonra günün ihtiyaçları nedeniyle Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında ticaret yoğunlaşmıştır. Bu şekilde Batı ile olan mal alış-verişine Türkler katıldığı halde bir ticaret okulu açmak hiç düşünülmemiştir³. İşin ciddiyetini ve önemini anlayan devrin Ticaret Nazırı Suphi Paşa, 1883 yılında İstanbul'da "Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi" adıyla ilk ticaret okulunu açmayı başarmıştır⁴. Okulun yönetmeliğine göre okul idari ve fen bilimleri alanında iki kısma ayrılmıştır. İdari kısımda genel bilgiler fen kısmında ise meslek dersleri ile yabancı dil öğretiliyordu. Bu şekilde eğitime devam eden okul bir ara kapatıldı. 1893 de bu defa 3 yıllık bir yüksek öğrenim kurumu olarak Beyazıt'ta tekrar öğretime açıldı⁵.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk çırak okulları İstanbul'da 1914 yılında açılmıştır. Çırak okullarının açılış gayesi okuma çağında olup da gündüzleri sanat ve ticaret erbabı yanında çalışmak zorunda olan çocuklara ilk öğrenim teşkil etmektir. 1914 yılında bir tanesi Üsküdar'da iki tanesi de İstanbul'da olmak üzere üç tane çırak okulu açılmıştır. Çıraklık okullarının açıldığı yıllarda Osmanlı İmparatorluğu savaş içinde bulunması bu okulların gereği gibi gelişmesini önlemiştir⁶.

İmparatorluk devrinin son yarım asrı içinde bazı gayretli valiler idare ettikleri vilayetlerin merkezlerinde sanat okulları açtılar. Ülkenin ekonomik durumunda olumlu hiç bir değişiklik yapamamış bulunan bu okulların kuruluş ve faaliyet tarihinin dikkate değer tarafı, hakiki ihtiyaçlara cevap veremeyen ve hayata bağlanamayan zoraki tesislerin faydasız kalmaya ve etkili olmaya mahkum olmasıdır.

İmparatorluk devrinde ülke ekonomik açıdan bir hammadde ithalatçısı olmaktan daha ileriye geçememişti.

¹ TUNA, a.g.e. s. 31.

² TUNA, a.g.e. s.35.

³ TURAN, a.g.e. s.37.

⁴ Hıfzı DOĞAN-Cevat ALKAN-İlhan SEZGİN; Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, Ankara 1980, s.44.

⁵ TURAN, a.g.e. s.37.

⁶ TUNA, a.g.e. s.39.

Avrupa'nın endüstriyel gücü karşısında çok yetersiz bir durumda bulunan Osmanlı İmparatorluğu'nda ayrıca mahalli sanayi ve ticaret Türk olmayan azınlıkların elinde bulunuyordu. Alman İçişleri Bakanlığı'nın 1913'de saptadığı verilere göre sanayiciler arasında Türkler bulunmamaktaydı. 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda yer alan girişimci ve işçilerin ancak % 15'i Türktü¹. Osmanlı İmparatorluğu'nda gözde uğraş alanı askerlik olmuş, ticaret ve sanayiye yeterince önem verilmemiştir. Halkın gönlünde devlete kapılanmak yatmış, asker ya da katip olmak en önemli uğraş olarak kabul edilmiştir². Böyle bir bakış açığının varlığı Osmanlı ekonomisinde yeterli ve nitelikli insangücünün oluşmasını engellemiştir.

2.3.1.2. Cumhuriyetin İlk Yılları

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, mesleki eğitim alanında yapılan çalışmalara Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında da devam edilmiştir. Birinci dünya savaşı ve onu takip eden kurtuluş savaşında karşılaşılan güçlükler; Cumhuriyetin kurulmasıyla yeni baştan imar etme çalışmalarında hissedilen teknik eleman eksikliği, mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyacı açıkça ortaya koymuştur.

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında 18 meslek okulu, ders veren 250 öğretmen ile toplam 4000 civarında öğrenci bulunmaktaydı³. Atatürk 1922 yılında Büyük Millet Meclisi'ne yaptığı konuşmada; "Ülke çocuklarını sosyal ve ekonomik hayata fiilen etkili kılabilmek için zorunlu olan ilk bilgiyi uygulamalı bir şekilde verme yöntemi eğitimimizin esasını oluşturmalıdır" diyerek mesleki eğitimin kapsamını ve hedefini belirterek yapılacak çalışmalara öncülük etmiştir.

1927 yılına kadar iller ve belediyelerin meslek okulu açma ve yürütme yetkileri bulunduğundan, gerek imparatorluktan devralınan ve gerekse yeni açılan okulların idari ve öğretim esasları her ilin kendi düşüncelerine göre oluşturulmaktaydı. Bu açıdan okullar arasında herhangi bir birlik sağlanamamıştı. Okulların düzenlenmesi ve ekonomik hayatın gerektirdiği bir mesleki eğitimin geliştirilmesi için 1927 yılında 1052 sayılı Meslek okulları kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun uyarınca okul masrafları yine illerce karşılanmak üzere, program araç, gereç, öğretmen yetiştirme ve istihdam etme sorumluluğu, henüz Cumhuriyet ilan edilmemişken 2 Mayıs 1920'de kurulan Milli Eğitim bakanlığına devredilmiştir⁴.

1926 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren meslek okulları şunlardır: Aksaray Erkek Sanayi Okulu, Urfa, Sivas, İzmir, Konya, İstanbul, Diyarbakır, Kütahya, Kastamonu, Gümüşhane, Edirne, Ankara, Aydın, Bursa Erkek Sanayi Okulları,

¹ Yakup KEPENEK, *Türkiye Ekonomisi*, Ankara 1987, s.25.

² Zafer TOPRAK; *Tanzimattan Cumhuriyete Osmanlı Ekonomisinde Gelişmeler, 1885-1985 Türkiye Ekonomisinin 100. Yılı ve İzmir Ticaret Odası Sempozyumu*, İzmir 1985, s.24.

³ İsmet SEZGİN; *Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu Açıklama Toplantısı*, 23 Ekim 1986, MESS Eğitim Kitapları, İstanbul 1987, s.13.

⁴ Hıfzı DOĞAN; *Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri*, Ankara 1980, s.46.

Üsküdar ve İstanbul'da, İzmir'de, Mersin'de, Erzurum'da ve Bursa'da Kız Sanat Okulları¹.

Lozan Antlaşmasıyla yavaş yavaş ihracaat ve ithalat bakımından Batıya açılmaya başlayan Türkiye, ticari kurumlara ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilmesi amacıyla okullar açmaya başladı². İlk olarak 1922 yılında özel sektör tarafından Samsun ilinde bir ticaret okulu açıldı. Özel sektör tarafından kurulan bu okul 1927'de Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi. Bu gelişmeler 1924 yılında İktisat Vekaleti tarafından açılan Trabzon, Ankara, İzmir, Adana Ticaret okullarının açılmasıyla devam etmiştir³.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitim sisteminin oluşturulmasında yabancı uzmanlardan yararlanılmak istenmiş ve John Dewey, Kuhne, Ömer Buyse, Jung ve bir Amerikan heyeti Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu uzmanlar çeşitli inceleme ve araştırmalar yaparak eğitim sisteminin çeşitli yönlerini ele alan raporlar hazırlamışlardır.

John Dewey, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapısı, öğretmen yetiştirme ve okul sistemine ilişkin olarak yapılabilecek düzenlemeleri bir rapor halinde belirtmiştir. Dewey bu raporunda iş hayatına girecekler için orta dereceli okulların açılmasını önermiştir. Bireyin eğitiminin gerçek çalışma ortamında gelişmesinin gerekliliğini vurgulamıştır⁴.

Kühne, önerdiği eğitim şeklinde, mesleki ve teknik öğretimin önemini açıkça belirtmiş ve Türkiye'nin vasıflı işgücü yetiştirilmesi için eğitim kurumlarının kurulmasını; Ömer Buyse, meslek okullarının öğretmen ihtiyaçlarını karşılayacak ve endüstriyel gelişimi sağlayacak teknik elemanların yetiştirilmesini önermiştir⁵.

Yabancı uzmanların görüşleri yanında İstanbul Üniversitesi'nde Mesleki-Teknik Eğitim hakkındaki görüşleri alınmıştır. Bu üniversitenin öğretim üyesi olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından Milli Eğitim Bakanlığı'na verilen 1927 tarihli "Türkiye'de Meslek Okullarının Islahı ve Tesisi Hakkında Rapor"da şu görüşlere yer verilmiştir⁶.

- "Meslek Eğitimi terimi geniştir. Bu terim içine memur, öğretmen vb. eleman yetiştiren okullar da girer. Halbuki mesleki eğitimden amaç iktisadi eğitimidir. İktisadi eğitimi diğer eğitim türlerinden ayıran temel özellik ise üretimdir. "Onun için mesleki tedrisat yerine üretim tedrisatı ve meslek okulları yerine üretim okulları demek doğru olur".

¹ TUNA, a.g.e.s.43-44.

² ÖZALP, a.g.e. s.44.

³ TURAN, a.g.e. s.43.

⁴ John DEWEY; Türkiye Maarifi Hakkında Rapor (1924), XIII. Milli Eğitim Şurası 13-17 Kasım 1989, MEB, Ankara 1990.

⁵ Ali ŞAHİNKESEN; Mesleki ve Teknik Eğitimde Çağdaş Gelişmeler, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Bildirisi, Ankara 1990, s.4.

⁶ Reşat ÖZALP-Aydoğan ATAÜNAL; Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı, MEB, İstanbul 1977, s.584 vd.

- "Türkiye'de üretim okullarının gayesi gençlerini bir yandan makina işçiliğine, bir yandan el işçiliğine hazırlamak olacaktır".

- "Şimdiye kadar meslek okullarını idare edenler bu okulları bir lise gibi düşünmektedirler. Bunlara göre meslek okullarını diğer okullardan ayıran tek şey meslek okullarının atelyeleridir. Onların kafalarında meslek okulları atelye okullarıdır. Meslek okulları işçilerin teşekkülüne mahsus gerçek bir işyeridir".

- "Meslek okullarının sayıları hızla arttırılmamalıdır".

1933 yılında meslek okullarının gelişmesi karşısında, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez teşkilatı 2287 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiş ve yine aynı sayılı kanunla, Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuş ve meslek okulları bu genel müdürlüğe bağlanmıştır. 1935 yılından itibaren de 2765 sayılı kanunla okulların masrafları devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır¹.

Ülkenin o güne kadar yapılan çalışmalarının değerlendirilmesi, ihtiyaç duyulan teknik personeli yetiştirme politikalarını tesbit etme ve insangücü planlaması yapmak amacıyla 1934 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerisi ve Başbakanlığın onayı ile Bayındırlık, Tarım, Ekonomi, Milli Savunma Bakanlıkları ve Genel Kurmay Başkanlığı temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulmuştur. İki yıl süren çalışmalar sonucu 1936 yılında "Mesleki Tedrisatın İnkişafı Planı"nı hazırlamıştır². Bu planda çeşitli mesleki alanlarda ihtiyaç duyulan teknik insangücünü yetiştirmek üzere; çırak okulları, sanat okulları, ortaöğretim düzeyinde meslek ve sanat okullarının acıkması öngörülmüştür. Bu çalışmaları eğitim ve insangücü ilişkileri dikkate alınarak yapılan eğitim planlamasının önemli bir adımı olarak görebiliriz.

Meslek okullarının yurt genelinde yaygınlaşmasıyla, meslek okullarında görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesi ve başlangıçta okul çerçevesindeki meslek ustaları yoluyla karşılanan öğretmen gereksinimi kapatmak için, Ankara'da 1934-1935 öğretim yılında Kız teknik, 1937-1938 öğretim yılında da yüksek teknik öğretmen okulu açılmıştır³.

17 Haziran 1938 tarihinde çıkarılan 3457 sayılı Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanun'da Çıraklık eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kanunla büro memurları dışında kalan 100'den fazla işçi çalıştıran maden ocakları ile, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nda belirtilen işletmelerin çırak, kalfa ve ustaların mesleki bilgilerini arttırmak amacıyla kurslar açılması zorunlu hale getirilmiştir. Son derece ağır cezai müeyyideleri bulunmasına rağmen, işyerlerinin şartlarına ve gerçek eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmamış olan bu kanun ciddi bir şekilde uygulanmamış, kurs açmayan işletmelerde kapatılmamıştır. İşletmelere eğitimin organizasyonu ve kursların yürü-

¹ MEB, a.g.e. s.14.

² TÜBİTAK; Atatürk İlkeleri Işığında Türk Eğitim Sistemi, Bilimsel Toplantı, 18-20 Kasım 1981, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 1983, s.201.

³ MEB, Milli Eğitim ile İlgili Kanunlar, İstanbul 1981, s.20.

tülmesi konularında bir yardım yapılmadığı için açılan kurslar da genellikle kağıt üzerinde yürütülmüştür¹.

Ülkenin ekonomik ve endüstriyel gelişimini hızlandırmak ihtiyaç duyulan nitelik ve sayıda insangücünü yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı kuruluşu ile ilgili 2287 sayılı kanunun birinci maddesi 4113 sayılı kanunla 1941 yılında değiştirilerek, Mesleki ve Teknik Öğretim, Müsteşarlık seviyesinde yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu kanun değişikliği ile Milli Eğitim sistemi içerisinde yer alan her derece ve kademedeki mesleki-teknik öğretim kurumları, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı içinde yer alan çeşitli birimlerle yönetilmeye başlanmıştır².

Bunun yanı sıra, Mesleki ve Teknik Eğitim alanında istenilen hedefe ulaşılabilmesi için 1942 yılında 4304 Sayılı Mesleki ve Teknik Eğitim Okullarının açılması ve mevcutlarının geliştirilmesi ile ilgili yasa çıkartılmıştır. Bu yasa Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretimin yurt sathına yayılmasında ve günün koşullarına göre donatılmasında önemli bir rol oynamıştır³.

Bu kanunla 10 yılda 80 milyon liranın Mesleki ve Teknik Öğretim kurumlarının geliştirilmesi ve sayılarının arttırılması amacıyla bu tutarın kullanılması için Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluk verilmiştir. Bu harcama planı çerçevesinde yapılan yatırımlar sonunda 1942-1952 yılları arasında Mesleki ve teknik eğitimde önemli derecede hızlı bir gelişme gözlenmektedir. Bu gelişmeleri rakamla ifade etmek gerekirse⁴;

- Erkek Sanat Okullarının 27'den 105'e,
- Kız Meslek Okullarının 73'den 183'e,
- Ticaret Liseleri'nin 14'den 24'e yükseldiği görülmektedir.

1946 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 88 sayılı sözleşmenin onaylanmasıyla devlet mesleki eğitim ve mesleğe yöneltmeyi üzerine görev alarak almıştır.

Cumhuriyet döneminde 1923-1950 yılları arasında diğer bir önemli gelişme ise meslek okullarında öğretmenlik yapmak üzere Avrupanın muhtelif ülkelerine öğrencilerin gönderilmiş olmasıdır. Bu arada eğitim için Avrupaya gönderilen öğrenciler dönünceye kadar mevcut öğretmen boşluğunu doldurmak için Avrupa'dan yabancı uzman öğretmenler getirilmiştir⁵.

II. Dünya Savaşı Türkiye'de de etkisini hissettirmiş, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar eğitime de yansımıştır. Ancak ikinci Dünya savaşından 1960'lı

¹ Yusuf EKİNCİ; Ahilik ve Meslek Eğitimi, Araştırma İnceleme Dizisi, MEB, Yayın No: 862, İstanbul 1990, s.66.

² MEB, a.g.e. s.15.

³ TÜBİTAK, a.g.e. s.256.

⁴ MEB, a.g.e. s.23.

⁵ TUNA, a.g.e. s.49-50.

yıllara kadar olan dönem mesleki ve teknik öğretimin örgün ve yaygın eğitim kurumları ile ülke genelinde gelişme ve yaygınlaşma dönemi olmuştur.

Planlı kalkınma dönemine gelindiğinde meslek eğitimi kalkınmanın en etkili araçlarından biri olarak kabul edilmiş, özellikle kalifiye teknik eleman yetiştiren kurumlara büyük önem verilmiştir. Ayrıca planlı dönemlerde orta öğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümünün mesleki ve teknik eğitimin çıraklıktan teknisyenliğe kadar bir bütün olarak sanayi ile bağlantılı, onun imkan ve ihtiyaçları ile uyuşan bir sistem olarak kurulması öngörülmüştür.

Tablo No : 1
Cumhuriyet Döneminde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimi

ÖĞRETİM YILI	OKUL	ÖĞRENCİ	ÖĞRETMEN
1923-1924	20	2,558	325
1934-1932	40	4,155	423
1943-1944	93	11,031	1,603
1950-1951	170	35,861	4,155
1963-1964	366	50,318	7,877

Kaynak : Türkiye'nin İktisadi Bakımdan Bir Tetkiki, Ankara 1934, s.54.
MEB, M.E. İle İlgili Bilgiler, A.P.K.K. Ankara 1994, s.3.

2.3.2. Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Türkiye'de, Milli Eğitim Bakanlığı, nitelikli insan gücü ve kıdemli teknisyen düzeylerinde teknik, mesleki ve ticari eğitimin sağlanmasını da içerip, yükseköğretime kadar uzanan bütün eğitim düzeylerinin kontrolünden, koordinasyonundan ve revizyonundan sorumludur. Bakanlığın izni olmaksızın ilk ve orta düzeyde hiçbir örgün eğitim ve öğretim kurumu kurulamaz.

14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan hedef ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmelik mesleği, okul-bina ve tesisleri, eğitim araç-gereci ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümler, bir sistem bütünlüğü içinde ele alınmıştır.

1739 sayılı METK'u Türk milli eğitim sistemini örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölüme ayırmaktadır¹.

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü içermektedir².

Temel Eğitim Kanunu ile 6-14 yaşlarındaki çocukların 8 yıllık eğitim ve öğretimi ilk öğretim (temel öğretim) adıyla zorunlu hale getirilmiş ve Devlet okullarında parasız yapılacağı hükme bağlanmıştır³.

¹ MEB, Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu, Ankara 1990, s.37.

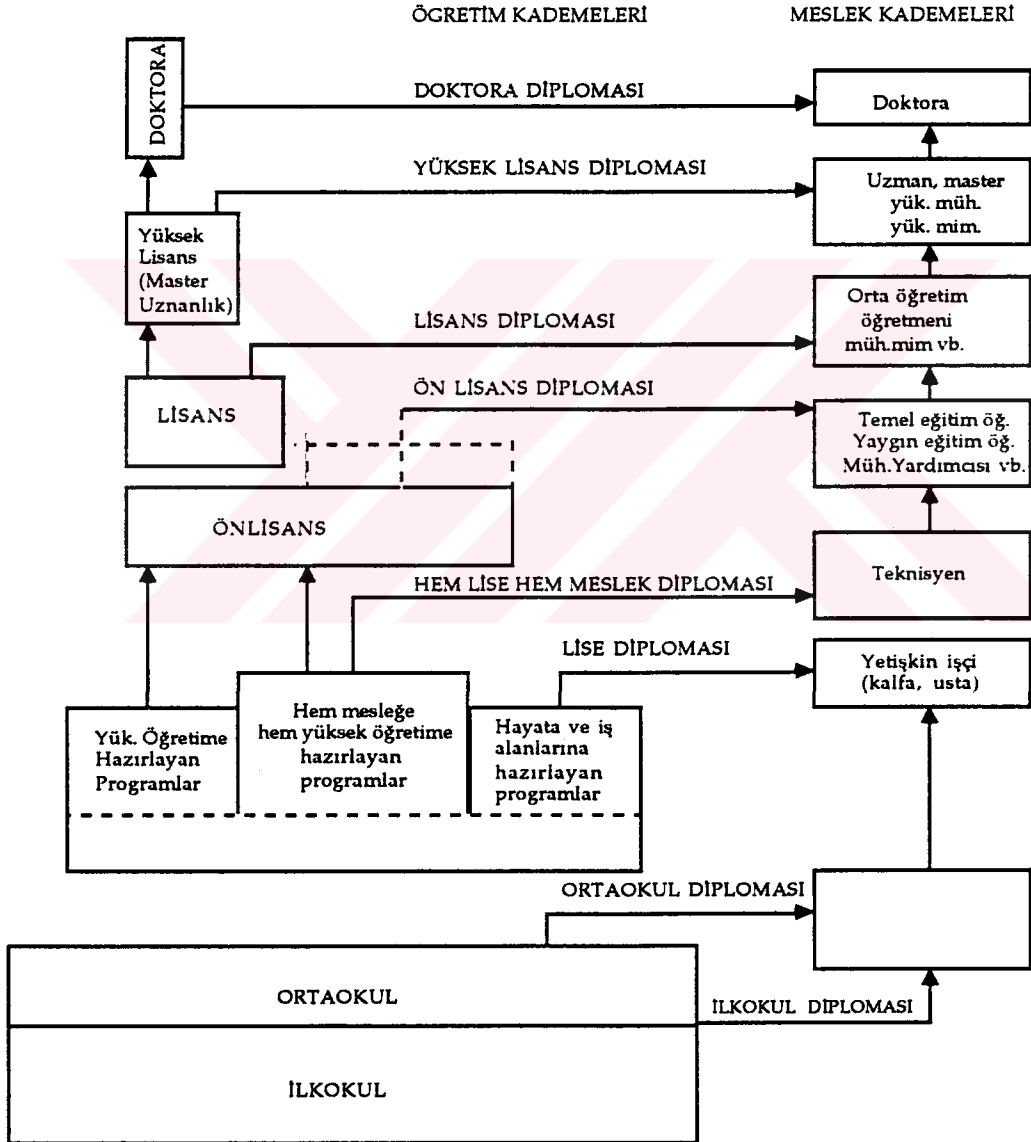
² MEB, a.g.e. s.38.

³ MEB, a.g.e. s.39.

Milli Eğitim Temel Kanunu ve 9. Milli Eğitim Şurası sonuçlarına göre hazırlanan ve bugün uygulanan milli eğitim sistemimizin yapısı şekil 1'de gösterilmiştir. Şekilden anlaşılacağı gibi eğitim sistemimiz temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim olmak üzere üç ana kısımda sınıflandırılmıştır. Şekilde yer alan meslek kademeleri temel eğitimden başlayıp uzmanlık ve doktora seviyesinde sona ermektedir.

Şekil : 1

TÜRKİYE'DE EĞİTİM SİSTEMİNİN YAPISI

Kaynak, MEB, Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu, Ankara, 1990, s.42.

2.3.3. Mesleki - Teknik Eğitim Sistemi

Bir ülkenin mesleki-teknik eğitim sisteminin oluşmasında eğitim felsefesi, ekonomik ve teknolojik gelişmişlik seviyesi, bilgi ve tecrübe birikimi, eğitim sisteminin özelliği, yönetim şekli vb. unsurlar etkili olmaktadır. Becerili ve teknik işgücünü yetiştirmede uygulanan mesleki-teknik eğitim sistemlerini üç temel grupta toplanmaktadır¹.

- 1 - Çıraklık eğitimi ağırlıklı sistemler
- 2 - Mesleki-teknik okul ağırlıklı sistemler
- 3 - Çıraklık ve mesleki-teknik okuldan oluşan karma sistemler.

Türkiye'de mesleki-teknik eğitim sisteminin kuruluş aşamasında tam günlük mesleki-teknik okul ağırlıklı bir model benimsenmiştir. Becerili ve teknik insangücü yetiştirme sistemimiz bu temel model etrafında geliştirilmiştir. Tam günlük mesleki-teknik okula dayalı bu gelişim modeli kuruluş aşamasında nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak ülkemizin ulaştığı ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucu tam günlük mesleki-teknik okula dayalı becerili ve teknik insangücü yetiştirmede yeni düzenlemelerin yapılması zorunlu bir hale gelmiştir.

20.6.1977 tarihli 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu'nun (Ç KUK) mesleki-teknik eğitim ile ilgili uygulamadaki aksaklıkları giderememesi, bu konuda yeni bir yasal düzenlemeye gidilmesine yol açmıştır. Bu nedenlerle örgün ve yaygın eğitimin bir sistem bütünlüğü içerisinde geliştirilmesini hedefleyen 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (ÇMEK) 19.6.1986 tarihinde uygulamaya konulmuştur.

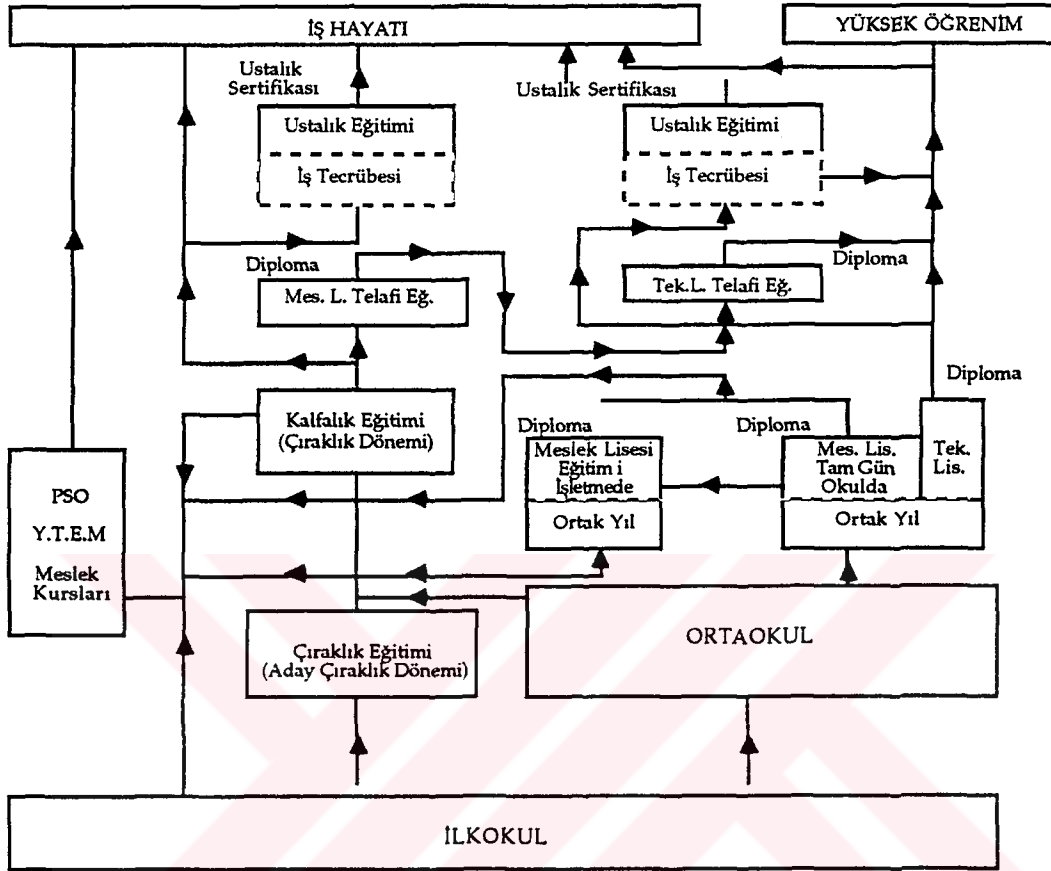
3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitim; ülkemizde mecburi eğitimden sonra çeşitli sebeplerle örgün eğitim kurumlarına devam etmeyen veya bu kurumların çeşitli kademelerinden ayrılan gençlere düzenli çıraklık eğitimi ile meslek öğretmek, mesleki teknik liselerdeki öğrencilerin becerilerini işletmelerde gerçek iş ortamında geliştirmelerine imkan vermek, çıraklık veya mesleki-teknik liselere devam etme imkanını bulamamış ve istihdam için gerekli temel yeterliliklere sahip olmayan genç ve yetişkinleri meslek kursları yoluyla istihdama hazırlamak amacıyla bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenmiştir.

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile düzenlenen mesleki teknik eğitim sistemi Şekil 2'de gösterilmiştir.

¹ İlhan SEZGİN; Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Gelişmeler, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, MPM, Yayın No : 362, Ankara 1988, s.125.

Şekil : 2

MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM SİSTEMİ

Kaynak : MEB, Çıraklık ve Mesleki - Teknik Eğitim Konsey Raporu, Ankara 1990, s.94.

2.3.3.1. Sistemin Dayandığı Temel İlkeler

İş hayatının ihtiyacı olan becerili ve teknik insangücünü yetiştirmeyi hedefleyen bir mesleki, teknik eğitim sisteminin geliştirilmesinde mesleki-teknik eğitim ilkelерinin dikkate alınması gerekir. Sistemin temel ilkelere uygunluğu verimli çalışmadığının uygunsuzluğu ise verimli çalışmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. 3308 sayılı kanunla getirilen mesleki - teknik eğitim sisteminin dayandığı başlıca temel ilkeleri Sezgin şöyle belirtmektedir¹.

İlke 1. İş hayatı, mesleki-teknik eğitimin ülke ve mahalli seviyede planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine katılmalıdır.

İş hayatının, mesleki-teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine ve mahalli seviyede katılımına imkan vermek amacıyla bakanlıkta Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu, illerde ise İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulları

¹ SEZGİN; a.g.e. s.131-137.

kurulmuştur. Bu kurullarda eğitim yöneticileri ile birlikte ilgili bakanlık, işveren, işçi ve meslek kuruluşları temsilcileri katılmaktadır.

İlke 2. Sistemin iş hayatındaki ve teknolojik gelişmelere göre geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yeterli finansman sağlanmalıdır. Mesleki-teknik eğitimin maliyeti, genel eğitime oranla daha yüksektir. Eğitimin gerektirdiği ortamın yaratılabilmesi ve öğrencilere iş için gerekli tecrübelerin kazandırılabilmesi için yeterli finansmanın sağlanması gereklidir. 3308 sayılı kanun mesleki-teknik eğitim için genel bütçeden ayrılan kaynaklara ilave olarak fon kaynaklarının da kullanılmasına imkan vermektedir. Kanunla kurulan Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu mesleki-teknik eğitim hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesinde yeni bir atılım yapılmasına imkan vermektedir.

İlke 3. Mesleki-teknik eğitim ortamı, gerçek iş ortamına uygun olmalıdır. Kanunda elli ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelere çalıştırdıkları işçi sayısının % 5'inden az, % 10'undan fazla olmayacak oranda mesleki-teknik lise öğrencilerine beceri yaptırma yükümlülüğü getirmiştir.

İlke 4. Mesleki-teknik eğitim bilim, teknoloji ve iş hayatındaki gelişmelere göre araştırmalara dayalı olarak sürekli geliştirilmelidir. 3308 sayılı kanunla çıraklık, mesleki-teknik eğitim konularında bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak amacıyla Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi kurulmuştur.

İlke 5. Mesleki-teknik eğitim iş hayatının insangücü ihtiyacına nitelik yönünden cevap verecek şekilde planlanmalıdır. Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi bu ihtiyacı karşılayacak şekilde düzenlenmektedir. Merkezce periyodik olarak hazırlanacak araştırma raporları kurullarca değerlendirilerek alınabilecek tedbirler bakanlığa tavsiye edilecektir.

İlke 6. Mesleki-teknik eğitim programları ferdin ve iş hayatının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gösterilmelidir. Eğitim programlarının genel bilgi, fen ve matematik, atölye ve meslek derslerinin program içerisindeki ağırlıkları yükseldiğini buna karşılık atölye ve meslek dersi ağırlığının düştüğünü göstermektedir. 3308 sayılı kanun meslek liselerinde yapılacak temel eğitimden sonra işletmelerde yapılacak beceri eğitimi için 3-2 modelini benimsemiştir. Buna göre öğretim süresinin 3 biriminin uygulamalı eğitime 2 birimi ise meslek teorisine ayrılacaktır. 3308 sayılı kanunun uygulamasına paralel olarak geliştirilen eğitim programlarında atölye, fen, matematik derslerinin ağırlığı artmıştır. Bu durum uluslararası boyutlarda ele alınan mesleki teknik eğitim açısından önemli bir gelişmedir.

İlke 7. Atelye ve meslek dersleri öğretmenleri alanında iş tecrübesine sahip olmalıdır. Mesleki-teknik eğitim kurumlarında görevli atelye ve meslek dersi öğretmenlerinin çok sınırlı iş tecrübesi vardır. Bu durum öğretmenlerin yetiştirilme ve istihdam şekillerinin bir sonucudur. Yeni mesleki-teknik eğitim sistemi bu aksaklığı önemli ölçüde gidermektedir. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının temel öğrenci kaynağı mesleki-teknik liselerdir. Öğrenciler meslek lisesi

öğrenimleri sırasında işletmelerde gerçek iş tecrübesi kazanmaktadır. Bu husus yetiyecek öğretmenlerin niteliğinde yükseltecektir.

İlke 8. Becerili işgücünün mesleki yeterliliği iş hayatının şartları dikkate alınarak sınavla tesbit edilmelidir. Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu becerili işgücünün mesleki yeterliliği için iki kademe kabul etmiştir. Birinci kademe kalfalık, ikinci kademe ise ustalıktır. Örgün eğitim kurumlarında yetişen nitelikli işgücü için mesleki yeterlilik bakımından kalfalık belgesinin karşısı meslek lisesi diplomasıdır.

2.3.3.2. Sistemin Amaçları

3308 sayılı kanunla düzenlenen mesleki-teknik eğitim sisteminin başlıca amaçları konusunda kanunun ilgili maddeleri açıklanacak olursa¹;

1 - Mecburi eğitimden sonra çeşitli sebeplerle örgün eğitim kurumlarına devam etmeyen veya bu kurumların çeşitli sebeplerle örgün eğitim kurumlarına çeşitli kademelerinden ayrılan gençlere düzenli çıraklık eğitimi ile meslek öğretmek (ÇMEK m.1).

2 - Mesleki-teknik liselerdeki öğrencilerin becerilerini işletmelerde gerçek iş ortamında geliştirmelerine imkan vermek (ÇMEK m.18).

3 - Çıraklık ve meslek liselerine devam etme imkanı bulamamış, istihdam için gerekli temel yeterliklere sahip olmayan genç ve yetişkinleri meslek kursları yoluyla istihdama hazırlamak (ÇMEK m.37).

4 - Çalışan işgücünün iş verimini artırmak ve yeni teknolojilere uyumunu sağlamak. Bu amaçla iş hayatı ile koordineli olarak uyum ve geliştirme kursları açmak (ÇMEK m.38).

5 - Mesleki-teknik eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yeni finansman kaynakları sağlamak (ÇMEK m.32).

6 - Mesleki-teknik eğitimi araştırmalarla sürekli destekleyip geliştirmek (ÇMEK m. 42).

7 - İş hayatının mesleki-teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılımını sağlamak (ÇMEK m.4-6).

Bu amaçlar doğrultusunda²;

- Mesleki eğitimin ülke ve mahalli seviyede planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesinde iş hayatı ile ilgili bakanlıklar ve meslek kuruluşları yetkili kılınmış, bu amaçla Ankara'da Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu, illerde İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulları oluşturulmuş,

¹ SEZGİN; a.g.e. s. 128-129.

² MEB, 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile İlgili Yönetmelikler, Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi 3-5 Mayıs 1990, Ankara 1990, s.16-68.

- Yıllarca geleneksel usullerle iş yerlerinde sürdürülen çıraklık eğitimi çağdaş bir yapıya kavuşturulmuş, okul ile işyerlerinde sürdürülen çıraklık eğitimi ve istekli bir işbirliği sonucu meslek eğitiminin gerçek iş ortamında yapılmasına ve eğitimin niteliğinin artmasına olanak sağlamış,

- Mesleki eğitimin bilim, teknoloji ve iş hayatına uygun olarak sürekli geliştirilmesi amacıyla Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) kurulmuş,

- Teori ve beceri eğitiminin bir paralellik içinde okul ve işletmelerin birlikte yürütmesi ve beceri eğitiminde usta öğretici nezaretinde yerine getirilmesi suretiyle, mesleki eğitimden iş hayatında sorumlu tutulması esası getirilmiş,

- Sistemin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için bütçe dışı kaynak olan finansman sağlama yoluna gidilmiş ve bu amaçla Çıraklık, mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu (ÇMTEGYF) kurulmuş,

- Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilerin sigorta primleri devlet tarafından ödenerek öğrenci sigorta işlemine işlerlik kazandırılmış ve gençler belirli bir ölçüde sosyal güvenliğe kavuşturulmuştur.

2.3.3.3. Mesleki-Eğitim Türleri

3308 sayılı kanunla yeniden düzenlenen mesleki-teknik eğitim sisteminde ferdin işe hazırlanmasında üç temel yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımlar şunlardır:

1 - Mesleki-teknik liselerde gerçekleştirilecek örgün eğitim ve işletmelerde meslek eğitimi uygulaması,

2 - Çıraklık eğitimi kursları,

3 - Meslek kursları.

Her üç eğitim türü de fert bakımından ilerlemeye kapalı bir yol değildir. Bir eğitim türünde kazanılan bilgi ve tecrübelerin diğer türlerde değerlendirilmesi imkanı vardır. Diğer bir ifade ile ferdi işe hazırlayan mesleki eğitim türleri arasında geçişler mevcuttur.

2.3.3.3.1. Mesleki-Teknik Liselerde Gerçekleştirilen Örgün Eğitim ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması

Milli Eğitim Bakanlığı, mesleki-teknik alanlarda nitelikli işçilerin ve meslekteki kıdemli teknisyenlerin eğitiminden sorumlu tek endüstriyel eğitim organıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, örgün mesleki-teknik eğitim alanındaki faaliyetlerini genel müdürlüklere bağlı eğitim kurumlarında sürdürmektedir. Bu genel müdürlükler,

- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,

- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,

- Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü,

- Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü,
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü,
- Özel Eğitim Rehberlik ve Danışmanlık Genel Müdürlüğü'dür.

Ülkemizde örgün ve yaygın eğitim kurumlarının kurulmasından, kontrolünden, koordinasyonundan Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur. Ancak MEB dışındaki bakanlıklara bağlı örgün mesleki eğitim kurumları da vardır. Eğitim programlarını METK ilkeleri çerçevesinde düzenleyen bu öğretim kurumları;

- Başbakanlığa bağlı Meteoroloji Anadolu Meslek Lisesi,
- Maliye ve Gümrük Bakanlığına bağlı Maliye Meslek Lisesi,
- Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Demiryolları Meslek Lisesi,
- İçişleri Bakanlığı'na bağlı Polis Okulları, Polis Kolejleri ve Polis Akademisi,
- Adalet Bakanlığı'na bağlı Adalet Meslek Lisesi,
- Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'na Bağlı Ziraat Meslek Lisesi, Ziraat Teknik Lisesi, Ev Ekonomisi Meslek Liseleri, Veteriner Meslek Lisesi, Laborant Meslek Lisesi,
- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı, Sağlık Meslek Liseleri MEB dışındaki bakanlıklara bağlı örgün eğitim kurumları olarak sayılabilir.

İşletmelerde meslek eğitimi: 3308 sayılı kanunla tam gün eğitim yapan meslek liselerinin yanında yarı zamanlı meslek lisesi olarak tanımlanabilecek, yeni bir eğitim yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu eğitim yaklaşımı kanunda "İşletmelerde Meslek Eğitimi" olarak ifade edilmektedir. İşletmelerde meslek eğitim, mesleki-teknik öğretim kurumu öğrencilerinin, beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki-teknik öğretim kurumlarında yapmalarına olanak sağlayan eğitim şeklidir. 3308 sayılı kanunun 18. maddesi ile 50 veya daha fazla işçi çalıştıran işletmelere çalıştırdıkları işçi sayısının % 5'inden az % 10'undan fazla olmamak üzere meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptırma yükümlülüğü getirilmiştir.

İşletmeler ödeme ve geri ödeme mekanizması ile bu eğitime katılmaya özendirmeye çalışılmıştır. Kanunda belirtilen meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptırma yükümlülüğünü yerine getiren gerçek ve tüzel kişiler Gelir ve Kurumlar vergilerinden Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu'na ödedikleri meblağın % 50'sini geri alabileceklerdir (m.33). Beceri eğitimi yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletmeler ise eğitim yaptırması gereken her öğrenci için asgari ücretin 2/3 nisbetinde ek bir meblağı her ay fona ödeyeceklerdir (m.24).

Meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıracak işletmeler, ustalık yeterliliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi görmüş, usta öğreticileri beceri eğitimi için görevlendirirler.

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Yönetmeliği; Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ve Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı meslek liselerinde bir yıllık temel eğitimini tamamlayan 10 ve 11. sınıf öğrencilerine 3 gün işyeri, 2 gün okul yaklaşımıyla meslek bilgisinin işletmelerde, teorik bilginin de meslek liselerinde verileceği bir düzenleme getirmiştir (md. 10-14). Bu düzenlemeye göre hangi mesleklerde ve hangi işletmelerde meslek eğitimi yapılacağı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulunca Milli Eğitim Bakanına tavsiye edilir. Tavsiye kararı bakanca onaylandıktan sonra Resmi Gazete'de yürürlüğe girmektedir.

Söz konusu yönetmelik ile 10 ve 11. sınıflarda olan öğrenciler 3 gün işyeri 2 gün okul yaklaşımıyla meslek bilgisini işletmelerde teorik bilgiyi de meslek lizelelerinde kazanırken 27.3.1993 tarih 2/534 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ders Geçme ve Kredi Sistemi Uygulayan Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumları Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Yönetmeliği'nin 10. maddesi ile, bundan sonraki uygulamalarda kapsama alınan okul ve meslek alanlarında öğretim gören öğrencilerin 5. dönemden itibaren beceri eğitimlerini işletmelerde görmelerinin esas olduğuna ancak zorunlu hallerde 3 ve 4. dönem öğrencilerinin de beceri eğitimi için işletmelere gönderilmesine İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu'nun görüşü alınarak valilikçe karar verilebileceği hükmü getirilmiştir.

Meslek eğitimi yapılan işletmelerde grev ve lokavt uygulamaları halinde eğitimin devamı için işyeri gerekli tedbirleri almak zorundadır. (ÇMEK m.22) Bakanlıkça "İşletmelerde Meslek Eğitimi" kapsamına alınıp alınmadığı bakılmaksızın 50'den az işçi çalıştıran işletmelerde mesleki-teknik lise öğrencilerine kanunun ilgili hükümlerine göre beceri eğitimi yaptırılabilir (ÇMEK m.23). Bu madde ile işletmelerde meslek eğitimi kapsamına alınmış okullara uygulama için işletme bulmada büyük bir esneklik getirilmiş ve uygulamada karşılaşılan meslek eğitimi için işletme bulma problemleri önlenmeye çalışılmıştır.

3308 sayılı kanunla işletmede beceri eğitimi yapan öğrencilere işverenlerce beceri eğitiminin devam ettiği süre için asgari ücretin % 30'undan az olmamak üzere ücret ödenmesi zorunluluğu getirilmiştir (ÇMEK m.25).

Meslek eğitimi gören öğrencilere 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun iş kazaları meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları hükümleri uygulanır (ÇMEK m.25). Böylece öğrenciler sosyal güvenceye kavuşturulmuş olmaktadır.

İşletmelerde meslek eğitimi uyulması birçok açıdan öğrencilere avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar özetle şunlardır¹;

- İşletmelerde meslek eğitimi süresince yaşlarına uygun asgari ücretin % 30'undan az olmamak üzere ücret alırlar.
- İşletmenin sağladığı sosyal imkanlardan faydalanırlar.

¹ METARGEM, Örgün ve Yaygın Mesleki-Teknik Öğretim Kurumları, Ankara 1990, s.12.

- Öğrenciler hastalık, işkazası ve meslek hastalıklarına karşı sigorta ettirilirler. Sigorta primleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca ödenir.

- Okul atelyelerinde bulunmayan makina ve teçhizatı işletmelerde görüp kullanma imkanına sahip olurlar.

- Mesleki becerilerini işyerlerinde gerçek iş ortamında geliştirirler. Öğrencilerin kendine olan güveni artar.

- Öğrenciler endüstrinin ihtiyaç duyduğu yeni iş alanlarına uygun programlarla daha çok pratik yaparak eğitilirler.

2.3.3.3.2. Çıraklık Eğitimi

Çıraklık eğitimi, bir iş yerinde meslek öğrenmek amacıyla çalışan gençlerin teorik ve pratik meslek eğitimlerinin bir programa göre yapılmasını sağlayarak, onları ülkenin ihtiyacı olan vasıflı insangücü haline getiren eğitim sistemi olarak kabul edilmektedir.

Mesleki-teknik eğitim sistemi çerçevesinde çıraklık eğitiminin amacı, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim kurumlarının çeşitli kademelerinden ayrılan veya belli bir kademesinden sonra öğretime devam edemeyip meslek öğrenmek için bir iş yerinde çalışan en az ilkokul mezunu olup 19 yaşından gün almamış gençlerin pratik ve teorik eğitimlerinin bir programa göre yapılmasını sağlayıp onları nitelikli eleman olarak yetiştirmektir¹.

3308 sayılı kanun çıraklık eğitimini; aday çıraklık eğitimi, çıraklık eğitimi, kalfalık eğitimi ve ustalık eğitimi olmak üzere dört kademede düzenlenmiştir.

Aday çırak eğitimi ilkokulu bitirmiş, işyerlerinde çalışan ve çırak olma yaşına gelmemiş olan çocukların 13 yaşını dolduruncuya kadar devam ettikleri bir çıraklık eğitimi kademesidir (ÇMEK m.9). Bu eğitimin amacı, gençlere işyerlerindeki çalışma şartlarını tanıtip mesleklerin ön bilgilerini kazandırarak onların çıraklık döneminde kendi istek ve yeteneklerine en uygun meslekleri seçmelerine yardımcı olmaktır.

Çıraklık eğitimi : Bir iş yerinde meslek öğrenmek amacıyla 14-18 yaş grubundaki gençlerin mesleğin özelliğine göre 3-4 yıl süre ile devam ettikleri bir çıraklık eğitimi kademesidir (ÇMEK m.10-14). Bu eğitimin amacı, gençlere mesleklerinde kalfa olabilmek için gerekli teorik ve pratik bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Aday çıraklar mesleğin özelliğine göre haftada 8 saatten az olmamak üzere 10 saate kadar genel ve mesleki eğitim görürler. Bu eğitime katılmaları için işveren tarafından çıraklara ücretli izin verilir.

3308 sayılı kanun çıraklık eğitiminin yapılabilmesi için bazı şartların varlığını aramaktadır. Bu şartlardan ilki işyerlerinin aday çırak ve çırak alabilmeleri için işyerinde usta öğretici bulundurulması zorunluluğudur (ÇMEK m.15). İkinci olarak, çıraklık eğitimine başlayabilmek için taban öğrenim düzeyi olarak ilkokul

¹ EKİNCİ, a.g.e. s. 78.

mezunu olma şartıdır (ÇMEK m 10/b). Ayrıca çıraklık eğitime başlayacakların sağlık durumlarının girecekleri mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olması (ÇMEK m 10/c) çalıştığı işyeri sahibi ile aday çırak veya çırağın velisi veya vasisi arasında (çırak reşit ise kendisiyle) yapılmış aday çıraklık veya çıraklık sözleşmesinin (ÇMEK m.13) bulunması gerekmektedir¹.

Çıraklık eğitimi dönemini başarı ile tamamlayanlar kalfalık sınavına girmeye hak kazanırlar. Bu sınavı başaranlara kalfalık belgesi verilir (ÇMEK m.16-17).

Kalfalık Eğitimi: Kalfalık belgesine sahip olanların devam ettiği bir çıraklık eğitimi kademesidir. Kalfalık belgesine sahip olup, bir işyerinde çalışmasını sürdür-enlerden ustalık eğitimi kurslarını bitirenler aynı zamanda en az 3 yıl kalfa olarak çalışma şartını da yerine getirdikleri takdirde veya kalfalık yeterliliğini kazanmış olup mesleklerinde en az beş yıl çalışmış olanlara ustalık belgesi verilir.

Ustalık Eğitimi : Ustalık belgesine sahip olup yanında aday çırak veya meslek lisesi öğrencisi çalıştırmak isteyenlere pedagojik formasyon kazandırmayı amaçlayan bir eğitim kademesidir. Pedagojik formasyon kurslarını başarıyla tamamlayan ustalara "usta öğreticilik belgesi" verilir. Ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler (ÇMEK m.30).

Aday çırak ve çırakların iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primleri devletçe ödenmektedir. Aday çırak ve çıraklar öğrenci haklarından yararlanmakta, kendilerine bir ay ücretli izin verilmekte ve eğitimleri sırasında asgari ücretin % 30'undan az olmayacak bir ücret ödenmektedir.

Çıraklık sistemiyle yapılan meslek eğitimi okul sistemine göre yapılan meslek eğitiminden daha ucuza mal olmaktadır. Ekonomik yönden çok güçlü olan Almanya, İngiltere, ABD gibi bazı ülke yetkilileri, meslek eğitimi okul sistemiyle yapacak kadar zengin olmadıklarını belirtmektedirler. Ülkemizdeki nitelikli ara insan gücü açığının fazlalığı ile mesleki-teknik eğitiminin çok pahalıya mal olması düzenli çıraklık eğitimi ile nitelikli meslek elemanı yetiştirilmesi konusunu gündeme getirmektedir².

2.3.3.3.3. Meslek Kursları

Örgün eğitim sistemi dışında kalan yetişkinlere istihdama yönelik yeterliliklerin veya mesleklerinde ilerlemelerine yarayacak becerilerin kazandırılması ve bunların iş hayatına hazırlanması amacıyla 3308 sayılı kanunun 37-38 ve 39'ncu maddelerinde belirtilen hedefler doğrultusunda özel eğitim kursları, geliştirme ve uyum kursları, meslek kursları adı altında bazı kurslar düzenlenmektedir³.

¹ Zeki ÖZKAN; Çıraklık Eğitimi, Ankara 1992, s.90.

² MEB; Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi Görüşmeleri Kararları, Ankara 1990, s.39.

³ GÜLERMAN-DEMİRBİLEK; a.g.e. s. 27.

a - Özel Eğitim Kursları: Özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerli olan görevlere hazırlayıcı kurslardır. Bu kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır (ÇMEK m.39).

b - Geliştirme ve Uyum Kursları: 3308 sayılı kanunun 38. maddesi uyarınca 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler çalıştırdıkları personelin işindeki verimini yükseltmek, yeni teknolojilere uyumunu ve mesleklerinde gelişmelerini sağlamak amacıyla çalışma saatleri dışında çeşitli kurslar açarlar veya aynı amaca yönelik diğer kurumlarca açılan kurslara katılmalarını sağlarlar.

c - Meslek Kursları: Milli Eğitim Bakanlığı, örgün eğitim sisteminden ayrılmış, istihdam için gerekli yeterliliklere sahip olmayan, kişiler için 3308 sayılı kanunun 37. maddesi gereği iş öncesi meslek kursları düzenler. Bu kurslara katılanlar kursa devam ettikleri sürece kanunun çırak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar. Bu kurslardan amaç, örgün eğitim sistemi içinde mesleki eğitim görme imkanı bulamayan çok sayıdaki vatandaşlarımızın hayata hazırlanmaları ve meslek sahibi olmaları, vatandaşlarımızın hayata hazırlanmaları ve meslek sahibi olmaları, vatandaşları toplum içinde pasif ve tüketici olmaktan kurtararak aktif bir üretici haline getirmek ve mesleklerinde gelişmelerini sağlamaktır¹.

¹ MEB, Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, Ankara 1992, s.119.

İKİNCİ BÖLÜM

PLANLI KALKINMA DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE'NİN ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİNDE TEMEL POLİTİKALAR, STRATEJİLER VE GELİŞMELER

1. KALKINMA PLANLARI

Eğitim bir yandan bireyin kendine ve topluma yararlı bir insan olarak yetişmesini amaçlayan eğitim kurumlarını oluştururken, diğer yandan bireyi toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere katkıda bulunacak nitelikte geliştirecek kurumları bir bütünlük içinde planlamak durumundadır.

Kalkınma planları kalkınma çabalarının belirli bir plan ve program çerçevesinde gerçekleştirilmesini amaçlayan yazılı metinlerdir. Ekonomik, sosyal ve kültürel bir kalkınma süreci içerisinde bulunan ülkemizde kalkınma planları toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve Türk toplumunun gereksinme ve koşullarına uygun insan gücü yetiştirilmesine öncelik vermektedir. Planlı dönemde en önemli sorunlardan biri de yeterli sayıda ve nitelikte eğitim görmüş insangücü eksikliğidir. Bu açıdan ortaöğretim düzeyli mesleki ve teknik eğitimin teknolojik gelişme ve ekonomik ilerleme ile olan bağlantısı çok açıktır.

Kalkınma planları ekonomik sosyal ve kültürel alanlarda toplumun kalkınma çabalarına belirli bir düzen ve yön verme gereksiniminin bir sonucu olarak hazırlanan bir belge niteliğindedir. Bu açıdan kalkınma planları, Türk Eğitim sisteminin, politikalarının ve stratejilerin makro düzeyde uygulama ilkelerini belirleyen temel kaynaklardır. İyi bir plan ulaşılabilecek hedefleri tayin eden, hedefe ulaşma mekanizmalarını tasarlayan ve bu mekanizmanın nasıl işleyeceğini belirleyen bir vasıttır¹. İçinde bulunduğumuz planlı dönemde kalkınma planları ekonomik gelişmede sanayileşmeye büyük ağırlık vermekte, sanayi kesiminin gereksinme duyduğu teknik insangücünün yetiştirilme sorumluluğunun büyük bir bölümü mesleki-teknik eğitim okullarına düşmektedir. Bu gelişmeler ışığında 1963 yılından itibaren uygulanmaya başlanan Kalkınma Planlarında günümüze değin ne gibi politika ve stratejiler saptanmıştır? Saptanan temel politikalar ve stratejileri ne oranda gerçekleştirmiştir?

Bu bölümde yukarıdaki sorulara cevap aranacak, orta öğretim düzeyindeki mesleki-teknik eğitim okulları için saptanan hedefler tartışılacak ve değerlendirme yoluna gidilecektir.

¹ Cevat ALKAN; Mesleki ve Teknik Eğitimde Temel Politika ve Stratejisi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1992), MEB, Eğitim Teknolojisi, Ankara 1993, s. 274.

2. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Türkiye'de planlı döneme dek olan sürede eğitimin önemli bir konu sayılmasına ve bu alanda önemli harcamalar yapılmış olmasına karşın; eğitimin uzun süreli bir perspektif içinde planlı olarak ele alınmayışı bu alanda yapılan harcamaların yeterince verimli ve etkili olmasını önlediği gibi pek çok sorunuda beraberinde getirmiştir.

2.1. PLANLI DÖNEMİN BAŞINDA MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİN SORUNLARI

Birinci Beş Yıllık kalkınma planı Türkiye'de sanayileşmeyi ve sanayi kesiminin gereksinime duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmeyi hedef alırken, bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde orta ve yüksek düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirme sorumluluğunu MEB'lığı üstlenmiştir. Kalkınma döneminin başında mesleki-teknik eğitim kesiminin çözüm bekleyen önemli sorunlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür¹.

Tablo No : 2

1961 YILINDA MESLEKİ-TEKNİK LİSELERİN MEVCUT DURUMU (Bin Olarak)

Okul Türü	Okul Çağındaki Nüfus (11-18 Yaş	Toplam Öğrenci Sayısı (Bin)	Öğrenci. Okul Çağındaki Nüfusa Or.	Öğretmen Sayısı (Bin)	Öğrenci Öğretmen Oranı %
Mes. Tek.Lis.	1505,0	46,5	3	8,0	14

Kaynak : DPT, Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl, 1963-1967, Ankara 1964, s. 448.

1- Ülkemizde orta ve yüksek düzeyli teknik insan gücüne duyulan gereksinim hızla artmasına karşın, yalnız üniversitelere hazırlayıcı bir öğretim kurumu olan genel liselere olan eğilim fazladır. Bu nedenle teknik alandaki insan gücü gereksinimleri kapatılamamıştır.

Tablo 2 de görüleceği gibi planlı kalkınma döneminin başında Mesleki Liselerdeki öğrenci sayısı 46.500, okullaşma oranı %3, öğretmen sayısı 8000 idi. Planlı dönemin başında orta öğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim okullarının durumunu ortaya koyarken, eğitim sürecinde mesleki-teknik eğitimden çok genel öğretim yapan klasik liselere yönelimin olduğu gözlenebilir.

2. Okullarda sürdürülen eğitimin sanayideki gelişmeleri izleyememesi,

3. Okul programlarının yetersizliği, okulların iş ve çevre yaşamı ile ilişkilerinin sınırlı olması,

¹ Adem KIZILKOCA; Planlı Dönemde Mesleki ve Teknik Eğitimin İş ve İstihdam Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara 1979, s.18.

4. İstem azlığı nedeniyle bu okulların tam kapasite ile çalışamamaları,
5. Mesleki ve teknik eğitim okullarına ilginin azlığı nedeniyle beden ve el işlerinin küçük görülmesi, lise öğreniminin yeglenmesi,
6. Mezunların teorik bilgilerinin iş yaşamının gereklerine tam olarak uygun olmaması,
7. Mesleki-Teknik eğitim kurumlarından yetişen elemanların ücret, görev yetki ve sorumluluklarının saptanamamış olması
8. Lise düzeyli Mesleki-Teknik eğitim okullarından mezun olanların kendi alanlarında yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarına girememeleri

2.2. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1. Orta öğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümü mesleki ve teknik eğitime yönlendirileceklerdir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için teknik öğretim çırak, kalfa ve ustalıktan teknisyenliğe dek tümüyle sanayi ile bağlantılı olarak bir süreç geliştirilecek ve uygulamaya konulacaktır¹.
2. Eğitim sitemimiz, Türk toplumunun ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun insanların yetiştirilmesine doğru yönelecektir. Eğitim planında teknik öğretime verilen önem, bunun başlıca belirtisidir. Eğitim esaslarının tesbitinde bu ilkeye uygunluk gözönünde tutulacaktır².
3. Mesleki-Teknik eğitim kurumlarından mezun olan teknik elemanların görev yetki ve sorumlulukları yasalarla teminat altına alınmalıdır. Bu tedbir teknik öğretimin manevi kalkınmasının temel şartıdır³.
4. Eğitimde yatay ve dikey geçişler yeterlilik ve yeteneklerin doğru olarak saptanmasına dayalı bir mekanizma içinde işletilecektir. Bunun yanında uzmanlaşmış bir meslek adamı yetiştirmeyi amaçlayan okulları bitirenlerin bir üst okula geçişini mümkün kılmak için yetiştiği meslek alanında gerektiği kadar hizmet görerek iş alanının kazandıracağı olanak ve üstünlüklerden yararlandırılması sağlanacaktır⁴.

2.3. BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER

Birinci beş yıllık kalkınma planında mesleki-teknik lise mezunlarının kazandıkları nitelik yeterli görülmediğinden iki yıllık sanat enstitülerinin öğretim süreleri üç yıla çıkartılmıştır. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarını bitirenlere lise mezunu bir elemandan bir derece önden işe başlatmak suretiyle mesleki-teknik

¹ DPT, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967, Ankara 1964, s. 457.

² MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993, s.6.

³ MEB, a.g.e. s.25.

⁴ MEB, a.g.e. s.6.

eğitim teşvik edilmeye çalışılmışsada Ortaöğretim çağındaki gençlerin mesleki-teknik eğitime olan eğilimleri planda istenilen hedeflere ulaşamamıştır¹.

Tablo No : 3

I. KALKINMA PLANINDA LİSE VE MESLEKİ TEKNİK LİSELERDE ÖĞRENCİ HEDEFLERİ VE GERÇEKLEŞMESİ

Eğitim Kademeleri	YILLAR														
	1963-1964			1964-1965			1965-1966			1966-1967			1967-1968		
	PH	G	F	PH	G	F	PH	G	F	PH	G	F	PH	G	F
Liseler	96	101	+5	96	96	0	97	103	+6	102	127	+25	107	145	+38
Mesleki Tek. Liseler	17	20	+3	20	21	+1	25	25	0	30	34	+4	42	36	-6

Kaynak: MEB; Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993, s.74

Tablo 3'de görüleceği gibi planlı dönemin ilk yılında mesleki-teknik liselerde öğrenci sayısı 17.000'e son yılında ise 42.000'e yükseltilmesi hedef alınmıştır. Diğer yandan lise düzeyli okullarda okuyan öğrenci sayısı planlı dönemin başında 96.000'e dönemin sonunda ise 145.000'e ulaşması hedef alınmıştır. Klasik lise düzeyindeki gelişmeler hedeflerin çok üzerinde gerçekleşirken Mesleki-Teknik liseler hedeflerin çok az üzerinde bir gelişim göstermiş hatta dönemin sonunda hedefin altına inilmiştir. Bunun yanında Orta öğretim çağındaki gençlerin mesleki-teknik eğitime yönlendirilmesi birinci kalkınma planında temel ilke ve politika olarak saptanmasına karşın klasik lise düzeyli eğitim karşısında mesleki-teknik liselere öncelik kazandırılmamıştır.

Tablo No : 4

LİSE SEVİYESİNDE GENEL ÖĞRETİM VE MESLEKİ-TEKNİK ÖĞRETİM AYIRIMI

Öğretim Yılları	Top.Ort.Öğ.Düzeyle Öğr. Say.(Bin)	Genel Öğretim (Lise) %	Mesleki Teknik Öğretim %	Toplam %
1963	153	62	38	100
1964	161	59	41	100
1965	178	54	46	100
1966	197	51	49	100
1967	221	46	54	100

Kaynak: DPT, Kalkınma Planı, Birinci Beş yıl, 1963-1967, Ankara 1964, s.451

Tablo 4'te görüldüğü gibi Birinci Kalkınma Planının başında toplam ortaöğretim çağındaki öğrenci sayısı 153.000 dir. Bunun bölüşümü genel lise öğrenimi % 62 mesleki-teknik öğretim % 38 dir. Anlaşılaçağı gibi planlı dönemin başında genel lise öğrenimi ağırlık kazanmakta, bu mesleki-teknik öğrenim izle-

¹ MEB, a.g.e. s.108.

mektedir. Diğer yandan planlı dönemde genel öğretimin lise düzeyli öğrenci sayısı giderek düşme eğilimi göstermiştir. Birinci planlı dönemdeki gelişmeleri aşağıda yer aldığı şekilde özetleyebiliriz.

Sanayileşme sürecinin doğuracağı nitelikli işgücü gereksinimlerinin karşılanması için mesleki-teknik eğitimde hedef alınan öğrenci sayıları istenilen hedeflere ulaşamamıştır. Mesleki-teknik eğitimde nitelik geliştirme çabaları, öğrenim programları düzenleme çalışmalarıyla desteklenmiş, ancak mesleki-teknik öğretim çeşitli iş kollarında nitelikli insan gücü talep ve ihtiyaçlarını karşılamada çok sınırlı kalmıştır.

Mesleki-teknik eğitim kurumlarından mezun olanlar, bitirdikleri okulların öğrenim düzeyleri ve eğitim programlarının farklı olması nedeniyle iş yaşamlarında güçlüklerle karşı karşıya gelmişlerdir. Nitelik ve nicelik geliştirme çabaları mesleki-teknik eğitimin bütün olarak üretime dönük olmasını ve kalkınma için gerekli insan gücü yetiştirilmesini sağlayamamıştır.

3. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sosyal reformların gerçekleştirilmesinden çok teşebbüsün ve sanayinin teşviki unsuruna dayanmaktaydı¹. Bu dönemde mesleki-teknik eğitimin daha güçlü teşkilatlanması gereksiniminin ortaya çıkması nedeniyle Milli Eğitim Şurası dışında mesleki-teknik eğitime ilgili kararların oluşturulduğu bilim iş ve hizmet alanlarının görüşlerinin alındığı "Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları", "Mesleki ve Teknik Öğretim İl Danışma Kurulları" kurulmuştur. Bu nedenlerle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda mesleki-teknik eğitim dahada önem kazanmıştır.

3.1. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1. Bütün eğitim kademelerinde mesleki-teknik okulları çekici hale getirici çalışmalar yanında özellikle orta öğrenim düzeyinde geliştirilecek programda yöneltme ve rehberlik çalışmaları ile insan gücü hedeflerine uygun bir öğrenci dağılımının sağlanmasına çalışılacaktır².

2. Orta öğrenim düzeyindeki mesleki-teknik okulların 1968-1972 döneminde nitelikleri yükseltilerek, bu dönemde sanayileşmenin gereksinme duyduğu teknisyenleri karşılayabilmek için bu okulların öğretim süreleri dört yıla çıkarılacak ve öğretim programlarında yapılacak gelişmelerle nitelikli insan gücü yetiştirir hale getirilecektir. Bu okullardan mezun olanların kendi ihtisas dallarında yüksek öğrenime devam etme imkanı sağlanacaktır. Bu okulların öğretim programları teknik derslerle desteklenecektir.

¹ BAŞOL, a.g.e. s. 60.

² MEB, a.g.e. s. 42.

Tablo No: 5
LİSE SEVİYELİ OKULLARDA GELİŞME (1968-1972)

	Bölümler	YILLAR				
		1968-1969	1969-1970	1970-1971	1971-1972	1972-1973
Toplam Öğrenci Sayısı	Makina	5950	770	9700	12100	15000
	İnşaat	8650	12500	17700	24000	32000
	Elektrik	3800	5500	7600	10000	12600
	Maden	600	750	750	800	900
	Kimya	350	400	500	650	750
	Toplam	19350	26850	47550	47550	61250

Kaynak: MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993, s. 44.

3. Eğitimin sanayi ile ilişkisi kurularak öğrencilerin iş yaşamına uymasını öğrenim sırasında sağlamak ve öğretim ile sanayi arasında doğrudan doğruya ilişkiler kurmak için staj ve uygulama çalışmalarının sanayi kuruluşlarında yapılması yoluna gidilecektir¹.

4. Genel, meslek-tekniik eğitimin bütün kademelerinde ders programları arasında tek bir eğitim anlayışına uygun birlik sağlanacaktır².

5. Ticaret liselerinin, kamu ve özel sektörün ticaret ve hizmet alanlarının çeşitli büro görevlerini yapabilecek nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla yeniden düzenlenecektir³.

6. Eğitim alanında yapılan harcamaların önemli bir oranı inşaat yatırımlarına gitmektedir. Eğitim yapılarının tek tip yapılar ve kullanım alanlarında benzerlik bulunması yoluna gidilecektir. Okul binalarının eğitim tür ve düzeylerine göre değerlendiriliş biçimleri gözönünde bulundurularak gerekli olan işlerlik kazandırılacaktır.

3.2. İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER

Tablo 6'da görüleceği gibi meslek liselerindeki toplam öğrenci sayısı yıllara göre sürekli bir artış eğilimi göstermesine karşın ikinci Kalkınma Planının son dönemi dışında kalan yıllarda plan hedeflerine erişilememiştir. Diğer yandan teknik liselerdeki toplam öğrenci sayısının hedeflerin üstünde gerçekleştiği görülmektedir. Meslek liselerin iki saptan hedeflerin gerçekleşme oranı % 96.6 olurken, teknik liselerde bu oran % 105.9 olmuştur.

¹ DPT, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972, Ankara 1967, s. 169.

² MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s. 30.

³ MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s. 123.

Tablo No: 6

**İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA DÖNEMİNDE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİN
ÖĞRENCİ SAYILARI, HEDEFLER VE GERÇEKLEŞME DURUMLARI**

Öğretim Yılları	Meslek Liseleri			Teknik Liseler		
	H	G	HGO	H	G	HGO
1968-1969	86,4	76,2	8,1	45,2	45	99,5
1969-1970	88,5	82,3	92,9	53,1	51,6	97,7
1970-1971	95,8	88,2	92,5	55,3	58,5	105,7
1971-1972	101,0	100,3	99,3	58,1	59,8	102,9
1972-1973	105,1	116,3	110,6	60,4	75,1	124,3
TOPLAM	476,3	463,3	96,6	272,1	290,0	105,9

Kaynak: DPT, Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl, 163 - 1967, Ankara, s.450.

DPT, Yeni Strateji ve kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl, 1973 - 1977, Ankara, 1973, s.712.

DPT, Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarının Bugünkü Durumu, Ankara 1973, s.25 - 28.

D.İ.E, Milli Eğitim İstatistikleri, Mesleki ve Teknik Öğretim, 1967 - 1973 Ankara 1977, s.802'deki verilerden yararlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Bu dönemde insan gücü ihtiyaçlarına göre mesleki-teknik eğitime verilen ağırlık ile öğrenci sayısı arttırılmaya çalışılırken, okulları bitirenlerin sanayide iş bulmaları ve buldukları işlem tatmin olmaları büyük ölçüde sağlanamamıştır. Mezunların teorik bilgilerine rağmen iş hayatını gerektirilen uymamaları, iş hayatına hazırlayıcı imkanların öğretim sırasında yaratılamamış olması, eğitimin sanayi ile ilişkilerinin kopuk olması yüzünden sanayideki gelişmelerin izlenememesi, işverenlerin bu elemanların yeterliliği konusundaki güvensizlikleri bu dönemde karşılaşılan en önemli sorunlardır.

Mesleki-Teknik eğitimin tüm olarak iş yaşamında üretime dönük ve sanayinin gereksinimlerini karşılayacak biçimde gelişmesini sağlamak amacıyla İkinci Kalkınma Planında öngörülen kamu ve özel kesim kuruluşlarının işbirliği gerçekleştirilmemiştir. Eğitim hizmetleri okul içine dönük kalmış, çevre ile iş yaşamı ilişkisi çok sınırlı kaldığından özellikle kız ve erkek teknik öğretimde gerekli olan işlevsellik kazandırılmamıştır.

Bu dönemde mesleki-teknik okullarda, özellikle verimlilik açısından en önemli sorun terklerdir. Ticaret liselerinde olduğu gibi % 34'e varan terk oranları görülmektedir. Bu durum bu okullardaki verimliliği büyük ölçüde etkilemekte, terklerin çokluğu nedeniyle ayrılan kaynakların israfına yol açılmaktadır. Böylece hem kaynaklar israf edilmekte hemde nitelikli insangücü açıklarını kapatmak için yapılan çabalar önemli ölçüde başarısızlığa uğramaktadır. (Tablo 7)

Tablo No : 7
MESLEKİ-TEKNİK OKULLARDA ORTALAMA VERİMLİLİK VE TERK
ORANLARI(%)

Okul Türü	TERK	3 Yılda Mezun	3 Yılda Uzun Sürede Mezun
Erkek-Teknik Lisesi	% 32,4	% 55,4	% 12,1
Kız-Teknik Lisesi	% 13,0	% 85,1	% 1,9
Ticaret Lisesi	% 34,0	% 48,4	% 17,6

Kaynak: MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993, s.120.

Tablo 7 ' den anlaşılacağı gibi en düşük verimlilik Ticaret liselerinde meydana gelirken bunu Erkek Teknik ve Kız Teknik liseleri izlemektedir. Ticaret liselerinin halk tarafından tercih edilmemesi ve terk oranlarında yüksek oluşu nicelik açısından bir gelişme kaydetmediği gibi, hizmetler sektöründe olumlu gelişmeler sağlanamamıştır.

Endüstri Meslek, Kız Meslek, Ticaret lisesi mezunlarının çeşitli sorunları planlı yıllar içinde ele alınmış ancak görev, yetki, sorumluluk ve istihdam sorunları çözülememiştir. Mezunların teorik bilgilerine karşın iş yaşamının gereklerine uyum sağlayamamaları, sanayideki gelişmeleri izleyememeleri gibi nedenlerin başında mezunlara usta-ustabaşı statüsünün verilmemesidir.

Birinci ve ikinci Kalkınma Planlarında mesleki-teknik eğitim okullarından yetişen işgücü yeterli görülmediğinden iş ve istihdam alanlarında büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Nitelik geliştirme çabaları, eğitim programlarıyla desteklenmiş ancak lise düzeyli mesleki-teknik eğitim çeşitli işkollarındaki nitelikli insangücü ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu işkolları arasında elektrik ve elektronik örnek olarak gösterilebilir.

Sanayi ile ortak çalışma ilkesi benimsendiği halde, sanayi ile ortak bir politika izlenememesi öğrencilerin uzmanlık alanlarının gereği olan staj ve uygulama çalışmalarını kendi atölyelerinde yapmalarına yol açmıştır.

Sonuç olarak İkinci Kalkınma Planında Ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim okullarında nitelik ve nicelik yönünden önemli gelişmelerin sağlandığını söylemek mümkün değildir.

4. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTA ÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Birinci ve İkinci Planlı Kalkınma dönemlerinde mesleki-teknik eğitimde saptanan hedeflere ulaşılamaması nedeniyle mesleki-teknik eğitim üçüncü planda üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. İkinci planda endüstrinin gereksinim duyduğu nitelikli insangücü yetiştiren kurum olan mesleki-teknik okulların gelişmesini engelleyen birçok neden vardır. Özellikle eğitim sistemi olarak okulda eğitimin benimsendiği mesleki-teknik eğitim günümüz dahil maliyeti yüksek bir eğitim türüdür. Üçüncü Kalkınma Planının ilk yılında (1973) Orta öğretim düzeyindeki okullarda öğrenci başına maliyeti en yüksek olan öğretim türü 7050 TL ile erkek teknik öğretimdir. Bunu 5517 TL ile Kız teknik öğretim izlemektedir. Mesleki-teknik eğitimde maliyetlerin yüksek olma nedeni Genel

Ortaöğretime göre pratik uygulamalar için malzeme ve makinaların kullanılmasıdır.(Tablo 8)

Tablo No : 8

1973 Yılı İtibariyle Orta Öğretimde Öğrenci Başına Birim Maliyetler

Öğretim Türü	Öğrencinin Birim Maliyeti(TL)
Genel Ortaöğretim	1338
Erkek-Teknik Öğretim	7050
Kız Teknik Öğretim	5517
Ticaret ve Turizm Öğretim	2430

Kaynak: Mahmut ADEM, Türk Eğitim Sisteminin Ekonomik Politikası, Ankara 1987, s.162.

4.1. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1. Eğitim sisteminin bütünü içinde, mesleki-teknik eğitimin yeri sanayileşmenin ve üretim hedeflerinin insangücü ihtiyaçlarına uygun çağdaş teknikleri iyi kavramış, üretim sürecine hemen uyabilen, ayrıca üretim sürecinin geliştirilmesine katkıda bulunabilen elemanlar yetiştirmek olacaktır¹.

2. Orta öğretimde mesleki-teknik eğitim ağırlık kazanacak üretimin ihtiyaçlarına uygun nitelikli insangücü yetiştirmeye yönelecektir. Bugünkü durumda genel eğitimden yana işleyen gelişme hız ve oranı mesleki teknik eğitimin lehine çevrilecektir².

3. Mesleki-teknik okullarda terk oranları ile bu okullarda yapılan ilk kayıtlardaki lise ve dengi okullardan tasdiknameli öğrencilerin çokluğu nitelik ve verimlilik açısından göze çarpan iki önemli nokta olarak belirtilmektedir. Mesleki-teknik liselerine yapılan ilk kayıtların önemli bir kısmının lise veya dengi okullardan tasdiknameli öğrencilerden oluşması, toplumda bu okulların genel lisede başarılı olamayan öğrencilerin devam ettikleri düşük seviyeli okullar oldukları kanısını desteklemekte ve yaratmaktadır. Bu durum mesleki-teknik eğitimin cazip hale gelmesini ve ağırlık kazanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle;

"Mesleki-teknik liseler ile genel liseler arasında öğrencilerin beceri ve başarı durumlarına göre çift yönlü bir geçiş sağlanacak ve gerekli yönlendirme çalışmaları ile genel liseden, mesleki-teknik liselere doğru olan tek yönlü başarısız öğrenci akışı önlenecektir³.

4. Uzun dönemli insangücü ihtiyaçlarında beliren büyük sayısal açıklar ve nitelik sorunu örgün ve yaygın eğitim sisteminin mesleki-teknik eğitime yönelmesi gereğini ortaya koymaktadır⁴.

¹ MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s.120.

² MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s. 121.

³ DPT, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1979, Ankara 1993, s.123.

⁴ MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s. 121.

5. Planlı dönemde işgücü sayısı açısından önemli artışlar olmasına rağmen istenilen nitelikte insangücünün zamanında yetiştirilmesinde ve doğru kullanımında tıkanıklar devam etmektedir.

Mühendis açığınının bazı dallarda kapanmış buna karşın nitelikli işçi düzeyinde arz ihtiyacın altında kalmıştır. Diğer yandan nitelikli işgücünün yerinde ve verimli kullanımında ortaya çıkan dengesizlikler ekonominin işleyişini etkilemektedir. Bu açıdan eğitim politikaları bir kez daha önem kazanmaktadır¹.

6. Mesleki-teknik lise mezunlarının yetki ve sorumluluklarını gereği gibi kullanabilmeleri bu elemanların mühendisin gerçek anlamda yardımcısı olmalarını sağlayacak nitelikte bir eğitim düzeyinin gerçekleştirilmesiyle mümkün olacaktır. Ayrıca mesleki-teknik liselerde uygulanan eğitimin sanayileşmenin her aşamasında ekonomik yapıda meydana gelecek değişikliklere cevap verecek esneklikte olması sağlanacaktır².

7. Öğretim süreleri dört yıl olan, teknik liseler öncelikle motor, makina, elektrik, elektronik, maden, kimya, teknik resim, yapı, sıhhi tesisat, harita-kadostro .. vb dallarda öğretim yapacaklardır. Plan dönemi içinde teknik liselerde 110.000 öğrencilik bir kapasite yaratılması gerçekleştirilecektir³. (Tablo 9)

Tablo No: 9
TEKNİK LİSELERDE GELİŞME HEDEFLERİ (1973-1978)

Yıllar	İlk Kayıt	Öğrenci	Mezun
1973-1974	4,000	9,000	1,250
1974-1975	12,500	20,500	1,500
1975-1976	19,000	39,000	2,100
1976-1977	27,500	66,000	3,250
1977-1978	35,000	110,000	9,250

Kaynak, MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993, s.762.

Tablo 9 incelendiği zaman mezun öğrenci sayısının ilk kayıtlara göre çok düşük olduğu görülecektir. Planın son yılında 35.000 ilk kayıt hedeflenirken hedeflenen mezun sayısı 9250 ' dir. Bir oranlama yapacak olursak öğrenime başlayanların ancak % 26' sı mezun olabilmekte. Bu durum Teknik eğitimin verimliliği açısından iyi bir gelişme olarak görülemez.

4.2. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA GELİŞMELER

Lise düzeyindeki mesleki-teknik öğretim öğrenci sayısının çağ nüfusu içindeki oranı genel liselerin oranından daha düşük düzeyde artmıştır.

¹ MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s.61.

² MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s.122.

³ MEB, Kalkınma Planlarında Eğitim, a.g.e. s.123.

Tablo No: 10

OKULLAŞMA ORANLARINDAKİ GELİŞME (1973-1978) (%)

Okul Türü	YILLAR				
	1973-1974	1974-1975	1975-1976	1976-1977	1977-1978
Mes.Tek. Liseler	9,0	9,22	10,0	9,8	10,0
Genel Liseler	11,2	12,5	12,5	13,0	14,6

Kaynak, DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, s.441.

Tablo 10'da görüleceği gibi okullaşma oranının genel liselere oranla düşük olması plan ile stratejiler arasındaki kopukluğu ifade etmektedir. Öğretim süreleri dört yıl olan ve üçüncü plan dönemi sonunda 110 bin öğrencilik bir kapasiteye kavuşması öngörülen teknik liselerde gelişme Tablo 11'de görüldüğü biçimde gerçekleşmiştir.

Tablo No : 11

Teknik Liselerde Gelişme (1973-1978) (%)

YILLAR	Okul Sayısı	İlk Kayıt	Toplam Öğrenci	Mezun	Öğretmen Sayısı
1973-1974	36	1524	4344	1191	159
1974-1975	43	1475	4290	1194	162
1975-1976	44	2069	5083	1345	170
1976-1977	55	2467	5825	1500	159
1977-1978	56	2456	6550	--	--

Kaynak, DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, 442

1973-1978 yılları arasında ilk kayıt, toplam öğrenci ve mezun sayılarında plan hedeflerinin çok gerisinde kalan bir gelişme olurken öğretmen kaynağındaki yetersizlik, sanayi kesiminin sağladığı olanakların fazlalığı dolayısıyla öğretmen sayısında bir azalma gözlenmektedir. 1973 - 1974 yılında teknik liselerde öğrenci öğretmen oranı 27.3 iken, bu oran 1976-1977'de 36.7, 1977-1978 ise yaklaşık % 50 olmuştur.

Bu dönemde teknik liselerdeki yetersiz gelişmeye karşı endüstri meslek liseleri daha hızlı bir gelişme göstermiştir. Mezunlara endüstrinin talebinin ve sağlanan olanakların aynı düzeydeki diğer okul mezunlarına oranla daha yüksek olması teknik lise ve endüstri meslek lisesi öğretim programların yükseköğretime hazırlayıcı niteliğinde taşıması ve bazı yükseköğretim kurumlarının kontenjan ayırması gibi nedenlerle bu okullarda olan talep hızla artmıştır. Ancak teknik lise kapasiteleri gereken hızla arttırılamamıştır.

Tablo No : 12
Endüstri Meslek Liselerinde Gelişme (1973-1978)

YILLAR	Okul Sayısı	İlk Kayıt	Toplam Öğrenci	Mezun	Toplam Öğrenci
1973-1974	141	26,759	68,658	17,542	3,566
1974-1975	145	28,627	73,000	19,972	3,777
1975-1976	152	38,955	90,849	22,795	4,093
1976-1977	161	35,549	95,511	25,000	4,340
1977-1978	178	35,419	99,388	--	4,579

Kaynak, DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, 443

Endüstri meslek liselerine hızlı talep artışı dolayısıyla öğrencilere gereken eğitim olanakları mevcut okulların kapasitelerinin zorlanmasıyla sağlanmıştır. Öğretim kadrosu ve donatımla gerekli nitelik ve nicelik gelişmesi sağlanmaksızın yaratılan kapasite eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Öğretmen kaynağındaki yetersizlik ve endüstrinin bu okulların öğretmenlerine sağladığı daha iyi olanaklar nedeniyle, öğretmen sayısında yeterli gelişme olmamıştır. Öğrenci öğretmen oranı 1973 - 1974'te 19.3 iken 1977 - 1978'de 21.7 olmuştur.

Üçüncü beş yıllık kalkınma planı döneminde kız teknik öğretimin plan hedeflerine ulaşılmış olup hedeflere uygun bir gelişme gerçekleşmiştir. Tablo (13) Plan dönemi ile sonu dikkate alındığında ilk kayıta % 49, öğrenci sayısı toplamında ise % 67.4'lük bir artış gözlenmektedir. Öğretmen sayısında % 33'lük artışa karşın öğrenci öğretmen oranı 1973 - 1974'te 5.7 iken 1977 - 1978'de 7.1 olmuştur.

Ticaret meslek liselerinin eğitim gerçerine olan gereksinimlerin teknik liselere oranla az olması ve bu okulların büyük yatırım ve organizasyonu gerektirmeden geçici binalarda açılma kolaylığı planlı dönemde ticaret meslek liselerindeki sayısal gelişmenin önemli nedeni olmuştur. Öğrenci öğretmen oranı 28.5'ten 23.3'e düşmesi bu okullar için olumsuz bir gelişmedir(Tablo 14).

Planlı dönemdeki bu sayısal gelişmelerin yanında nitelik iyileştirme çabaları sürdürülmüştür. Üretime yönelik yeni program geliştirme çalışmaları yapılmış ve hazırlanan programlar deneme şeklinde, kademeli olarak bazı okullarda uygulamaya konulmuştur. Ancak yeni hazırlanan programlar ile teknik öğretim programları arasında ikilem yaratılmış kıt olan öğretmen ve makina teçizat kaynağı olumsuz yönde etkilenmiştir.

Lise düzeyli mesleki-teknik eğitim kurumlarının 1974-1975 öğretim yılına ilişkin mezun durumları ile mezunların istihdam olanlarına bakıldığında, mesleğinde çalışma durumu Endüstri meslek liselerinde % 37.4 Kız meslek liselerinde % 15.6, Ticaret liselerinde % 15.6 olarak görülmektedir¹. Belirtilen okullar içerisinde mesleği ile ilgili olanlarda çalışan mezunların en alt düzeyde iş bulabilenler kız meslek lisesi mezunlarıdır.

¹ KIZILKOCA, a.g.e. s. 31.

Tablo No: 13

KIZ MESLEK LİSELERİNDE GELİŞİM (1973 - 1978)

İLK KAYIT						TOPLAM ÖĞRENCİ				MEZUN			
YILLAR	Okul Sayısı	Plan Hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan Hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan Hedefleri	Gerçekleşme	Fark	Öğretmen Sayısı		
1973-1974	163	7,250	8,074	+824	18,600	19,174	+574	5,300	4,927	-373	3,399		
1974-1975	170	8,250	8,906	+656	20,750	22,081	+1,331	5,750	5,692	-58	3,600		
1975-1976	183	9,500	10,297	+797	23,500	26,155	+2,655	6,400	7,232	-832	3,862		
1976-1977	199	11,000	11,370	+370	27,150	29,493	+2,343	7,250	8,350	+1,250	4,307		
1977-1978	211	12,500	12,034	-466	31,150	32,097	+947	8,350	---	---	4,518		

Kaynak : Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, s.444.

Tablo No: 14

TİCARET MESLEK LİSELERİNDE GELİŞİM (1973 - 1978)

İLK KAYIT					TOPLAM ÖĞRENCİ			MEZUN			
YILLAR	Okul Sayısı	Plan Hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan Hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan Hedefleri	Gerçekleşme	Fark	Öğretmen Sayısı
1973-1974	72	17,500	19,037	+1,535	38,000	42,017	+4,017	9,000	6,835	-2,165	1,475
1974-1975	78	21,000	21,074	+74	48,000	49,810	+1,810	10,500	10,547	+47	1,810
1975-1976	96	25,000	29,709	+4,709	58,000	68,721	+10,221	13,000	14,420	+1,420	2,260
1976-1977	123	30,000	37,569	+7,569	79,000	79,220	9,220	15,500	18,000	+2,500	2,467
1977-1978	139	35,000	---	----	85,000	80,489	-4,151	18,500	---	---	3466

Kaynak : DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, s.446.

Bu durum lise düzeyli mesleki-teknik eğitimi sistemi ve programları ile üretim faaliyetleri arasında uyum sağlanamadığı dolayısıyla yetiştirilen elemanların ekonomik ve sosyal kalkınma gereklerine uygun nitelikte olmadığı bir göstergesidir.

Tablo No : 15
Mesleki Teknik Eğitimin Öğrenci Sayıları, Hedefler ve Gerçekleşme Oranları
(1973-1977) (Bin)

Öğretim Yılları	Okul Grupları					
	Meslek Liseleri			Teknik Liseler*		
	H	G	HGO	H	G	HGO
1973-1974	109,4	142,0	129,7	62,5	80,7	129,1
1974-1975	116,9	153,4	131,2	75,0	84,4	112,5
1975-1976	145,3	173,0	119,0	84,2	99,2	117,8
1976-1977	172,9	175,9	101,5	95,5	105,3	110,2
TOPLAM	544,5	643,9	120,3	317,2	369,6	116,5

* Teknik liseler : Bu dönemde Teknik Lise olarak isimlendirilen okullar yanında Endüstri Meslek, Teknik, Yapı Meslek...vb. okulları kapsamaktadır.

Kaynak: DPT, Yeni Strateji ve kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl, 1973 - 1977, Ankara,1973, ss. 752-760.

DPT, Mesleki ve Teknik Öğretim II. Devresinde Hedefler ve Gerçekleşmeler, Ankara 1975, s.17-18.

Tablo 15'de üçüncü Beş Yıllık Kalkınma ve Planı Dönemindeki öğrenci sayısının mesleki-teknik eğitim liseleri açısından plan hedefleri ile gerçekleşme durumları ortaya konulmuştur. Üçüncü kalkınma planı döneminde meslek liseleri için sağlanan toplam öğrenci hedefleri aşılmıştır. Özellikle 1973-1974 ve 1974-1975 öğretim yıllarında plan hedeflerinin oldukça üzerine çıktığı görülmektedir. Ancak planlı dönemin son yıllarında plan hedeflerinin aşılmasına karşın önceki öğretim yıllarına göre gerçekleşme oranı açısından bir azalma görülmüştür.

Diğer yandan teknik liselerinde üçüncü plan hedeflerini aştığı görülmektedir. Meslek liselerindeki toplam öğrenci sayısının, teknik liselere göre daha hızlı bir gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. 1973 - 1974 ile 1976 - 1977 öğretim yılları arasında mesleki - teknik liselerde toplam öğrenci sayısı açısından plan hedeflerine ulaşılmış olmakla beraber, bu sayısal gelişme beraberinde bir nitelik iyileştirmesi getirmemiş. Mezunlar işgücü piyasasında verimli bir şekilde istihdam edilememişlerdir.

Tablo 16'dan planlı dönemin başından itibaren mesleki-teknik eğitim kesiminde öğrenim gören okul çağındaki nüfus (16-18 yaş grubu) oranının giderek arttığı görülmektedir. 1963 - 1964 öğretim yılındaki okullaşma oranı % 4 iken bu oran 1969 - 1970 yılında % 6 ve 1976 - 1977 yılında % 9.8 olmuştur. Genel liselerde öğrenimini sürdüren öğrencilerin çağ nüfusuna oranları 1963 - 1964 yılında % 6.1 olurken 1969 - 1970 öğretim yılında % 9.6 ve 1976 - 1977 öğretim yılında'da % 13 olmuştur. Bu veriler ışığında mesleki teknik liselerde öğrenim gören öğrencilerin çağ nüfusuna göre olumlu bir gelişme gösterdiği söylenebilir.

Ancak genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin çağ nüfusuna oranı mesleki-tek-
nik liselerden daha hızlı olmuştur.

Tablo No : 16
Genel Lise ile Mesleki-Teknik Liselerinin Çağ nüfusuna Göre Okullaşma Oranları
(1963 - 1977) (bin)

Öğretim Yılları	Okul Çağındaki Nüfus (16-18)Yaş	Genel Liselerdeki Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Lis.Düz. Mes.Tek. Eğ.Öğr. Say.	Okullaşma Oranı (%)
1963-1964	1675	102,4	6,1	68	4,0
1966-1967	1690	132,8	6,8	106	5,3
1969-1970	2225	215,0	9,6	133,9	6,0
1974-1975	2525,7	325,6	12,5	237,8	9,2
1976-1977	2845	372,4	13,0	280,8	9,8

Kaynak : DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983, Ankara 1979, s.
441-442.

MEB, Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, Ankara 1973.

5. DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

İki yıllık gecikmeyle hazırlanan Dördüncü Plan, yoğun bir devletçilik ve müdahalecilik ortamı içinde hazırlanmıştır. Ancak olaylar farklı yönde gelişmiş ve 1979 yılında yapılan seçimlerde özel teşebbüse önem veren bir partinin iktidara gelmesiyle ekonomi politikası değişikliğine gidilmiştir¹. Bu bölümde 24 Ocak 1980 Ekonomik istikrar tedbirleri nedeniyle uygulama imkanı bulumayan Dördüncü Beş yıllık Kalkınma Planında yeralan orta öğretim düzeyindeki mesleki-tek-
nik eğitim politikalarına değinilecektir.

5.1. DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1- Mesleki-tek-
nik Liseler üretim sürecinin orta düzey nitelikli insan gücü gereksinimine cevap verecek biçimde, endüstrinin gereksinim duyduğu alanlardaki programları içerecek ve bu amaçla hem kız hemde erkek öğrenciler yetiştirilecektir².

2 - Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitime ağırlık kazandırılması temel ilkedir. Ortaöğretim sistemi, fiziki olanakların ve öğretmenlerin en verimli kullanılmalarını gerektirecek, öğrencilerin öğretim sürecine daha etkin olarak katılmalarını sağlayacak, yükseköğrenim önündeki yığılmalara yol açan etmenlerden ortaöğretim siteminden kaynaklananların düzeltileceği bir içerik ve kurumsal yapıya kavuşturulacaktır³.

¹ BAŞOL, a.g.e. s. 60.

² DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

³ DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

3 - Özellikle mesleki-teknik eğitimde endüstri ile ilişkilerin geliştirilmesine olanak verecek esnek program uygulaması gerçekleştirilecektir. Gerek örgün gerek yaygın programların geliştirilmesi ve uygulanmasında sanayi katkısının sağlanması kamu yatırımcı ve işletmeciler kuruluşlarıyla işbirliğinin gerçekleştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca iş alanında kazanılan bilgi ve becerilerin eğitimde geçerli bir kredi sistemiyle değerlendirilmesi sağlanacaktır¹.

4- Teknik ve meslek okulları döner sermayeleri eğitim ve üretimi birleştirecek bizimde uygulama sağlayacak, eğitimde yeni geliştirilecek programların araç-gereç üretimine olanak verecek ve kaynak yaratıcı olmasını sağlayacak bir biçimde yeniden düzenlenecektir².

5- Orta öğretimde mesleki-teknik öğretme öncelik verilecek biçimde burs sistemi geliştirilecektir³.

6- Öğretmenlerin eğitim sürecine daha verimli bir şekilde katkıda bulunabilmelerini sağlamak, öğretmenlik mesleğine katılım özendirme amacıyla istihdam koşullarının iyileştirilmesi ve özellikle mesleki bilgi birikimlerini sürekli olarak yenileyebilmeleri sağlanacaktır⁴.

7 - Ticaret Meslek Liseleri ayrı okul türü olmaktan çıkartılacak, programların uygulanması genel liseler çerçevesinde ele alınarak mekansal birlik bütünlük sağlanacaktır⁵.

8 - Kız meslek liselerinde sürdürülmekte olan geleneksel programların yaygın eğitim programları çerçevesinde ele alınmasını sağlamak, üretime yönelik olarak yeniden düzenlenecek programların teknik liseler bünyesinde uygulanması sağlanacaktır⁶.

6. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Beşinci beş yıllık kalkınma planında en büyük özelliği gereksiz açıklama ve ayrıntıların çıkartılmış olmasıdır. Sayısal hedeflerin verilmesi ile uygulanacak politika ve tedbirlerin özetlenmesiyle yetiştirilmiştir.

6.1. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1 - Beşinci plan döneminde orta seviyeli nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine öncelik verilecektir. Mesleki-teknik lise çıkışlı teknisyenlerin

¹ DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

² DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

³ DPT, DBYKP, a.g.e. s.458.

⁴ DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

⁵ DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

⁶ DPT, DBYKP, a.g.e. s.457.

hedeflere uygun şekilde yetiştirilmesi için bu okulların programlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır¹.

2 - Orta seviyeli mesleki- teknik eğitim veren okullar insangücü ihtiyaçları ve istihdam imkanlarına uyum sağlayacak duruma getirilecektir. Yetersiz imkanlarla veya ihtiyaç bulunmayan alanlarda yeni okullar açılmayacak ve kontenjan arttırımına gidilmeyecek mevcut okulların eksikliklerinin giderilmesi esas olacaktır².

3 - Mesleki-teknik öğretimin teknisyen ve nitelikli işçi ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Teknisyen ve vasıflı işçiler ile ilgili hedefler endüstri meslek liselerinin teknisyen yetiştiren liselere ve yaygın eğitim kurumlarına dönüştürüleceği varsayımı ile belirlenmiştir³.

Tablo No : 17
VASIFLI İŞÇİ HEDEFLERİ (Bin)

SEKTÖRLER	1984	1989
	Endüstri Meslek Lisesi Mezunları Mevcudu	Endüstri Meslek Lisesi Mezun Hedefi (Kümülatif)
İnşaat	34,8	43,0
Makina-Motor	93,0	130,0
Elektrik-Elektronik	43,1	50,0
Diğer	15,0	22,0

Kaynak, DPT, Beşinci Beş Yıllık Plan Destek Çalışmaları II, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler, 1985 - 1989, Ankara 1985, s.221

Tablo 17'den görüleceği gibi planda vasıflı işçi hedefi en yüksek sektör makina motor (130.000) bunu Elektrik elektronik (50.000) sektörü izlemektedir.

4 - Beşinci plan döneminde mesleki-teknik liseler yükseköğrenim önünde yığılmayı önlemek ihtiyaç duyulan insangücünü yetiştirmek, çalışma hayatına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır. Bu nedenle Beşinci Plan döneminde mesleki-teknik liselerde amaç kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ara insangücünü, diğer bir ifade ile nitelikli usta ve teknisyeni yetiştirmek, gençleri hayata ve yüksek öğrenime hazırlamak için gerekli program ve yapı değişikliğini gerçekleştirmektir⁴.

5 - Beşinci Plan döneminde Genel Liselerde ve mesleki-teknik liselerde gerçekleştirilmesi öngörülen sayısal hedefler aşağıda verilmiştir.

¹ DPT, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989, Ankara, s.139.

² DPT, DBYKP, a.g.e. s.139.

³ DPT, Beşinci Beş Yıllık Plan Destek Çalışmaları II, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler, 1985-1989, Ankara 1985, s.220.

⁴ DPT, BBYKP, a.g.e. s. 143.

Tablo No: 18
BEŞİNCİ PLAN DÖNEMİNDE LİSELERDE SAYISAL HEDEFLER (Bin)

Öğretim Yılları	Çağ (15-17) Yaş	OKUL TÜRÜ				Teknik Liseler	
		GENEL LİSE		MES.TEK.LİSESİ			
		Öğrenci	Okullaşma	Öğrenci	Okullaşma	Öğrenci	Okullaşma
1983-1984	3,230	560	17,3	433	13,4	993	30,7
1984-1985	3,284	575	17,5	470	14,4	1,048	31,9
1985-1986	3,321	590	17,7	521	15,7	1,111	33,4
1986-1987	3,346	610	18,2	579	17,3	1,189	35,5
1987-1988	3,367	625	18,5	646	19,2	1,271	37,3
1988-1994	3,387	636	18,8	698	20,6	1,334	39,4

Kaynak,DPT, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,1985-1989,Ankara 1985,s.143.

Tablo'da anlaşılabacağı gibi planın ilk yıllarındaki okullaşma oranı genel liselerde yüksek tutulurken son dönemlere doğru mesleki-teknik liselerdeki okullaşma oranı genel liselerin üzerinde olacak şekilde hedeflenmiştir.

6 - Teknik dallarda İngilizce Eğitim yapan Anadolu Mesleki ve Teknik Liseleri açılacaktır¹.

7 - Kız Teknik eğitiminde fonksiyonel iş hayatına dönük bölümler açılıp çoğaltılacaktır. Ticaret ve Turizm eğitiminde yeni kapasite yaratılmadan mevcut kapasitenin tam kullanımı ile öğrenci artışı sağlanacak, otelcilik, turizm ve dış ticaret işletmeleri alanına öncelik verilecek uygulamalı dersler ağırlık kazanacaktır².

8 - Mesleki-Teknik orta seviyeli insan gücünün, yeterlik belgesi aldıktan sonra istihdamı sırasında karşılaşılan güçlüklerin ortadan kaldırılması için eğitici kuruluşlar, işveren ve işçi temsilcileri ile çalışma bakanlığı; işe yöneltme, iş bulmada yardım servisleri, yurt sathında dengeli işgücü dağılımı için teşvikli istihdam şekilleri, liyakat-verimlilik-iş değerlendirmesine dayalı ücret sistemlerinin kurulması, ara kademe insan gücünün görev, yetki, mevki ve terfi sorumluluklarının çeşitli mesleki ve istihdam sahaları için açıklığa kavuşturulmasında ortak çalışacaklardır³.

Beşinci Beş Yıllık kalkınma Planının mesleki-Teknik eğitimi ile ilgili başlıca ilkelerini şu şekilde sıralayabiliriz⁴.

- Eğitimin niteliğinin yükseltilmesi
- Eğitimin Hayata dönük yükseltilmesi
- İnsangücünün iş veriminin yükseltilmesi
- Mesleki eğitim programlarının iş hayatının ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi

¹ DPT, BBYKP, a.g.e. s.143.

² DPT, BBYKP, a.g.e. s.144.

³ DPT, DBYKP, a.g.e. s. 230.

⁴ SEZGİN, Mesleki Eğitim, a.g.e. s. 126-127.

- Mesleki-teknik eğitim fonu kurulması
- Mesleki eğitimin üretim ortamında yapılması

6.2. BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER

Plan döneminde mesleki-teknik eğitimde kaliteyi artırma yönünde önemli gelişmeler olmuştur. Mesleki-Teknik eğitimde karşılaşılan güçlükleri aşmak kapasite artışı sağlamak, öğretim kalitesini yükseltmek ve mesleki-teknik eğitimi iş hayatı ile bütünleştirmek için Beşinci Plan ilkeleri doğrultusunda 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çıkartılmıştır. 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu 1986 yılında yürürlüğe konularak öğrencilerin işletmelerde uygulamalı eğitim yapmaları sağlanmış ve önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Beşinci plan döneminde mesleki-teknik liselerdeki gelişmeler devam etmiştir. 1988 - 1989 öğretim yılında 522 Erkek Teknik Eğitim, 319 Kız Teknik Eğitim 239 Ticaret ve Turizm Eğitimi ve diğer meslek okulları olmak üzere 1436 okulda toplam 504 bin öğrenciye örgün meslek eğitimi vermiştir. Mesleki-Teknik eğitim de okuyan öğrenci sayısı beş yılda % 42.0 öğretmen sayısı ise % 14.4 oranında artmıştır. 1983 - 1984 öğretim yılında bir öğretmene 10 öğrenci düşerken 1988-1989 yılında bu sayı 11.9'a yükselmiştir. Mesleki-Teknik eğitimde meslek dersi ve atelye öğretmenlerinin teknik hizmetler sınıfında yer almaması ve ücret yetersizliği gibi sebeplerle öğretmen istihdamında güçlüklerle karşılaşmıştır. Kız meslek lisesi dışında kalan mesleki-teknik liselerde meslek dersi öğretmenlerinde arz eksikliği sürmektedir. Mesleki-teknik liseler içinde bir öğretmene düşen öğrenci sayısının yüksek olduğu okul Ticaret ve Turizm meslek liseleridir. Planlı dönemde bu okullara önem verilmesine karşın istenilen nitelikte gelişmemiştir. Kız meslek liseleri öğrenci/öğretmen sayısının en düşük olduğu okul olarak görünmektedir (Tablo 19)

Öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi ve öğretmen niteliğinin arttırılımsana ilişkin çalışmalar sürdürülmesine rağmen, bu konuda beklenen gelişmeler yeterli düzeyde olmamıştır. Öğretmenlerin ücretlerindeki yetersizlikler, eğitimin niteliğinin yükseltilmesi ve öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesini olumsuz yönde etkilemiştir¹. Plan döneminde büyük yerleşim birimlerinde endüstri meslek liselerine olan talep giderek artmış, kapasite yetersizliği nedeniyle müracaat eden öğrencilerin ancak yarısına yakın bir kısmı okula alınabilmiştir. Bu da endüstri meslek liseleri yoluyla hedeflenen nitelikli işçi sayısının gerçekleşmemesi sonucunu doğurmuştur. Aynı şekilde turizm meslek liselerine artan talep alt yapı yetersizliğinden dolayı karşılanamamıştır. Kız meslek liselerinde ise mevcut kapasite yerinde kullanılmamıştır².

¹ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1984-1988, Ankara, 1990, s. 344.

² DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, a.g.e. s.344.

Tablo No : 19

BEŞİNCİ PLAN DÖNEMİNDE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE SAYISAL GELİŞMELER (Bin)

OKUL TÜRÜ	1984-85				1985-86				1986-87				1987-88				1988-89			
	Okul	Öğrenci	Öğret.	Öğret.	Okul	Öğren.	Öğret.	Öğret.	Okul	Öğren.	Öğret.	Öğret.	Okul	Öğren.	Öğret.	Öğret.	Okul	Öğren.	Öğret.	Öğret.
	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Bağ. Dış.	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Bağ. Dış.	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Bağ. Dış.	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Bağ. Dış.
Endüstri Meslek Lisesi	415	186919	11272	14,8	442	187380	12427	15,1	452	203690	13528	15,1	482	222709	14219	15,7	522	240032	15179	15,8
Kız Meslek Lisesi	263	34845	8727	4,0	270	38511	9315	4,1	282	42684	9380	4,6	296	44339	10151	4,4	319	45486	9496	4,8
Tic. ve Turizm M.Lis.	215	91539	5933	15,4	222	95490	6094	15,7	223	99808	6278	15,9	234	114361	6439	17,8	239	128333	6344	20,2
İmam-Hatip Lisesi	343	83157	10975	7,6	359	92532	11049	8,4	341	89666	11552	7,8	342	87972	11800	7,5	351	89928	11628	7,7
Sağlık Meslek Liseleri	78	19876	1489	13,3	78	19876	1377	14,4	97	21728	1611	13,5	101	22450	1570	14,2	102	23144	1782	13,0
Tarım Meslek Liseleri	--	--	--	--	17	2107	240	8,8	17	2226	232	9,6	18	2114	242	8,7	18	2114	242	8,7
Diğer Meslek Liseleri	79	14389	2230	6,5	62	14970	2882	5,2	63	15100	2982	5,1	7	1597	80	20,0	13	1822	115	15,8
Toplam	1393	410715	40626	10,1	1450	450875	43384	10,4	1475	474902	43583	10,9	1480	495540	44501	11,1	1564	530859	44780	11,9

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1984-1988, s.351.

1986 yılında çıkarılan Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çerçevesinde mesleki teknik liselerin yetiştirdiği işgücünün eğitim maliyetinin düşürülmesi ve öğrencilerin iş hayatına uyumlarının kolaylaştırılması amacıyla mesleki teknik lise öğrencilerinin pratik eğitimlerini iş yerinde yapma imkanı sağlanmıştır. 1986 - 1987 öğretim yılında uygulanmaya başlanan ve 1988 - 1989 öğretim yılında kanun kapsamına giren bütün okullarda yaygınlaştırılan bu kanunla mesleki-teknik okul öğrencilerinin eğitimlerinin 3/5'inin işletmelerde yapılması sağlanmıştır. 1989-1990 öğretim yılında Erkek Teknik, Kız Teknik ve Ticaret ve Turizm Meslek okullarında toplam 410912 öğrenci işletmelerde meslek eğitimi görmüştür.

Tablo No: 20

Dört Eğitim Yılında Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Gören Öğrenci Sayısı

Okul Türü	Öğretim Yılları				Toplam
	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	
Erkek-Teknik Öğretim Okulları	38,968	56,316	61,109	64,769	221,162
Kız-Teknik Öğretim Okulları	1,022	2,362	3,965	5,462	12,811
Ticaret ve Turizm Okulları	19,717	41,612	50,993	64,617	176,939
Toplam	59,707	100,290	116,067	134,848	410,912

Kaynak : Türkiye'de Mesleki-Teknik Eğitim ve Sorunları, Friedrich Ebert Vakfı, Yayınları, İstanbul, 1990, s.24.

3308 sayılı kanunla Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu ihdas edilerek işyerlerinde yapılan uygulamalı eğitim için ek mali kaynaklar temin edilmiş ve mesleki-teknik eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesinde önemli katkıda bulunulmuştur.

Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi teşkilatlanarak 1987 yılında faaliyete geçmiş olmakla birlikte etkin bir duruma getirilememiştir.

Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime ilave finansman kaynağı temin etmek ve kaliteyi yükseltmek için Dünya Bankasından Endüstriyel Okullar Projesi ile kredi temin edilmiş, ve bu kredi modern araç-gereç temini ile öğretmenlerin yurtiçi ve yurtdışı eğitimlerinde kullanılmıştır.

Plan döneminde yabancı dilde eğitim veren Anadolu Teknik ve Meslek Liseleri'nin açılmasına devam edilmiş, dönem sonuna kadar erkek teknikte 21 kız teknikte 7, ticaret turizmde 21, din eğitiminde 1 olmak üzere sayıları 50'ye çıkartılmıştır. Eğitimdeki sayısal gelişmeler yanında, eğitim kalitesinin her kademede iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu konudaki sorunlar Beşinci Plan döneminde yapılan çalışmalara rağmen varlığını sürdürmektedir. Eğitim kalitesini iyileştirmeye yönelik olarak ortaöğretimde öğretim programları, ders saatleri ve ders kitaplarıyla ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Öğretmenlere sağlanan maddi imkanlarda bazı artışlar getirilmiş, bilgisayar destekli eğitim projesi çalışmalarına başlanmıştır. Ancak sınıfların kalabalıklığı ders araç gereçlerin yetersizliği, öğretmenlik mesleğinin daha cazip hale getirilmemesi gibi so-

runların yanında, eğitimde öğrenciyi daha faal hale getirici yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulanması ihtiyacı devam etmektedir¹.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde işgücünün eğitim düzeyinde önemli gelişmeler sağlanmış, 1960'da işgücünün % 72.2'si okuma-yazma bilmezken 1985'de bu oran % 21.1'e düşmüştür. 1985 yılında işgücünün % 54.3'ü ilk okul mezunu, % 5.7'si orta-okul mezunu, % 4.7'si lise mezunu, % 30'sı lise dengi meslek okulu mezunu, % 3.8'i ise yüksek okul mezunudur (Tablo 21).

Tablo No : 21
İşgücünün Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (1960-1985)

Eğitim Düzeyi	1960	1970	1980	1990
Okuma-Yazma Bilmeyen	72,2	44,9	30,5	21,1
Okuryazar,Okul Mezunu Değil	-	11,5	6,6	7,4
İlkokul Mezunu	23,0	35,7	47,6	54,3
Ortaokul Mezunu	2,1	2,7	4,8	5,7
Lise Mezunu	0,8	1,3	3,5	4,7
Lise Dengi Meslek Okulu Mezunu	1,0	1,7	3,1	3,0
Yüksekokul ve Fakülte Mezunu	0,8	1,4	3,9	3,8

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1984-1988, s.356.

Planlı dönemde işgücünün eğitim düzeyinde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına karşın, işgücünün eğitim düzeyiyle ilgili olarak Türkiye'nin gelişmiş ülkelere göre geride kaldığı, ilkokul mezunu olmayan nüfusun oldukça fazla, buna karşılık ortaöğrenim mezunu işgücünün (Genel Lise + Mesleki-Teknik Lise) kısmen yeterli, yüksek öğretim mezunu işgücünün ise yetersiz bir seviyede kaldığı görülmektedir.

Tablo No: 22
Bazı Ülkelerde İşgücünün Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı (%)

ÜLKELER	ÖĞRENİM DERECELERİ			
	İlkokul Mezunu Değil	İlköğretim	Orta Öğretim Mezunu	Yüksek Öğretim Mezunu
Türkiye (1985)	28,5	6,0(1)	7,7(2)	3,8
ABD (1981)	0,0	9,9	54,6	35,6
Japonya (1979)	0,0	39,3	42,7	18,0
Hollanda (1975)	0,0	33,0	56,1	10,9
Fransa (1982)	0,4	63,4	27,8	8,4
Yunanistan (1984)	3,9	56,9	27,8	11,3
İspanya (1983)	13,5	57,1	19,6	9,7
Portekiz (1981)	16,3	61,5	16,2	5,8
Kore (1980)	14,7	34,3	41,9	9,1
Brezilya (1980)	24,7	43,2	26,2	5,9

(1) İlkokul ve Ortaokul Mezunu

(2) Lise ve Dengi Okul Mezunu

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1984-1988, s.358.

¹ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, a.g.e. s. 357.

Tablo No : 23

BEŞİNCİ PLAN DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANI HEDEFLERİ VE GERÇEKLEŞMELER

YILLAR	ÇAĞ NÜFUSU (15-17) (Bin Kişi)	ÖĞRENCİ SAYISI				OKULLAŞMA ORANLARI						Mes.veTek. Eğitimin Ortaöğretimdeki Payı	
						Hedefler			Gerçekleşmeler				
						Gen.Lise	Mes.Tek.L.	Toplamı	Gen.Lise	Mes.Tek.L.	Toplamı		
1983-84	3220	500227	373840	874067	17,3	13,4	30,7	15,5	11,6	27,1	57,2	42,8	
1984-85	3284	583803	410725	994528	17,5	14,4	31,9	17,8	12,5	30,3	58,7	41,3	
1985-86	3328	627679	450876	1078555	17,7	15,7	33,4	18,9	13,5	32,4	58,2	41,8	
1986-87	3425	673837	474902	1148739	18,2	17,3	35,5	19,7	13,9	33,5	55,7	41,3	
1987-88	3521	698434	495540	119374	18,5	19,2	37,7	19,8	14,1	33,9	58,5	41,5	
1988-89	3611	741060	530859	1271919	18,8	20,6	39,4	20,5	14,7	35,2	58,3	41,7	

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1984-1988, s.351.

Tablo 23'de Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki öğrenci sayısının genel lise ve mesleki-teknik liseleri açısından plan hedefleri ile gerçekleşme durumları ortaya konulmuştur. Beşinci Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik liseleri için saptanan toplam öğrenci hedefleri gerçekleştirilememiştir. Özellikle planın son yıllarda hedeflerin oldukça altına inilmiştir. Genel liselere oranla hedeflerin gerçekleşme oranları çok düşüktür. Planın ilk yıllarında genel liselerde hedeflerin üzerinde gelişmeler sağlanmıştır. Ortaöğretim düzeyinde eğitimin mesleki-teknik eğitim'de yoğunlaştırılması ilkesine rağmen planlı dönemin başından itibaren bu ilke gerçekleştirilmemiştir. 1988-1989 öğretim yılında mesleki-teknik eğitimin ortaöğretimdeki payı % 41.7'iken bu oran genel liselerde % 58.3'tür.

Planlı dönemdeki diğer gelişmeler ise şu şekilde özetlenebilir; eğitimin hayata dönük bir yapıya kavuşturulması çalışmalarına devam edilmiş, bu çerçevede öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan programların geliştirilmesi çalışmaları başlatılmış, ortaöğretim kademesindeki müfredat programları gözden geçirilmiş meslek ve kültür derslerinin ağırlıkları yeniden düzenlenerek bazı dersler zorunlu olmaktan çıkartılmıştır¹.

Mesleki ve teknik alanlarda öğretim kurumlarından mezun olanların ünvan, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin mevzuattaki yetersizlik ve boşluklar gidilememiş, eğitim kademeleri arasındaki yatay ve dikey geçişler rasyonel bir yapıya kavuşturulamamıştır².

7. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA ORTAÖĞRETİM DÜZEYLİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitimde olumlu gelişmeler olmasına rağmen mesleki-teknik eğitimde nitelik ve nicelik olarak istenilen hedeflere ulaşamamıştır. Ancak bu dönem içinde 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Kanunu ile mesleki-teknik eğitimde yeniden yapılanmaya gidilmesi, sanayi-okul işbirliğine önemle bakılması Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planındaki temel ilke ve politikalara ışık tutmuştur.

7.1. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA SAPTANAN TEMEL İLKE VE POLİTİKALAR

1. İş analizlerine duyarlı meslek standartları hazırlanarak mesleklere uygun vasıflar, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre belirlenecektir. Meslek kazandırıcı örgün ve yaygın eğitim kurumları, gerekli bilgi ve becerileri verebilecek şekilde modüler bir yapıda düzenlenecektir³.

¹ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, a.g.e. s. 342.

² DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, a.g.e. s.342.

³ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1989-1994, Ankara 1989, s.292.

2. Örgün meslek eğitimi mezunlarının işgücü piyasasına daha fazla oranda katılmaları için özendirici düzenlemeler yapılacaktır¹.

3. Örgün mesleki-teknik eğitim sanayinin ve diğer sektörlerin ihtiyaç duyduğu ve kısa süreli mesleki eğitimin veremeyeceği niteliklere sahip insangücünün yetiştirilmesine yönlendirilecektir².

Plan döneminde ortaöğretimde okullaşma oranının yüzde 45.2 olarak gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Genel orta öğretimde okullaşma oranı yüzde 24.0, mesleki-teknik eğitimde ise yüzde 21.2 olacaktır. Mesleki-teknik eğitimde endüstri meslek liseleri ile otelcilik ve turizm meslek liselerine ağırlık verilecek, kız meslek liseleri fonksiyonel hale getirilerek geliştirilecektir.

Tablo No : 24
Ortaöğretimde Sayısal Hedefler (Bin Kişi)

Yıllar	Çağ Nüfusu (15-17Yaş)	Öğrenci Sayısı		Toplam	Okullaşma Oranı (%)		Toplam
		Genel	Mesleki		Genel	Mesleki	
1988-89	3,611	741	531	1,272	20,5	14,7	35,2
1989-90	3,702	786	593	1,378	21,2	16,0	37,2
1990-91	3,796	832	657	1,489	21,9	17,3	39,2
1991-92	3,890	880	724	1,604	22,6	18,6	41,2
1992-93	3,991	931	795	1,726	23,3	19,9	43,2
1993-94	4,071	978	864	1,842	24,0	21,2	45,2

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1989-1994, Ankara 1989, s.292.

5. Ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insangücünün yetiştirilmesinde mesleki-teknik eğitime öncelik verilmesi temel ilkedir³.

6. Yüksek öğrenime devam etmek isteyen mesleki-teknik lise mezunlarının kendi branşlarında bir yüksek öğretim kurumuna yönlendirilmeleri özendirilecek düzenlemeler yapılacaktır⁴.

7.2. ALTINCI BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ GELİŞMELER

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde mesleki-teknik eğitim ile ilgili mevcut durum, gelişmeler ve karşılaşılan sorunlara ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak değinileceğinden dolayı bu bölümde planın öngördüğü sayısal hedefler incelenerek Kalkınma Planlarının genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

1923 yılından günümüze kadar eğitim alanında olumlu gelişmeler sağlandığı açık bir gerçektir. 1927'lerde nüfusunun % 89'u okuma yazma bilmez iken bugün bu oran % 19'a düşmüştür. Eğitim politikalarındaki temel eğilim okuma yazma oranının yükseltilmesi olmuştur. Bu konuda olumlu gelişmeler

¹ DPT, a.g.e. s.298.

² DPT, a.g.e. s. 298.

³ DPT, a.g.e. s.295.

⁴ DPT, a.g.e. s. 295.

sağlanırken ilköğretim sonrası okullaşma hedeflerinde istenilen sonuçlar alınamamıştır. Bu da ekonomik sektörlerde eğitim düzeyi düşük işgücünün yoğunlaşmasını sağlamıştır. Ortaöğretim düzeyindeki gençliğin mesleki-teknik eğitime yönlendirileceği ilkesi bütün planlarda yer almasına karşın bu ilke bir türlü gerçekleştirilememiştir.

Tablo No : 25
CUMHURİYET DÖNEMİNDE SAYISAL GELİŞMELER

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı			Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
	1923 1924	1992 1993	1993 1994	1923 1924	1992 1993	1993 1994	1923 1924	1992 1993	1993 1994
Okul Öncesi	80	4,749	6,067	5,880	135,435	175,200	136	8,855	8,870
İlkokul	4,894	50,189	49,531	341,941	6,908,986	6,943,926	10,238	234,557	246,609
Orta Okul	116	7,618	8,421	9,804	2,498,545	2,629,981	1,054	53,414	58,820
Lise Toplamı	43	4,371	4,708	3,799	1,742,795	1,954,750	838	124,985	128,066
Genel Lise	23	2,129	2,312	1,241	991,373	1,154,367	513	67,970	67,011
Mes.ve Tek.L.	20	2,242	2,396	2,558	751,422	800,383	325	57,015	61,055
Toplam	5,133	66,927	68,727	361,514	11,285,791	11,703,907	12,266	421,811	442,365
Yaygın Eğitim	--	4,666	4,897	--	1,424,104	1,174,861	--	29,027	33,802
Yüksek Öğretim	9	631	900	2,914	854,950	1,153,271	307	38,483	42,261
Genel Toplam	5,142	72,224	74,524	364,428	13,564,845	14,032,039	12,573	489,321	518,428

Kaynak : MEB, Milli Eğitim ile İlgili Bilgiler, APKKB, Ankara 1994, s.1.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında orta-öğretim düzeyindeki okullaşma oranı planının son yılı için % 24.0'ı genel liseler % 21.2'si mesleki-teknik liseler olmak üzere toplam % 45.2 olarak hedeflenmiştir. Tablo 26'da Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın son iki dönemindeki genel lise ve mesleki-teknik liselerinin plan hedefleri ile gerçekleşme durumları ortaya konulmuştur. Plan döneminde mesleki-teknik liseleri için saptanan toplam öğrenci hedefleri gerçekleştirilememiştir. Buna rağmen toplam okullaşma hedeflerinin üzerine çıkıldığı gözlenmektedir.

Bu duruma etki eden en önemli faktör ise genel liselerdeki okullaşma oranının hedeflerin üzerinde gerçekleşmiş olmasıdır.

Tablo No : 26

ALTINCI PLAN DÖNEMİNDE ORTA ÖĞRETİMDE OKULLAŞMA ORANI
HEDEFLERİ VE GERÇEKLEŞMELER

YILLAR	ÇAĞ NÜFUSU (15-17 Yaş) (Bin Kişi)	ÖĞRENCİ SAYISI		OKULLAŞMA ORANLARI					
				HEDEFLER		TOPLAM	GERÇEKLEŞMELER		TOPLAM
		Genel Lise	Mes. Tek. Lise	Genel Lise	Mes. Tek. Lise		Genel Lise	Mes. Tek. Lise	
1981 - 1992	3,890	893,590	687,139	22,6	18,6	41,2	23,0	17,7	40,7
1992 - 1993	3,991	991,373	751,422	23,3	19,9	43,2	24,8	18,8	43,6
1993 - 1994	4,071	1,154,369	800,383	24,0	21,2	45,2	26,8	19,7	46,5

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1989-1994, Ankara 1989, s. 292.

MEB, Milli Eğitim ile İlgili Bilgiler, APKKB, Ankara 1994, s.1.

DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1993 Yılı Program Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, s. 138'deki Bilgilerden Yararlanılarak Yeniden Düzenlenmiştir.

Tablo No : 27

**ALTINCI PLAN DÖNEMİNDE MESLEKİ - TEKNİK LİSELERDE OKUL, ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN SAYILARI
VE MESLEKİ - TEKNİK EĞİTİMİN ORTA ÖRETİMDEKİ PAYI**

	Okul Sayısı		Öğretmen Sayısı		Öğrenci Sayısı		Öğrenci Başına Öğretmen Sayısı		Mesleki-Teknik Eğitim İç. Oranı		Mesleki-Tek. Eğitimin Orta Öğretimdeki Payı		Mes. ve Tek. Lise	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
OKULLAR	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Erkek Teknik Öğretim	684	725	18,585	19,839	317,433	327,896	18	17	% 42	% 41	-	-	% 18,23	% 16,81
Kız Teknik Öğretim	636	485	11,985	12,907	59,584	67,843	5	5	% 8	% 8	-	-	% 3,45	% 3,28
Ticaret ve Turizm Öğr.	333	364	8,347	8,557	174,136	179,617	21	21	% 23,2	% 22	-	-	% 10,03	% 9,02
Diğer Mes.-Tek. Okul.	789	822	18,098	19,752	200,269	225,027	12	11	% 26,6	% 29	-	-	% 11,49	% 11,89
Toplam	2242	2396	57,015	61,055	751,422	800,383	14	14	100	100	% 56,8	% 59	% 43,2	% 41

Kaynak : DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1994 Yılı Program Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, s. 141, MEB, Millî Eğitim ile İlgili Bilgiler, APKKB, Ankara 1994, s.1-20'deki bilgilerden yararlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Mesleki - teknik liselerde okul ve öğretmen sayılarında önemli artışlar olmuştur. Ancak öğrenci artışı karşısında öğrenci başına düşen öğretmen sayısı artmamış mevcut durumunu korumuştur. Öğrenci sayıları bakımından erkek teknik öğretimin mesleki-teknik eğitim içindeki payı planın son yılında % 42.2'den % 41'e, Kız teknik, Ticaret ve turizm eğitiminin payı % 23.2'den % 22'ye gerilemiş, Kız teknik öğretimde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde genel liseler orta öğretimin % 59'unu teşkil ederken bu oran mesleki teknik liselerde % 41'dir. Ayrıca 1992-1993 öğretim yılı itibarıyla ortaöğretim düzeyindeki mesleki-teknik eğitimin okullara göre dağılımı, Erkek Teknik öğretim % 18.23, Kız teknik öğretim 3.45, Ticaret ve Turizm eğitimi % 10.03, diğer mesleki-teknik liseler 11.49 iken sırasıyla bu oranlar 1993-1994 öğretim yılında; % 16.81, % 3.28, % 9.02'ye düşerken diğer mesleki-teknik liselerde % 11.89'a yükselmiştir (Tablo 27).

Plan dönemindeki diğer önemli gelişmeleri belirtecek olursak; Mesleki-teknik liselerdeki meslek dersleri öğretmenlerinin ücretlerini iyileştirmek amacıyla özel hizmet tazminatı getirilmiştir. Buna rağmen mesleki-teknik liselerde meslek öğretmeni açığı önemini korumaktadır¹. Mesleklerin iş analizlerine dayalı olarak kademelendirilmesi, meslek standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uygun olarak sınav sertifikasyon sisteminin geliştirilmesinin istihdam ve eğitim projesi kapsamında değerlendirilmesi çalışmalarına devam edilmiş, bu çerçevede yürütülen Meslek Standartları Milli Komisyonu'nun devlet, işçi ve işverenlerin katılımı ile Meslek Standartları Milli Komisyonu kurulmasına dair protokol imzalanmıştır².

Endüstriyel mesleki-teknik öğretim veren yüksek öğretim kurumlarından mezun olanlar ile mesleki-teknik lise mezunlarına ünvan ve yetki verilmesine dair kanun 29 Nisan 1992 tarih ve 3795 sayı ile yürürlüğe girmiştir³. 3308 Sayılı Kanunla kurulan Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi'nin (METARGEM) etkin bir şekilde çalıştırılması ihtiyacı önemini korumaktadır⁴.

Nüfusun ve sanayinin yoğun olduğu büyük yerleşim birimlerinde mesleki ve teknik liselere olan öğrenci talebi artış eğilimi göstermekle beraber söz konusu yerleşim birimlerinde mesleki - teknik liselerin kapasiteleri yetersiz kalmakta ve müracaat eden öğrencilerin bir kısmı eğitim kurumlarına yerleştirilememektedir. Küçük yerleşim birimlerindeki mesleki teknik liselerde ise atıl kapasite bulunmaktadır⁵.

¹ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1994 Yılı Program Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, s. 140.

² DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1993 Yılı Program Destek Çalışması, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, s. 138.

³ DPT, 1993 Yılı Program Destek Çalışması, a.g.e. s.139.

⁴ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1994 Yılı Program Destek Çalışması, a.g.e. s. 140.

⁵ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1994 Yılı Program Destek Çalışması, a.g.e. s.140.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatındaki örgütlenme okul türüne göre oluşturulduğundan mesleki-teknik öğretim kurumları arasında yetki ve sorumluluk çatışmasına neden olmakta ve durum kaynakların ve mevcut kapasitenin etkin kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kalkınma Planlarında işgücü bir üretim girdisi olarak yeterince dikkate alınmamıştır. Kıt kaynaklarla kalkınma hedeflerine yönelen Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğü olan işgücünün önemli bir girdi olarak değerlendirmesi gerekir¹.

Birinci Kalkınma Planı döneminde sanayinin acilen ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü sanayi içinde eğitilmiştir. Kısa dönem içerisinde ihtiyaçların karşılanması yoluna gidilmiştir. İkinci Plan döneminde ise uzun vadeli hedefler seçilerek, mesleki-teknik eğitimi ortaöğretim düzeyinde vermek amaçlanmıştır. Üçüncü Planda ise teknik liselere önem verilmiş olup istenilen hedeflere ulaşılmıştır. Dördüncü, Beşinci, Altıncı Planlarda mesleki-teknik eğitime önem verilerek bu okulların artırılması hedeflenmiştir. Fakat günümüze kadar yapılan bütün planlarda elde edilen sonuçlar yeterli değildir. Kalkınma Planlarında mesleki-teknik eğitim açısından dikkati çeken nokta eğitimin niceliksel olarak ele alınmış olmasıdır. Bunun yanında mevcut eğitimin başarısı ve verimliliği için gerekli politikalara ve araştırmalara eğilim gösterilmemiştir.

Kalkınma Planlarındaki hedeflerden bazıları hemen hemen her planda değişik ifadelerle yer almıştır. Örneğin Ortaöğrenim çağındaki gençleri mesleki-teknik eğitime yöneltme kalkınma planlarının temel hedeflerinden biri olmuştur. Ancak Türkiye'de mesleki-teknik öğretim, genel eğitime oranla daha az gelişmiştir. Adem, bunun nedenlerini özetle şöyle belirtmektedir².

- 1 - Mesleki-teknik öğretimin genel eğitime eşdeğer görülmemesi
- 2 - Mesleki-teknik öğretimin maliyetinin yüksek olması,
- 3 - Ulusal düzeyde mesleki - teknik eğitim örgütünün bütünlük kazanamaması
- 4 - Mesleki - teknik okulların ülke düzeyine dağılımın dengeli olmaması.

Kalkınma Planlarında öngörülen hedeflere ulaşamamanın nedenleri sadece bu kadarla sınırlı kalmamaktadır. Planda belirtilen hususları uygulamadan önce ve sonra sınırlayan çeşitli etkenleri; "kesin varsayımlar yapmış olma, ortamın hızla değişmesi, zaman ve maliyet öğeleri, yöneticilerin psikolojisi, politikalar, prosedürler ve yüklenmeler gibi örgüt içi katılıklar ile politik ortam, meslek kuruluşları, teknolojik gelişme gibi örgüt dışı katılıklar" olarak belirtmek mümkündür³.

¹ Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim ve Sorunları, a.g.e. s. 140.

² Mahmut ADEM, Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası, Ankara 1977, s. 5.

³ Ziya BURSALIOĞLU; Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No : 154, Ankara 1987, s. 144.

Türk eğitim sisteminin planlanmasında mesleki-teknik eğitime öncelik verilmiş olmasına rağmen uygulamada istenilen düzeyde başarıya ulaşamamıştır. Ancak Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çıkarılan ve uygulamaya konulan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile okul-sanayi işbirliği söz konusu olmuş ve mesleki - teknik eğitime sanayinin katkısı sağlanmış bulunmaktadır.

Halen ülkemizin en büyük sorunlarından biri mesleki-teknik eğitim eksikliğidir. Türkiye 12-17 yaş gençliğinin yalnızca % 47'si orta öğretim düzeyinde bir eğitim kurumuna devam etmektedir. Buna karşın gençliğin % 19'una meslek eğitimi verilebilmekte % 28'i de herhangi bir meslek eğitimi görmeksizin üniversite önünde yığılmalara yol açan orta okul ve liselere devam etmekte, geriye kalan % 53'ü de niteliksiz işgücü olarak artmaktadır. 1993-1994 öğretim döneminde Açık Öğretim Lisesine başvuranların doğum yıllarına göre sayıları incelendiğinde en fazla müracatın 23 ile 28 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle bu gruptakilerin çalışma durumları incelendiğinde işsizlerin ve işçi olarak çalışanların sayısı diğer çalışma gruplarının üzerindedir. Bu sonuçlar mesleki eğitim almayanların piyasa koşulları içindeki durumunu açıkça ortaya koymaktadır (Tablo 28)

Tablo No : 28
AÇIK ÖĞRETİM LİSESİNE BAŞVURAN ADAYLARIN DOĞUM YILLARINA VE
ÇALIŞMA DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI
(1993 - 1994 Öğretim Yılı)

Çalışma Yılları	Doğum Yılları						Toplam
	1920 1950	1951 1960	1961 1965	1966 1970	1971 1975	1976 1980	
Çalışmıyor	185	905	1,095	2,694	4,868	1,712	11,459
Memur	1981	10,101	3,949	1,682	251	9	17,973
İşçi	49	729	1,077	2,155	1,989	563	6,562
Sözleşmeli	318	1,720	722	492	256	54	3,562
Kendi İş	65	309	388	714	766	199	2,441
Diğerleri	94	162	272	696	1,056	339	2,619
Toplam	2692	13,926	7,503	8,433	9,186	2,876	44,616

Kaynak : MEB, Milli Eğitim ile İlgili Bilgiler, APKKB, Ankara 1994, s.17.

Hiç kuşkusuz ki bu durum Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki rekabet şansını azaltmaktadır. Dolayısıyla eğitim sistemine mesleğe yönelik bir yapı kazandırmak ve 12 - 17 yaş nüfusunda eğitim dışında kalan Türk gençlerini iş piyasasında geçerli olan mesleklere hazırlamak ve işgücünün niteliğini arttırmak Türkiye'nin en önemli sorunu olmaktadır. Bu açıdan bundan sonraki Planların hedeflerine ulaşabilmesi için ülkemizin genç potansiyeline gereken değeri vermesi gereklidir.

8. MESLEKİ TEKNİK ORTAÖĞRETİM KURUMLARI

Bu bölümde, ülkemiz endüstrisinin gereksinim duyduğu orta kademe nitelikli insangücü yetiştirmek üzere, Erkek Teknik Öğretim, Kız Teknik Öğretim ve

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmekte olan mesleki-teknik okullar incelenecektir.

8.1 ERKEK TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1992 yılında çıkarılan Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 3797 sayılı kanunun 13 maddesi ile;

a) Endüstri Meslek Liseleri, teknik liseler, anadolu meslek liseleri ile aynı türdeki mesleki teknik örgün ve yaygın eğitim kurumlarının eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmek,

b) Okul ve kurumların eğitim ve öğretim programlarını ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak Talim ve Terbiye Kuruluna sunmakla görevlendirilmiştir.

Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü'nün amaçları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçlarına ve ilkelerine uygun olarak gençlerimizi Türk Cumhuriyetlerine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş iyi insan ve iyi vatandaş olmasının yanında; çağdaş bilim ve teknolojik metodları bilen, yorumlayan kullanan, geliştiren ve alanındaki yeniliklere kısa sürede uyum sağlayabilen iyi bir meslek, sahibi olarak hayata ve yüksek öğrenime hazırlamak üzere gerekli eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak ve yürütmektir.

8.1.1. Erkek Teknik Öğretim Kurumları

Bilim ve teknolojiye meydana gelen çok hızlı ve başdöndürücü gelişmeler paralel olarak endüstrimizin yeterli sayı ve nitelikteki teknik insangücü ihtiyacı da giderek artmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak endüstriyel teknik öğretim yapan okullar aşağıda yer alan bölümlerde belirtilmiştir.

8.1.1.1. Anadolu Teknik Liseleri

Anadolu Teknik Liseleri öğrenim süresi ortaokul üzerine, birinci yılı hazırlık sınıfı olmak üzere, toplam 10 dönem olan; öğrencilere lise genel bilgi ve fen bilgisi dersleri ile alanında teknisyen düzeyinde mesleki formasyon verilmesi ve yabancı dil öğretilmesi amacıyla bir kısım derslerin yabancı dille okutulduğu gençleri hem hayata, hem de yüksek öğrenime hazırlayan programların uygulandığı okullardır. Anadolu teknik lisesinden mezun olabilmek için programlarda belirtilen derslerden 240 krediyi tamamlamak gerekir. Ayrıca bu okullara devam eden öğrenciler 210 krediyi tamamladıkları takdirde 7. ve 8. dönemleri okumadan Anadolu Meslek Lisesi diploması olarak yüksek öğretime devam etme imkanına sahip olabilmektedirler. Bu okullarda İngilizce, Almanya, Fransızca ve Japonca yabancı dillerinden birisi ile eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Anadolu Teknik Liselerinde 1983-1984 öğretim yılında öğretime başlanmış olup halen 19 meslek dalında eğitim yapılmaktadır. Bu meslek dalları; bilgisayar, bilgisayar nümerik kontrol, elektrik, elektronik, gazetecilik, inşaat, kimya, kontrol ve en-

düstriyel teknik, makine, mikro teknik, motor, otomatik kumanda, radyo-televizyon, telekomünikasyon, tekstil, top elektroniği, uçak bakım ve elektroniği, uçak bakım ve elektroniği, uçak motorları, yapı ressamlığıdır.

8.1.1.2. Anadolu Meslek Liseleri

Bazı meslek alanlarında müstakil, bazı meslek alanlarında ise Anadolu Teknik Liseleri bünyesinde faaliyet gösteren ve öğrenim süresi, ortaokul üzerine, hazırlık sınıfından sonra toplam 6 dönem olan; öğrencilere lise ortak genel bilgi ve fen bilgisi dersleri ile alanında mesleki formasyon verilmesi ve bir yabancı dil öğretilmesi amacıyla bir kısım derslerin yabancı dille okutulduğu gençleri hem hayata hemde yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır.

Bu okullarda halen 20 meslek dalında eğitim yapılmaktadır. Bu meslek dalları; Bilgisayar, Bilgisayar Nümerik Kontrol, Elektrik, Elektronik, Gazetecilik, Gemi Elektroniği ve Haberleşme, Gemi Makineleri, Güverte, Kimya, Kontrol ve Endüstrümantasyon teknolojisi, Mikroteknik, Motor, Otomatik Kumanda, Plastik Sanatlar, Radyo-Televizyon, Tekstil, Telekomünikasyon, Tesviye, Yapı, Yapı Ressamlığı'dır.

Anadolu meslek lisesinden mezun olabilmek için programlarda belirtilen derslerden 210 krediyi tamamlamak gerekir. Bu okullarda ilgili bölüme ait meslek dersleri ile birlikte bütün öğretim kurumlarında ortak olarak okutulan genel bilgi derslerinin tamamı ile öğrencilerin ilgi ve yetenekleri seçecekleri genel bilgi ve meslek dersleri okutulmaktadır.

8.1.1.3. Teknik Liseler

Ortaokul üzerine öğretim veren teknik liselerin birinci ve ikinci dönemi endüstri meslek lisesi ile ortak olup, öğrenim süresi toplam 8 dönemdir. Endüstri meslek lisesi ile ortak birinci ve ikinci dönemde belirli derslerden belirtilen başarı ortalamasını tutturan öğrenciler, teknik lisenin 3. dönemine devam edebilmektedir.

Bu okullar 1969-1970 öğretim yılında teknisyen okulları olarak açılmış Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri doğrultusunda 1973-1974 öğretim yılında teknik liselere dönüştürülmüştür.

Teknik liselerden mezun olabilmek için programlarda belirtilen derslerden 240 krediyi tamamlamak gerekir. Ayrıca bu okullara devam eden öğrenciler, 6. dönem sonunda 1. dönemden itibaren 6 dönemde okumaları gereken ortak genel bilgi, atelye, meslek dersleri ve seçmeli derslerle 210 krediyi tamamladıkları takdirde 7. ve 8. dönemleri okumadan Endüstri Meslek Lisesi diploması alabilmektedir. Halen bu okullarda 20 meslek dalında eğitim yapılmaktadır. Bu meslek dalları, Altyapı, Bilgisayar, Nümerik Kontrol, Bilgisayar, Elektrik, Elektronik, Endüstriyel Elektronik, Harita ve Kadastro, Hidrolik ve Pnömatik Teknolojisi, İnşaat, Kalıp, Kimya, Kontrol ve Enstrümantasyon teknolojisi, Makina, Makina Ressamlığı, Mikroteknik, Mobilya Dekorasyon, Motor Tekstil, Tıp Elektroniği, Yapı Ressamlığı'dır.

8.1.1.4. Endüstri Meslek Liseleri

Öğrenim süresi ortaokul üzerine toplam 6 dönem olan bu okullarda öğrenciler genel bilgi, teknik-teorik ve uygulamalı derslerle mesleki formasyon kazanmakta böylece; hayata, iş alanlarına ve yüksek öğrenime hazırlanmaktadır.

Erkek sanat okulları olarak açılan bu okullar 1927' yılına kadar illerin ve belediyelerin yönetiminde kalmış, bu tarihte Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri doğrultusunda 1973/1974 öğretim yılında Endüstri Meslek Lisesi adını almıştır.

Bu okullarda halen 58 değişik meslek alanında eğitim yapılmaktadır. Bu meslek dalları; Ayakkabıcılık, Bilgisayar, Bilgisayar Nümerik Kontrol, Boya-Apre, Cilt ve Serigrafi, Çay Teknolojisi, Çinicilik-Seramik, Dekoratif Sanatlar, Deri Konfeksiyon, Deri Teknolojisi, Dizgi, Dokuma, Döküm, Döşemecilik,, Elektrik, Elektro Mekanik Taşıyıcılar, Gemi Elektroniği - Haberleşme, Gemi Makinaları, Gıda Teknolojisi, Grafik, Güverte-Avlama, Harita ve Kadastro, Hidrolik Pnömatik Teknolojisi, İplik, İş Makinaları, İzabe, Kalıp, Kimya, Konfeksiyon, Kontrol ve Enstrümantasyon teknolojisi, Kuyumculuk, Kütüphanecilik, Lastik Teknolojisi, Maden, Makina Ressamlığı, Matbaa, Mermer Teknolojisi, Metal işleri, Metalurji, Mikroteknik, Mobilya Dekorasyon, Model, Motor, Ofset Baskı, Örgü Teknolojisi, Petro-kimya, Proses, Reprodüksiyon ve Klişe, Restorasyon, Soğutma-İklimlendirme, Su ürünleri, Telekomünikasyon, Tesisat Teknolojisi, Tesviye, Tipo Baskı, Yapı, Yapı ve Ressamlığı'dır.

8.1.1.5. Çok Programlı Liseler

1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu'nun 29. maddesindeki "Nüfusu az ve dağınık olan ve MEB'ca gerekli görülen yerlerde orta öğretimin, genel mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir" hükmüne göre küçük yerleşim birimlerindeki; okul bina ve tesislerden, eğitim araçlarından, öğretmen ve diğer personelinin azami derecede faydalanmak gayesi ile 1989-1990 öğretim yılından itibaren Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı endüstriyel okullardan bazıları çok programlı liseye dönüştürülmüştür.

Bu okullarda halen lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi ile Ticaret Lisesi programları uygulanmaktadır. Bu programlar; Bilgisayar, Boya-Apre, Elektrik, Elektronik, Dokuma, Deri Teknolojisi, İplik, Kalıp Kimya, Makina Ressamlığı, Metal İşleri, Metalurji, Mobilya ve Dekorasyon, Motor, Tesviye, Tesisat Teknolojisi, Petro-kimya, Proses, Yapı, Yapı Ressamlığı, Lise Programı, Çocuk Gelişimi, El-Makina Nakış, Giyim, Hazır Giyim Nakış, Bankacılık, Büro Hizmetleri, Kooperatifçilik ve Muhasebe'dir.

Tablo No : 29

(1991 - 1992) - (1992-1993) - (1993-1994) - (1994-1995) DERS YILLARI İTİBARI İLE ERKEK TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI ENDÜSTRİYEL TEKNİK ÖĞRETİM OKULLARININ OKUL SAYISI, PROGRAM TÜRÜLERİ, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI

OKUL TÜRÜ	Öğretim Süresi	OKUL SAYISI				PROGRAM TÜRÜ				ÖĞRENCİ SAYISI				ÖĞRETMEN SAYISI											
		1991		1992		1993		1994		1991		1992		1993		1994		1991-1992		1992-1993		1993-1994		1994-1995	
		Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Dönem	Yıl	Atelye	Genel	Atelye	Genel	Atelye	Genel	Atelye	Genel
Anadolu Teknik Lisesi	H. + 8 Dön.	44	50	68	87	12	16	19	19	5222	7339	9012	10555												
Anadolu Meslek Lisesi	H. + 6 Dön.	46	46	62	83	13	13	20	20	472	584	494	487												
Teknik Lise	8 Dönem	191	199	210	222	17	22	22	21	29372	29687	25666	22702												
Endüstri Meslek Lisesi	6 Dönem	426	432	444	405	51	54	59	59	267462	280067	29695	341349	11042	12800	10386	7789	11766	8199	12229	9136				
Çok Programlı Lise	6 Dönem	(32)	(33)	(41)	93	Mes.	Tek.	Prog.	30	EML'de	EML'de	EML'de													
Mesleki Eğitim Merkezi	7 Dönem	1	9	14	13	2	3	3	3	344	432	972	1329												
GENEL TOPLAM		740	769	839	903	2	3	3	3	302872	318109	33309	376422	11042	12800	10386	7789	11772	8211	12241	9150				

Kaynak : MEB, Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Bilgisayar kayıtlarından yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.

8.1.1.6. Mesleki Eğitim Merkezleri

Hükümetimiz ve Almanya hükümetinin işbirliği ile uygulanan Meslek Eğitiminin Teşviki Projesi çerçevesinde, örnek kalifiye teknik eleman, ustabaşı ve usta öğreticilerin yetiştirilmesini sağlamak gayesi ile ilk Meslek Eğitim Merkezi Ankara Dikmen Meslek Lisesi bünyesinde kurulmuştur.

Eğitim süresi ortaokul üzerine 3 yıl olan bu merkezde, Endüstriyel Elektronik, Motor, Endüstriyel Mekanik alanlarında programlar uygulanmaktadır. Bu uygulama 1992-1993 öğretim yılında 7 endüstri meslek lisesinde daha yaygınlaştırılmış olup okul sayısı 14'e yükselmiştir. Bu merkezi bitiren öğrencilere eğitimi gördüğü meslek alanının Kalfalık Belgesi verilmektedir. Öğrencilerden isteyenler bir dönem daha eğitim görerek endüstri meslek lisesi diploması alabilmektedir.

8.1.2. Erkek Teknik Öğretimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarında Gelişmeler

Çok hızlı değişme ve gelişmelerin olduğu dünyamızda, Türkiye ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda olduğu gibi sanayileşme alanında da önemli ilerlemeler kaydetme buna paralel olarak da yetişmiş nitelikli insangücü ihtiyacı artmaktadır.

Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla erkek teknik öğretim okulları sürekli geliştirilmeye ve yaygınlaştırmaya çalışılmaktadır. Son dört öğretim yılında öğretim yapan okul türleri, okul-öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 29'da gösterilmiştir.

1991 - 1992 öğretim yılında 6 okul türünde 740 olan teknik okul sayısı 1994-1995 öğretim yılında % 22'lik bir artışla toplam 903'e çıkmıştır. Özellikle endüstri meslek liselerindeki öğrenci yoğunlaşmasını dikkate alacak olursak bu artışın yetersiz bir seviyede olduğu görülecektir. Bu okullara başvuranların % 65'i kapasite yetersizliği nedeniyle kabul edilememektedir. Öğrenci sayısı açısından endüstri meslek liselerin diğer okullara göre oranı % 90'dır. Bu okullarda öğrenci başına düşen öğretmen sayısının diğer okullara göre az olması gibi sonuçlar gözönüne alındığında endüstri meslek liseleri için yeni düzenleme ve çalışmaların gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Endüstriyel teknik öğretim okullarına devam eden toplam öğrenci sayısı 1991-1992 öğretim yılında 302.872 iken bu sayı 1992-1993 yılında % 5 artışla 318.109'a, 1993-1994 öğretim yılında % 4.7 artışla 333.096'ya 1994-1995 öğretim yılında % 13 artışla 376.422'ye yükselmiştir. Son dönemdeki bu artış mevcut okullara daha fazla öğrenci alınarak karşılanmıştır. Çünkü okul sayısındaki artış öğrenci sayısına göre yetersiz bir düzeydedir.

Dünyada uygulamalı meslek eğitiminde bir atölye ve meslek dersi öğretmenine meslek alanlarının özelliğine göre 8 veya 16 öğrenci düşecek şekilde eğitim yapılmasına rağmen ülkemiz şartları dikkate alınarak endüstriyel teknik

eğitimde bir atölye ve meslek dersi öğretmeninin 20 öğrenciyi eğiteceği esas alınarak planlama yapılmaktadır.

Son dört yılda, endüstriyel teknik öğretim okul, öğretmen ve öğrenci sayılarını gösteren Tablo 29'un incelenmesinden de anlaşılacağı üzere okullardaki öğrenci artış oranı % 10.8'dir. Bu durum mevcut öğretimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğretmen sayısının istenilen düzeye getirilememesinin başlıca nedeni, piyasada istihdam şartlarının iyi olmasından dolayı meslekte tecrübe kazanmış olan endüstriyel teknik eğitim okullarında görevli teknik öğretmenler ile Teknik Eğitim Fakültelerinden mezun olanların özel sektöre geçmeleridir. Özellikle, Bilgisayar, Elektrik, Elektronik, Bilgisayarlı Nümerik Kontrol alanlarında öğretmen ihtiyacının karşılanması mümkün olmamaktadır.

8.1.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi

Endüstriyel teknik öğretim okulları, atelye, laboratuvar ve derslik binaları, bunların makina ve teçhizatı ile diğer teknik ve sosyal tesisleri itibariyle her biri fabrika niteliğinde olan büyük tesislerdir.

Öğrenciler, bu okulların atölye ve laboratuvarlarında meslekleri ile ilgili uygulamalı eğitim ile yetiştirilmektedir. Öğretim programlarının sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi okulların öğretmen ve makina-teçhizat donatımı kadar, bu okullara tahsis edilen yıllık bütçe imkanları ile de çok yakından ilgilidir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı endüstriyel teknik öğretim okullarındaki öğrenci sayısı son dört yılda 302.872'den 376.422'ye yükselmiş olmasına rağmen 1993 yılı itibariyle Genel Müdürlük bütçesinin bakanlık bütçesi içindeki oranı % 5.68'den % 5.59'a düşmüştür. Bu durum kalkınma planlarında öngörülen endüstriyel teknik öğretimde okullaşma hedeflerinin gerçekleşmesine, okulların öğretim programlarını gerektirdiği gibi uygulanmasına imkan sağlayacak yeterlilikte donatılmasına ve eğitimde niteliğin programlarda öngörülen seviyede gerçekleştirilmesine imkan vermemektedir.

Tablo 30 incelendiğinde bakanlık bütçesi içerisinde Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü bütçesinin beklenen artışın sağlanamadığı ancak 1990 ve 1991 mali yılları bütçelerinde kısmen de olsa bir artışın sağlandığı 1992 ve 1993 mali yıllarında ise oranların tekrar azaldığı görülmektedir. Ödeneklerin büyük bir kısmı personel giderlerinde kullanılmaktadır. Geriye kalan miktar ise yatırımlara, demirbaş alımlarına, onarım masraflarına ve diğer cari giderleri karşılamak için kullanılmaktadır.

Tablo No : 30

DEVLET, MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İLE ERKEK TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN (1989-1993) YILLARINA İLİŞKİN BÜTÇESİ

Yıllar	Devlet Bütçesi (Bin TL)	Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi (Bin TL)	Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Devlet Bütçesine Oranı (%)	Erkek Teknik Öğretime Ayrılan Ödenek (Bin TL)	Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Bütçesinin Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesine Oranı
1989	32,733,446,000	2,967,077,000	9,05	168,633,000	5,68
1990	33,925,354,000	8,506,541,000	13,30	559,167,000	6,57
1991	105,217,150,000	14,943,536,000	14,20	914,339,000	6,11
1992	207,545,328,000	30,357,203,000	14,62	1,692,644,000	5,57
1993	398,710,000,000	56,960,432,000	14,28	3,187,806,000	5,59

Kaynak : MEB, Endüstriyel Teknik Öğretimde Gelişmeler, Ankara 1993, s. 49.

8.1.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları

3308 sayılı Kanun, bilgi ve beceri eğitiminin bütününün okulda gerçekleştirildiği mesleki-teknik liselerin yanında eğitimin okul ve işletmelerde yapıldığı yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu gereğince, erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim ve ticaret-turizm öğretimi okullarında 1986-1987 öğretim yılından itibaren okul ve işletmelerde meslek eğitimi uygulamasına başlanmıştır.

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı endüstri meslek ve çok programlı liselerin 1994-1995 öğretim yılı itibariyle işletmelerde meslek eğitimi gören öğrenci sayıları incelendiğinde toplam 15.816 işletmede 57.985 öğrencinin eğitim gördüğü anlaşılmaktadır¹. İlgili dönemde endüstriyel teknik okul öğrencilerin ancak % 15'i bu eğitimden yararlanabilmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri de çok programlı lise ve programların uygulamaya imkan bırakmamasıdır. Buna karşın endüstri meslek ve çok programlı lise öğrencilerinin % 20'si işletmelerde meslek eğitimi uygulaması yapmaktadır. Mevcut uygulamalar istenilen amaçlar doğrultusunda sonuç elde etme açısından yetersiz kalmaktadır. Kanun kapsamına alınan okul işletme ve sayılarının arttırılması uygulamaların yaygınlaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

8.2. KIZ TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

30 Nisan 1992 tarih ve 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevlileri Hakkındaki Kanun'un 14. maddesi ile;

Kız Meslek Liseleri, Kız Teknik Liseleri, Anadolu Kız Meslek Liseleri, Anadolu Kız Teknik Liseleri, Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri, Pratik Kız Sanat Okulları ile aynı seviyede ve türdeki diğer mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim kurumlarının eğitim-öğretim programlarının eğitim-öğretim ve yönetimi ile ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmek,

- Okul ve kurumların eğitim ve öğretim programlarını ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmakla görevlendirilmiştir.

Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü'nün amaçları; Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda çağımızın ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerine uygun olarak, ülke endüstrisine ve aile ekonomisine katkıda bulunacak şekilde, çeşitli yörelerin gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak çağdaş bilim ve teknolojiye yöntemleri bilen yorumlayan, kullanan ve geliştirilen orta düzeyde meslek elemanı yetiştirmektir.

¹ MEB, Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu Toplantısı (28 Aralık 1994), Ankara 1994.

8.2.1. Kız Teknik Öğretim Kurumları

Kız teknik eğitim genel müdürlüğüne bağlı ortaöğrenim düzeyinde faaliyetlerini sürdüren örgün eğitim kurumları şu şekilde sıralanabilir.

8.2.1.1. Kız Meslek Liseleri

Ortaokul üzerine dayalı öğretim süresi 6 dönem olan bu okullarda öğrencilere, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda seçtikleri bir alanda verilen meslek eğitimi ile birlikte genel lisedeki ortak genel bilgi dersleri de aynen okutulmaktadır.

1943 yılına kadar ilkokula dayalı 5 yıllık okullar olarak faaliyet gösteren Kız Sanat Okullarının 1943-1944 öğretim yılından sonra ilk üç yılına "Orta Sanat", son iki yılına "Kız Enstitüsü" adı verilmiştir. 1963-1964 öğretim yılından itibaren ortaokuldan sonra üç yıl öğrenim süreli "Meslek Okulları" haline getirilmiştir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri ve 9. Milli Eğitim Şurası Kararları doğrultusunda 1973-1974 öğretim yılında Kız Meslek Lise'lerine dönüştürülmüştür. Bu okullarda halen 27 meslek dalında eğitim yapılmaktadır.

Bu meslek dalları; Tekstil iplikçilik, Tekstil-Boya-Baskı-Desen, Hazır Giyim, Deri-Hazır Giyim, Çocuk Gelişimi, Besin Teknolojisi-Pastacılık, Besin Teknolojisi Kurum Beslenmesi, Besin Teknolojisi-Gıda Kontrol ve Analiz, Ev Yönetimi-Beslenme, Elektronik, Grafik, Seramik, Giyim, Cam İşletmeciliği, Klasik Çiftçilik, El Sanatları, Kuaförlük-Saç Bakımı ve Yapımı, Kuaförlük-Cilt Bakımı ve Epilasyon, Nakış, Terzilik (Kadın), Terzilik (Erkek), Çini Desinatörlüğü, Makina Ressamlığı, Yapı Ressamlığı, Kimya, Otelcilik ve Turizm, Süs bitkileridir.

8.2.1.2. Anadolu Kız Meslek Liseleri

Ortaokul üzerine öğrenim süresi bir yıllık hazırlık sınıfından sonra 6 dönem olan ve bir kısım derslerin yabancı dille verildiği okullardır. Bu okullarda endüstriyel alanlara yönelik 22 meslek dalında eğitim yapılmaktadır.

Bu meslek dalları; Elektronik, Bilgisayar, Moda tasarımı, Tekstil Tasarımı, Grafik, Seramik, Tekstil-Boya-Baskı-Desen, Tekstil Kalite Kontrol, Hazır Giyim, Deri Hazır Giyim, Örne Hazır Giyim, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Heykel, Resim, Tekstil İplikçilik, Tekstil Dokuma, Tektıl Örne, Seyahat Acentalığı, İç Mekan Düzenleme, Restorasyon Konservasyonu, Otelcilik ve Turizm'dir.

8.2.1.3. Kız Teknik Liseleri

Kız Meslek Liselerinin ilk yıldaki öğretim programlarının aynen okutulduğu bu okulların öğretim süresi 8 dönemdir. Kız meslek liselerinin birinci ve ikinci dönemlerinde ilgili mevzuata göre bazı derslerden belirli bir başarı ortalamasını tutturan öğrenciler, isterlerse üçüncü dönemden itibaren teknik liseye ayrılarak öğrenimlerine devam edebilmektedirler. Bu okullarda endüstriyel alanlara yönelik 4 meslek dalında eğitim yapılmaktadır. Bu meslek dalları, Hazır Giyim, Grafik,

Besin Teknolojisi-Kurum Beslenmesi, Besin Teknolojisi-Gıda Kontrol ve Analizleri.

8.2.1.4. Anadolu Kız Teknik Liseleri

Ortaokul üzerine, öğretim süresi bir yıl hazırlık sınıfından sonra 8 dönem olan, ilk iki dönemi Anadolu Kız Meslek Lisesi ile ortak yürütülen bir kısım derslerin öğretiminin yabancı dille yapıldığı teknik liselerdir. İlk defa 1983-1984 öğretim yılında öğretime başlayan bu okullarda halen 5 meslek dalında eğitim yapılmaktadır.

Bu meslek dalları; Hazır Giyim, Tekstil Kalite Kontrol, Tekstil Dokuma, Tekstil Örmeye, Tekstil Boya-Baskı-Desen'dir.

3795 sayılı Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Ünvan Verilmesi Hakkında Kanun'un 3. maddesine göre Kız Meslek, Kız Teknik, Anadolu Kız Meslek ve Anadolu Kız Teknik Liselerden teknisyen ünvanı ile mezun olan öğrenciler alanları ile ilgili iş yerlerinde çalışabilecekleri gibi yüksek öğrenim kurumlarına da devam edebilirler.

8.2.2. Kız Teknik Öğretimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarındaki Gelişmeler

Tablo 31'den anlaşılabacağı gibi 1991-1992 öğretim yılında 4 okul türünde 425 olan teknik okul sayısı 1993-1994 öğretim yılında % 14'lük bir artışla 485'e çıkmıştır. Kız Teknik öğretimin 1993-1994 öğretim yılı itibarıyla % 90.5'ini kız meslek liseleri, % 0.7'sini Kız Teknik Liseleri, % 8'ini Anadolu Kız Meslek Liseleri, % 0.8'ini Anadolu Kız Teknik Liseleri oluşturmaktadır. Erkek Teknik öğretimde öğrenci yoğunlaşmasının olduğu endüstri meslek liseleri gibi Kız Teknik Öğretimde de Kız Meslek Liselerinde öğrenci yoğunlaşması görülmektedir. Bu da diğer okullara göre eğitimin kalitesini düşürmektedir. Çünkü bu okullarda eğitim aşırı kapasite nedeniyle diğer okulların altında sürdürülmektedir.

Tablo No : 31
KIZ TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI OKULLARIN ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN DURUMU

OKUL TÜRLERİ	Öğrenci Sayısı			Okul Sayısı		Öğretmen Sayısı		
	1991 1992	1992 1993	1993 1994	1991 1992	1992 1993	1993 1994	1991 1992	1992 1993
Kız Meslek Lis.	49,169	55,030	61,643	361	382	12,028	7,218	12,907
Kız Teknik Lis.	687	342	456	26	31	*	1,925	*
An.Kız.Mes.Lis.	3,043	4,023	5,199	36	71	*	61	*
An.Kız.Tek.Lis.	183	189	545	1	1	*	1,956	*
Genel Toplam	53,082	59,584	67,843	425	485	12,028	11,160	12,907

* Bu türdeki okulda görev yapan öğretmenler, birinci sütunda gösterilmiştir.

Kaynak : Köksal TOPTAN, MEB-TBMM, 1992 Yılı Bütçe Konuşması, 15 Mart 1992, s. 32.

MEB, Kız Teknik Öğretiminde Gelişmeler II, Ankara 1993, s. 71.

MEB, Milli Eğitim ile İlgili Bilgiler, Ankara 1994, s. 22'de yer alan bilgilerden yararlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Kız Teknik öğretim okullarına devam eden toplam öğrenci sayısı 1991-1992 öğretim yılında 53.082 iken bu sayı 1993-1994 öğretim yılında % 23'lük bir artışla 67.843'e yükselmiştir. Fakat bu toplam artış Kız Meslek liselerine yönelik

olmuştur. Kız Teknik liselerinde okul sayısında bir düşüş gözlenmektedir. Bir yandan Kız Meslek Liselerinde yoğun kapasite artışları yaşanırken söz konusu bu okullarda öğrenci sayısının düşmesi kız teknik eğitimde planlı bir gelişme gösterilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

1991-1992 öğretim yılında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 4 iken bu sayı 1992-1993 öğretim yılında 5'e yükselmiştir.

8.2.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi

Tablo 32 incelendiğinde Bakanlık bütçesi içerisinde Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü bütçesinin 1990 ve 1991 yıllarında kısmen arttığı fakat 1992 ve 1993 mali yıllarında ise tekrar azaldığı görülmektedir. Genel liselere göre eğitim ve öğretim maliyetinin yüksek olduğu mesleki-teknik eğitimde, mesleki-teknik eğitime ayrılan ödeneklerin büyük bir kısmının personel giderlerinin karşılanmasında kullanıldığı düşünülürse ödenek oranlarının yetersizliği mevcut eğitim kalitesini olumsuz yönde etkileyecektir.

Tablo No : 32
KIZ TEKNİK ÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN
SON 5 YILLIK BÜTÇE DURUMU

Yıllar	Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi	Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Ayrılan Ödenek	MEB Bütçesine Oranı %
1989	2,697,077,000,000	85,186,000,000	2,87
1990	8,506,541,000,000	309,343,000,000	3,63
1991	14,943,536,000,000	532,574,000,000	3,56
1992	30,357,203,000,000	950,644,000,000	3,14
1993	57,506,445,000,000	1,777,041,000,000	3,09

Kaynak : MEB, Kız Teknik Öğretimde Gelişmeler II, Ankara 1993, s. 84.

8.2.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları

Kız teknik öğretim genel müdürlüğüne bağlı kız meslek liselerinde 3308 sayılı kanun gereğince işletmelerde meslek eğitimi gören öğrenci sayısı 1994-1995 öğretim yılı itibarı ile 1267 işletmede 5.172'dir. Okulda meslek uygulaması yapan öğrenci sayısı ise 30.732'dir¹. Erkek teknik öğretime göre işletmelerde uygulama yapan öğrenci sayısının azlığı öğrencilerin meslek branşlarına uygun işletme bulmada güçlüklerle karşılaşılması ve kız öğrencilerin işletmelere uyum sağlayamaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. İlgili öğretim yılı itibarıyla toplam 74.357 öğrencinin % 48 meslek eğitimi uygulamasına katılabilmektedir.

8.3. TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Genel Müdürlüğe bağlı okul sayılarının ve buna paralel olarak öğrenci kapasitelerinin büyük bir hızla artmış olması, günümüzde teknoloji ile birlikte ticaret ve turizm alanlarının gelişmesi, serbest bölgelerin ihdası, turizm hareketlerinin

¹ MEB, Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu Toplantısı, (28 Aralık 1994) Ankara, 1994.

yoğunluk kazanarak turistik yatırımların hızlanması nedeniyle bu sektöre nitelikli ara insangücü yetiştirilmesine ihtiyaç bulunduğu gerekçesinden hareketle son olarak 179 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 23.10.1989 tarih ve 385 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlandırılmıştır.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün amacı; Ticaret Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Sekreterlik Meslek Lisesi, Anadolu Ticaret Lisesi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi ile aynı seviyede ve türdeki diğer mesleki örgün ve yaygın eğitim kurumlarının eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmektir. Ayrıca Eğitim ve öğretimle ilgili plan ve programlar ile ders kitapları, yardımcı kitaplar, öğretmen klavuz kitapları, temel ders kitapları, bilgi ve işlem yaprakları hazırlayarak Talim ve Terbiye kuruluna sunmaktır.

8.3.1. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Kurumlar

Ticaret ve turizm öğretimi genel müdürlüğü bünyesinde ortaöğretim düzeyinde faaliyetleri sürdüren örgün eğitim kurumları şu şekilde sıralanabilir.

8.3.1.1. Ticaret Meslek Liseleri

Kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu, ticaret, muhasebe, bankacılık, sigortacılık, kooperatifçilik, dış ticaret borsa hizmetleri, büro hizmetleri ve diğer iş ve hizmet alanlarında görev alacak veya kendi başına iş yapacak nitelikli insangücünü yetiştiren; öğrencileri iş hayatına ve yüksek öğrenime hazırlayan, ortaokul üzerine üç eğitim yılı (6 dönem) süreli meslek liseleridir.

8.3.1.2. Akşam Ticaret Meslek Liseleri

Akşam ticaret meslek liseleri ortaokul derecesinde öğrenim gördükten sonra hayatlarını kazanmak için çalışma zorunda kalarak gündüz öğretime devam edemeyenlere çalıştıkları işlerde bilgi ve başarılarını artırmak veya yeniden hayata atılacakların bir meslek edinmelerini sağlamak amacıyla açılan ortaokul üzerine dört eğitim yılı (8 dönem) süreli meslek liseleridir. Bu okullarda Ticaret Meslek Liselerinde uygulanan meslek programları uygulanır.

8.3.1.3. Anadolu Dış Ticaret Meslek Liseleri

Serbest ticaret bölgelerinde faaliyet gösteren kurum, kuruluş ve işyerlerinin dış ticaret işlemlerinde istihdam edilecek, yabancı dil bilir nitelikli personeli yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlayan, bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere ortaokul üzerine (hazırlık + 6 dönem) dört öğretim yılı süreli meslek liseleridir.

8.3.1.4. Anadolu Ticaret Meslek Liseleri

Dış ticaret, bilgi - işlem ve turizm alanında ihtiyaç duyulan yabancı dil bilir nitelikli elemanları yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hem de yüksek öğretime

hazırlayan bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere ortaokul üzerine dört eğitim yılı (hazırlık + 6 dönem) süreli meslek liseleridir.

8.3.1.5. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri

İlk defa 1983-1984 öğretim yılında öğretime açılan bu okullar, otelcilik ve turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilir nitelikli elemanları yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayan bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere dört eğitim yılı (hazırlık + 6 dönem) süreli meslek liseleridir.

8.3.1.6. Anadolu Sekreterlik Meslek Liseleri

Kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve iş yerlerinde istihdam edilecek yabancı dil bilir, nitelikli sekreterleri yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayan bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere ortaokul üzerine dört yıl (hazırlık + 6 dönem) süreli meslek liseleridir.

Bu okullarda Yönetim ve Ticaret Sekreterliği, Hukuk Sekreterliği, Tıp sekreterliği dallarında eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

8.3.1.7. Anadolu Mahalli İdareler Meslek Liseleri

Belediyelerin ve il özel idarelerinin çağın gereklerine uygun, modern şehircilik anlayışı içinde, çalışmalarını daha rasyonel bir şekilde sürdürebilmelerini sağlamak amacıyla, bu kuruluşlara yabancı dil bilir, vasıflı elemanlar yetiştiren öğrencileri, hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayan ortaokul üzerine dört eğitim yılı (hazırlık + 6 dönem) süreli meslek liseleridir.

8.3.1.8. Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri

Türk ve dünya mutfaklarında istihdam edilecek yabancı dil bilir, nitelikli aşçı ihtiyacını karşılayan, öğrencileri hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayan bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere ilkokul üzerine 7 yıl öğretim süreli meslek liseleridir.

Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinin hazırlık sınıfında yoğun bir yabancı dil eğitimi yapılmaktadır. Adı geçen okulların orta kısmında Anadolu liselerinin orta kısmında uygulanan haftalık ders dağıtım çizelgesi ve öğretim programları uygulanmakla birlikte ayrıca, mesleğe hazırlayıcı beslenme ve yemek pişirme programlarında yer verilmektedir.

8.3.1.9. Anadolu Basın-Yayın, Reklamcılık Liseleri

Basın-yayın ve reklamcılık alanlarında istihdam edilecek, yabancı dil bilir nitelikli insangücünü yetiştiren öğrencileri hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayan bir yılı hazırlık sınıfı olmak üzere dört eğitim yılı (hazırlık + 6 bölüm) süreli meslek liseleridir.

8.3.2. Ticaret ve Turizm Öğretiminde Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayılarında Gelişmeler

1990-1991 öğretim yılında Ticaret ve Turizm Genel Müdürlüğüne bağlı 9 okul türünde toplam 278 olan okul sayısı 1994-1995 öğretim yılında % 61 artışla toplam 450'ye yükselmiştir. Bu oran diğer mesleki-teknik liselere göre yüksek bir seviyededir. Ticaret ve turizm öğretiminde son yıllarda görülen bu gelişmenin nedeni ticaret ve turizm sektörüne olan eğilimin artmasıdır (Tablo 33).

1990-1991 öğretim yılında ticaret ve turizm öğretimine devam eden toplam öğrenci sayısı 150.796 iken bu sayı 1991-1992 yılında % 17 artışla 176.246'ya, 1992-1993 öğretim yılında % 2 artışla 178.384'e, 1993-1994 öğretim yılında % 3 artışla 182.777'ye, 1994-1995 öğretim yılında ise % 4 artışla 190.743'e yükselerek toplam artış oranı % 26 olmuştur. Anadolu Ticaret Meslek Liseleri dışındaki okullarda öğrenci ve okul sayısı bakımından belirli artışlar gözlenirken söz konusu liselerde okul sayısı sabit kalmış ancak öğrenci sayısı azalmıştır. Öğrenci ve okul yoğunluğu açısından Ticaret Liseleri birinci sırada yer alırken okul başına düşen öğrenci sayısında Anadolu Lisesi düzeyindeki okulların söz konusu okullara göre daha avantajlı olduğu söylenebilir. Aynı durum Erkek Teknik Öğretimde, Endüstri Meslek Liseleri içinde söz konusudur. Son yıllarda Anadolu Lisesi ve dengi liselere verilen önem mesleki-teknik eğitimin % 90'ını oluşturan endüstri meslek liseleri ticaret meslek ve kız meslek liselerinde verilen eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyen nedenler arasında gösterilebilir.

1990-1991 öğretim yılına göre toplam 6.699 olan öğretmen sayısı % 32'lik bir artışla 8.892'ye yükselmiştir. Ticaret ve turizm öğretiminde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 22'dir. Bu sayı Erkek Teknik eğitimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yarısı kadardır.

8.3.3. Genel Müdürlüğün Bütçesi

Devlet bütçesinden Milli Eğitim Bakanlığı'na Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden Ticaret ve Turizm Öğretimi okullarına ayrılan paylara ilişkin Tablo 34 incelendiğinde Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü bütçesinin yıllar itibarıyla (1990- % 3.7, 1991-%3.2, 1992-%3.0, 1993-2.2, 1994-2.1) sürekli olarak düştüğü görülmektedir. Gerek Avrupa ülkeleri gerekse diğer gelişmiş ülkelerde istihdamın sektörel dağılımında en büyük payı hizmetler sektörü oluştururken ayrıca birçok araştırmacı tarafından da gelecekte ekonomik faaliyetlerin bu alanda yoğunlaşacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü bütçesinin yükseltilmesi ve mesleki eğitimde bu alana ağırlık verilmesi; Turizm sektöründe büyük bir potansiyele sahip bulunan ülkemizin bu sektörde ihtiyaç duyacağı nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması açısından önem taşımaktadır.

Tablo No : 33

**TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN (1990-1991), (1994-1995) ÖĞRETİM YILLARI ARASINDAKİ
OKUL SAYISI, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYISINI GÖSTERİR İSTATİSTİKİ BİLGİLER**

OKULLAR	OKUL SAYISI					ÖĞRENCİ SAYISI					ÖĞRETMEN SAYISI				
	90-91	91-92	92-93	93-94	94-95	90-91	91-92	92-93	93-94	94-95	90-91	91-92	92-93	93-94	94-95
Ticaret Meslek Lisesi	223	254	276	294	320	138,257	161,226	160,297	162,032	168,266	5,960	5,590	6,498	7,153	7,327
Akşam Tic. Mes. Lisesi	5	5	5	5	5	2,671	2,738	2,859	2,664	2,476	81	85	106	76	105
Anadolı Tic. Mes. Lise.	25	33	42	50	67	4,074	5,181	6,612	8,609	9,136	241	378	268	378	641
Ana. Dış Tic. Mes. Lis.	4	1	6	7	7	322	589	894	1,103	1,175	51	71	25	54	81
Ana. Otel. Mes. Lis.	19	23	26	26	31	5,008	5,437	6,258	6,459	7,228	310	385	366	631	620
Ana. Aşçılık. Mes. Lis.	1	1	1	1	2	296	306	345	349	203	25	27	15	14	12
Ana. Sekret. Mes. Lis.	1	5	5	5	5	168	584	526	582	161	31	42	60	56	62
Ana. Mah. İd. M. Lis.	-	5	5	6	6	--	185	425	659	137	--	--	--	26	35
Ana. Bas. Y.R. Mes. L.	-	-	4	4	7	--	--	168	320	86	--	--	--	10	9
Toplam	278	332	370	398	450	150,796	176,246	178,384	182,777	190,743	6,699	6,978	7,336	8,398	8,892

Kaynak : MEB, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kurulu Toplantısı (28 Aralık 1994), Ankara 1994.

Tablo No : 34
Milli Eğitim Bakanlığı ile Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün Son Beş Yıllık Bütçesi

Yıllar	M.E.B. Bütçesi (Milyon)	Tiç. ve Tur. Öğr. Gn.Md. (Milyon)	Artış Oranı
1990	8,506,541	158,882	% 3,7
1991	14,943,536	456,972	% 3,2
1992	30,357,203	657,460	% 3,0
1993	57,562,195	1,310,403	% 2,2
1994	93,911,410	2,194,650	% 2,1

Kaynak : MEB, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulu Toplantısı (28 Aralık 1994).

8.3.4. Genel Müdürlüğe Bağlı Kurumlarda Meslek Eğitimi Uygulamaları

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı ticaret ve turizm okullarında 1986 yılından itibaren başlatılan işletmelerde meslek eğitimi uygulaması 1994-1995 yılı itibariyle toplam 62.475 öğrenciyi kapsamaktadır¹.

3308 sayılı kanunun kapsamına alınan ticaret ve turizm meslek liselerindeki öğrencilerin yararlanabildiği bu uygulama söz konusu okullardaki öğrencilerin ancak % 35'ini kapsamaktadır. Genel müdürlüğe bağlı okullar da dikkate alınacak olursa bu oran % 32'ye düşmektedir. Şüphesiz bu durum mevcut uygulamalar açısından yetersiz bir görünüm sergilemektedir.

Üç Genel Müdürlüğe bağlı sanayi ve endüstri sektörleri ağırlıklı olmak üzere bu alanlarda eğitim faaliyetlerini sürdüren okullara devam eden öğrencilerin ancak % 22'si "işletmelerde meslek eğitimi uygulaması yapmaktadır". Bu oranın bu düzeyde olmasının nedenleri arasında; uygulamaların bölgesel düzeyde farklılık göstermesi, kısal bölgelerin uygulama kapsamına alınmaması, işletme bulmada karşılaşılan güçlükler, öğrencilerin bu konu hakkında bilgilendirilmemesi ve okul-sanayi işbirliğinin sağlanamaması gösterilebilir.

9. MESLEKİ TEKNİK LİSE MEZUNLARININ DURUMU

Her faaliyetin, planlanmış hedeflere ne dereceye kadar ulaşmakta olduğunu ve görevin ne ölçüde etkili ve ekonomik olarak yerine getirildiğini belirlemek için değerlendirme yapmak zorunludur. Mesleki-teknik eğitim etkinliklerinin de belirli bir sistem içinde değerlendirilmesi gerekir. Mesleki-teknik okulların temel amaçlarından biri de mezunlarına endüstrinin ve iş piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan beceriler kazandırmaktır. Böylece mezunlar eğitim gördükleri alanda kolayca iş bulabileceklerdir. Ülkemizde mesleki-teknik okullarda uygulanan eğitim programlarının başarısını belirleyebilmek için mezunların durumlarıyla ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de mezunları izleme çalışmalarıdır.

¹ MEB, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu Toplantısı (28 Aralık 1994).

Mezunları izleme çalışmaları, program sonuçlarının uzun süreli değerlendirilmesine yarayan özel bir yöntemdir. Mezunları izleme çalışmaları verimlilik değerlendirilmesi ve program değişiklikleri için değerli ve aydınlatıcı bilgiler sağlamaktadır¹.

9.1. MESLEKİ-TEKNİK LİSE MEZUNLARINI İZLEME ÇALIŞMALARI

Mezunlara ilişkin bilgiler, programların yeniden geliştirilmesi ve değişik seçeneklerin gözden geçirilmesi için sağlam bir temel oluşturur. Meslek lisesi mezunlarının ne kadarlık bir kısmının eğitim gördükleri alanda çalıştıklarına ilişkin ayrıntılı kaynak yoktur. Ancak çeşitli zamanlarda belirli okul türlerini içeren mezunları izleme çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına aşağıda yer alan bölümlerde yer verilmiştir.

9.1.1.METGE (Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi)

Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi (METGE) kapsamında bir mezun izleme çalışması yapılmıştır. Bu araştırma; METGE Projesi kapsamındaki Kız Meslek Liseleri'nden 1988-1993 yılları arasında mezun olan öğrencilerin ne kadarının iş bulup çalıştığı, çalıştıkları işten memnun olup olmadıkları, okulda okutulan dersler ile iş hayatındaki uygulamaların ne oranda tutarlı olduğunu saptamaya yöneliktir.

Araştırmada 70 ildeki kız meslek lisesi mezunlarının (2.424) ancak 696'sına ulaşılabilmektedir.

Tablo 35 mezunların ne kadarının herhangi bir işte çalıştığını göstermektedir. Mezuniyetten sonra iş bulup çalışanların oranlarına bakıldığında çalışan mezun oranının (% 37.9) düşük olduğu görülmektedir. İllerin genelinde İzmir % 53, Mersin % 62 ile en yüksek orana sahip illerdir.

Tablo : 35
Mezuniyetten Sonra İş Bulup Çalışanların Oranı

İLLER	BURSA		ERZURUM		ESKİŞEHİR		İZMİR		MALATYA		MERSİN		TRABZON		TOPLAM	
SEÇENEKLER	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%
Çalışanlar	39	29,4	24	31	95	36,8	42	53	7	30	29	62	10	28	246	37,9
Çalışmayanlar	94	70,6	54	69	163	63,2	32	47	16	70	18	38	25	72	402	62,1
TOPLAM	133	100	78	100	258	100	74	100	23	100	47	100	35	100	648	100

Kaynak : METGE, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi, Mezunları İnceleme Raporu, Ankara 1993, s.11.

Mezunların ilk işlerinin yetiştirildikleri alanla ilişkileri Tablo 36. verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışanların % 41.0'u okulda eğitim gördüğü alanda çalışmakta ve % 58.1'i yan ve diğer alanlarda çalışmaktadır.

¹ CORD, a.g.e. s. 50.

Tablo : 36

Mezunların Buldukları İşlerin Okulda Yetiştirildikleri alanla İlişkisi

İLLER	BURSA		ERZURUM		ESKİŞEHİR		İZMİR		MALATYA		MERSİN		TRABZON		TOPLAM	
SEÇENEKLER	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%	GT	%
Çalışanlar	33	63,5	19	79	42	25,7	28	50	3	33	17	44,7	7	53,9	149	41,9
Çalışmayanlar	19	36,7	5	21	121	74,3	28	50	6	67	21	55,3	6	46,1	206	58,1
TOPLAM	52	100	24	100	163	100	56	100	9	100	38	100	13	100	355	100

Kaynak : METGE, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi, Mezunları İnceleme Raporu, Ankara 1993, s.11.

Araştırmada elde edilen diğer bulgular aşağıdaki şekilde özetlenebilir¹.

Öğrencilerin Kız Meslek Liselerini seçmelerinde, iş imkanları faktörü % 45.4 ile en etkindir. Basın-yayın'ın % 1.2 ile en az etken olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, önceki mezunların da % 9'la etkilerinin azlığı sözkonusudur.

Mezunların ilk işlerini bulmalarına kadar geçen süreye bakıldığında mezunların, % 48.9 gibi bir katılımla ilk 1-11 ay arasında değişen sürelerde işlerini buldukları belirlenmiştir.

Mezunlar işlerini en çok % 42.8 ile Arkadaş ve akrabalar yardımıyla bulmuşlardır. % 1.7 ile de iş ve İşçi Bulma Kurumu'nun hemen hemen hiç etkisinin olmadığı görülmüştür.

Mezuniyetten sonra iş bulup çalışanların oranı, % 37.9'dur. İzmir % 53 ve Mersin % 62 ile bu konuda en yüksek orana sahip illerdir.

Mezunların % 86.6'sı evde gelir getiren bir işte çalışmamaktadırlar. Mezunlar kendi işlerini oluşturabilme konusunda girişimcilik yönünden oldukça yetersiz olduğu görülmektedir.

Mezunların ilk işlerinin, yetiştirildikleri meslek alanı ile ilgisini gösterir çizelgede % 42 civarındaki yanıt, ilgili olduğunu göstermektedir.

İlk iş için meslek liselerinin yetiştirme derecesini mezunların % 56.2'si bütünüyle yeterli olarak değerlendirilmişlerdir. % 10.5'lik bir grup "yetersiz" yanıt, ilgili olduğunu göstermektedir.

Mezunların yetiştirildikleri alanda iş bulamama nedenlerine bakıldığında, % 44.7'lik bir grup "öğrenim gördüğüm branşta iş sahası yoktu" % 34.8'lik bir grupta "diğer faktörler", yanıtlarını neden olarak göstermişlerdir.

Mezunların okul ve işyerinde kullanılan araç ve makineler arasındaki benzerlik hakkındaki görüşleri alındığında; % 54.1 oranında "çok farklı" % 29.8 "Aynı ve çok benzeri" % 14.1 oranında da "çok farklı" olduğu görülmüştür.

¹ METGE, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi, Mezunları İzleme Raporu, Ankara 1993, s. 55-57.

Bununla beraber çok farklı görüşünde olan mezunlar % 67.1 gibi bir oranla sadece birkaç haftada yenilikleri öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Aynı şekilde okul ile iş yerlerindeki çalışma yöntemleri arasındaki benzerliğe de, % 39.3 çok farklı, % 31.5 çok az farklı, % 29.2'de aynı veya çok benzeri yanıtları verilmiştir.

Bu farklılıklarda kaynaklanan yenilikleri öğrenme süresini ise mezunların % 71.3'ü sadece birkaç hafta olarak belirlemişlerdir.

Mezunların okuldaki ilk iş yerinde kullandıkları gereçler arasındaki benzerlik ve uyum konusunda da görüşler diğerlerine paralel bir durum göstermektedir.

Haberleşme, okuma-yorum ve ofis becerisine bakıldığında, mezunlar bu becerileri önemli olarak nitelemişlerdir.

Kişisel ilişkiler, nezaret (gözlem) ve diğer becerilerin önemli olduğu, mezunlar tarafından belirtilmiştir.

Mezunların bugün sahip oldukları yeterliliklerin ne kadarını okulda öğrendiklerine bakıldığında pratik iş bilgisi, kişisel ilişkiler, mazeret (gözlem) yeteneği ve diğer becerilerin büyük bir bölümünün okulda kazanıldığı görülmektedir. Bunun yanında ofis becerisi, teorik iş bilgisi, haberleşme becerisi, matematik becerisi ve okuma ve yorum becerilerinin büyük bir çoğunlukla, okul dışı faaliyetlerde (iş yerlerinde) kazanıldığı belirlenmiştir.

"Çalıştığınız iş alanında daha fazla öğrenime ihtiyaç duyuyor musunuz?" sorusuna öğrencilerin % 58.3'ü El becerisinde, % 63.7'si Pratik iş bilgisinde; % 62.5'i Teorik iş bilgisinde, % 56.8'i Matematik becerisinde, % 54.1'i Kişisel ilişkilerde, % 50.6'sı Nezaret (gözlem) yeteneğinde, % 50.7'si Diğer becerilerde daha fazla eğitime ihtiyaç duymakla birlikte, % 54.1'lik bir grupta, Okuma ve yorum becerisinde öğretimin yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Mezunların okul hakkındaki genel görüşleri sorulduğunda Atelye ve meslek dersi öğretmenlerinin öğretim yeteneklerinin, genel bilgi dersi öğretmenlerinin öğretim yeteneklerinin, okulun içinde bulunduğu genel fiziki şartların, okulun toplum içindeki değerinin okulun disiplin sağlanması hususunda aldığı tedbirlerin yeterli olduğu görülmüştür. Bununla birlikte öğrenci problemlerine öğretmenlerin gösterdiği ilgi ders programı dışındaki faaliyetlerin durumu öğrencilere iş bulma konusunda yapılan yardım, öğrencilere mesleki danışmanlık ve mülakata ilişkin yapılanlar ile atölye ve laboratuvar imkanları ve makinaların durumu, orta-zayıf olarak değerlendirilmiştir.

Mezunların okulu bitirdikten sonra gördükleri öğrenime ya da kurslara bakıldığında, meslek liselerindeki bölümlerindeki yetişkinler eğitimine başvuranların sayısının çokluğu gözlenmektedir.

Bununla birlikte yüksekokul ve fakülteye gidenlerin sayısı oldukça düşüktür.

Mezunlar, ilk işlerini genellikle 1-12 ay içerisinde bulmuşlardır. Mezuniyetten hemen sonra (1-3 hafta) iş bulanların sayısı ise oldukça düşüktür.

Mezunların çok farklı alanlarda ve değişik ünvanlarla çalıştıkları görülmüştür. Mezuniyetten sonra, gördükleri eğitimlerin de bir sonucu olarak öğretmenden kasiyere kadar uzanan bir iş sınıflaması içinde çalıştıkları belirlenmiştir.

Mezunların genelde kendi işlerini kurmada müteşebbis olmadıkları görülmüştür. Girişimcilik ruhunun okul sırasında verilecek üst düzey sorumluluklarla kazandırılması gerekmektedir.

Mezunların çalıştıkları işlerin okulda okuduğu meslek alanları ile ilişkisinde % 47.34'lük bir kısmın hiç ilgisiz işlerde çalıştığı saptanmıştır. Bu durum branşların bölge sanayisi ve ihtiyaçları ile paralellik göstermesi gerektiği sonucunu gündeme getirmektedir.

9.1.2. OSANOR ve METEP

Bir başka mezun izleme çalışması Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitimi (OSANOR) Mesleki ve Teknik Eğitim Projesi (METEP) faaliyetleri kapsamında 1984 yılında yapılmıştır.

Bu araştırmada Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesi mezunlarının meslek liselerine ilişkin görüşlerini ve bunların işleri ile tutarlılık derecesini tesbit etmek amacıyla METEP kapsamındaki Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarından 934, Ticaret ve Otelcilik Meslek Lisesi mezunundan 276, Kız Meslek Lisesi mezunlarından 170 olmak üzere toplam 1380 öğrencinin görüşleri alınmıştır. Araştırmada son beş yılın mezunlarına ulaşılmaya çalışılmış, ancak Endüstri Meslek Liselerinde 17.943 kişiden 934'üne (%5) Kız Meslek Liselerinde 1070 kişiden 170'ine (% 15.9) ve Ticaret Liselerinde 3.953 kişiden 276'sına (%7) ulaşılabilmektedir. Değerlendirmeye dahil edilen 1.380 anket formu numaralanarak analiz edilmiş ve her kesimle ilgili sonuçların frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Veriler okul türlerine göre bütünleştirilerek yorumlanmıştır ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekilde rapor edilmiştir¹.

1 - Mezunların ancak % 30-40'ı mezuniyetten sonra bir ile altı ay içinde işbulabilmektedirler.

2 - Endüstri Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesi mezunları okuldaki uygulamalarla işyerindeki uygulamaları çok farklı bulmaktadır. Kız Meslek Lisesi mezunları ise uygulamaları çok farklı bulmakta ancak, birkaç hafta içinde işlerine uyum sağlayabildiklerini söylemektedir.

3 - Öğrencilerin yarısı teorik işbilgisini okulda, pratik iş bilgisini ise iş yerinde işbaşında öğrendiklerini söylemişlerdir. Özellikle kız meslek lisesi mezun-

¹ CORD, a.g.e. s. 51.

ları okulda kazandıkları el becerisini yetersiz bulmaktadır. Endüstri meslek lisesi mezunları da daha fazla el becerisine ihtiyaç duyduklarını söylemişlerdir.

4 - Mezunlar genellikle bilgi ve becerilerini arttırmak için daha fazla eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu talep endüstri meslek lisesi mezunlarında daha fazladır.

5 - Tüm gençlerini iş hayatına hazırlamayı bir görev olarak kabul eden toplumların ve eğitimcilerin, teknoloji eğitimi (mesleğe yönlendirme), mesleki rehberlik-danışmanlık ve mezunları işe yerleştirme hizmetlerini öncelikle yerine getirmeleri gerekir¹.

Ülkemizde mesleki-teknik eğitim sistemi mesleki danışmanlık konusuyla ilgili herhangi bir uygulamaya sahip değildir. Sistemden kaynaklanan bu ilgisizlik ortaokullarda mesleki danışmanlık konusunda eksikliğe neden olmaktadır. Okullarda mesleki danışmanlık hizmetleri çok yetersiz kalmakta ve ailelerle okullar arasında iletişimsizlik görülmektedir. Öğrencilerin aldıkları kararlar aile baskısıyla, bilinçsizce ya da yanlış bilgilendirmeyle oluşmaktadır. Sonuç olarak birçok öğrenci meslek seçimini yeteneklerine, isteklerine, iş hayatının ihtiyaçlarına ya da işin elverişliliğine uygun olarak yapamamaktadır.

9.2. MESLEKİ-TEKNİK LİSE MEZUNLARININ YÜKSEKÖĞRETİM OLANAKLARI

Mesleki-teknik lise mezunlarının iş piyasasına geçişteki sorunları yanında üniversiteye giriş ile ilgili sorunları da sözkonusudur. YüksekÖğretime giriş iki basamaklı merkezi bir sınav sistemi ile gerçekleşmektedir. Birinci basamak sınavı Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) ikincisi ise Öğrenci Yerleştirme Sınavı'dır(ÖYS).

Bir mesleğe yönelik program uygulayan lise ve dengi meslek okullarının mezunları, bu okulların kolları ile aynı alanda öğretim yaptığı Yüksek Öğretim Kurulunca belirlenen programları tercih etmeleri halinde, ek bir puan alacaklardır. Bu programlar iki yıllık meslek yüksekokulu programları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren programlardır.

1990 yılında üniversite sınavına başvuran 892.975 lise mezununun % 22'si (196253) yükseköğretime yerleştirilmiştir. Başvuranların % 40'ı (358991), yerleşenlerin % 35.2'si (69093) mesleki-teknik lise mezunudur².

1992 yılında yapılan öğrenci seçme ve yerleştirme sınavına toplam 767.540 kişi başvurmuş ve bunlardan 70.107'si (%9.1) bir yükseköğretim programına yerleştirilmiştir. Adayların 255.943'ü (%33.3) mesleki-teknik lise mezunudur. Bunlardan 1758'i (%2.4'ü) ÖSS ile ve 3.818'i ÖYS ile olmak üzere toplam 22.389 kişi bir yüksek öğretim programına yerleştirilmiştir. Mesleki-teknik lise

¹ CORD, a.g.e. s. 56.

² Kazım KARATÜRK; "Mesleki-Teknik Ortaöğretimin Verimliliği", A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt : 24, Sayı : 2, Ankara 1992, S.818.

mezunlarının ÖSS'ye göre yerleştirilme oranı % 6.8 ve ÖYS'ye göre yerleştirilme oranı % 1.4 ve toplama oranı % 8.2'dir¹.

1993 ÖSYS sonuçları incelendiğinde bu sınavda bir yüksek öğretim programına yerleştirilenlerin sayısının 98.521 olduğu, bunlardan 13.014'ünün (%13.2) dört yıllık normal yükseköğretim programına 49.254'ünün (%50) Açıköğretim Fakültesinin programlarına 36.253'ünün (%36.8) ise iki yıllık meslek yüksekokullarına yerleştiği görülmektedir. Yükseköğretim programlarına yerleştirilen 98.521 kişiden 9.177'si (%8.3)'ü Teknik Lise, 64.835'i (%65.8) Endüstri Meslek Lisesi, 8.923'ü (%9.1) Kız Meslek Lisesi, 16.586'sı (%6.8) ise, Ticaret, Sekreterlik, Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi mezunlarıdır. Buradan da mesleki-teknik öğretim mezunlarının yükseköğretime yöneldikleri ve bu nedenle yüksek öğretim önünde yığılmalar oluştuğu görülmektedir. Oysa mesleki-teknik öğretimin en önemli amaçlarından birisi sanayinin gerektirdiği nitelikli ara insangücünü yetiştirmektir.

Genel öğretime göre çok daha fazla harcama yapılarak yetiştirilen mesleki-teknik lise öğrencilerinin kendilerine uygun iş bulamayışı ve yüksek öğretime yönelişinin başlıca nedenleri şunlardır:

1 - Toplumda yüksek öğretimin sağladığı sosyal statü önemini korumaktadır.

2 - Toplumda mesleki-teknik eğitime karşı olumsuz değer yargıları bulunmaktadır.

3 - Okulda kazandırılan bilgi ve becerilerle, iş alanındaki ölçülere uyum sağlanamamaktadır.

4 - Öğrencilerin meslek ayrımında öğretmen, sınıf, atelye, laboratuvar durumları dikkate alınmamakta, bölgenin hatta ülkenin insangücü istemi değerlendirilememektedir.

5 - Çalışma alanlarının başlangıçta verdiği ücretler az, çalışma koşulları ağırdır.

6 - Lise düzeyli mesleki ve teknik eğitim okullarında mesleğin geniş bir alanında temel bilgi ve beceri kazanan öğrencilerin, mesleğin sınırlı bir alanında verimli bir biçimde çalışmalarını ve işe uyumlarını sağlamayı amaçlayan meslek eğitimi uygulamaları (işletmelerde) mesleki-teknik lise öğrencilerinin az bir bölümünü kapsamaktadır.

7 - Halkın istihdam alanlarında mezunların yasal haklarını sağlayıcı bir düzen kurulmamıştır.

Planlı dönem başlangıcından bugüne kadar mesleki ve teknik eğitim kesiminde öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli gelişmeler olmasına karşın, eğitim

¹ CORD, a.g.e. s. 55.

süreci Planlı dönemin başından bu yana sosyal, politik ve ekonomik kesimlerde saptanan hedeflere koşut bir gelişme gösterememiştir. Özellikle genel eğitimden, mesleki ve teknik eğitime öğrenci yönlendirme çalışmaları başarısız kalmıştır.

Mevcut sistemde mesleki teknik eğitimin sanayideki nitelikli işgücü ihtiyaçlarını karşılamada ne ölçüde yeterli olduğunu esas alan çalışmalar yapılmadığından, bu konuda yeterli ve güvenilir veriler yoktur. Ancak mevcut verilerin oluşturduğu tabloda mesleki-teknik lise mezunlarının piyasada istenilen niteliklere sahip olmadığı ne derecede doğruluğunun kanıtlanmasına dahi gerek görülmeeyen bir postüla haline gelmiştir¹.

Şöyleki;

- Mezunların istihdam oranı düşüktür (% 30-42)
- Sanayinin imkan ve ihtiyaçlarına uygun değildir.
- Mezunların iş bulması ve işte tatmin olmaları güç olmaktadır.
- İşletmeler, aradığı kalitedeki işgücünü bulamamaktadır.
- Mezunların çoğu yüksek öğrenime devam etmektedir.

İşletmelerin mezunlar hakkındaki görüşleri ve değerlendirmeleri de bu gerçeği yansıtır niteliktedir.

Mesleki-teknik eğitim kurumlarını bitirenlerin sanayide güçlüklerle iş bulmaları ve işverenlerin bunların yetersizliği konusundaki güvensizlikleri, uygulamalarda karşılaştığı problemlere dayanmaktadır. Mesleki-teknik lise mezunları öğrenimlerinde gereği kadar iş tecrübesine ve sanayinin ihtiyaç duyduğu uzmanlaşmaya yönelmedikleri için kısa sürede makinanın başına geçip üretim faaliyetine katılamamaktadırlar².

İşletmelerin mesleki-teknik lise mezunlarında gördükleri yetersizlikler ise;

- Mezunların okulu bitirdikleri sırada sahip oldukları niteliksel düzeyin talep edilen düzeyin altında olması³.

- Mezunların iş tecrübesi ve teorik bilgi noksanlığı şeklinde ifade edilebilir⁴.

10. MESLEKİ-TEKNİK ORTAÖĞRETİMİN VERİMLİLİĞİ

Mesleki-teknik eğitimde verimlilik, dikkate alınması gereken anahtar kavramdır. Türkiye, özellikle üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile sanayileşme ka-

¹ Işıl ÜNAL; **Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu**, MPM, Yayın No: 362, Ankara 1988, s.203..

² Cevat ARIKAN; **Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim Sisteminin Sanayinin İşgücü İhtiyacının Karşılanması**ndaki Yeterliliği, MPM, a.g.e. s. 203.

³ ÜNAL, a.g.m. s. 95.

⁴ Üzeyir GARİH; **Türkiye'de Teknik Eğitim Nasıl Olmalıdır? Teknik Eğitimin Düny Bugünü ve Geleceği**, İ.T.Ü. 1983, s.137.

rarını vermiş ve bunu hedef olarak göstermiştir. Sanayileşmenin temel öğelerinden biri nitelikli ara insangücüdür. Nitelikli ara insangücünü, yetiştirmek mesleki-teknik ortaöğretime görev olarak verilmiştir. Diğer yandan Türkiye 1963 yılında imzaladığı Ankara Anlaşması, daha sonra Katma Protokol ve 14 Nisan 1987'de de üyelik başvurusu ile Avrupa Birliği'ne katılmak istemektedir. Bu gelişmeler mesleki-teknik öğretimin önemini arttırmaktadır. Ayrıca diğer öğretim türlerine göre mesleki-teknik eğitimin maliyeti daha yüksektir. Böylece mesleki-teknik öğretimin daha verimli ve etkili olması kaçınılmaz olmaktadır.

Yasal metinlerin verimlilik ile ilgili hükümleri incelendiğinde; 1982 TC. Anayasasının 166. maddesi planlama ile ilgilidir. İlgili maddeye göre kaynakların verimli biçimde kullanılmasının hedef alınması ve kalkınma girişimlerinin bu plana göre gerçekleştirilmesi görevi devlete verilmiştir. Ayrıca Anayasanın 42. maddesinde eğitim ve öğretimin çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yapılması öngörülmüştür.

Milli Eğitim Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan her derece ve türdeki ders programları ve eğitim yöntemleriyle ders araç-gereçlerinin, bilimsel ve teknolojik gelişmelere ve yeniliklere, çevre ve ülke gereksinmelerine göre sürekli olarak geliştirileceği belirtilmektedir.

Bugün mesleki-teknik öğrenim görmüş eleman sağlanmasındaki güçlük; Türkiye'nin hızlı kalkınması istenilen hacim ve ölçüde sanayileşmesi, üretimin arttırılması mevcut tesislerin verimlilik ve kârlılık ilkelerine göre çalıştırılması yönünden en önemli darboğazlardan birini oluşturmaktadır.

Ülkemizde istihdam edilenlerin eğitim durumları incelendiğinde toplam 19.784.000 işgücünün % 12'si okur yazar olmayan % 6.2'si okur-yazar olup hiç bir okul bitirmeyen, % 59'unu ilkokul mezunu % 7.2'si Ortaokul mezunu, % 7.8'i lise mezunu, % 2.6'sı mesleki-teknik lise mezunu, % 5.2'si yükseköğretim mezunudur. Diğer bir ifade ile istihdam edilen işgücünün ancak % 7.8'i (mesleki-teknik lise+yükseköğretim mezunu) her hangi bir alanda mesleki eğitim almıştır. Bu durumda mesleki-teknik lise mezunlarının çok düşük bir düzeyde istihdam edildiği ve işgücünün eğitim düzeyinin düşük bir düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca genel lise mezunlarının mesleki teknik lise mezunlarına oranla istihdam içindeki paylarının yüksek oluşu lise düzeyli mesleki-teknik eğitim okullarından yetişen öğrencilerin iş yaşamına dönük olarak yetiştirilmesi konusunda yeterince çaba harcanılmadığını göstermektedir. Halkuki ülkemizde ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gereksinme duyduğu nitelikli insangücünün öncelikle örgün eğitimde yetiştirilmesi ilke olarak benimsenmiştir. Bugün ülkemizdeki mesleki-teknik ortaöğretim kurumları amaçlarına uygun olarak genellikle yeterli nitelikte ve sayıda ara insangücü ve teknisyen yetiştiremedikleri hem iş hemde eğitim çevrelerinde eleştirilmektedir. Oysa Türkiye'de mesleki-teknik eğitim yükseköğretimden sonra en pahalıya mal olan bir öğretim türüdür. Mesleki teknik eğitimde öğrenci başına

birim cari giderleri genel ortaöğretime göre erkek teknik öğretimde 3.2 kat, kız teknik öğretimde 6.5 kat, ticaret ve turizm öğretimde 2 kat daha yüksektir¹.

Mesleki teknik lise mesunu yerine, klasik lise mezununun istihdam edilmesi bu öğretimin verimliliğini 3 kat düşürecektir. Böylece mesleki-teknik eğitime yapılan harcamalar ekonomik anlamda verimli bir şekilde kullanılmayarak israf edilecektir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, çeşitli derecelerdeki okulların yatırım ve donatım tesis maliyeti çok yüksek olduğundan, maliyeti düşürücü önlemlere öncelik verilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde eğitimde verimlilik ile ilgili olarak, ortaokullar, liseler ve yükseköğretimde verimlilik çok düşüktür. Bu dönemde öğretmen başına öğrenci sayısının yüksek olması mesleki eğitimin verimliliğini etkileyen nedenlerden biridir². Yine aynı dönemde mesleki-teknik ortaöğretimde nicelik ve nitelik yönünden tıkanıklık ortaya çıkmıştır. Sınıf geçme oranlarındaki düşüklükler sınıflar arasında yığılmalara yol açmış ve kapasiteden yararlanmayı kısıtlamıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sergilenen tabloda günümüz açısından pek değişen bir şey yoktur. Üçüncü Kalkınma Planı döneminde belirlenmiş olan mesleki-teknik lise öğrenci sayısındaki gerçekleşme plan hedeflerinin üzerinde olmuştur. Bunun dışında mevcut uygulamaları şu şekilde özetleyebiliriz.

Eğitim sisteminin iç yapısından kaynaklanan sınırlamalar mesleki-teknik eğitimin tüm bireylere dengeli ve verimli biçimde yaygınlaştırılmasını engellemiştir. Artan öğrenci sayısı için yeni fiziki kapasite yaratılmasında gecikmeler, mahalli binalarda yetersiz koşullarda açılan okullar, öğretmenlerin yurt düzeyinde dengesiz dağılımı, eğitim standartlarının ilkokuldan başlayarak etkilemiş mesleki-eğitim düşüklüğü söz konusu olmuştur. Diğer yandan sanayileşme çabalarına karşın lise düzeyli gelişme mesleki-teknik alanlardan çok genel liseler düzeyinde gerçekleşmiştir. Mesleki-Teknik Eğitime gerçek istemin hızla artmasına karşın, pahalı bir eğitim olan mesleki-teknik eğitime ayrılan kaynakların azalması, planlanan sürelerde kapasite artışlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca mesleki-teknik okullarda verilen eğitimin içeriği modernleşen sanayinin gerektirdiği düzeyde, hatta mesleki yapıyla tutarlı olmamış ve kendi eğitim ilkelere uygun araçlardan yoksun kalmıştır. Böylece mesleki-teknik öğretim programlarının teknolojik ve bilimsel gelişmelere uygun elemanları yetiştirmekten uzak olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak çalışma hayatının ihtiyaçlarına cevap veremeyen mesleki-teknik eğitim bu konuda bir darboğazın içindedir.

Diğer yandan Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporunda Mesleki-Teknik Eğitim Programlarına ilişkin şu değerlendirmeler yer almıştır³. Mesleki eğitim programlarının işe dönük ve iş yaşamının dinamik yapısı ile

¹ ADEM, a.g.e. s.6-7.

² DPT, BBKP, a.g.e. s.458.

³ MEB, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Konsey Raporu, a.g.e. s.121-122.

yakından ilişkili olması, araştırmalara dayalı olarak hazırlanması ve geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Mesleki eğitim programları, bu eğitimi görenlerin eğitildiği meslekteki işleri verimli bir biçimde yapabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve davranışları içermelidir. Bu içerik, bireyin iş yaşamında o meslekte yaptığı görevler analiz edilerek saptanmalıdır. Mesleki eğitim en iyi olarak gerçek iş ortamında ve gerçek iş üzerinde çalışılarak öğrenilir. Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu'nda iş yaşamına dönük eğitim programları ve uygulamalarının önemi üzerinde durulmasına karşın mesleki-teknik lise öğrencilerinin sadece % 22'si işletmelerde meslek eğitimi uygulaması yapabilmektedir. Ancak işletmelerde meslek eğitimi gören öğrenciler program dışı ve rutin işlerde çalıştırılmakta, bu yüzden eğitim hedeflerine ulaşamamaktadır¹. Mesleki-teknik lise mezunlarının istihdamında da konunun başında belirttiğimiz gibi çok önemli verimlilik sorunlarıyla karşılaşmaktadır. D.İ.E. verilerine göre ülkemizdeki toplam işgücünün (19.784.000) yalnızca 2.6'sı mesleki-teknik lise mezunudur². Diğer yandan 1990 H.İ.A. sonuçlarına göre toplam 894.868 mesleki-teknik lise mezununun yalnızca % 64'ü (573.385) istihdam edilmiştir. Bunların % 6.4'ü (36.496) istihdam edilmiş olmakla birlikte yeni bir aradıklarından eksik istihdam edilmişlerdir. Yani yetiştirildikleri alanların dışında çalışmaktadırlar. Mesleki-teknik lise mezunlarının % 36'sı işsiz olup buna çalışmakta olup iş arayanların sayısı eklenince mezunların toplam olarak % 40'ının yetiştirildikleri alanda istihdam edilmediği ortaya çıkmaktadır³.

Mesleki-teknik lise mezunlarının yetiştirildikleri meslekte çalıştırılmaması gördükleri eğitimin niteliğini gündeme getirmektedir. Genel ortaöğretime göre pahalıya mal olan mesleki-teknik lise mezunu, genel ortaöğretim mezunu ile aynı işte çalıştırılırsa bu ortaöğretim türü için katlanılan ek mali külfeti karşılamak, kaynakların savurganca kullanılmasından başka bir anlama gelmez. Diğer bir ifade ile okulda kazandıkları bilgi ve becerileri, kullanılabilecekleri işlerde çalıştırılmayan ya da çalıştırıldıkları halde üretime genel lise mezunlarından daha fazla katkıda bulunmayan mesleki-teknik lise mezunları kendilerine yapılmış olan giderlerin lise öğrencisinin maliyetinin üstünde kalan kısmı israf edilmiş demektir⁴.

Yalnız bu konu üzerinde durulması gereken önemli bir husus da, ülkemizde insangücünün kullanım düzeyinin düşük olmasının yanında pek çok alanda yetişmiş insanın iş bulamamasıdır. Bu açıdan mesleki-teknik lise mezunlarının iş bulamamaları yoksa işverenler tarafından istihdam edilebilir nitelikte görülmedikleri için açıkta kaldıkları gözönünde bulundurulmalıdır.

Ünal tarafından yapılan araştırmaya göre 76 madeni eşya ve metal ara, sanayi işletmelerinden 56'sında çalışan 17.412 işgücünün yalnızca % 8.3'ünün mesleki-teknik lise mezunu olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte mesleki-teknik

¹ MEB, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Konsey Raporu, a.g.e. s.162.

² DİE, Türkiye Ekonomisi : İstatistik ve Yorumlar, Şubat 1995, s.159-160.

³ DİE, Hanehalkı İşgücü Anket Sonuçları, Nisan 1990, s.24.

⁴ ADEM, a.g.e. s.10.

lise mezunlarının bilgi ve beceri yönünden de işverenlerce tam manasıyla yeterli görülmedikleri araştırma bulgularındandır¹. Sonuç olarak mesleki-teknik ortaöğretim pahalı bir öğretim türüdür. Bu nedenle bu kesime ayrılan kaynakların en verimli ve en etkili bir biçimde kullanılması gerekmektedir. Diğer yandan sanayinin ihtiyaç duyduğu ortaöğrenim görmüş nitelikli insangücünün en önemli kaynağı da mesleki-teknik liselerdir. O halde bu öğretim türünün verimliliğinin en yüksek düzeye çıkarılması zorunlu görülmektedir.

11. ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİMİN BAŞLICA SORUNLARI

Çağdaşlaşma olgusu sanayileşme, teknoloji ve mesleki-teknik eğitimi belirli bir bütünlük içinde ele almayı gerektirir. Bu nedenle toplumumuzun kalkınma çabaları, sanayileşme ve teknolojinin ulusal düzeyde geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ise nitelikli insan gücüne ve dolayısıyla teknik eğitime olan gereksinimi arttırmaktadır.

İnsangücünün nitelik ve nicelik yönünden ekonominin ihtiyaçlarına uygun olması kalkınma ve teknolojik gelişme açısından önemli bir husustur. Bu da mesleki-teknik eğitimin teknolojik yapı ve istihdam koşulları ile uyumlu olması gereğini ortaya koymaktadır. Uyumun sağlanmasının ilk koşulu ise, işgücünün eğitiminde öncelikle ne miktarda ve hangi niteliklerde insangücüne gereksinim olduğunun saptanmasıdır².

Ülkemizde sanayileşme yolu ile kalkınma tercihi bu sektörlerde yapısal değişmeye yol açmış, bu alandaki gelişmeye uygun insangücü eğitiminin önem kazanmasına neden olmuştur. Ancak ülkemizde halen orta ve yüksek seviyeli meslek dallarındaki insangücü ihtiyacı ve bu ihtiyacı karşılamak için sistemin arz ettiği eleman sayısı yetersizdir.

Planlı dönemin başından itibaren eğitim için öngörülen politikalara bir bütün olarak bakıldığında temel yaklaşımın genel eğitimden mesleki-teknik eğitime kaydırılması doğrultusunda olduğu görülmektedir. Ancak politikaların öngördüğü yapısal dönüşümün gerçekleşmediği gibi mevcut teknik eğitim sürekli olarak genel eğitim doğrultusunda nitelik değişimine uğramıştır.

Kalkınma planlarında gözlenen en önemli sorun mesleki teknik eğitim politikalarının makro düzeyde ele alınmış olmasıdır. Nitekim her planda "Mesleki teknik eğitimin nitelikli işçi ve teknisyen ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği" ifade edilmiştir. Ancak mikro düzeyde insangücü planlaması yapmadığından mesleki-teknik liselerde gerek nitelik ve gerekse nicelik açısından yeterli sonuçlara ulaşılamamıştır.

Mesleki teknik eğitim politikalarındaki bu yanlış gelişmeyi ilgililer değişik boyutlar açısından belirtmektedirler. Örneğin mali olanakların tahsisi ile ilgili

¹ Işıl ÜNAL; Türkiye'deki Teknik Ara İnsangücü Arz ve Talebinin Eğitimin Ekonomik Değeri Kapsamındaki Nitelikler Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü 1987.

² ALKAN, a.g.e. s.194.

olarak Adem, eğitim harcamalarının eğitim uygulamasına paralel olarak arttığını fakat bu konuda belirli ilkeler ve politikalar izlenmediği için, öğrenci sayılarındaki artışlarla harcamalar arasında düzenli bir ilişki kurulamamış olduğunu ve eğitim bütçelerinin devlet bütçesindeki payalarını sayısal tercihlerin etkilediğine işaret etmektedir¹.

Alkan, eğitim hayatımızın başıboşluğuna işaret ederek, ekonomi, bilim ve teknoloji politikalarımıza uyumlu bir eğitim politikasının izlenmesini önermekte ve bugüne kadar devam eden dengesiz, kalkınma amaç ve ilkelerine ters düşen eğitim politikalarının bir sonucu olarak nitelikli insangücü açıklarının büyük olduğuna işaret etmektedir².

İnsangücü planlamasında başarı koşullarından birinin eğitim konusunda belirli bir düzeye gelmek olduğunu vurgulayan Adem, bu konuda izlenmesi gereken yöntem ve gerekli örgütlenme konusundaki yetersizliğin bir engel oluşturduğuna işaret etmekte ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda mesleki teknik eğitim planlamasının değişik adlar altında, bütünlükten yoksun, sanayinin insangücü ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir şekilde yürütüldüğünü belirtmektedir³.

Eğitim plan ve politikalarındaki bu olumsuz durum kuşkusuz mesleki teknik eğitimde bir takım sorunların gündemde yer almasına neden olmaktadır. Bu sorunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- İşlevsellik ve bütünlük arzetmeyen örgütsel yapı,
- Plan hedefleriyle tutarlı olmayan yönde gelişme,
- Sistemin kendi içinde dengesizlikler,
- Arz-talep dengesizlikleri,
- Genel eğitimle bütünleşme,
- Mesleki ünvan, statü ve standartların yokluğu,
- Teknolojik gelişmelere uygun olmayan programlar,
- Bütünleşmede genel eğitim yönünde nitelik değişimi,
- Yatay geçiş olanağının sınırlılığı,
- Karar mekanizmasının genel eğitim yönünde izlemesi,
- Planlamaya esas olacak insangücü ihtiyaç verilerinin yokluğu,
- Eğitim, çalışma hayatı kopukluğu,
- Program yetersizlikleri,
- Öğretim yetersizlikleri,
- Eğitim ortamı sınırlılığı ve
- Finansman kaynakları yetersizliğidir.

¹ Mahmut ADEM; "Mesleki-Teknik Ortaöğretimde Maliyet-Fayda Analizi Neden Gereklidir", **Eğitim ve Bilim**, Sayı : 83, Ocak 1992, s.7.

² ALKAN, a.g.e. s.197.

³ ADEM, a.g.e. s.8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İZMİR İLİNDE 3308 SAYILI ÇIRAKLIK VE MESLEK EĞİTİMİ KANUNU UYARINCA ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNE YAPTIRILAN MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA VE İŞLETME SORUMLULARININ BU ÖĞRENCİLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Mesleki-teknik liselerde yapılan eğitim ve öğretimle öğrencilere belirli meslek branşlarında bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu mesleki bilgi ve becerilerin iş hayatına dönük olması ve işyeri tecrübesinin kazandırılması için mesleki-teknik liselerin işyeri ile işbirliği yapması ya da gerçek iş ortamını kendi bünyesinde oluşturması gerekmektedir.

Diğer yandan meslek eğitimi programlarının geliştirilmesi mezunların işe yerleştirilmesi, öğrencilerin yetiştirilmelerinde sanayinin katkısının sağlanması, nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması ve çevre ile düzenli ilişkiler kurulması açısından okul ile işletmelerin işbirliği giderek zorunlu olmaktadır.

Ülkemizde mesleki-teknik liseler ile işletmeler arasındaki işbirliğinin sağlanması, endüstri kuruluşlarının meslek eğitime katılmaları 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile sistemli bir biçimde ele alınmıştır. 1986-1987 öğretim yılından itibaren 3308 sayılı yasa hükümleri uyarınca işletmelerde meslek eğitimi uygulamasına başlanmıştır. Bu uygulama kanunun en güçlü yönlerinden biridir.

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu uyarınca mesleki-teknik lise öğrencilerine yaptırılan meslek eğitimi uygulamalarının bir bütün olarak analiz edilmesi uygulamalarındaki durumun saptanması ve işletme sorumlularının öğrenciler hakkındaki görüşlerine ilişkin bulguların saptanması araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Ayrıca bu amaçlar doğrultusunda temel sorunların ortaya konulması ve bunlara ilişkin çözümler getirilmesi hedeflenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

İşletmelerde gerçekleştirilen meslek eğitimi uygulamalarıyla ilgili bilgi toplanması ve işverenlerin (işletmelerin) mesleki-teknik lise öğrencileri hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırma; araştırma evreninin çok geniş olması nedeniyle İzmir ilinde 3308 sayılı kanuna göre Çınarlı, Atatürk, Mithatpaşa Endüstri Meslek liseleri bünyesinde işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencileri, bu öğrencileri işletmesine kabul eden işletme sorumlularını ve söz konusu okullardaki koordinatör öğretmenleri kapsamaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrenciler için 47, işletme sorumluları için 50 koordinatör öğretmenler için 57 sorudan oluşan üç ayrı anket formu oluşturulmuştur. Araştırmanın kendine özgü evreninden temsil yeterliliği kabul edilen 3 örneklem grubuna (öğrenciler 500 adet, koordinatör öğretmenler 100 adet, işletme sorumluları 100 adet) uygulanan anketlerin dönüş oranları öğrencilerde % 95, koordinatör öğretmenlerde % 65, işletme sorumlularında ise % 48'dir.

İşletme sorumlularına ilişkin anket formları koordinatör öğretmenler aracılığıyla gönderilmiş ve toplanmıştır.

Anket kapsamına alınan öğrenciler bu okullardaki öğrencilerin 6247 (% 4)'ünü işletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencilerin ise 1402 (% 21)'ini oluşturmaktadır.

Anket kapsamına alınan koordinatör öğretmenler bu okullardaki koordinatör öğretmenlerin 145 (% 44)'ünü oluşturmaktadır.

Araştırmada meslek eğitimi uygulaması yapılan işletmelerin farklı olması ve bu okullardaki uygulama yapan öğrencilerin anket uygulaması sırasında izlenememesi nedeniyle işletme farkı gözlemlenmemiştir.

Araştırma kapsamına alınmış üç denek grubuna ilişkin anket formları Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Bilgi İşlem Merkezinde değerlendirilmiştir.

3. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada uygulanan anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesi; demek gruplarının çeşitliliği ve denek gruplarına yöneltilen soruların konu bütünlüğü içerisinde değişik olması nedeniyle, dört ana bölümde yapılmıştır. Bu bölümler sırasıyla; anket kapsamına alınan gruplar ile ilgili bulgular, meslek eğitimi uygulamasına ilişkin bulgular, işletme sorumlularının endüstri meslek lisesi öğrencileri ile ilgili görüşlerine yönelik bulgular ve meslek eğitimi uygulamasına ilişkin görüşleridir.

3.1. ANKET KAPSAMINA ALINAN GRUPLAR İLE İLGİLİ BULGULAR

3.1.1. Öğrenciler

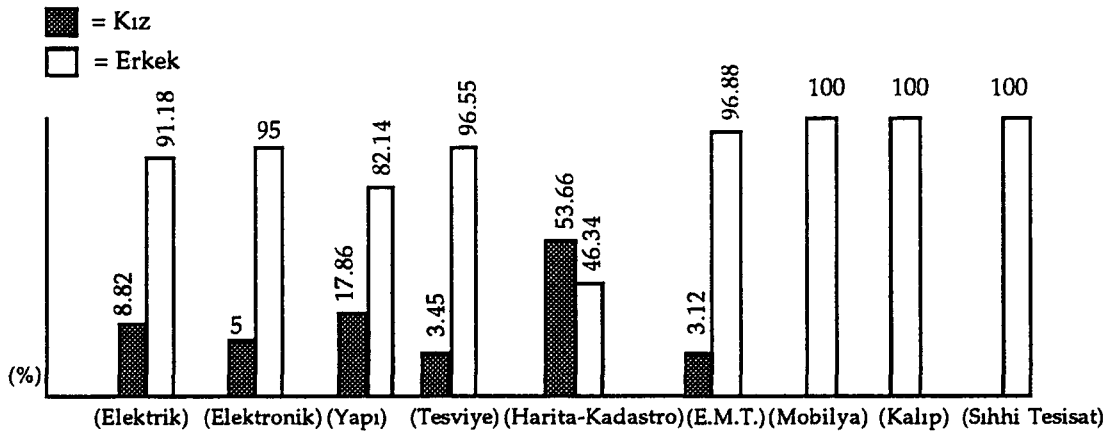
Ankete katılan ve işletmelerde meslek uygulaması yapan 287 öğrencinin eğitim gördükleri lisedeki bölümü ile ilgili 1. soruya verdikleri cevaplara göre Tablo 37 düzenlenmiştir. Tablodan, öğrencilerin 34 (%11.85)'inin Elektrik, 20 (% 6.97)'sinin Elektronik, 28 (% 9.76)'sinin Yapı, 58 (% 20.21)'inin Tesviye, 21 (% 7.32)'sinin Mobilya, 26 (% 9.06)'sinin Kalıp, 32 (% 11.15)'inin Elektromekanik Taşıyıcılar, 41 (% 14.29)'unun Harita-Kadaastro, 27 (% 9.41)'inin Sıhhi Tesisat bölümlerinde mesleki-teknik eğitim aldıkları görülmektedir. Bölümlere göre öğrenci sayısındaki farklılık araştırmanın bölüm esasına dayalı tutulmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo No : 37
Öğrencilerin Mesleki - Teknik Eğitim Gördükleri
Bölmömlere Göre Dağılımı

BÖLÜMLER	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
Elektrik	34	11,85
Elektronik	20	6,97
Yapı	28	9,76
Tesfiye	58	21,21
Mobilya	21	7,32
Kalıp	26	9,06
Elektro Mekanik Taşıyıcılar	32	11,15
Harita - Kadaastro	41	14,29
Sıhhi Tesisat	27	9,41
TOPLAM	287	100

Cinsiyetle ilgili 2. soruya verilen cevaplardan, öğrencilerin 34 (%11.85)'inin kız, 253 (%88.15)'inin erkek olduğu görölmüştür. Bu durumun kızların mesleki eğitime pek fazla rağbet etmedikleri gibi durumun geleneksel yapınızı yansıttığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet durumuna göre eğitim gördükleri bölmömler incelendiğinde, bölmömlerin yaklaşık olarak % 90'ını erkek öğrenciler olmaktadır. Sadce Harita-Kadaastro bölmömlünde erkek öğrenci oranı % 50'nin altındadır. Şekil 3 incelendiğinde bu durum açıkça görölecektir. Elektrik bölmömlünde % 8.82, Elektronik bölmömlünde % 5, Yapı bölmömlünde % 3.45, Elektromekanik taşıyıcılar bölmömlünde % 3.12 kız öğrenci bulunmasına karşın Mobilya, Kalıp ve E.M.T. bölmömlerinde hiç bir kız öğrenci bulunmamaktadır. Bölmömler ile fiziksel yeterlilik ilişkisi göz önüne alındığında bazı bölmömler açısından (Kalıp, Mobilya, Elektromekanik Taşıyıcılar) kız öğrencilerin dağılımı normal sayılabilir. Fakat diğer bölmömler için dağılımda bir dengesizliğin bulunduğu ve kız öğrencilerin bu bölmömlerde yetersiz sayıda yer aldıkları söylenebilir. Kız öğrencilerin bölmömler arasındaki dağılımını etkileyen faktörlerin ayrı bir araştırma konusu olarak incelenmesi gerekir.

Şekil : 3 Öğrencilerin Cinsiyet Durumuna Göre Bölmömlere Dağılımı

Doğum yeri ile ilgili 3. soruya verilen cevaplardan öğrencilerin 205 (% 71.43)'ünün İzmir ilinde, geri kalan 82 (% 28.7)'sinin İzmir ili dışında doğdukları, bu

durumda öğrencilerin büyük bir bölümünün İzmir doğumlu olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyi ile ilgili 4. ve 5. soruya verilen cevaplara göre Tablo 38 düzenlenmiştir. Buna göre öğrencilerin 8 (% 2.8) okur-yazar, 162 (% 56.43)'ünün ilkokul, 82 (% 28.57)'sinin ortaokul ve lise, 33 (% 11.5)'inin yüksek öğretim mezunu bir babanın çocuğu oldukları, bu durumda büyük bir bölümünün ilkokul mezunu bir babaya sahip oldukları anlaşılmıştır. Annelerin eğitim düzeyleri incelendiğinde; 20 (% 7)'sinin okur-yazar, 197 (% 68.61)'inin ilkokul, 55 (% 19.16)'sinin ortaokul ve lise, 12 (% 4.18)'inin yüksek öğretim mezunu oldukları görülmektedir. Yine öğrencilerin büyük bir bölümünün ilkokul mezunu bir anneye sahip oldukları, ayrıca annelerin eğitim-düzeyinin babalardan daha düşük olduğu gözlenmektedir.

Tablo No : 38
Anne ve Babaların Eğitim Düzeyi

EĞİTİM DÜZEYİ	ANNE		BABA	
	FREKANS	% ORANI	FREKANS	% ORANI
OKUR - YAZAR	20	7	8	2,5
İLKOKUL MEZUNU	197	68,61	162	56,43
ORTA ÖĞRETİM	55	19,6	82	28,57
YÜKSEK ÖĞRETİM	12	4,18	33	11,5
CEVAPSIZ	3	1,05	2	0,7

Anne ve babalarının meslekleri ile ilgili sorulara verilen cevaplardan öğrencilerin, 10 (% 3.48)'nin Sanayici, 37 (% 12.89)'unun Küçük Esnaf, 48 (% 16.72)'sinin Fabrika veya atölye işçisi, 16 (% 5.57)'sinin Tarım İşçisi, 32 (%11.15)'inin Serbest Meslek, 4 (%1.39)'unun Öğretmen, 80 (%27.87)'sinin Emekli, 47 (%16.38)'inin Memur bir babaya sahip oldukları, bu durumda babaların değişik meslek gruplarında çalıştıkları ve herhangi bi meslek grubu üzerinde yığılma göstermemekle birlikte memur, işçi ve emekli kesimlerinde odaklaştığı ortaya çıkmıştır. Annelerin mesleklerine bakıldığında zaman 1 (% 0.35)'inin Sanayici, 12 (%4.18)'inin Fabrika ve atölye işçisi, 1 (%0.35)'inin Tarım işçisi, 235 (%81.88)'inin Ev Hanımı, 7 (% 2.44)'ünün Serbest Meslek, 4 (% 1.39)'unun Öğretmen, 15 (%5.23)'ünün Emekli, 7 (% 2.44)'ünün Memur olduğu durumda büyük bir bölümün ev hanımı oldukları anlaşılmaktadır (Tablo 39)

Tablo No : 39
Anne ve Babaların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek Grupları	ANNE		BABA	
	FREKANS	% ORANI	FREKANS	% ORANI
Sanayici	1	0,35	10	3,48
Küçük Esnaf (Kasap,Bakal)	0	0	37	12,89
Fabrika Atölye İşçisi	12	4,18	48	16,72
Tarım İşçisi	1	0,35	16	5,57
Ev Kadını	235	81,88	--	--
Ser. Meslek(Avukat,Doktor)	7	2,44	32	11,15
Öğretmen	4	1,39	4	1,39
Emekli	15	5,23	80	27,87
Memur	7	2,44	47	16,38
Cevapsız	5	1,74	13	4,53
TOPLAM	287	100	287	100

Öğrenci ailelerinin aylık gelir düzeyine ilişkin sorulan 8. soruya verilen cevaplara göre Tablo 40 düzenlenmiştir. Tablodan öğrencilerin, 49 (%17.07)'sinin 1-4 milyon TL arasında, 109 (% 37.98)'inin 5 milyon arasında 48 (%16.72)'sinin 9-11 TL milyon arasında, 25 (% 8.71)'inin 12-15 milyon TL arasında 3 (% 1.05)'inin 16-18 milyon TL arasında, 11 (% 3.83)'ünün 19-25 milyon arasında aylık bir gelire sahip bir ailenin çocukları oldukları, bu durumda öğrenci ailelerinin orta gelir grubunda yoğunlaştığı anlaşılmıştır.

Tablo No : 40
Ailelerin Aylık Gelir Düzeyi

Gelir Grupları	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
1-4 Milyon TL Arası	49	17,07
5-8 Milyon TL Arası	109	37,98
9-11 Milyon TL Arası	48	16,72
12-15 Milyon TL Arası	25	8,71
16-18 Milyon TL Arası	3	1,05
19-25 Milyon TL Arası	11	3,83

Ailelerin öğrencilerin hangi davranış ve kararlarında etkili olduklarına ilişkin olarak sorulan 9. soruya verilen cevaplardan, 21 (% 7.32)'si Meslek Seçimi 73 (% 24.44)'ünün Arkadaş seçimi, 49 (% 17.07)'sinin Harcamalarda, 98 (% 34.15)'inin Ders Çalışma, 23 (% 8.02) Diğer konularda etkili davrandıkları anlaşılmıştır. Genelde ailelerin ders çalışma hususunda etkili davrandıkları gözlenirken, çocukların eğitim için yaptıkları harcamaları çocuğun geleceği için bir yatırım olarak kabul eden ailelerin meslek seçimi konusunda duyarsız davranmaları dikkat çekicidir. Bu durumun ailelerin eğitim düzeyleri ile ilgili olduğu söylenebilir (Tablo 41).

Tablo No : 41
Ailelerin Öğrenci Üzerinde Etkili Olduğu Konular

KONULAR	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
Meslek Seçimi	21	7,32
Arkadaş Seçimi	73	25,44
Harcamalar	49	11,07
Ders Çalışma	98	34,15
Diğer	23	8,02
Cevapsız	23	8,01
TOPLAM	287	100

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin bulundukları okulları seçmelerinde etkili olan faktörlere ilişkin sorulan 10. soruya verilen cevaplar Tablo 42 gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesi seçmelerinde, 29 (%10.1)'nin rastgele, 2 (% 0.7)'inin ulaşım kolaylığı, 6 (% 2.9)'unun arkadaş tavsiyesi, 53 (%18.47)'sinin aile kararı, 197 (% 68.64)'ü kendi kararları etkili olmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda ailelerin meslek eğitiminde fazla bir itici güç olmadıkları anlaşılmaktadır. Aksi düşünülse bile meslek seçimi konusunda fazla duyarlı olmayan ailelerin çocuklarını bilgi becerilerine uygun bir meslek alanına yönlendirmeleri beklenemez. Bu durum mesleki eğitimin ilke ve amaçlarına da ters düşmektedir.

Tablo No : 42
Öğrencilerin Endüstri Meslek Liseleri Seçmelerinde Etkili olan Faktörler

FAKTÖRLER	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
Rastgele	29	10.1
Ulaşım Kolaylığı	2	0.7
Arkadaş Tavsiyesi	6	2.9
Aile Kararı	53	18.47
Kendi Kararı	197	68.64
TOPLAM	287	100

Öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesi'ne hangi amaçla geldiklerine ilişkin 11. soruya verilen cevaplardan öğrencilerin, 20 (% 6.97)'sinin diploma almak, 205 (% 71.43)'ünün meslek öğrenmek, 6 (% 2.09)'unun itibar kazanmak, 39 (% 13.59)'unun üniversiteye gidebilmek, 10 (% 3.48)'inin diğer amaçlarla endüstri meslek liselerine geldikleri anlaşılmıştır (Tablo 43). Öğrencilerin yaklaşık olarak % 70'inin meslek öğrenmek için bu okulları tercih etmeleri sevindirici bir gelişmedir. Çünkü öğrencinin bilinçli bir eğitim alması mesleki teknik eğitimin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Aksi taktirde öğrenciler için yapılan tüm yatırım ve harcamalar gereksiz yere kullanılarak kaynaklar verimsiz şekilde israf edilecektir.

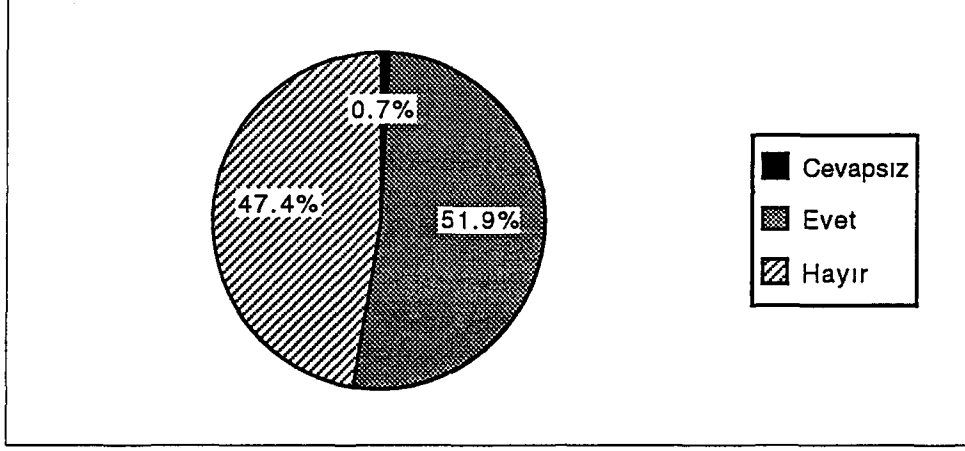
Tablo No : 43
Öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesine Hangi Amaçla Geldiklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

AMAÇLAR	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
Diploma Almak	20	6,97
Meslek Öğrenmek	205	71,43
İtibar Kazanmak	6	2,09
Üniversiteye Gidebilmek	39	13,59
Diğer	10	3,48
Cevapsız	7	2,44
TOPLAM	287	100

Öğrencilere bulundukları okulun öğretim programından memnun olup olmadıklarına ilişkin 12. soruya öğrencilerin 49 (% 51.92)'si Evet, 136 (% 47.39)'u Hayır cevabı vermişlerdir. Bu sorunun devamı olan açık uçlu soruda "hayır" cevabını veren öğrencilerDEN bunun nedenini belirtmeleri istenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin verdikleri cevapların odak noktasını kredili sistemin amacına yönelik olarak uygulanamadığı, eğitimin yetersizliği ve seçmeli derslerin azlığı oluşturmaktadır (Şekil 4)

Şekil : 4

Öğrencilerin Bulundukları Okulların Öğretim Programlarından Memnuniyetlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Toplumumuzda mesleklere karşı olan tutum ve davranışların Osmanlı İmparatorluğu dahil olmak üzere bugüne kadar farklılık gösterdikleri gözlenmektedir. Toplum içinde devlet ve buna benzer kademelerde meslek sahibi olma yolundaki eğilimler mesleklerin saygınlığı konusundaki görüşleri de doğal olarak etkileyecektir. Aynı zamanda toplumumuzda mesleklerin prestij ve saygınlık faktörü olarak kabul edilmesi işgücünün planlanması, eğitilmesi gibi konular üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Bugün bunun en önemli örneğini meslek liseleri oluşturmaktadır. Temel amacı nitelikli ara insangücünü yetiştirmek olan söz konusu lise öğrencilerinin büyük bir kısmı yüksek öğrenim görme eğilimine sahiptirler. Öğrencilerin öğrenimlerine üniversite eğitimiyle devam etmek istemeleri yadırganamaz ancak bu okulların en önemli görevi nitelikli insangücü ihtiyacını karşılamaktır. Bu durumda amaçlar ve uygulamalar arasında çelişki doğmaktadır. Nitekim araştırma da bu görüşler istikametinde sonuçlar elde edilmiştir.

Öğrencilere toplumda hangi meslek gruplarının saygın olduğuna ilişkin 13. soruya verilen cevaplardan, öğrencilerin 73 (% 25.44)'ünün Öğretmen, 48 (% 16.72)'sinin Doktor, Avukat, 35 (% 12.12)'sinin Subay/Polis, 13 (% 4.53)'ünün Serbest Meslek, 12 (% 4.18)'inin İş Adamı, 8 (% 2.79)'unun Siyasetçi, 33 (% 11.5)'inin Mühendis 13 (% 4.53)'ünün Fabrika ve atölye işçisi, 4 (% 1.39)'ünün Sporcu olduğu konusunda görüş bildirdikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerin görüşleri herhangi bir meslek grubu üzerinde yoğunlaşma göstermemekle beraber, öğretmen, doktor, avukat, subay, polis gibi meslek gruplarında odaklaşma olduğu söylenebilir (Tablo 44). Burada dikkati çeken bir husus da fabrika veya atölye işçisi yönünde belirtilen görüşlerin % 4 gibi çok düşük bir değere sahip olmasıdır. Bu durumda mesleki-teknik eğitimin istenilen amaçlar doğrultusunda sonuçlanabilmesi için öğrenciler üzerinde bulunan toplumsal değer yargılarının ortadan kaldırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

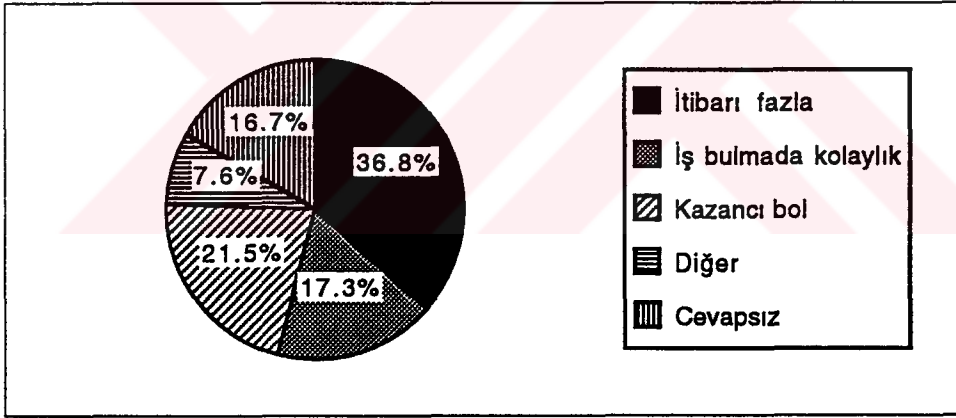
Tablo No : 44
Öğrencilerin Toplumda Saygın Meslek Gruplarına
İlişkin Görüşlerin Dağılımı

MESLEK GRUPLARI	ÖĞRENCİ	
	FREKANS	(%) ORANI
Öğretmen	73	25,44
Doktor/Avukat	48	16,72
Subay/Polis	35	12,2
Serbest Meslek	13	4,53
İşadamı	12	4,18
Siyasetçi	8	2,79
Mühendis	33	11,5
Fabrika ve Atölye İşçisi	13	4,53
Sporu	4	1,39
Cevapsız	48	16,72
TOPLAM	287	100

Öğrencilerin belirttikleri mesleklerin saygın olma nedeniyle ilgili soruya verilen cevaplardan, 62 (% 21.6)'sının kazancı bol, 106 (%36.93)'ünün itibarı fazla, 50 (%17.42)'sinin iş bulmada kolaylık, 22 (%7.67)'sinin diğer nedenler olduğu anlaşılmıştır. Şekil 5 Bu durum yukarıdaki açıklamaları destekleyici niteliktedir.

Şekil : 5

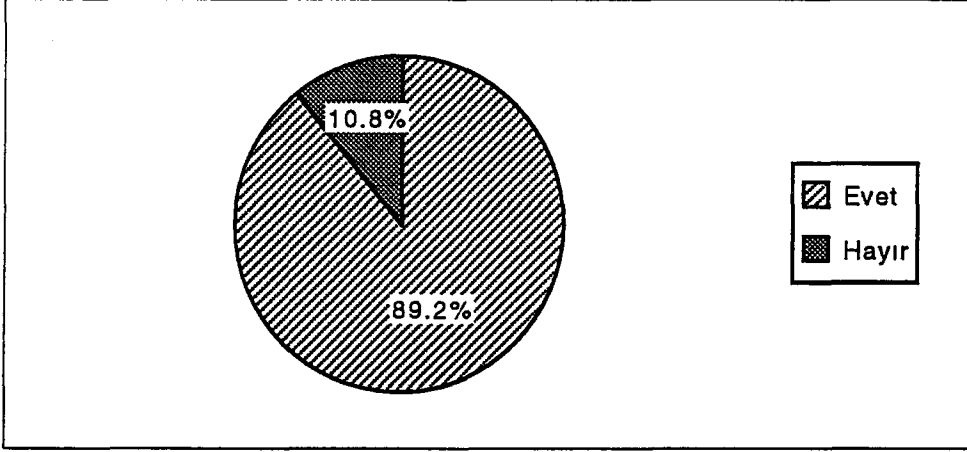
Mesleklerin Saygın Olma Nedenleri

Şekil 6'da endüstri meslek lisesi öğrencilerinin yüksek öğrenime devam edip etmemeleriyle ilgili görüşleri özetlenmiştir (15 soru). Buna göre öğrencilerin, 255 (%89.2)'in yüksek öğrenime devam edeceği 31 (% 10.8)'inin yükseköğrenime devam etmeyeceği anlaşılmaktadır.

Şekil : 6

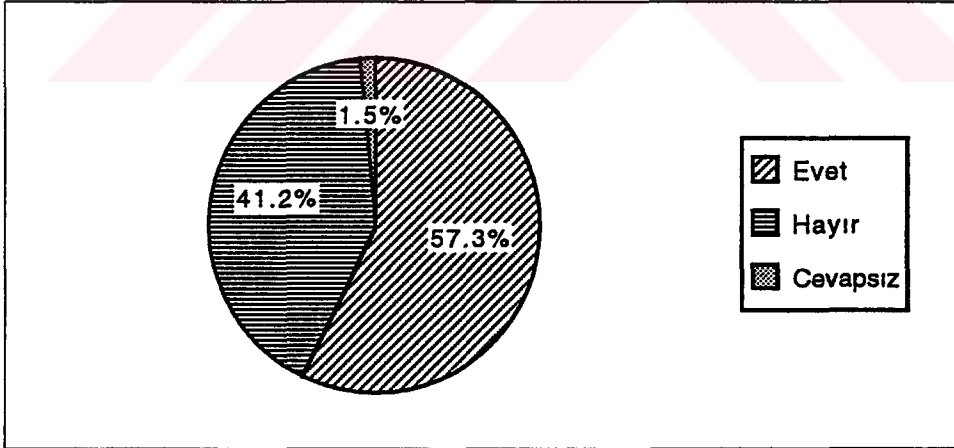
Öğrencilerin Yükseköğrenime Devam Edip Etmeyeceklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Yüksek öğrenime devam etmeyi düşünen öğrencilerin kendi meslek alanlarıyla ilgili bir bölüme mi gitmek istediklerine yönelik soruya verilen cevaplardan 255 öğrencinin, 146 (% 57.3)'ünün kendi meslek alanlarıyla ilgili bir bölüme, 105 (% 41.2)'sinin kendi meslek alanlarıyla ilgisi olmayan bir bölüme gitmek istedikleri anlaşılmıştır (Şekil7).

Şekil : 7

Öğrencilerin Yükseköğrenimlerini Kendi Meslek Alanlarıyla İlgili Bir Bölümdemi Sürdüreceklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Öğrencilerin % 70'i Endüstri Meslek Lisesi'ne meslek öğrenmek amacıyla geldiklerini belirtirken % 88'inin üniversiteye gitmek istemesi ayrıca üniversiteye gitmek isteyen öğrencilerin % 57'sinin kendi meslek alanlarına yönelik bir bölümü tercih etmesi çelişkili bir durumdur. Söz konusu bu durumun genelde öğrencilerin yüksek öğrenime devam etme isteğinde oldukları ancak üniversiteye giremedikleri takdirde boşta kalmamak ve bir meslek sahibi olma düşüncesinden kaynaklandığı söylenebi-

lir. Öğrenci maliyetlerinin genel öğretime göre yüksek olduğu endüstri meslek lisesi öğrencilerinin bu okullara olan yaklaşımı düşündürücü bir noktadır.

3.1.2. Koordinatör Öğretmenler

Ankete katılan 65 koordinatör öğretmenin yaşları ile ilgili 1. soruya verdikleri cevaplardan, 11 (% 16.92)'sinin 26-32 yaş arası, 32 (% 49.23)'ünün 33-40 yaş arası, 19 (% 29.23)'ünün 41-50 yaş arası, 3 (% 4.62)'sinin 50 yaş ve yukarısı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda koordinatör öğretmenler orta yaş grubunda yer almaktadır. Meslek uygulamasında koordinatörlük görevini üstlenmiş öğretmenler kıdemli kişilerdir.

Kendi okulunun öğrencilerinin meslek uygulaması yaptığı işletme ile okul arasında meslek uygulamasına ilişkin koordinatörlük görevini yerine getiren koordinatör öğretmene düşen öğrenci sayısı koordinatörlük görevinin gereği gibi yerine getirilmesini etkilemektedir. Tablo.... bir koordinatör öğretmene düşen öğrenci sayıları gösterilmiştir(2. soru). Buna göre koordinatör öğretmen başına düşen öğrenci sayısı değişirken (4-8 ve 9 - 15 arası) öğrenci arasında odaklaşma görülmektedir. Burada dikkate çeken husus koordinatör öğretmen başına düşen öğrenci sayısının farklılığıdır. Bir koordinatör öğretmene düşen öğrenci sayısı arttıkça, görevin gereği gibi yerine getirilme derecesi azalacaktır. Dolayısıyla bir koordinatör öğretmenin görev yükünün belirlenmesi gerekli olmaktadır.

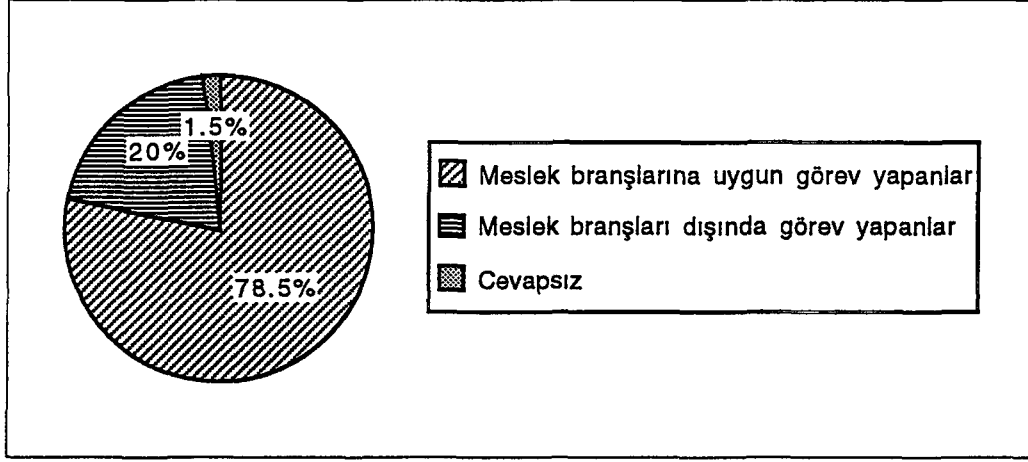
Tablo No : 45
Meslek Eğitimi Uygulamasını İzlemek Üzere Görevlendirilen
Koordinatör Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı

SEÇENEK	K.ÖĞRETMENLER	
	FREKANS	(%) ORANI
1 - 3 arası	4	6,15
4 - 8 arası	24	36,92
9 - 15 arası	27	41,54
16 - 20	9	13,85
Cevapsız	1	1,54
TOPLAM	65	100

Koordinatör öğretmenlerin kendi meslek branşları dışında görev yapıp-yapmamalarıyla ilgili 3. soruya verilen cevaplardan koordinatör öğretmenlerin 13 (% 20)'sinin meslek branşı dışında görev yaptığı, 51 (%78.46)'sının meslek branşı dışında görev yapmadığı anlaşılmıştır (Şekil 8)

Şekil : 8

Meslek Branşlarına Göre Koordinatör Öğretmen Görevlendirme

Kendi branşı dışında görev yapan koordinatör öğretmenlerin meslek uygulanması yapan öğrencilere görevin gerektirdiği nitelikte yarar sağlayamayacağı eğitimciler tarafından kabul edilen bir gerçektir. Bu açıdan koordinatör öğretmenlerin kendi mesleki branşları dışında görevlendirilmeleri işletmelerdeki meslek uygulamasının başarısını olumsuz yönde etkileyecektir.

Günümüzde hızla gelişen bilim ve teknoloji, birey ve toplum yaşantısını büyük ölçüde etkilemekte, sosyal kurumların yapı ve fonksiyonlarını da değişikliğe zorlamaktadır¹. 3308 sayılı Çıkarlık ve Mesleki Eğitimi Kanunu ve ilgili yönetmelikler, endüstri meslek liselerinin yapı ve isteyiş biçimini değiştirmekte ve zorlamaktadır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görev, yetki ve sorumluluklarında değişiklikler meydana getirmektedir. Dolayısıyla Çıkarlık ve Mesleki Eğitimi Kanunu uyarınca öğrencilerin işletmelerde yaptığı meslek eğitimi uygulamasına ilişkin olarak koordinatör öğretmenlerin bilgilendirilmeleri diğer bir ifade ile hizmetiçi eğitim, zorunlu olmaktadır. Aşağıda Tablo 46'da araştırma kapsamına alınan koordinatör öğretmenlerin meslek eğitimi uygulamasına yönelik olarak hizmetiçi eğitim görme durumları yansıtılmıştır (Soru 4).

Tablo No : 46
Koordinatör Öğretmenlerin Meslek Eğitimi Uygulamasına
Yönelik Olarak Hizmetiçi Eğitim Görme Durumu

SEÇENEKLER	K. ÖĞRETMENLER	
	FREKANS	(%) ORANI
Hizmetiçi Eğitim Gördüm.	8	12,31
Hizmetiçi Eğitim Görmedim	57	87,69
TOPLAM	65	100

¹ Ziya BURSALIOĞLU, Eğitim Örgütüne Sistem Yaklaşımı , A.Ü. Eğitim Fakültesi, Cilt:3, 1971, s. 60.

Koordinatör öğretmenlerin % 87.69'unu meslek eğitimi uygulamasına yönelik olarak hizmetçi eğitim görmediğini % 12.13'i ise hizmetiçi eğitim gördüğünü belirtmiştir. Okul-sanayi ilişkisini, teorik bilgilerin uygulamaya aktarılmasını önemli ölçüde etkileyen 3308 sayılı yasa uygulamasının koordinatörlüğünü yapan koordinatör öğretmenlerin hizmetiçi eğitime alınmaması yasanın uygulanması açısından önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

3.1.3 . İşletmeler

Anket kapsamında işletmelerde meslek eğitimi yaptıran 48 işletmenin istihdam ettikleri işçilerin sayılarına ilişkin 2. soruya verdikleri cevaplardan işletmelerde, 5 (% 10.42)'sinin 10-49 arası işçi, 18 (% 37.5)'inin 50-70 arası işçi, 3 (%6.25)'inin 71 - 100 arası işçi, 6 (% 12.5)'inin 101-200 arası işçi, 12 (% 25)'sinin 201-500 arası işçi, 4 (% 8.33)'ünün 501 - 1000 arası işçi çalıştığı anlaşılmıştır. Bu durumda öğrencilerinin işçi sayısı açısından değişik büyüklükteki işletmelerde meslek uygulaması yaptığı ortaya çıkmaktadır (Tablo 47). Bunun sebebi anket çalışmasının işletme farkı gözetilmelerinin yapılmasıdır. Ayrıca söz konusu işletmelerde çalışan Endüstri Meslek Lisesi mezunu sayısına ilişkin 1. soruya verilen cevaplardan, endüstri meslek lisesi mezunu işgücünün, iş yerlerinde çalışan işçilerin yaklaşık 1/4'ünü oluşturduğu anlaşılmıştır.

Tablo No : 47
Ankete Cevap Veren İşletmelerde Çalışan İşçilerin Dağılımı

İŞÇİ SAYILARI	İŞLETMELER	
	FREKANS	(%) ORANI
10 - 49 arası	5	10,42
50 - 70 arası	18	37,5
71 - 100 arası	3	6,25
101 - 200 arası	6	12,5
201 - 500 arası	12	25
501 - 1000 arası	4	8,33
TOPLAM	48	100

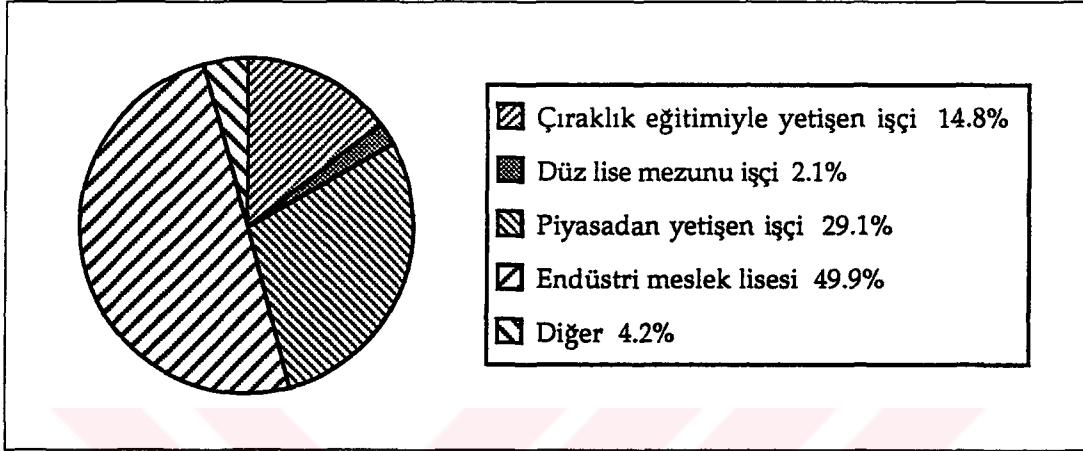
Tablo 47'den anlaşılabileceği gibi meslek uygulaması yapan endüstri meslek lisesi öğrencileri küçük ölçekli işletmelerde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca 3308 sayılı yasada, 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerin meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yapacağı hükmü yer almasına karşın, aynı yasanın 23. maddesi ile konuya esneklik getirilmiş ve 50 ve altında işçi çalıştıran işletmelerde de beceri eğitimin yapılabilmesi belirtilmiştir. Bu durumun uygulamalar için işletme bulmada karşılaşılan güçlükleri azalttığı konu ile ilgili kesimler tarafından belirtilmektedir. Araştırmamızda da meslek uygulaması yapılan işletmelerin % 10.42'si 50 ve altında işçi çalıştıran işletmelerdir.

İşverenlere, işletmelerinde üretimin gerektirdiği bilgi ve alışkanlıkları en fazla hangi nitelikteki işgücünün sağladığıyla ilgili 3. soruya verilen cevaplardan 14 (% 29.1)'sinin piyasadan yetişen işçi, 7 (% 14.8)'inin çıraklık eğitimiyle yetişen işçi 24 (%49.9)'sinin Endüstri Meslek Lisesi mezunu işçi, 1 (% 2.1)'in düz lise mezunu işçi yönünde görüş belirtildiği anlaşılmıştır (Şekil 9). İşverenlerin % 50'sinin endüstri

meslek lisesi mezunlarının üretimin gerektirdiği bilgi ve alışkanlıkları işletmede en fazla taşıyan kişiler olarak tanımlaması geçmiş yıllara göre bu konuda olumlu gelişmeler sağladığını göstermektedir.

Şekil : 9

İşletmelerde Üretimin Gerektirdiği Bilgi ve Alışkanlıkları En Fazla Taşıyan İşçi Grupları

İşletmenizde meydana gelen iş kazaları ile işgücünün düzenli bir mesleki eğitim görmemesi arasında nasıl bir ilişki vardır? şeklindeki 9. soruya işletme sorumluları tarafından verilen cevaplardan, 30 (% 62.5)'inin yakından ilgilidir. 18 (%37.5)'inin kısmen ilgilidir görüşüne katıldıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda işletme sorumluların eğitim faktörünün önemi hakkında görüş birliği içinde oldukları söylenebilir.

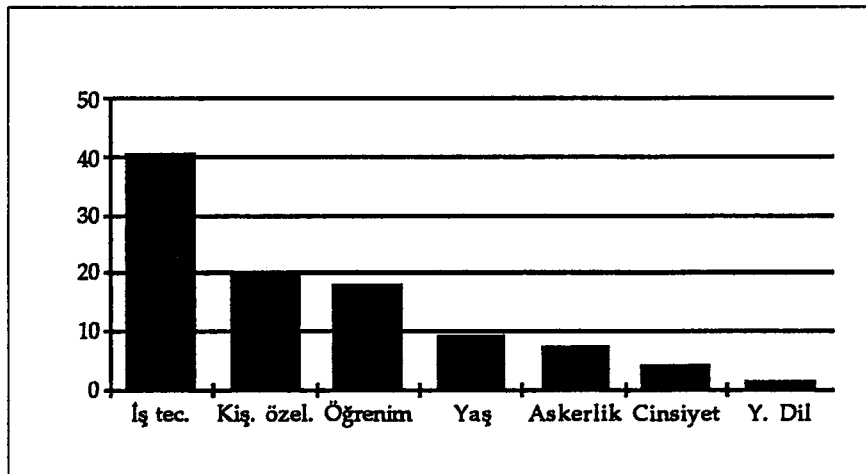
Anket kapsamında olan işletme sorumlularının işçi arama şekilleri ve işçi temini kaynaklarına ilişkin 10. soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 48'de gösterilmiştir. Tablodan işletme sorumlularının, 8 (% 16.67)'sinin İş ve İşçi Bulma Kurumu, 16 (% 33.33)'ünün Gazete ve Dergi ilanları, 4 (% 8.33)'ünün işyerinde ilan, 7 (% 14.58)'inin Endüstri Meslek Lisesine Müracaat, 1 (% 2.08)'inin diğer, 9 (% 18.75)'inin kendi iş çevresiyle, 3 (% 6.25)'inin iş yerinde çalışanlar vasıtasıyla işçi aradıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda işletme sorumlularının iş ve işçi bulma kurumunu fazla tercih etmedikleri kendi imkanları doğrultusunda yeni işçi aradıkları söylenebilir. Ayrıca işletme sorumluları 3308 sayılı yasa uygulamaları sonucu işletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencileri daha yakından tanıma fırsatını elde ettikleri halde endüstri meslek liselerine müracaat etme oranlarının düşük olması dikkati çeken bir sonuçtur. Söz konusu bu durumun bürokratik koşullardan mı yoksa diğer nedenlerden mi? kaynaklandığı ayrı bir araştırma konusu olabilir.

Tablo No : 48
İşletme Sorumlularının İşçi Arama Şekilleri ve İşçi Kaynaklarına Yönelik Görüşlerin Dağılımı

İşçi Arama Şekilleri ve Kaynakları	İşletme Sorumluları	
	FREKANS	(%) ORANI
I.I.B.K'una Müracaat	8	16.67
Gazete ve Dergi İlanları	16	33.33
İşyerinde İlan	4	8,33
Çalışan İşçiler Vasıtasıyla	3	6,25
Kendi İş Çevresi	9	18,75
E.M. Liselerine Müracaat	7	14,58
Diğer	1	2,08
TOPLAM	48	100

Anket kapsamına kapsamına alınan işletmelerin istihdam etmek istedikleri işçilerde aradıkları nitelikler ile ilgili soruya verilen cevaplardan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir (Şekil 11). İş tecrübesinin aranılan vasıf olarak ön planda tutulması oranı 38 (% 40.6)'dır. Cinsiyet kriterinin tercih olma oranı 4 (4.12)'dir. İşçinin yaşını işe almada kriter olma oranı 9 (% 9.36)'dır. Öğrenim durumuna göre işe alma oranı 17 (% 17.88)'dir. İşçinin askerlik durumunun işe alınırken ön planda tutulması oranı 7 (%.28)'dir. İşe almada yabancı dil 1 (%.04) oranında önem taşımaktadır. Kişilik özellikleriyle ilgili kriterin oranı 19 (% 19.92)'dir. Bu durumda işe alma kriterleri içinde sırasıyla iş tecrübesi, kişilik özellikleri ve eğitimin ön planda tutulduğu anlaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında endüstri meslek lisesi öğrencilerinin işletmelerde yaptıkları meslek uygulamasının piyasa koşulları dahilinde öğrencinin eğitilmesi açısından ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Ayrıca işe almada birinci derecede kriter olarak belirtilen iş tecrübesinin "meslek uygulamasıyla" öğrencilere kazandırılmaya çalışılması 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun en güçlü yönünü oluşturmaktadır. Çünkü söz konusu bu yasayla eğitim ve iş tecrübesi, okul-sanayi işbirliği çerçevesinde ele alınıp bu konuda çeşitli düzenlemeler getirilmiştir.

Şekil : 10
İşletme Sorumlularının İşgücünde Aradıkları Nitelikler

İşletme sorumlularına işletmelerinde üretimin gerektirdiği niteliklere sahip işgücü temininde bir zorluk bulunup-bulunmadığına ilişkin 7. soruya verdikleri cevaplardan işletmelerde, 9 (% 18.75)'inde zorluk bulunduğu, 20 (% 41.67)'sinde kısmen zorluk bulunduğu, 19 (% 39.58)'inin herhangi bir zorluk bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu konuyla bağlantılı olarak, sanayinin nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanabilmesi için sizce en etkili olabilecek mesleki eğitim düzeni ne olmalıdır? şeklindeki 8. soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 49'da gösterilmiştir.

Tablo No : 49

Sanayinin Nitelikli İşgücü İhtiyacının Karşılanabilmesi İçin En Etkili Olabilecek Mesleki-Eğitim Düzenine İlişkin Görüşlere Katılma Durumu

GÖRÜŞLER	İşletme Sorumluları	
	FREKANS	(%) ORANI
E.M.L.'nin Eğitim Düzeyi	17	34,42
Sistemli Bir Çıraklık Eğitimi	11	22,91
İşletmelerin Kendi Bünyelerinde Oluşturacağı Eğitim Merkezlerinde	17	35,42
Diğer	1	2,08
Cevapsız	2	4,17
TOPLAM	48	100

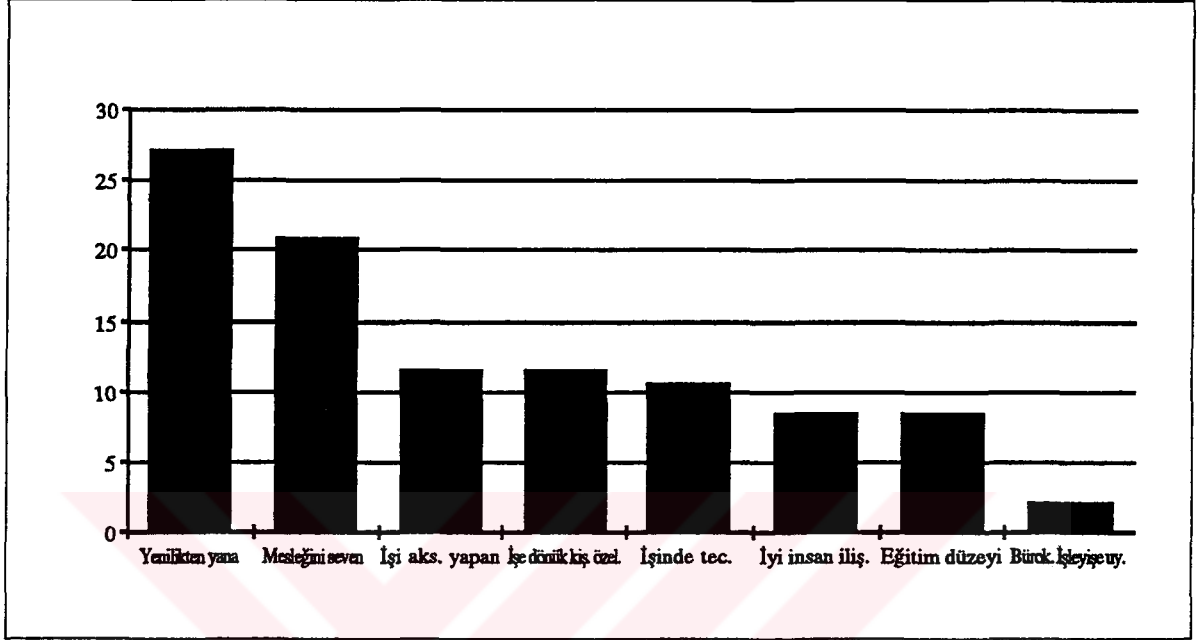
Tablodan işverenlerin, 17 (% 34.42)'sinin Endüstri Meslek Liselerinin mevcut eğitim düzeyi, 11 (% 22.91)'inin sistemli bir çıraklık eğitimi, % 17 (% 35.42)'sinin işletmelerin kendi bünyelerinde oluşturacağı eğitim merkezlerinde, 1(% (2.08)'sinin diğer düzenlemeler doğrultusunda görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. İşletme sorumlularının konu ile ilgili görüşleri özetlendiğinde, yaklaşık % 60'ı Endüstri Meslek Liselerinin mevcut eğitim düzeyi dışında bir eğitim düzenini öngörmektedirler. Bu durumda işletme sorumlularının Endüstri Meslek Liselerinin mevcut eğitim düzeyinden pek memnun olmadıkları diğer alternatiflerinde kullanılması gerektiği söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan işletme sorumlularının verimli insangücünü hangi niteliklerle tanımladıklarını öğrenebilmek amacıyla yöneltilen 12. soruya verilen cevaplardan "Yenilikten yana yaratıcı" ve "Mesleğini seven" gibi özelliklere ilişkin tanımlamaların ilk sırada yer aldığı bunu sırasıyla "iş aksatmadan yapan işe dönüş kişilik özellikleri", "işinde tecrübeli", "iyi insan ilişkileri, eğitim düzeyi yüksek" ve "bürokratik işleyişe uyabilen" kişiler olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır. Şekil 11 Bu araştırma bulgularına dayanarak işletme sorumlularının, yenilikten yana-yaratıcı, mesleğini seven işi aksatmadan yapan ve işinde tecrübeli kişileri "verimli işgücü" olarak tanımladıkları söylenebilir. Diğer yandan, işletme sorumlularının verimlilik tanımlaması doğrultusundaki görüşleri içinde "eğitim düzeyinin" son sıralarda yer alması dikkati çeken bir bulgudur. Bu durumda, işletme sorumluları yenilikten yana-yaratıcı ve eğitim düzeyi yüksek gibi özellikleri bağdaştırmamaktadırlar. Oysa birinci sırada tercih edilen özelliğin (yenilikten yana-yaratıcı) eğitim düzeyi yetersiz kişilerde bulunmasının zor olduğu bilinmektedir. İşletme sorumlularının verimli işgücü tanımlamasına ilişkin bulgular

değerlendirilirken, bunların işveren isteklerini de içerdiği konusu dikkate alınmalıdır.

Şekil : 11

İşletme Sorumlularının Verimli İşgücü Tanımında Yeralan Nitelikler

3.2. MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA İLİŞKİN BULGULAR

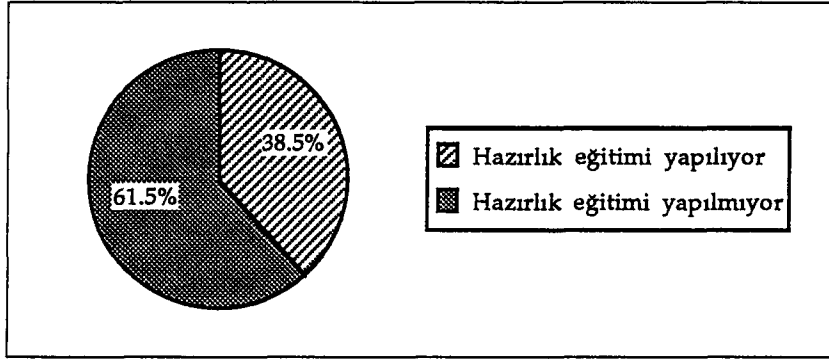
Meslek eğitimi uygulamasına ilişkin bulgular maddeler halinde sınıflandırılarak aşağıda yer aldığı şekilde yorumlanabilir

- İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması Yapacak Öğrencilere Yönelik Hazırlık Eğitimi

Endüstri meslek lisesinde okuyan öğrencilerin işletmelerde meslek eğitimi uygulamasına başlamadan önce eğitimin amacı ve süreci ile ilgili bilgileri içeren herhangi bir hazırlık eğitimi programının uygulanıp uygulanmadığına yönelik olarak öğretmenlere sorulan soruya verilen cevaplardan aşağıdaki şekil 12'de yansıtılmıştır.

Şekil: 12

İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması Yapacak Öğrencilere Yönelik Hazırlık Eğitimi

Şekil 12'den anlaşılabileceği gibi öğretmenlerin % 61.54'ü işletmelerde meslek eğitimi uygulayacak öğrencilere yönelik herhangi bir hazırlık eğitiminin verilmediğini belirtmişlerdir. Teorik bilginin pratik hale dönüştürülmesi ve iş tecrübesinin kazanılması amacıyla meslek uygulaması yapacak öğrencilere belirli bir program dahilinde hazırlık eğitiminin verilmesi ileride işletme ve öğrenciler açısından ortaya çıkabilecek problemlerin asgari bir düzeye indirilmesi açısından yararlı olacaktır.

- İşletmelere Meslek Uygulaması İçin Gönderilecek Öğrencilerin Seçimi

Hangi işyerinde ve hangi meslek alanlarında ne kadar öğrenciye meslek uygulaması yaptırılacağı hususu okul müdürünün ve işletmenin görüşü alınarak İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulunca belirlenir. Buna göre işletmede meslek uygulaması yapacak öğrenci sayısı belirlenmiş olur. Mevcut uygulamalar içerisinde endüstri meslek liseleri kendi öğrenci sayılarına ve imkanlarına göre işletmelerde meslek uygulaması yapacak öğrencileri öğrencilerin kendi istekleri doğrultusunda belirlemektedirler. Öğretmenlere, işletmelere meslek uygulaması için gönderilecek öğrenciler nasıl tesbit edilmelidir? Şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar tablo 50'de gösterilmiştir. Buna göre öğretmenlerin, 23 (%35.38)'i atölye derslerindeki başarılarına göre, 20 (% 30.77)'si öğrencinin isteğine göre, öğrencilerin tesbit edilmesi gerektiği konusunda ağırlıklı olarak görüş bildirirken, kura ile tesbit edilmesi hususunu benimsememişlerdir.

Tablo No : 50

İşletmelere Meslek Uygulaması İçin Gönderilecek Öğrencilerin Nasıl Tesbit Edilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler	
	Frekans	% Oranı
Teorik Derslerdeki Başarı ile	12	18,46
Atölye Derslerindeki Başarı ile	23	35,38
Kura ile	0	0
Öğrencinin Kendi İsteğine Bağlı	20	30,77
Diğer	1	1,54
Cevapsız	9	13,85
TOPLAM	65	100

- Meslek Uygulaması İçin İşletmenin Yeterli Sayıda ve Nitelikte Eğitim Personelini Görevlendirmesi

İşletmelerde beceri eğitimi yapacak öğrencilerin eğitimi, ustalık yeterliliğine sahip ve iş pedagojisi görmüş usta öğreticiler, okulda ilgili meslek alanında yeterli sayıda öğretmen bulunması halinde okulun atölye ve meslek dersleri öğretmenleri, emekli veya serbest çalışan meslek dersleri öğretmenleri, mühendis veya teknikerler tarafından yapılabilir. Sözkonusu bu kişilerin istenilen sayıda ve nitelikte olup olmadığına ilişkin 11. soruya verilen cevaplardan öğretmenlerin 16 (% 24.62)'sinin yeterli, 32 (% 49.23)'ünün kısmen yeterli, 17 (26.15)'inin yetersiz, olduğu konusunda görüş bildikleri anlaşılmıştır. İşletmelerde öğretim personelin yeterliliğinin tam anlamıyla sağlanamamış olmasının en önemli nedenleri arasında işletmelerin, meslek uygulaması için görevlendireceği usta öğreticileri ek bir maliyet unsuru olarak görmesinden kaynaklanabileceği söylenebilir. İşletmelerin bu konu üzerinde daha duyarlı davranmaları meslek uygulamasının amacına ulaşması açısından önem taşımaktadır.

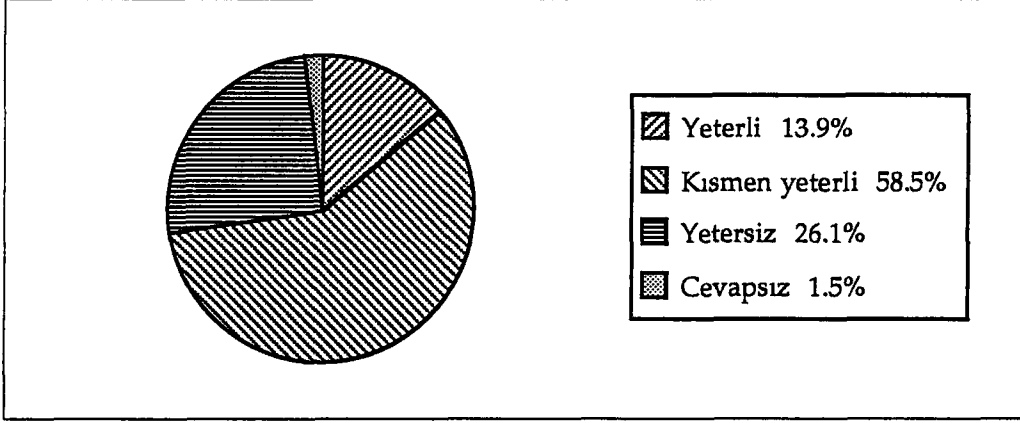
- İşletmelerdeki Usta Öğreticilerin İş Pedagojisi Düzeyleri

İşletmede meslek uygulaması için görevlendirilecek usta öğreticilerin iş pedagojisi eğitimi almış olmaları gerekmektedir. Eğitimin öğretme ve öğrenme disiplinine sahip kişiler tarafından verilmesi mesleki-teknik eğitimin sistemli bir şekilde uygulanmaya çalışılmış olmasından kaynaklanmaktadır. 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi yasasının yürürlüğe girdiği 1986 yılında işletmelerin belirlenmeleri açısından yasada ve ilgili yönetmeliklerde bir takım esneklikler sağlanmıştır. Bir önceki konuda belirtilen nitelikte eğitim personelinin işletmelerce temin edilmemesi halinde, işletmede görevli ustalık yeterliliğine sahip olanlar arasında okul müdürlüğünce uygun görülen kişiler geçici olarak görevlendirilmektedir. İşletmeler bunların en geç bir yıl içinde bakanlıkça düzenlenecek iş pedagojisi kursuna katılımlarını sağlar). Ancak uygulamada işletmelerin bu esneklikten yararlandıkları, konuya gerekli ilgili göstermedikleri gözlenmektedir. Nitekim 1994-1995 öğretim yılı itibariyle iş pedagojisi kursuna katılması gereken usta öğretici sayısı 14994 iken ancak 7869 kişi bu kurslara katılmıştır. Yasadaki esnek hükümlerin yeniden gözden geçirilerek uygulamaya dönük bir takım yaptırımların getirilmesi gereklidir.

Araştırmada işletmedeki usta öğreticilerin iş pedagojisi düzeylerinin yeterlilik derecesine ilişkin soruya öğretmenler, usta öğreticilerin 9 (% 13.85)'inin yeterli, 38 (% 58.40)'sının yetersiz, 17 (% 26.15)'sinin yetersiz olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

Şekil 13

İşletmelerdeki Usta Öğreticilerin İş Pedagojisi Düzeyleri

- İşletmeye Gönderilmeyen Öğrencilerin Meslek Eğitimi Uygulamasının Okulda Gerçekleştirilmesi

Meslek uygulaması yapılabilecek işletme bulma konusunda karşılaşılan güçlükler nedeniyle endüstri meslek liseleri öğrencilerinin hepsi işletmelere gönderememektedirler. Bu nedenle işletmelere gidemeyen öğrencilere okuldaki atölye ve laboratuvarlarda meslek uygulaması yaptırılmaktadır. İşletmeye gönderilmeyen öğrencilerin meslek eğitimi uygulamasının okulda ne derecede gerçekleştirilebildiğine ilişkin öğretmenler tarafından belirtilen görüşler tablo 51'de yansıtılmıştır(Soru 15).

Tablo No : 51

İşletmeye Gönderilmeyen Öğrencilerin Meslek Eğitimi Uygulamasının Okulda Gerçekleştirilmesi Düzeyine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler	
	Frekans	% Oranı
Hiç	6	9,23
Az	12	18,46
Orta	29	44,62
İyi	17	26,25
Çok İyi	0	0
Cevapsız	1	1,54
TOPLAM	65	100

Tablo 51'den anlaşılabileceği gibi öğretmenler öğrencilerin meslek eğitimi uygulamasının okulda gerçekleştirilme düzeyinin orta derecede olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin "Çok iyi" düzeyde olduğu konusunda görüş bildirmemeleri dikkat çekicidir.

- Okuldaki Öğrencilerin İşletmelerde Meslek Uygulamasına Katılma İsteği

Öğretmenlere, okuldaki öğrencilerin işletmelerdeki meslek uygulamasına katılma isteklerinin ne derecede olduğuna ilişkin olarak 18. soruya verilen cevaplardan öğrencilerin 1 (% 1.54)'ünün cevapsız, 25 (% 38.46)'sının öğrencilerin hepsinin istekli, 34 (% 52.31)'inin öğrencilerin bir kısmı istekli, 3 (% 4.62)'sinin öğrencilerin bu

konuda kararsız, 2 (% 3.08) bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığı anlaşılmıştır. Okuldaki teorik bilgilerini işletmede yapacakları uygulamalar ile pekiştirme ve istihdam koşulları içerisinde iş tecrübesi edinecek öğrencilerin % 50'den fazlasının bu konuda isteksiz davranmasının nedenleri ayrı bir araştırma konusu olabilir.

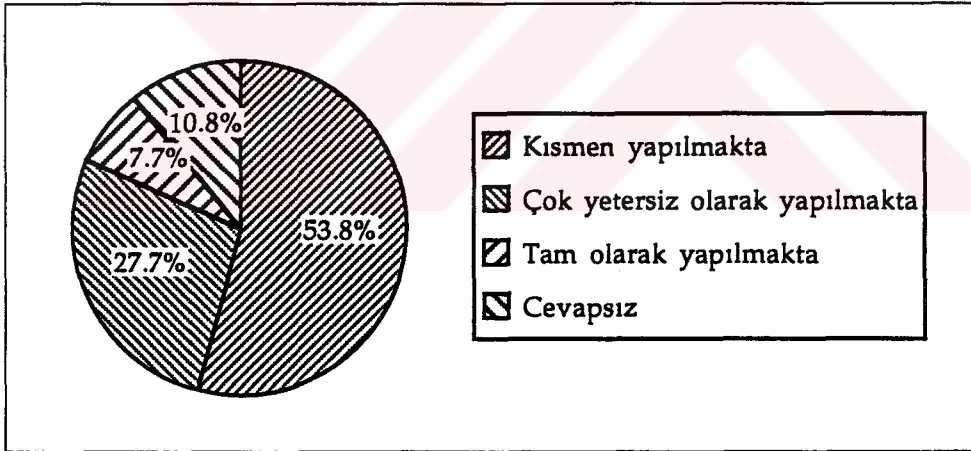
- İşletmelerde Eğitimi Yapılmayan Konulara İlişkin Okulda Telafi Eğitimi Yapılması

Öğrencilerin meslek uygulamasını mezun oluncaya kadar başladıkları işletmede tamamlamaları esastır. Ancak işletmelerdeki uygulamaların bir kısmının yapılmaması halinde eksik kalan uygulamalar okul atelyelerinde tamamlanır. Bu konuyla ilgili öğretmenlere, işletmelerde eğitim yapılmayan konulara ilişkin okulda telafi eğitimi yapılıyor mu? şeklinde yönetilen soruya verilen cevaplardan, 7 (% 10.77)'sinin cevapsız, 5 (% 7.69)'unun tam olarak yapıldığı, 35 (% 53.85)'inin kısmen yapıldığı, 18 (% 27.69)'unun çok yetersiz olarak yapıldığı konusunda görüş bildirdikleri görülmüştür.

Meslek uygulamalarının gerek öğretmenlerde gerekse okullarda istenilen düzeyde tamamlanamaması mevcut durum içinde çözüm bekleyen en önemli sorunlarından biridir.

Şekil : 14

Okulda Telafi Eğitiminin Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

- Meslek Uygulaması Yapılan İşletmelerden Öğrencinin Okuduğu Bölümle İlişkisi

Meslek eğitimi uygulamasının amacına ulaşabilmesi öğrencinin okuduğu bölümle ve uygulama yaptığı işletmeyle yakından ilgilidir. Diğer bir ifade ile, öğrencinin meslek alanıyla işletmedeki üretim alanının bağlantısına bağlıdır. Örneğin elektronik bölümünde okuyan bir öğrencinin uygulama yapmak için gittiği işletmede sadece main board üretiliyorsa o uygulamanın amacına ulaştığı söylenemez. Diğer yandan öğretim programlarında yer alan konuların tümünü içeren ve üretim yapan işletme bulmak da bazı meslek alanları için güç olabilmektedir. Bu durumlarda da öğrenciler yıl sonunda okul tarafından uygulamaları yapamayan

konular için telafi eğitimine alınmaktadır. İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencilerin okulda okudukları bölümle uygulama yaptıkları işletme arasındaki ilişki ile ilgili olarak koordinatör öğretmenler ve öğrencilere yöneltilen 12 ve 20. sorulara verilen cevaplara göre tablo 52 düzenlenmiştir.

Tablo No : 52
İşletmede Meslek Uygulaması Yapılan Meslek Dalıyla Öğrencinin Okuldaki Bölümü
Arasındaki İlgili Durumuna Yönelik Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Öğrenciler		Koordinatör Öğretmenler	
	Frekans	% Oranı	Frekans	% Oranı
Bölümle İlgili Bir İşletmede	196	68,29	48	73,84
Kısmen Bölümle İlgili Bir İşletmede	71	24,74	14	21,54
Bölümle İlgisiz Bir İşletmede	17	5,92	3	4,62
Cevapsız	3	1,05	0	0
TOPLAM	287	100	65	100

Tablo 52'den anlaşılabacağı gibi koordinatör öğretmenler ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin bölümleri ile ilgisiz bir işletmede meslek uygulaması yapma oranı yaklaşık % 5'dir. Ancak kısmen bölümle ilişkili işletmeler doğrultusunda belirtilen görüşlerde dikkate alındığında 1/3 oranındaki öğrencinin farklı meslek dallarında meslek uygulaması yapması okul ve işletmeler arasındaki kopukluğun bir belirtisidir.

Öğrencilerin bölümlerine göre ilgili soruya verdikleri cevaplar dikkate alındığında yapı, tesviye, mobilya ve harita-kadastro bölümlerinde meslek uygulaması yapan öğrencilerin kendileri ile ilgili olmayan işletmelere gönderildikleri anlaşılmıştır.

- İşletmedeki tezgahlardan öğrencilerin yararlanabilmesi koordinatör öğretmen ve öğrencilere, meslek uygulaması sırasında işletmelerdeki tezgahlardan öğrencinin yararlanabilmesi durumuna ilişkin 13 ve 22. sorulara verilen cevaplar Tablo 53'de yansıtılmıştır.

Tablo No : 53
Öğrencilerin İşletmelerdeki Tezgahlardan Yararlanabilme Durumuna İlişkin Görüşlerden
Dağılımı

SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler		Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı	Frekans	% Oranı
Hiç	0	0	25	8,71
Az	6	9,23	33	11,5
Orta	16	24,62	70	24,39
Çok	43	66,15	157	54,8
Cevapsız	0	0	2	0,7
TOPLAM	65	100	287	100

Tablodan, koordinatör öğretmen ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Görüşlerin odak noktasını öğrencilerin işletmedeki tezgahlardan "çok" derecede yararlanabildiği oluşturmuştur.

Koordinatör öğretmenler "Hiç" seçeneğine herhangi bir cevap vermezken öğrencilerin % 8.71'lik kısmı bu seçenek doğrultusunda görüş bildirmişlerdir. "Çok" seçeneğine verilen cevapların oransal dağılımındaki farklılık buradan kaynaklanmaktadır.

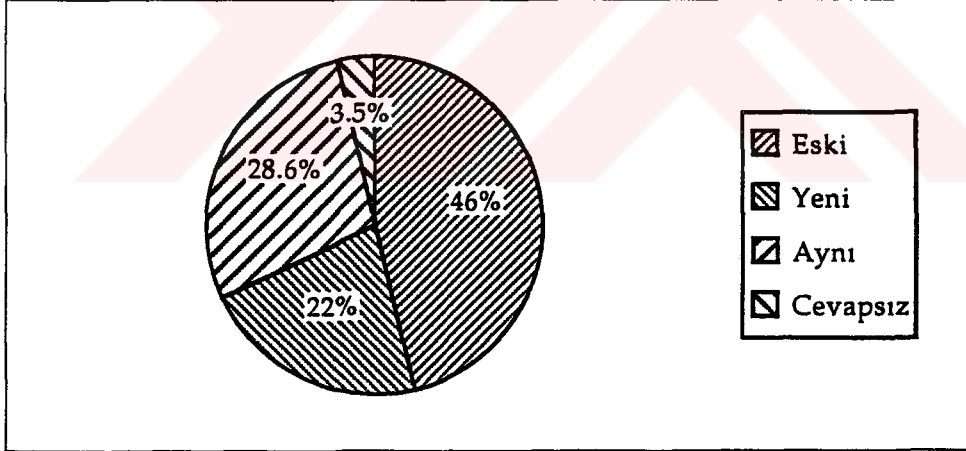
- İşletmelerdeki tezgahlar ile okul atölyesindeki tezgahlar arasındaki farklılık

Endüstri meslek lisesi öğrencileri meslek derslerinin bir bölümü okuldaki atelye ve laboratuvarlarda gerçekleştirmektedirler. Öğrenciler atelye ve laboratuvar çalışmalarında, örnek uygulamalar yapmakta, işin yapılabilmesi için gerekli olan makina, alet ve teçhizatı tanıyıp kullanma şekillerini öğrenme imkanı bulabilmektedirler. Ancak teknolojik gelişmeler karşısında endüstri meslek liseleri teknik donanımlarını yenileyememekte ve öğrenciler mevcut malzeme ile öğrenimlerine devam etme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Öğrencilere işletmelerdeki tezgahlar ile okul atölyesindeki tezgahlar arasındaki farklılık derecesine ilişkin sorulan 21. soruya verilen cevaplardan, okuldaki makinelerin 10 (% 3.48)'inin cevapsız, 82 (%28.57)'sinin aynı, 63 (%21.95)'inin yeni, 132 (%45.99)'unun eski olduğu noktasında görüş bildikleri anlaşılmıştır (Şekil 15). Bu açıdan işletmelerde meslek uygulaması öğrencilerin yeni makina ve teknik malzemeleri tanıyarak iş tecrübesini kazanması açısından önem taşımaktadır.

Şekil 15

İşletmelerdeki Tezgahtar ile Okul Atölyesindeki Tezgahlar Arasındaki Farklılıklar

- İşletmede yapılan iş ve işlemlerin usta öğretici tarafından anlatılması

Araştırma kapsamına alınmış koordinatör öğretmen ve öğrencilere işletme yapılacak iş ve işlemlerin usta öğreticiler tarafından ne derecede anlatıldığına ilişkin olarak sorulan 17 ve 23. soruya verilen cevaplar tablo 54'te yansıtılmıştır.

Tablo No : 54

İşletmede Yapılan İş ve İşlemlerin Usta Öğreticiler Tarafından Anlatılması

SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler		Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı	Frekans	% Oranı
Hiç	0	0	21	7,72
Az	2	3,08	15	5,23
Orta	16	24,62	30	10,45
İyi	36	55,38	110	38,33
Çok iyi	11	16,92	108	37,63
Cevapsız	0	0	3	1,05
TOPLAM	65	100	287	100

Tablodan da görüleceği gibi koordinatör öğretmenler ve öğrencilerin görüşleri farkı seçenekler arasında dağılmaktadır. Ancak her iki denek grubunun görüş birliği içinde oldukları husus işletmelerde yapılan iş ve işlemlerin usta öğreticiler tarafından "iyi" derecede anlatılıyor olmasıdır.

- İşletmelerin meslek uygulaması yapan öğrencilere karşı tutum ve davranışları

İşletme sorumluları ve işletme personelinin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarıyla ilgili 17. soruya verilen cevaplarda, öğrencileri, 13 (%4.53)'ünün cevapsız, 206 (% 71.78)'inin büyük ölçüde olumlu, 22 (%7.67)'sinin olumsuz 46 (%16.03)'ünün ilgisiz davranıldığını belirtmişlerdir. Bu durum karşısında öğrencilerin psikolojik açıdan rahat bir ortamda bulundukları ve meslek uygulaması sırasında pek fazla problemle karşılaşmadıkları anlaşılmıştır.

- İşletmelerdeki iş disiplini

İşletmelerde üretim süreci içerisinde mevcut iş disiplini ve öğrencilerin buna uyumu konusunda bazı problemlerin yaşandığı yetkililer tarafından ifade edilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak öğrencilere yöneltilen 18. soruya verilen cevaplarda işletmelerdeki iş disiplininin, 1(%0.35)'inin cevapsız 31(10.8)'inin çok sıkı, 81 (%28.22)'sinin sıkı, 144 (%50.17)'sinin orta 16 (%5.57)'sinin hiç yok, 14 (% 4.88)'inin zayıf derecede bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durumda öğrencilerin işletmelerdeki iş disiplini önemli derecede sıkı bulmadıkları söylenebilir.

- Genel kültür derslerinin meslek uygulamasına katkısı

Endüstrileşme sonrası işgücünde bulunması gereken niteliklere ilişkin olarak yapılan araştırmalar işgücünün mesleki becerilerin yanısıra teknolojik uygulamaları anlama ve kullanabilme, problemleri çözebilme etkili iletişim kurabilme ve farklı kişilerle çalışabilme niteliklerine sahip olması gerektiğini göstermektedir. Bu açıdan meslek derslerinin yanı sıra genel kültür dersleri de öğrencilerin nitelikli birer eleman olarak yetiştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Okulda gördüğünüz genel kültür derslerinin işletmede yaptığınız meslek eğitimine olan katkısı nedir? şeklindeki 27. soruya, öğrencilerin 2 (%0.7)'sinin cevapsız, 75(% 26.13)'ünün Az, 70 (%24.30)'unun Çok az, 102 (%35.54)'ünün Orta,

24 (%8.36)'sını Çok, 14 (4.88)'sinin Pek Çok şeklinde cevaplar vermişlerdir. Verilen cevaplardan yapılan değerlendirmenin sonucu öğrenci görüşlerinin orta derecede yararlı olduğu konusunda odaklaştığıdır.

Bu durum kayda değer olmakla beraber öğrencilerin bu konudaki bilgilerinin artırılması gerektiği düşüncesine sahip olunmuştur.

- İşyerinde mesleki becerileri öğrenme şekilleri

İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencilerin mesleki becerileri hangi şekilde öğrendiklerine dair 29. soruya verilen cevaplar tablo 55' de yansıtılmıştır.

Tablo No : 55

İşyerinde Mesleki Becerileri Öğrenme Şekillerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı
Ustanın yaptığı işlemleri izleyerek ve işlemleri aynen tekrarlayarak	84	29,27
Ustanın işlemlerin nasıl yapılacağını göstermesinden sonra bu işlemi gösterilen şekilde tekrarlayarak	115	40,07
İşlemi bizzat kendini yaparak ve daha sonra yaptığını hataları düzelterek	47	16,38
İşyerinde çalışanların yaptıkları işlemleri izleyip tekrarlayarak	37	12,89
Cevapsız	4	1,39
TOPLAM	287	100

Tablodan öğrencilerin 115 (% 40.07)'sinin meslek uygulaması için görevlendirilen usta öğretici sayesinde mesleki becerileri öğrendikleri anlaşılmaktadır. Ancak usta öğreticinin denetimi dışındaki şıklara verilen cevaplar dikkate alındığında öğrencilerin % 60'ının mesleki becerileri kendi çabalarıyla öğrendikleri söylenebilir.

Sonuç itibariyle usta öğrencilerin işe ilişkin işlemlerin nasıl yapılacağı hususunda öğrencilere yeteri kadar ilgil gösteremedikleri ayrıca öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından mevcut durumun büyük bir risk taşıyacağı düşüncesine sahip olunmuştur.

- Eğitim programlarının işletmelerde gerçekleştirilme durumu

İşletmelerde sürdürülen meslek uygulamasının ne derecede gerçekleştirildiğine ilişkin 19. soruya verilen cevaplarda öğrenciler, 2 (%0.7)'sinin cevapsız 96 (%33.45)'inin Az, 128 (%44.6)'sının Orta, 43 (%14.98)'inin çok, 18 (%6.27)'sinin Çok iyi şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu durumda meslek uygulamasıyla ilgili eğitim programlarının işletmelerde orta derecede gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca eğitim programlarının orta derecede gerçekleştiriliyor olması eğitim verimliliğinin istenilen düzeyde olmadığına bir göstergesidir.

- Koordinatör öğretmenlerin meslek uygulamasına katkısı

Koordinatör öğretmenlerin üzerine okul-sanayi işbirliği konusunda önemli görevler düşmektedir. İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencilerin gerek mesleki gerekse diğer konularda karşılaştıkları problemlerin çözümünde baş vuracakları bir danışman statüsünde olan koordinatör öğretmenlerin öğrencilere ne ölçüde yararlı olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla sorulan 24. soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplardan 3 (%1.05) Cevapsız, 177 (%61.67)'si koordinatör öğretmenlerin her konuda yardımcı olabildiğini, 107 (%37.28)'inin koordinatör öğretmenlerin her konuda yardımcı olamadıkları anlaşılmıştır. Bu sorunun devamı olan "Cevabının Hayır" ise nedenini belirtiniz? şeklindeki açık uçlu soruya verilen cevaplardan koordinatör öğretmenlerin her konuda öğrencilere yardımcı olamamasının nedenleri arasında öğretmenlerin ilgisiz davrandıkları, iletişim kopukluğunun bulunduğu, sorunlarını tam olarak anlayamadıkları, kendi meslek branşları dışındaki öğretmenlerin koordinatör öğretmen olarak görevlendirildiği belirtilmiştir.

- Koordinatör öğretmenin işyerindeki denetim fonksiyonu

İşletmelerde meslek uygulamasının planlı bir şekilde yürütülmesini sağlamak koordinatör öğretmenin görevleri arasındadır. Bu nedenle koordinatör öğretmenler çeşitli zamanlarda işletmelere giderek öğrencileri ve işletmeleri denetlerler. Bu denetim sonrası koordinatör öğretmenler izlenimlerini ve eğer herhangi bir konuda aksaklık varsa alınacak tedbirleri tesbit edip bir rapor halinde okul müdürüne bildirirler.

Koordinatör öğretmenlerin işyerlerinde denetim fonksiyonlarını ne ölçüde yerine getirdiklerini ortaya çıkarmak amacıyla sorulan 31. soruya öğrenciler tarafından cevaplar tablo 56'da yansıtılmıştır.

Tablodan öğrencilerin 3 (%1.05)'inin Cevapsız, 48 (%16.72)'sinin Tamamen 80 (%27.87)'inin Büyük Ölçüde, 81 (%28.22)'sinin Kısmen, 45 (%15.68)'inin Çok Az, 30 (%10.45)'inin ise hiç yerine getirmedikleri görüşünü paylaştıkları görülmüş, bu durumun ise başta MEB ve okul müdürlükleri olmak üzere yeniden ele alınıp düzeltilmesi gerektiği kanaatine sahip olunmuştur.

Tablo No : 56

Koordinatör Öğretmenlerin İşyerlerinde Denetim Fonksiyonlarını Ne Ölçüde Yerine Getirdiklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı
Tamamen Yerine Getiriyor	48	16,72
Büyük Ölçüde Yerine Getiriyor	80	27,87
Kısmen Yerine Getiriyor	81	28,22
Çok Az Yerine Getiriyor	45	15,68
Hiç Yerine Getirmiyor	30	10,45
Cevapsız	3	1,05
TOPLAM	287	100

- Mesleki Teorik Derslerin Meslek Uygulamasına Katkısı

Koordinatör öğretmen ve öğrencilere okullarda görülen mesleki teorik derslerin işletmede yapılan meslek uygulamasına olan katkısı nedir? şeklindeki 6 ve 26. so-

ruvara verilen cevaplar tablo 57'de yanıtılmıştır. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı gibi koordinatör öğretmen ve öğrencilerin görüşleri arasında farklılık bulunmaktadır. Koordinatör öğretmenler mesleki teorik derslerin meslek uygulamasına "çok" derecede katkıda bulunduğu görüşünü kabul ederlerken öğrenciler bu durumu "orta" derecede değerlendirmişlerdir. Ayrıca koordinatör öğretmenler "hiç" seçeneği doğrultusunda görüş bildirdikleri görülmektedir öğrencilerin % 14'ü bu görüşü paylaşmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin mesleki teorik eğitimin işletmelerde meslek uygulaması sırasında kullanılacak bilgi ve alışkanlıkları tam olarak kazandıramadığına inandıkları söylenebilir.

Tablo No : 57
Mesleki Teorik Derslerin Meslek Uygulamasına
Olan Katkısına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

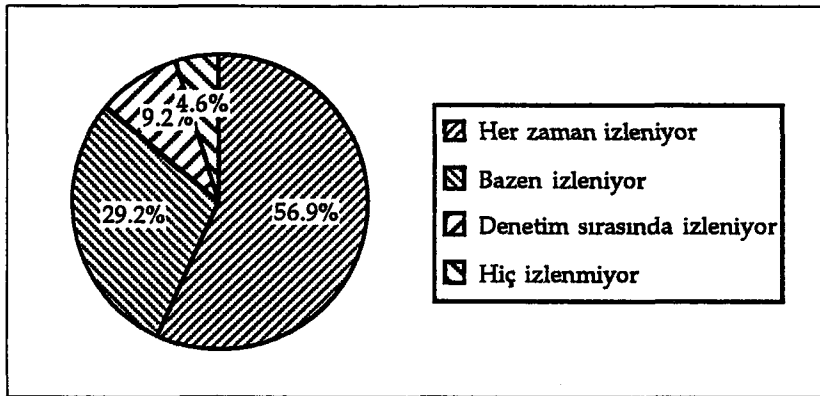
SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler		Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı	Frekans	% Oranı
Hiç	0	0	39	13,58
Az	10	15,38	25	19,16
Orta	25	38,46	112	39,02
Çok	30	46,15	59	27,53
Cevapsız	0	0	2	0,7
TOPLAM	65	100	287	100

- İşletmelerde yapılan iş ve işlemlerin usta öğreticiler tarafından izlenmesi

İşletmelerde meslek uygulaması sırasında yapılan iş ve işlemlerin usta öğreticiler tarafından izlenmesine ilişkin 14. soruya verilen cevaplardan koordinatör öğretmenlerin, öğrenciler tarafından yapılan işlerin her zaman usta öğreticiler tarafından izlendiği görüşüne sahip oldukları görülmektedir(Şekil 16).

Şekil : 16

İşletmelerde Meslek Uygulaması Sırasında Yapılan İş ve İşlemlerin Usta Öğreticiler Tarafından İzlenme Durumu

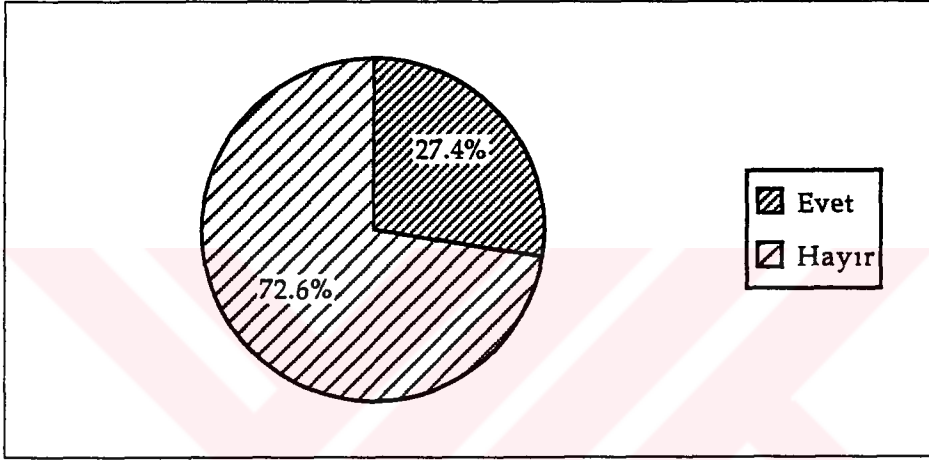

- Öğrencilerin mezuniyetten sonra uygulama yaptığı işletmede çalışabilmesi için gerekli mesleki bilgi ve tecrübelerinin yeterliliği

Meslek uygulaması yapan öğrencilerin mezuniyetten sonra uygulama yaptıkları işletmelerde çalışabilecek bilgi ve tecrübeyi kazanıp kazanmadıklarını belirlemek için koordinatör öğretmenlere yöneltilen 19. soruya verilen cevaplar şekil 17 gösterilmiştir. Şekilden anlaşılabacağı gibi koordinatör öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrencilerin meslek uygulamasından sonra işletmelerde çalışabilecek yeterlikte olduğu görüşünde birleşmektedirler. Bu durumda koordinatör öğretmenlerin meslek uygulamasının amacına ulaştığına ve mezun olan öğrencilerin mesleki ve tecrübelerinin piyasadan talep edilen nitelikte olduğuna inandıkları söylenebilir.

Şekil 17

Öğrencilerin Mezuniyetten Sonra Uygulama Yaptığı İşletmede Çalışabilmesi

- Meslek uygulamasının iş hayatına uyum sağlama sosyal statü ve refah düzeyinin yükseltilmesine katkısı

İşletmelerde yapılan meslek uygulamasının iş hayatına uyum sağlama ile sosyal statü ve refah düzeyinin yükseltilmesine katkısının bulunduğu görüşüne katılıp katılmadığına ilişkin olarak sorulan 30. soruya öğrencilerden 93 (% 32.4)'ü tamamen katılıyorum, 111 (%38.68)'i Kısmen katılıyorum 3 (%1.05)'i Cevapsız, 80 (%27.87)'i Katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu durumda öğrencilerin büyük bir kısmının meslek uygulamasının faydasına inandıkları anlaşılmıştır.

- Mezuniyetten sonra öğrencileri işletmede istihdam etme isteği

Meslek eğitimi uygulaması ile öğrencilere, gerçek iş koşullarında becerilerini geliştirme ve kendine olan güveni artırma olanağı sağlanmıştır. İşletme sorumluları meslek eğitimi uygulaması yapan öğrencileri daha yakından tanımakta iş hayatının ve endüstrinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücü yetiştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda işletmelerin istihdam edecekleri elemanlarla var olan nitelikleri de tanımalarına yol açmakta, öğrencilere de mezuniyetten sonra istihdam olanağı sağlamaktadır.

Mezuniyetten sonra işletmelerin öğrencileri işletmede istihdam etme isteğinin bulunup bulunmadığına ilişkin olarak koordinatör öğretmen ve öğrencilere yöneltilen 20. ve 25. sorulara verilen cevaplar tablo 58'de yansıtılmıştır.

Tablo No : 58
Mezuniyetten Sonra Öğrencileri İşletmede
İstihdam Etme İsteğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	Koordinatör Öğretmenler		Öğrenciler	
	Frekans	% Oranı	Frekans	% Oranı
EVET	38	58,46	165	57,49
HAYIR	23	35,38	117	40,77
Cevapsız	4	6,15	5	1,74
TOPLAM	65	100	287	100

Tablodan da görüleceği gibi koordinatör öğretmen ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Denek gruplarının görüşleri doğrultusunda işletmelerde meslek uygulaması yapan öğrencilerin çoğunluğunu istihdam etmeyi arzulayan işletmelerin bulunduğu söylenebilir. Yine bu konu ile bağlantılı olarak, meslek uygulaması yapılan işletmelerin dışında öğrencilerin meslekleri ile ilgili herhangi bir işte çalışıp-çalışamayacaklarına ilişkin olarak sorulan soruya öğrencilerden, 2 (% 0.7)'si Cevapsız, 165 (% 57.49)'u Çalışabilirim, 121 (%42,16)'sı Çalışmam şeklinde cevap vermiştir. Sorunun devamı olan açık uçlu soruda "Çalışmam" şeklinde görüş bildiren öğrencilere bu görüşün nedeninin belirtilmesi istenmiştir. Bu konuda verilen cevaplarda öğrencilerin, (% 60)'sı mesleki bilgi ve tecrübelerinin yetersizliğini 22 (%40)'i ise piyasada çalışacak iş bulunmadığını neden olarak gösterdikleri anlaşılmıştır.

Sonuç itibariyle anket kapsamına alınan ve ilgili sorulara cevap veren öğrencilerin % 75'i meslekleri ile ilgili bir işte çalışabilecekleri, % 25'i ise mesleki bilgi ve tecrübelerinin yetersizliği nedeniyle iş bulamayacakları görüşünü paylaşmaktadırlar.

- İşletmede meslek uygulaması yapan öğrencilerin aldığı ücret

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu işletmelerde meslek uygulamasıyla ilgili olarak getirdiği düzenlemelerden biri de meslek uygulaması yapan öğrencilere yaşlarına uygun asgari ücretin % 30'unun ücret olarak ödenmesi zorunluluğudur.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin meslek uygulaması ile ilgili olarak hangi düzeyde ücret aldıklarını tesbit etmek amacıyla sorulan 32. soruya verilen cevaplardan öğrencilerin, 4 (%1.39)'unun cevapsız 26 (%9.06)'sının asgari ücretin % 15'si, 233 (81.18)'inin asgari ücretin % 30'u, 19 (%6.62)'sinin asgari ücretin % 50'si, 2 (%0.7)'sinin asgari ücret kadar, 3 (%1.05)'inin asgari ücretin üzerinde ücret aldıkları anlaşılmıştır. Bu durumda işverenlerin ilgili yasada belirtilen oran üzerinden öğrencilere ücret ödedikleri söylenebilir. Dikkati çeken diğer bir husus, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda (%9.06)'sı belirtilen oranının altında meslek uygulaması

yapan öğrencilere ücret ödenmez. Okul yöneticilerinin konu ile ilgili gerekli girişimleri yapmaları öğrencilerin haklarını korunması açısından önemlidir.

- Meslek uygulamasına yönelik olarak koordinasyon toplantısı düzenleme

Koordinatör öğretmenlerin meslek uygulamasına yönelik olarak koordinasyon toplantısı düzenleme durumlarına ilişkin sorulan 21. soruya verilen cevaplardan öğretmenlerin, 3 (%4.62)'sinin cevapsız, 9 (%13.85)'inin Bazen, 6 (%9.23)'ünün Her zaman, 39 (% 60)'ünün ihtiyaç duyulduğu zaman, 8 (% 12.31)'inin Hiç düzenlenmediği konusunda görüş bildirdikleri anlaşılmıştır. Bu görüşler ışığında koordinatör öğretmenlerin ihtiyaç duyulduğu zaman koordinasyon toplantısı düzenledikleri söylenebilir.

- Koordinatör öğretmene düşmesi gereken öğrenci sayısı

Koordinatör öğretmenlere meslek uygulamasıyla ilgili olarak düşmesi gereken öğrenci sayısına ilişkin sorulan 22. soruya verilen cevaplar tablo 59'da yansıtılmıştır.

Tablo No : 59
Koordinatör Öğretmene Düşmesi Gereken
Öğrenci Sayısına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

GÖRÜŞLER	Koordinatör Öğretmenler	
	Frekans	% Oranı
1-4 arası	4	6,15
5-7 arası	12	18,46
8-10 arası	25	38,46
11-12 arası	9	13,85
13-15 arası	9	13,85
16-20 arası	3	4,62
Cevapsız	3	4,62
Toplam	65	100

Tablodan da anlaşılacağı gibi koordinatör öğretmenlerin % 38'i, 8-10 arası öğrenciye koordinatörlük hizmeti vermeleri gerektiği yönünde görüş birliği içersindedirler. Anket kapsamına alınan koordinatör öğretmenlerin çoğunluğunun 20 öğrenciye kadar görevlendirildikleri göz önüne alındığında bu sayının yarıya indirilmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Koordinatör öğretmen başına düşen öğrenci sayısının istenilen düzeye getirilmesi koordinatör öğretmenlerin öğrencilere daha çok zaman ayırmalarını ve görevlerini en iyi şekilde getirmelerini sağlayacaktır.

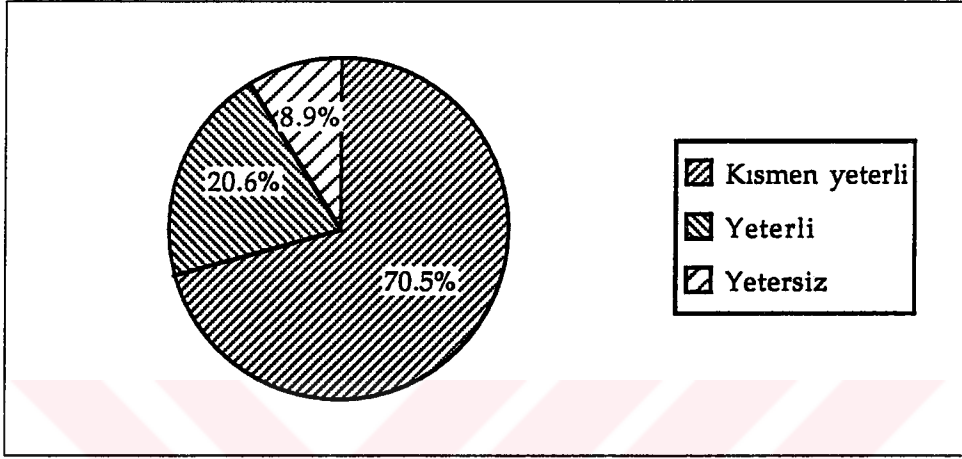
3.3.İŞLETME SORUMLULARININ ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Mesleki-teknik ortaöğretim genel ortaöğretime oranla çok daha yüksek bir maliyete katlanmayı gerektirmektedir. Ayrıca hızlı teknolojik değişimler, öğrencilere uygulama yapabilme olanağı sağlanmasındaki bilinen güçlükler ve diğer etkenler, mezunların yeterli mesleksel bilgi ve beceriye sahip olmalarını engellemektedir.

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin işyerinde bulunan teknolojik araç ve gereçler hakkındaki bilgi düzeyinin tesbiti için işletme sorumlularına yöneltilen 13. soruya verilen cevaplar şekil 18 yansıtılmıştır.

Şekil : 18

Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin İşyerinde Bulunan Teknolojik Araç ve Gereçler Hakkında Bilgi Düzeyi

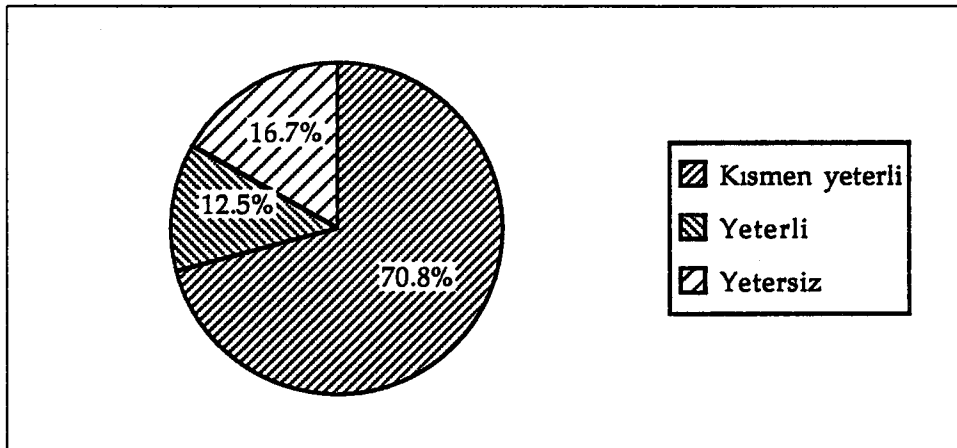

İşletme sorumluları, endüstri meslek lisesi öğrencilerinin işyerinde bulunan teknolojik araç ve gereçler hakkındaki bilgi düzeylerini kısmen yeterli bulmaktadırlar. Bu bulgular ışığında okulların teknik donanımlarını teknolojik gelişmeler doğrultusunda tam olarak yenileyemedikleri ve öğrencilerin bu konuda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları söylenebilir.

İşletme sorumlularına endüstri meslek lisesi öğrencilerinin pratik bilgi ve beceri düzeyleri yeterlimidir? Şeklinde sorulan 4. soruya verilen cevaplar şekil 19'da yansıtılmıştır. İşletme sorumlularının % 70'i endüstri meslek lisesi öğrencilerinin pratik bilgi ve beceri düzeylerini kısmen yeterli bulmaktadırlar.

Şekil : 19

Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Pratik Bilgi ve Beceri Düzeyleri

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin teorik bilgi ve becerilerinin yeterlilik oranına ilişkin soruya işletme sorumluları tarafından verilen cevaplar Tablo 60'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi işletme sorumluları farklı seçenekler doğrultusunda görüş bildirmiştir. Görüşlerin odak noktası endüstri meslek lisesi öğrencilerinin teorik bilgi ve becerilerinin "orta" derecede yeterli olduğudur.

Tablo No : 60

Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Teorik Bilgi ve Becerilerine Yönelik Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	İŞLETME SORUMLULARI	
	FREKANS	% Oranı
Hiç	0	0
Az	6	12,50
Orta	22	45,83
İyi	19	39,58
Çok İyi	1	2,08
TOPLAM	48	100

İşletme sorumlularının gerek 4. ve 5. soruya gerekse 13. soruya verdikleri cevaplar kısmen olumsuz olarak değerlendirilemez. Ancak konu ile ilgili tüm harcamalara rağmen endüstri meslek lisesi öğrencilerinin teorik ve pratik bilgi düzeylerinin işletme sorumluları tarafından yeterli bulunmadığı açıktır. Bu durum eğitim sistemi açısından önemli bir sorunun işareti olarak yorumlanabilir. Çünkü ülkemizde eğitim sistemi, yapılan planlama çalışmalarında saptanan üretim hedeflerine ulaşmak için gerekli olan mesleklere nitelikli eleman yetiştirmek gibi önemli bir görevi üstlenmiştir.

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin ofis yeterlilikleri ile nezaret etme yeterliliklerinin ne ölçüde olduğuna ilişkin 6. soruya verilen cevaplar Tablo 61'de gösterilmiştir. İşletme sorumluları endüstri meslek lisesi öğrencilerinin ofis ve nezaret etme yeterliliklerini % 48 gibi bir oranla "iyi" derecede algılamaktadırlar.

Tablo No : 61

Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ofis ve Nezaret Etme Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	İŞLETME SORUMLULARI	
	FREKANS	% Oranı
Hiç	2	4,17
Az	9	18,7
Orta	10	20,85
İyi	23	47,95
Çok İyi	4	8,33
TOPLAM	48	100

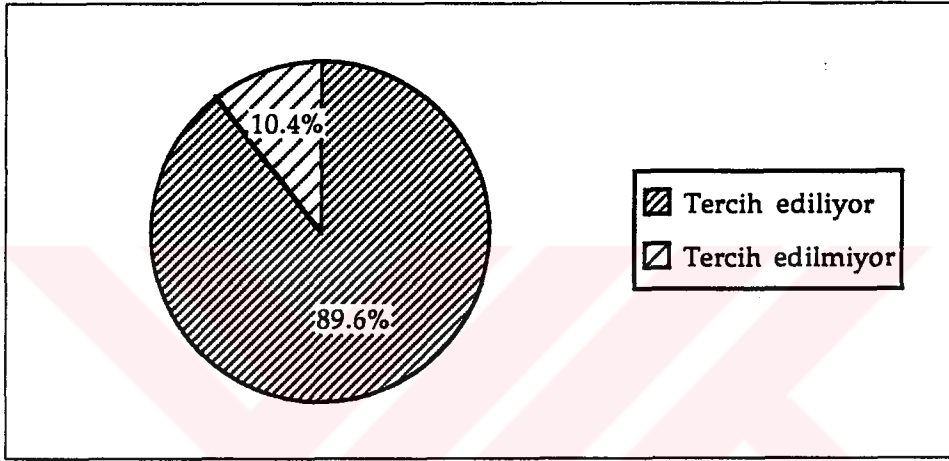
Bu araştırma bulguları ışığında dikkati çeken bir husus, öğrencilerin pratik ve teorik bilgi düzeylerinin işletme sorumluları tarafından kısmen yeterli veya orta derecede, buna karşılık öğrencilerin ofis ve nezaret etme yeterliliklerinin "iyi" derecede algılanmakta olmasıdır. İşletme sorumlularının endüstri meslek lisesi öğrencilerinin sahip oldukları mesleksi bilgi ve becerilerden çok okulda kazandıkları disiplinli olma, işi sevme, denetleme ve işyerinde geçerli olan insan ilişkilerine uyum sağlayabilme gibi özellikleri nedeniyle bu öğrencileri tercih ettikleri söylenebilir.

İşletme sorumlularının endüstri meslek lisesi mezunlarını işe almada tercih edip etmediklerini öğrenmek amacıyla sorulan 14. soruya verilen cevaplardan, işletme sorumlularının 43 (% 89.58)'inin tercih ettiği, 5 (% 10.42)'sinin tercih etmediği anlaşılmıştır (Şekil 20).

Bu bulgulardan çıkarılabilecek bir sonuç, işletme sorumlularının verimli işgücü tanımları ve işe eleman alırken yaptıkları tercihler birlikte ele alındığında endüstri meslek lisesi mezunlarını tanımlamalarda belirttikleri özelliklere sahip bireyler olarak algıladıklarıdır.

Şekil : 20

Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarının İşe Girerken Tercih Edilmeleri

Endüstri meslek lisesi öğrencileri iş piyasasında istenilen niteliklere sahip bir kişi olarak tanımlanabilir mi şeklindeki 15. soruya verilen cevaplar Tablo 62'de yansıtılmıştır.

Tablo No : 62

Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin İş Piyasasında İstenilen Niteliklere Sahip İşgücü Olarak Tanımlanabileceğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

SEÇENEKLER	İŞLETME SORUMLULARI	
	FREKANS	% Oranı
Evet	5	10,42
Kısmen	39	81,25
Hayır	4	8,35
TOLAM	48	100

İşletme sorumlularının görüşleri, endüstri meslek lisesi öğrencilerinin iş piyasasında istenilen niteliklere kısmen sahip oldukları yönünde odaklaşmaktadır.

Bu araştırmanın bulgularına dayanarak işletme sorumlularının öğrencilerin niteliklerini kısmen yeterli bulmalarına karşın, endüstri meslek lisesi mezunlarını işe alırken tercih etmeleri onlarda istendik bazı özellikleri gözlenmiş olduklarının bir işareti olarak kabul edilebilir. Ancak bu özelliklerinin neler olduğunun daha ayrıntılı bir şekilde araştırılması gerekmektedir.

3.4. MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Meslek eğitiminin uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin yararlılığı ve meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmelerde gerçekleştirilememesine etkili olan faktörlere yönelik sorulan soruya denek grupları tarafından verilen cevaplar iki bölüm halinde değerlendirilmiştir.

3.4.1. Meslek Eğitimi Uygulamasının İşletmelerde Gerçekleştirilmesinin Yararlılığı Konusundaki Görüşlere Katılma Durumu

3308 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin hemen hemen tümü devlet tarafından finanse edilmekteydi. Ancak 1985-1986 öğretim yılına kadar örgün eğitim yoluyla sürdürülmekte olan mesleki-teknik eğitim alanında;

- Atölye-labaratuvar ve öğretim binalarının yapımında,
- Okulların atölye ve labaratuvarlarının teknolojik yeniliklere uygun makina ve teçhizatla donatılmasında,
- Yeterli sayı ve nitelikte atölye ve meslek dersleri öğretim personelinin istihdamında,
- Teknolojik yeniliklere uygun öğretim programları hazırlanması ve uygulanmasında,
- Ders kitaplarının yazdırılmasında,

darboğaza girilmiştir¹. Sözkonusu bu darboğazları aşmak ve gelişmiş birçok ülkede olduğu gibi, sanayi kesimi ile işbirliği sağlamak amacıyla hazırlanan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, 1986-1987 öğretim yılında yürürlüğe konularak uygulanmaya başlanmıştır. Bu yasa ile maliyeti yüksek bir eğitim olan örgün mesleki ve teknik eğitimin finansmanına, Devlet bütçesine ek olarak, bu hizmetlerden yararlanan kişi ve kuruluşların katkıda bulunmaları amaçlanmıştır.

Okul-sanayi ilişkilerinde mesleki ve teknik eğitim harcamalarına sanayinin katkısının yanısıra, program geliştirme, işe yerleştirme, halkın ilgisini mesleki teknik eğitim sorunlarına çekme gibi pek çok yararı bulunmaktadır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin yararlılığı konusunda, koordinatör öğretmenler, öğrenciler ve işletme sorumluların görüşlerini almak için üç denek grubuna 15 soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplar denek gruplarına göre tasnif edilerek her madde için verilen cevapların beşli derecelendirme ölçeğine göre frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış ve tablo 63'de gösterilmiştir.

Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin yararlılığı konusundaki bulgular aşağıda maddeler halinde yer almış ve yorumlanmıştır.

¹ MEB, Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Konseyi, 3-5 Mayıs 1990, Ankara 1990, s.225.

Tablo No : 63

MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASININ İŞLETMELERDE GERÇEKLEŞTİRİLMESİNİN YARARLILIĞI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU

GÖRÜŞLER	Gruplar	SEÇENEKLER														TOPLAM	
		HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		BOŞ					
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1) Öğrencilerin Gerçek İş Ortamında Çalışma Hayatını Tanımları Açısından Yararlıdır	A	9	3,14	10	3,48	43	14,98	127	44,25	97	33,80	1	0,35	287	100		
	B	-	-	-	-	2	3,08	35	53,85	27	41,54	1	1,54	65	100		
	C	-	-	-	-	-	-	29	60,42	19	39,58	-	-	48	100		
2) Öğrencilerin İş Hayatına Hazırlanmaları Açısından Yararlıdır	A	6	2,09	27	3,48	44	15,33	116	40,42	109	37,98	2	0,7	287	100		
	B	-	-	-	-	10	15,38	33	50,77	22	33,85	-	-	65	100		
	C	-	-	-	-	-	-	29	60,42	19	39,58	-	-	48	100		
3) Öğrencilerin Kısa Yoldan İş Hayatına Atılmalarına Olanak Sağlaması Açısından Yararlar	A	15	5,23	27	9,41	73	25,44	103	35,89	64	22,30	5	1,74	287	100		
	B	-	-	7	10,77	7	10,77	31	47,69	20	30,77	-	-	65	100		
	C	-	-	-	-	12	25	23	47,92	13	27,08	-	-	48	100		
4) Teknik Mesleki Bilgilerin Uygulamaya Aktarılması Açısından Yararlıdır	A	6	2,09	33	11,5	68	23,69	110	38,33	54	18,82	16	5,57	287	100		
	B	-	-	9	13,85	16	24,62	25	38,46	14	21,54	1	1,54	65	100		
	C	-	-	2	4,17	3	6,25	30	62,5	13	27,08	-	-	48	100		
5) Okul Atölyelerinde Bulunmayan Makina ve Teçhizat İşletmelerde Görüp, Kullanma Açısından Yararlıdır.	A	12	4,18	33	11,5	46	16,03	91	31,71	99	34,49	6	2,09	287	100		
	B	-	-	1	1,54	12	18,46	22	33,85	30	46,15	-	-	65	100		
	C	1	2,08	3	6,25	7	14,58	22	45,83	15	31,25	-	-	48	100		
6) Öğrencilerin Mesleki Bilgilerinin Geliştirilmesi Açısından Yararlıdır	A	8	2,79	13	4,53	50	17,42	98	34,15	107	37,28	11	3,83	287	100		
	B	-	-	5	7,69	11	16,92	30	46,15	19	29,23	-	-	65	100		
	C	-	-	-	-	7	14,58	24	50	17	35,42	-	-	48	100		
7) Öğrencilerin Hastalık, İş Kazası ve Meslek Hastalıklarına Karşı Sosyal Güvenceye Kavuşturulması Açısından Yararlıdır	A	18	6,27	25	8,71	74	25,78	89	31,01	75	26,13	6	2,09	287	100		
	B	2	3,08	3	4,62	9	13,85	23	35,38	28	43,08	-	-	65	100		
	C	-	-	3	6,25	16	33,33	19	39,58	10	20,83	-	-	48	100		

A : ÖĞRENCİ B : ÖĞRETMEN C : İŞLETME SORUMLULARI

Tablo No : 63/A

GÖRÜŞLER	Gruplar	SEÇENEKLER														TOPLAM	
		HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		BOŞ					
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
8) İş hayatının ve Endüstrinin İhtiyaç Duyduğu Nitelikte insan gücünün Yetiştirilmesi Açısından Yararlıdır	A	10	3,48	33	11,5	72	25,09	108	37,63	57	19,86	7	2,44	287	100		
	B	-	-	6	9,23	16	24,62	23	35,38	20	30,77	-	-	65	100		
	C	-	-	3	6,25	9	18,75	24	50,00	12	25,00	-	-	48	100		
9) Öğretmenlerin İşletmelerde Yeni Teknolojileri Tanumaları Açısından Yararlıdır	A	16	5,57	34	11,85	71	24,74	104	36,24	53	18,47	9	3,14	287	100		
	B	-	-	5	7,69	10	15,38	23	35,38	26	40,00	1	1,54	65	100		
	C	12	4,17	7	14,58	9	18,75	20	41,67	10	20,83	-	-	48	100		
10) Okul ve İşletmelerin İşbirliği Sonucunda Yeni Teknolojilerin İş Hayatına, Endüstriye ve Okullara Daha Kısa Bir Sürede Girmesinin Sağlanması	A	22	7,67	32	11,15	82	28,57	101	35,19	44	15,33	6	2,09	287	100		
	B	3	4,62	1	1,54	16	24,62	25	38,46	30	30,77	-	-	65	100		
	C	-	-	3	6,25	17	35,42	22	45,83	6	12,5	-	-	48	100		
11) Sanayide Eğitilmiş İşgücü Verimliliğinin Yüksek Olması Açısından Yararlıdır	A	14	4,88	16	5,57	79	27,53	102	35,54	62	21,6	14	4,88	287	100		
	B	2	3,08	2	3,08	15	23,08	26	40,00	19	29,23	1	1,54	65	100		
	C	-	-	-	-	13	27,08	26	54,17	9	18,75	-	-	48	100		
12) Öğrencilerin İşletmedeki Üretime Katkıda Bulunmaları Açısından Yararlıdır	A	18	6,27	29	10,10	66	23	110	38,33	54	18,82	10	3,48	287	100		
	B	-	-	7	10,77	19	29,23	24	36,92	15	23,08	-	-	65	100		
	C	-	-	6	12,5	16	33,33	15	31,25	11	22,92	-	-	48	100		
13) İşletmelerin Talep Edeceği İşgücünün Karşılama-sında En Kısa Yoldan İşgücünün İstihdam Edilmesi Açısından Yararlıdır	A	21	7,32	34	11,85	100	34,84	90	31,36	40	13,94	2	0,7	287	100		
	B	1	1,54	5	7,69	17	26,15	23	35,38	19	29,23	-	-	65	100		
	C	-	-	6	12,5	16	33,33	18	37,50	8	16,67	-	-	48	100		
14) İşletme Sorumlularının Endüstri Meslek Liselerinin ve Bu Okulların Olanaklarını Tanuması Açısından Yararlıdır	A	17	5,92	24	8,36	65	22,65	113	39,37	64	22,3	4	1,39	287	100		
	B	1	1,54	2	3,08	14	21,54	30	46,15	18	27,69	-	-	65	100		
	C	-	-	-	-	20	41,67	20	41,67	8	16,67	-	-	48	100		
15) Mevzuat, Öğretim Programları ve Diğer Konularla İlgililerin Katılımının Sağlanması Açısından Yararlıdır	A	25	8,71	28	9,76	90	31,36	93	32,4	47	16,38	4	1,39	287	100		
	B	1	1,54	5	7,69	23	35,38	27	41,54	9	13,85	-	-	65	100		
	C	5	10,42	7	14,58	14	29,17	16	33,33	6	12,5	-	-	48	100		

1. Meslek eğitimi öğrenim ortamının, öğrencinin iş hayatında çalışacağı ortama uygunluğu ölçüsünde etkili olabilir. Gerçekçi bir eğitim ancak gerçek işler üzerinde, gerçek alet ve makinalarla üretime yönelik olarak gerçekleştirilebilir¹. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesi ile öğrencilerin gerçek iş ortamını, üretimi ve iş hayatını tanımaları mümkün olmaktadır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, öğrencilerin gerçek iş ortamında çalışma hayatını tanımaları açısından koordinatör öğretmenler, öğrenciler ve işletme sorumluları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

2. Okul-sanayi işbirliği sonucu, öğrenci işbaşında uygulamalı olarak teknik bilgi ve becerilerini geliştirmekte, insan ilişkileri konusunda bilgi sahibi olmaktadır. Öğrenciler bu deneyimleri ile iş yaşamında başarılı olabilmenin koşullarını öğrenmekte ve üzerindeki psikolojik gerginliği atarak kendine güven duymakta ve sonuçta işe hazırlanabilmektedir². Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, öğrencilerin iş hayatına hazırlanmaları açısından, koordinatör öğretmenler, öğrenciler ve işletme sorumluları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmiştir.

3. Ülkemize ilişkin olarak yapılan incelemelerde, malzeme, atölye ve benzeri giderler sebebiyle okul sistemiyle yapılan mesleki-teknik eğitimin klasik eğitimden ortalama 8-10 kat pahalı olduğu görülmektedir. Bu açıdan endüstri meslek lisesi mezunlarının yetiştirildikleri alanlarda istihdam edilmeleri eğitim harcamalarının verimliliği yönünden önemlidir. Okul sanayi ilişkileri sonucunda okula karşı yanlış bir takım yargıların düzeltilmesi ve mezunların giderek daha yüksek oranda istihdam edilmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca öğrenciler, eğitimleri süresince iş hayatını yakından tanıdıklarından dolayı kendi iş yerlerini kurup işletebilmektedir. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, öğrencilerin kısa yoldan atılmalarına olanak sağlaması açısından denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

4. Mesleki-teknik eğitimin gerçek amaçlarına yönelebilmesi teori ile uygulamanın hiçbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olarak ele alınmasına ve teori ile uygulamaya aynı değerin verilmesine bağlıdır³. Öğrencilere piyasa şartlarında geçerli beceriler kazandırmak ancak teorik eğitime dayalı bir uygulama ile gerçekleştirilebilir. Bu şekilde öğrenciler okulda aldıkları mesleki teorik bilgilerini gerçek iş ortamında uygulamaya aktararak teori ile uygulamayı bütünleştirme ve mesleki eğitimin öngördüğü beceriyi kazanma olanağına kavuşma fırsatını yakalamış olurlar. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin teorik mesleki bilgilerin uygulamaya aktarılması açısından, denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

¹ DOĞAN-ALKAN-SEZGİN, a.g.e. s.63.

² Salim ARAL; Endüstri Yöneticilerinin Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitim Çalışmalarını Değerlendirmesi Paneli, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu (28-29 Nisan 1983), A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayın No: 126, s.83.

³ Hıfzı DOĞAN; Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 64, Ankara 1977, s.62.

5. 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu uygulamaları ile öğrenciler, okul atelyelerinde bulunmayan makina ve teçhizatı işletmelerde görüp kullanma olanağına kavuşmuştur. Bu uygulama kanunla sağlanmış olan önemli gelişmelerdendir. Çünkü okullarda eğitim donanımı kısa sürede geçerliliğini yitirmekte ve teknolojik gelişmelerden uzak kalmaktadır. Okul-sanayi işbirliği ile öğrencilerin piyasa şartlarına göre eğitilmeleri sağlanmış olmaktadır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinden dolayı, öğrencilerin okul atölyelerinde bulunmayan makina ve teçhizatı işletmelerde görüp kullanma olanağının sağlanmasını, koordinatör ve öğretmenler "pek çok derecede", öğrenciler "pek çok derecede" işletme sorumluları ise "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

6. Sanayinin beceri ve nitelik gerektiren meslek alanlarında çalışmak üzere iş hayatına girecek öğrencileri, işin gerektirdiği nitelikte yetiştirmek amacıyla en yaygın biçimde kullanılan yöntem iş başında eğitimidir. Daha önceden tesbit edilmiş belirli bir programa bağlı olarak verilen bu eğitimde öğrenciler mesleki becerilerini geliştirirler. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, öğrencilerin mesleki bilgilerinin geliştirilmesi açısından yararlılığının koordinatör öğretmenler "çok derecede", öğrenciler "pek çok derecede", işletme sorumluları ise "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

7. 3308 sayılı yasa ile işletmelerde meslek eğitimi yapan öğrenciler, hastalık, işkazası ve meslek hastalıklarına karşı sigortalı olma olanağına kavuşmuşlardır. Bu uygulama meslek eğitimini daha cazip hale getirdiği gibi iş koşullarında çalışan öğrencileri iş kazası veya meslek hastalığına karşı sosyal güvence altına almaktadır. Meslek eğitimi uygulaması yapan öğrencilerin iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sosyal güvenceye kavuşturulmasını, öğrenciler ve işletme sorumluları "çok derecede" koordinatör öğretmenler ise "pek çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

8. Üretim sürecinde en önemli unsur olan insanın, yaptığı işin gerektirdiği yeterliklere sahip olması gerekir. Yeterlik, bir insanın belirli bir davranışı gösterebilme, işi yapabilme gücüdür¹. Nitelikli işgücü mal ve hizmet üretiminde kalitenin yükselmesine ve verimlilik artışına olumlu katkılar yapmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin en belirgin görevlerinden biri de iş hayatının becerili ve nitelikli insangücü ihtiyacını karşılamaktır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesini, iş hayatının ve endüstrinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücünün yetiştirilmesinin sağlanması açısından denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

9. Mesleki teknik eğitim kurumlarında sanayinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte elemanların yetiştirilebilmesi için herşeyden önce bu öğrencileri yetiştirecek öğretim kadrosunun çağdaş, iş ortamı ve teknolojisini yaktından tanınması gerekmektedir. 3308 sayılı yasa uygulamaları sonucu öğretmenlerin işletmelerde yaptıkları araştırma ve incelemelerle yeni teknolojileri tanımaları

¹ AKHUN-TAYMAZ, a.g.e. s. 1.

mümkün olmaktadır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin öğretmenlerin yeni teknolojileri tanımaları açısından, denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

10. Teknolojideki değişiklikler, iş dünyasının yapısını, özel mesleklerde ihtiyaç duyulan becerileri ve öğretim programlarının muhtevasını etkilemektedir¹. İşletmelerin meslek eğitimine katılması ile okul ve işletme arasında teknoloji akışı hızlanmaktadır. Bu çalışmalar okulları, sanayinin ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı hale getirmiş ve yeni teknolojilerin hızla programlara yansıtılması gündeme gelmiştir. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, okul ve işletmelerin işbirliği sonucunda yeni teknolojilerin iş hayatına, endüstriye ve okullara kısa sürede girmesinin sağlanması açısından, denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

11. Meslek eğitimi uygulaması ile öğrenciler teorik mesleki bilgilerini gerçek iş ortamında uygulama imkanına sahip olmaktadır. Ayrıca üretim sürecini tanıyan öğrencilerin iş hayatına atıldıklarında işe ve işletmelere uyum sorunları en düşük düzeye inecektir. Bu şekilde sanayide eğitilmiş işgücü nitelik kazanarak, verimlilik artışlarına yol açan unsurlardan birini de kazanmış olacaktır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin sanayide eğitilmiş işgücü verimliliğinin yüksek olması açısından denek grupları "çok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

12. İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrenciler, işletmedeki eğitimlerinin yanısıra bizzat üretime de katkıda bulunmaktadır. Öğrencilerin işletmede girdikleri birkaç haftadan sonra, usta öğreticilerin gözetiminde bizzat üretimde de bulunmaya başlarlar. Böylece öğrenciler işbaşında eğitim görürken direkt olarak üretime katkıda bulunmaktadır. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin öğrencilerin işletmelerdeki üretime katkıda bulunmaları açısından koordinatör öğretmenler ve öğrenciler "çok derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

13. Meslek uygulaması sırasında öğrenciler işletmeleri tanımakta ve iş tecrübesi elde etmektedirler. İşe almada işletme sorumlularının en önde tuttıkları bir kriter olan iş tecrübesinin iş hayatına girmeden öğrencilere kazandırılması öğrencilerin istihdamını kolaylaştıracaktır. İşletme sorumluları uygulama sırasında öğrencileri tanımakta ve performanslarına göre yeni işgücü taleplerini mezun olacak öğrencilerden yararlanarak karşılayabilmektedir. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, en kısa yoldan işletmelerin talep edeceği işgücünün karşılanmasında koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "çok derecede", öğrenciler ise "orta derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

14. Ülkemizde okul-sanayi ilişkileri birçok dönemde kurulmaya çalışılmış fakat kısa vadeli ve yerel uygulamalar bir sistem temeline dayandırılmadan sürdür-

¹ Mustafa BAKI; Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeni Boyutlar, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1990), Tebliği, Ankara 1990, s.8.

rlm dolayısıyla istenilen sonuçlar alınamamıştır. 3308 sayılı kanun uygulamaları ile okul-sanayi ilişkilerinde olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Okul-sanayi ilişkileri ile işletme sorumluları ihtiyaç duyduğu elemanların niteliklerini, yetitirildikleri okulun olanaklarını, öğrencilerin yetime şekillerini bilmeleri okula ve mezunlara ilişkin beklentilerini gerçekçi kılmaktadır. Diğer yandan meslek eğitimi uygulaması işletme sorumlularına, işletmenin olanakları ile okulun olanaklarını karşılaştırma imkanı vermektedir. Bu şekilde sanayinin gelişen ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte işgücünün yetiştirilmesinde işletme sorumlularının katkıları ile daha gerçekçi bir temele oturtulması mümkün olabilmektedir. Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin işletme sorumlularının endüstri meslek liselerini ve bu okulların olanaklarını daha yakından tanımaları açısından, denek grupları "ok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

15. Ülkemizde, endüstri alanında mesleki ve teknik eğitim veren okullara ilişkin mevzuat, ğretim programları ve diğer konular, eğitimci ve sanayicilerin görüş ve katkılarıyla oluşturulmuş ve uygulamaya konulmuştur. Hızla değişen endüstriyel ihtiyaçları karşılayabilmek için mesleki ve teknik eğitime ilişkin mevzuat, ğretim programları ve diğer hususların ihtiyaa göre sürekli değiştirilmesi gerekmektedir. Bugünkü uygulamaya göre mesleki-teknik eğitime ilişkin yasaların ve ğretim programlarının hazırlanması bakanlıkça yapılmaktadır. Ancak bu değişikliklerin, ilgili-lerin özellikle sanayi kesiminin katılımı ile gerçekleştirilmesi zorunlu olmaktadır. Çünkü mesleki ve teknik eğitim birey, toplum ve i hayatının ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılamayı yerel ve bölgesel ihtiyaçları yansıtacak şekilde esnek olarak planlanmayı ve uygulamayı gerektirir¹. Bu doğrultuda 3308 sayılı yasa ile kurulan "ıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" işçi ve işveren kesimlerinin, ilgili bakanlıkların, kurum ve kuruluşların yetkililerinin katılımı ile oluşmakta, mevzuat ğretim programlarını değerlendirme görevleri bulunmaktadır. Ancak yerel düzeyde katılım, okul ve işletmelerin ilişkilerine ve bakış açılarına ve bu düzeyde oluşan görüş ve önerilerin üst makamlara iletilmesi ile sınırlı olmaktadır.

Meslek eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin, mevzuat, ğretim programları ve diğer konularda ilgili-lerin katılımının sağlanması açısından denek grupları "ok derecede" yararlı olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

3.4.2. Meslek Eğitimi Uygulamasının Tamamının Iletmelerde Gerekletirilememesinde Etkili Olan Faktörler

3308 Sayılı ıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelere, çalıştırdıkları işçi sayısının % 5'inden az, % 10'undan fazla olmamak üzere Meslek Lisesi ğrencilerine beceri eğitimi yaptırma yükümlülüğü geliştirilmiştir. Buna göre endüstri meslek lisesi ğrencilerinin mesleki eğitimleri, haftada iki gün okulda teorik eğitim haftada üç gün işletmede uygulama olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme meslek eğitiminde taraf olan işveren işçi ve eğitim kademe-

¹ Hıfzı DOğAN; Mesleki-Teknik Eğitimin Ikeleri, A.. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt :16, Sayı :1, Ankara 1983, s.175-177.

lerini biraraya getirerek meslek eğitiminin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerine katılımlarını arttırmıştır¹.

3308 sayılı yasanın 1986-1987 öğretim yılından itibaren uygulama boyutunda meydana gelen sorunlar ve aksaklıklar bazı toplantılarda ve yayınlarda dile getirilmiştir. 3-5 Mayıs 1990 tarihlerinde yapılan Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi'nde sunulan "Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Komisyonu Raporu"nda belirtilen sorunlar dikkat çekicidir.

Bu araştırmada'da yukarıda belirtilen çalışmalardan da istifade edilmiş özellikle uygulama boyutunda sözü edilen bazı sorunlar, hazırlanan ankette de yer almıştır. Meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesinde etkili olan faktörlere ilişkin olarak koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları anketinde 20 maddeden oluşan çeşitli sorular yer almış ve bu sorulara verilen cevaplar denek gruplarına göre tasnif edilerek her madde için verilen cevapların beşli derecelendirme ölçeğine göre frekansları ve yüzdeleri alınmış ve tablo 64'de gösterilmiştir. Meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesinde etkili olan faktörlere ilişkin bulgular aşağıda maddeler halinde yer almış ve yorumlanmıştır.

1. Teknoloji, tanım olarak bilimin endüstriye, iş hayatına ve insanların günlük yaşantısına, onların ihtiyaçlarını karşılayacak zaman tasarrufu ve kolaylık sağlayacak biçimde uygulanmasıdır. Bu uygulamayı yine insangücü yaptığı ve yönettiği için teknolojik gelişme deyince hemen akla onu kullanan ve yöneten insanın gelişmesi ve eğitimi gelmektedir².

Günün teknolojik gelişmelerine uyum sağlayabilmiş işletmelerde, meslek eğitimi yapan öğrencilerin uyumu konusunda bir takım zorlukların olması mümkündür. Çünkü mevcut okul koşulları ile bu işletmeler arasındaki teknolojik farklılık herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir.

İşletmelerin teknolojik düzeyinin yüksek olmasının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisi konusunda, koordinatör öğretmenler ve işletme sorumlularının görüşleri tablo 64'de yansıtılmıştır. Denek grupları, işletmenin teknolojik düzeyinin yüksek olmasını, meslek eğitimi uygulamasının tamamen işletmede gerçekleştirilememesine etkisini "orta derecede" olduğunu belirtmişlerdir.

2. Otomasyon giderek daha karmaşık ve daha güç işleri insan müdahalesini en alt düzeye indirmek suretiyle, çok daha açık ve garantili şekilde makinelerin yapmasını mümkün kılan sistemdir³. Otomasyondan dolayı seri imalata yönelmiş işletmelerde, öğretim programının öngördüğü iş ve işlemlerin öğrencilere beceri olarak kazandırılmasında bir takım problemlerin ortaya çıkması mümkündür.

¹ MEB; Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim, a.g.e. s. 1143.

² Ayfer ERBESLER; "1984 Yılında Türk İmalat Sanayiinde Teknolojik Durum, Eğitim ve İstihdam Politikaları", Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, MPM Yayınları No : 362, Ankara 1988, s.51.

³ Arslan ÖZBEY, Mekanizasyon ve Günümüzdeki Önemi, TİG, Sayı: 1746-12, 1983, s. 3.

Tablo No : 64

MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASININ TAMAMININ İŞLETMELERDE GERÇEKLEŞTİRİLEMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

FAKTÖRLER	Gruplar	SEÇENEKLER														TOPLAM	
		HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		BOŞ					
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1) İşletmenin Teknolojik Düzeyinin Yüksekliği	A	11	16,92	21	32,31	21	32,31	10	15,38	1	1,54	1	1,54	65	100		
	B	7	14,58	15	31,25	15	31,25	10	20,83	1	2,08	1	2,08	48	100		
2) İşletmenin Seri İmalata Yönelik Olması	A	3	4,62	16	24,62	16	24,62	26	40	4	6,15	-	-	65	100		
	B	3	6,25	11	22,92	19	39,58	12	25	3	6,25	-	-	48	100		
3) Öğrencilerin Eğitiminin İkinci Planda Kalması	A	-	-	7	10,77	10	15,38	29	44,62	15	23,08	4	6,15	65	100		
	B	2	4,17	6	12,5	22	45,83	11	22,92	7	14,58	-	-	48	100		
4) İşletmelerde Üretim Koşulları İçinde Mes. Eğit. Uygul. Yet. Zaman Ayrılamaması	A	-	-	5	7,69	14	21,54	33	50,77	12	18,46	1	1,54	65	100		
	B	1	2,08	13	27,08	14	29,17	14	29,17	6	12,5	-	-	48	100		
5) Koşulları Elverişli Olmayan İşletmelere Öğrenci Gönderilmesi	A	6	9,23	12	18,46	10	15,38	21	32,31	15	23,08	5	7,69	65	100		
	B	6	12,5	5	10,42	13	27,08	16	33,33	8	16,67	-	-	48	100		
6) İşletmelerde Ayrı Bir Eğitim Atelyesinin Bulunmaması	A	6	9,23	12	18,46	10	15,38	21	32,31	15	23,08	1	1,54	65	100		
	B	4	8,33	8	16,47	14	29,17	13	27,08	9	18,75	-	-	48	100		
7) İşletme Yöneticilerinin İşyeri Disiplininin Bozulması Endişesi	A	6	9,23	21	32,31	20	30,77	8	12,31	7	10,77	3	4,62	65	100		
	B	6	12,5	21	43,75	19	39,58	1	2,08	1	2,08	-	-	48	100		
8) Öğretim Programlarının İşletmeye Geç Verilmesi	A	32	49,23	17	26,15	6	9,23	4	6,15	2	3,08	4	6,15	65	100		
	B	13	27,08	15	31,25	15	31,25	3	6,25	2	4,17	-	-	48	100		

A : ÖĞRETİMENLER B : İŞLETME SORUMLULARI

Tablo No : 64/A

FAKTÖRLER	Gruplar	SEÇENEKLER														TOPLAM	
		HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		BOŞ					
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
9) Usta Öğrencilerin İş Pedagojisi Kursu Görmemesi	A	6	9,23	18	27,69	17	26,15	16	24,62	7	10,77	1	1,54	65	100		
	B	5	10,42	11	22,92	15	31,25	13	27,08	4	8,33	-	-	48	100		
10) Usta Öğrencilerin Öğretme Yöntemlerindeki Yetersizlikleri	A	6	9,23	13	20	25	38,46	15	23,08	4	6,15	2	3,08	65	100		
	B	8	16,67	11	22,92	24	50	3	6,25	2	4,17	-	-	48	100		
11) İşletmedeki Usta Öğretici Sayısının Azlığı	A	5	7,69	20	30,77	14	21,54	14	21,54	11	16,92	1	1,54	65	100		
	B	5	10,42	14	29,17	12	25	12	25	5	10,42	-	-	48	100		
12) İşletmelerin Üretim Programlarının Eğitim Programlarından Farklı Olması	A	2	3,08	9	13,85	12	18,46	26	40	15	23,08	1	1,54	65	100		
	B	1	2,08	5	10,42	12	25	26	54,17	4	8,33	-	-	48	100		
13) İşletmede Yapılan İşin Eğitim Programlarına Göre Değiştirilememesi	A	2	3,08	7	10,77	6	9,23	30	46,15	18	27,69	2	3,08	65	100		
	B	3	6,25	7	14,58	15	31,25	19	39,58	4	8,33	-	-	48	100		
14) İşletmelerin Üretim Durumları Ele Alınmadan Eğitim Programlarının Hazırlanması	A	6	9,23	6	9,23	12	18,46	26	40	13	20	2	3,08	65	100		
	B	6	12,5	4	8,33	18	37,5	13	27,08	7	14,58	-	-	48	100		
15) Eğitim Programlarının Esnek Olmaması	A	6	9,23	5	7,69	16	24,62	26	40	11	16,92	1	1,54	65	100		
	B	1	2,08	9	18,75	20	41,67	11	22,92	7	14,58	-	-	48	100		
16) Okul Yönetimince İşletmelere Verilen Eğitim Programlarının En İyi Şekilde Uygulanmasını Sağlayacak Bilgi ve Beceri Seminerleri ile Desteklenmesi	A	3	4,62	11	16,92	19	29,23	22	33,85	9	13,85	1	1,54	65	100		
	B	3	6,25	9	18,75	15	31,25	16	33,33	5	10,42	-	-	48	100		

Tablo No : 64 / B

FAKTÖRLER	Gruplar	SEÇENEKLER														TOPLAM	
		HIÇ		AZ		ORTA		ÇOK		PEKÇOK		BOŞ					
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
17) Öğrencilerin Teorik Mesleki Bilgilerinin Yeterli Düzeyde Olmaması	A	4	6,15	13	20	26	40	19	29,23	2	3,08	1	1,54	65	100		
	B	6	12,5	11	22,92	14	29,17	14	29,17	3	6,25	-	-	48	100		
18) İşletmenin Kâr Amacına Yönelik Olması	A	2	3,08	5	7,69	10	15,38	22	33,85	24	36,92	2	3,08	65	100		
	B	3	6,25	12	25	12	25	15	31,25	6	12,5	-	-	48	100		
19) Okuldaki Atelye ve Teknik Malzemenin Sanayideki Teknolojik Gelişmelerin Arkasında Kalması	A	1	1,54	2	3,08	14	21,54	26	40	21	32,31	1	1,54	65	100		
	B	5	10,42	10	20,83	11	22,92	14	29,17	8	16,67	-	-	48	100		
20) Öğrencilerin En Son Geliştirilen Makinalar Hakkındaki Bilgilerinin Yetersiz Olması ve İşletmelere Uyum Probleminin Ortaya Çıkması	A	1	1,54	12	18,46	17	26,15	20	30,77	14	21,54	1	1,54	65	100		
	B	5	10,42	7	14,58	19	39,58	13	27,08	4	8,33	-	-	48	100		

İşletmenin seri imalata yönelik olmasının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" olduğunu belirtmişlerdir. Bunun dışında denek gruplarının görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3. İşletmelerin temel amacı üretim ve kârdır. Bu nedenle işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilerin eğitimleri işletmeler açısından ikinci planda kalmaktadır.

Tablo 64'de görüleceği üzere öğrencilerin eğitiminin ikinci planda kalmasının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" olduğunu belirtirlerken, işletme sorumluları "orta derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Diğer şıklara verilen cevaplar arasındaki farklılık işletme sorumlularının görüşlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

4. Öğretim programlarının öngördüğü teorik bilgilerin öğrencilere işletmede meslek eğitimi sırasında beceri olarak kazandırılması; öğrencinin eğitimine yönelik olarak yeterli zaman ayrılması ve öğrencinin tekrarlarla davranışlarının pekiştirilmesi ile gerçekleştirilebilir. İşletmede öğrencinin eğitimi için ayrılan zamanın azlığı veya zamanını amaç dışı yollarla boşa harcanması hem konuların gereği gibi işlenmesine hem de öğretim programlarının öngördüğü iş ve işlemlerin eğitim-öğretim dönemi içerisinde yapılmasını engeller.

İşletmelerde üretim koşulları içinde meslek eğitimi uygulamasına yeterli zaman ayrılamamasının, meslek eğitimi uygulamasının işletmede tam olarak gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" olduğunu belirtirken, işletme sorumlularının görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Koordinatör öğretmenlerin % 7.69 az seçeneği doğrultusunda görüş bildirirken bu oran işletme sorumlularında % 27.08'dir.

5. Meslek eğitimi uygulaması için işletmelere öğrenci gönderilirken, işletme olanaklarının, çalışma ve eğitim ortamının gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü meslek eğitimi uygulaması öğretim olanaklarının öğrencinin iş hayatında çalışacağı ortama uygunluğu ölçüsünde etkili olabilecektir.

Koşulları elverişli olmayan işletmelere öğrenci gendirilmesinin meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör ve öğretmenler "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

6. İşletmelerde ayrı bir eğitim atölyesinin bulunması öğrencilerin üretim sistemini tanımaları ve üretim sistemine alışmaları bakımından uygulamada etkili olan unsurlardan biridir. Eğitim atölyesinin bulunduğu işletmelerde modeller üzerinde çalışan öğrenciler, gerçek makinalarda önemli hatalar yapma veya zarar verme endişesinden uzak bir biçimde, öğretim programlarının öngördüğü iş ve işlemleri yapmayı öğrenebilmektedirler.

Meslek eğitimi uygulaması yapılan işletmelerin özellikle küçük işletmelerin büyük bir çoğunluğunda eğitim atölyesinin olmayışı uygulamayı önemli ölçüde etkileyecektir. Küçük işletmelerde eğitim atölyelerinin bulunmamasının sebebi olarak kü-

çük işletmelerin kendileri için ek maliyet oluşturacağı düşüncesiyle hareket etmeleri gösterilebilir.

İşletmelerde ayrı bir eğitim atölyesinin bulunmayışının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" işletme sorumluları ise "Orta derecede" olduğunu belirtmişlerdir.

7. Mevcut işyeri disiplini içerisinde üretim yapan işletmeler, meslek uygulaması için işyerine gelen öğrencilerin işyeri disiplinini bozabileceği endişesi meslek eğitimi uygulamasını olumsuz yönde etkileyebilir. Çünkü bu endişeyi taşıyan işletme sorumluları öğrencileri gerçek iş sürecinden uzaklaştırıp öğrencileri tali işlerde çalıştıracaklar. Bu da eğitimin gerçek amacına ulaşmasına engel teşkil edecektir.

8. Öğretim yılı başında okul yönetimi tarafından öğrencilerin hangi alanlarda ve konularda meslek eğitimi göreceklerini belirtir öğretim programları işletmelere gönderilmektedir. Söz konusu bu programların işletmelere geç gönderilmesi durumunda eğitimde aksamalar meydana gelebilir.

Öğretim programlarının işletmeye geç verilmesinin meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisinin, koordinatör öğretmenler "hiç" işletme sorumluları ise "az derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

9. Usta öğretici ustalık yeterliliğini kazanmış, aday çırak, çırak ve kalfa ile meslek lisesi öğrencilerinin işyerlerindeki eğitiminden sorumlu, meslek eğitimi tekniklerini bilen ve uygulayan kişidir. Meslek lisesi öğrencilerine meslek eğitimi yaptıracak işletmeler 3308 sayılı yasanın 18. maddesi gereği ustalık yeterliliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi görmüş usta öğrencileri beceri eğitimi için görevlendirmektedirler. Ancak zorunlu hallerde iş pedagojisi kursuna alınamayan usta öğrenciler görev alabilmektedirler.

Usta öğreticilerin iş pedagojisi kursu görmemesinin meslek uygulamasının tamamının işletmelerde gerçekleştirilmemesine etkisini koordinatör öğretmenler "az derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

10. Meslek uygulamasında mesleki bilgilerin, becerilerin ve alışkanlıkların öğrencilere kazandırılmasında en önemli görevlerden biride usta öğreticilere düşmektedir. Meslek uygulamasının amacına ulaşabilmesi usta öğrencilerin öğrenme-öğretme tekniklerini iyi bilmeleri ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda usta öğreticilerin problem çözme, soru-cevap, rol oynama, örnek olay vb. pek çok yöntemi bilmesi ve uygulayabilmesi gerekir.

Usta öğrencilerin öğretim yöntemlerindeki yetersizliklerinin meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "orta derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

11. Meslek eğitimi uygulamasında, meslek alanına ilişkin olarak öğrencilere mesleki becerileri kazandırmada, öğretim işlemini en iyi şekilde yapabilmek için genelde dört eğitim basamağı kullanılmaktadır. Bunlar;

- Öğrencilerin öğrenme ortamına hazırlanması,
- İş ve işlemlerin anlatılması ve gösterilmesi,
- Öğrencilere uygulama yaptırılması,
- Yapılan iş ve işlemlerin iş testleri ile karşılaştırılmasıdır.

Uygulamada bir usta öğreticiye düşen öğrenci sayısının en fazla altı olması genel kabul gören bir durumdur. İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrenci sayısının çokluğu ve usta öğretici sayısının azlığı durumunda her öğrenci ile ilgilenme süreci ve eğitimin niteliğinin düşmesi olasılığı bulunmaktadır.

İşletmelerdeki usta öğretici sayısı azlığının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler ile işletme sorumluları "az derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

12. Hızlı teknolojik gelişmeler iş hayatında bazı mesleklerin parçalanmasına, bazılarının ortadan kalkmasına ve bazı yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İşletmeler bu gelişmeler karşısında herhangi bir kayba uğramadan ayakta kalabilmek için devamlı olarak çaba sarfetmekte ve üretim yöntemleri ile programlarını hızla değiştirmektedir. Buna karşın eğitim sistemi içerisindeki öğretim programlarının değişimi geç ve zor olmaktadır. Bu durumda da işletmeler ile öğretim programları arasında tutarsızlıkların oluşması kaçınılmazdır.

İşletmelerin üretim programlarının eğitim programlarından farklı olmasının, meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "çok derecede" olduğunu belirtmişlerdir.

13. İşletmeler üretim faaliyetlerini belirli plan ve programlar dahilinde sürdürmektedirler. İşletmenin kendi şartlarına göre hazırladığı üretim programları ile okulun öğretim programlarının benzer veya ayrı yönleri bulunabilir. Bu doğrultuda planlanan ve programlanan üretim sisteminin öğretim programlarına göre değiştirilmesi mümkün olmamaktadır.

İşletmede yapılan işin eğitim programlarına göre değiştirilememesinin meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini, koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

14. Mesleki eğitim programlarının etkinliği bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına dengeli olarak cevap verebilmesine bağlıdır. Mesleki eğitim programları hazırlanırken okul ve sanayi boyutlarının dikkatle alınması gerekir. İşletmelerin üretim sistemleri, kullanılan makina, araç-gereçler, çalışma ortamı vb. hususlar dik-

kate alınmadan hazırlanan eğitim programlarının uygulanabilirliği güç olabilmektedir.

İşletmelerin üretim durumları dikkate alınmadan eğitim programlarının hazırlanmasının, meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmelerde gerçekleştirilmesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

15. Türk eğitim sistemi merkezden yönetimli bir sistem olduğu için öğretim programları merkez örgütü tarafından hazırlanmaktadır. Okulların öğretim programı hazırlama veya hazırlanan programları kendi yapısına uygun olarak değiştirme yetkisi yoktur. İşletmelerin üretim programı ile öğretim programı uyummadığı takdirde öğretim programları değiştirilmemektedir. Dolayısıyla okul yöneticilerinin elinde çeşitli seçenekler sunan esnek programlar bulunmamaktadır.

Öğretim programlarının esnek olmamasının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" olduğunu belirtmişlerdir.

16. Meslek uygulamasının kapsamına alınan öğrencilere öğretilecek konular bir program halinde, okul yöneticileri tarafından (teknik okul müdürü, müdür yardımcısı) işletme sorumlularına koordinatör öğretmenler aracılığıyla gönderilmektedir. Meslek uygulaması yapan öğrencilerin, eğitim programlarında yer alan bilgileri öğrencilere beceri olarak kazandırabilmeleri için, bu programların nasıl kullanılacağına ilişkin olarak bilgi ve beceri seminerleri ile desteklenmesi gerekmektedir.

Okul yönetimince işletmelere verilen eğitim programlarının en iyi şekilde uygulanmasını sağlayacak bilgi ve beceri seminerleri ile desteklenmemesinin meslek eğitimi uygulamamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

17. İşletmelerde meslek eğitimi uygulamasının temel amaçlarından biri de öğrencilerin okulda aldıkları teorik bilgilerin pratik uygulamalar ile tamamlanmasıdır. Uygulamanın başarısı öğrencinin meslek alanı ile ilgili bilgilerine ve bu bilgileri kavramasına bağlıdır. Bu açıdan yeterli düzeyde teorik bilgiye sahip olmayan öğrencilerin uygulamada çeşitli güçlüklerle karşılaşma olasılığı yüksektir.

Öğrencilerin teorik mesleki bilgilerinin yeterli düzeyde olmamasının, meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini, koordinatör öğretmenler "orta derecede" işletme sorumluları ise "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

18. Farklı sınıflamaların varlığına rağmen işletmelerin amaçlarını ekonomik amaçlar ve sosyal amaçlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ekonomik amaçlar üretime ve kâra dayalıdır. Sosyal amaçlar ise işletme faaliyetlerini etkileyen çıkar

gruplarının amaçlarına bağlıdır¹. İşletmelerin üretim ve kâr amacına yönelik olarak çalışması sonucu öğrencilerin eğitimi temel amaçlar içinde yer almamaktadır.

İşletmenin üretim ve kâr amacına yönelik olmasının meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "pekçok derecede" işletme sorumluları ise "çok derecede" olduğunu belirtmişlerdir.

19. Mesleki-teknik eğitim genel eğitime göre maliyeti yüksek bir eğitim çeşididir. Mesleki-teknik okulların donanımında kullanılan makina ve teçhizatlar bu eğitime büyük bir mali sorumluluk yüklemektedir. Sınırlı kaynaklar dahilinde yeni mesleki okulların açılmasının yanısıra mevcut okullardaki teknik malzemenin teknolojik gelişmelere göre yenilememesi mesleki-teknik eğitim için önemli bir sorundur.

Okullardaki atölye ve teknik malzemenin sanayideki teknolojik gelişmelerin arkasında kalmamasının, meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmelerde gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler ve işletme sorumluları "çok derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

20. Teknolojik gelişmeler karşısında işletmeler, hem teknolojilerini hem de üretim tekniklerini yenilerken bu durum mesleki-teknik okullar için uzun vadede gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla meslek uygulaması için işletmeye giden öğrencilerin işletmelerdeki makina ve üretim işleyişi hakkındaki bilgileri yetersiz kalmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin işletmelere uyumu zaman almakta, karşılaşılan problemlerin çözümü eğitim programlarının tam anlamıyla uygulanmasını zorlaştırabilmektedir.

Öğrencilerin en son geliştirilen makinalar hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması ve işletmelere uyum probleminin ortaya çıkmasının, meslek eğitimi uygulamasının tamamının işletmelerde gerçekleştirilememesine etkisini koordinatör öğretmenler "çok derecede" işletme sorumluları ise "orta derecede" olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ ÖZETİ

Mesleki-teknik liselerde yapılan eğitim ve öğretimle öğrencilere belirli meslek branşlarında bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu mesleki bilgi ve becerilerin iş hayatına dönük olması ve işyeri tecrübesinin kazandırılması için mesleki-teknik liselerin işyeri ile işbirliği yapması ya da gerçek iş ortamını kendi bünyesinde oluşturması gerekmektedir.

Diğer yandan meslek eğitimi programlarının geliştirilmesi mezunların işe yerleştirilmesi, öğrencilerin yetiştirilmelerinde sanayinin katkısının sağlanması, nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması ve çevre ile düzenli ilişkiler kurulması açısından okul ile işletmelerin işbirliği giderek zorunlu olmaktadır.

¹ Erol EREN; İşletmelerde Stratejik Planlama, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yönetim ve Organizasyon Enstitüsü, İstanbul 1979, s.85.

Ülkemizde mesleki-teknik liseler ile işletmeler arasındaki işbirliğinin sağlanması, endüstri kuruluşlarının meslek eğitime katılmaları 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile sistemli bir biçimde ele alınmıştır. 1986-1987 öğretim yılından itibaren 3308 sayılı yasa hükümleri uyarınca işletmelerde meslek eğitimi uygulamasına başlanmıştır. Bu uygulama kanunun en güçlü yönlerinden biridir.

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu uyarınca mesleki-teknik lise öğrencilerine yaptırılan meslek eğitimi uygulamalarının bir bütün olarak analiz edilmesi uygulamalarındaki durumun saptanması ve işletme sorumlularının öğrenciler hakkındaki görüşlerine ilişkin bulguların saptanması araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın kendine özgü evreninden temsil yeterliliği kabul edilen 3 örneklem grubuna uygulanan anketlerin dönüş oranları % 95, % 43 ile % 48 arasında değişmektedir.

Anket sonuçları dört bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde denek gruplarına ilişkin (Öğrenciler, Koordinatör öğretmenler, işletme sorumluları) nitelikler, ikinci bölümde ise meslek uygulamasına ilişkin sorular yer almış ve yorumlanmıştır. Üçüncü bölümde işletme sorumlularının endüstri meslek lisesi öğrencileri hakkındaki görüşler yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise denek gruplarının meslek eğitimi uygulamasına ilişkin görüşlere katılma dereceleri belirlenmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçları bölümleri itibariyle aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Denek Gruplarına İlişkin Nitelikler

Öğrenciler

1 - Araştırma kapsamına alınan okullardaki kız öğrenci sayısı % 12 gibi düşük bir düzeydedir.

2 - Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi düşüktür.

3 - Öğrencilerin anne ve babalarının mesleklere göre dağılımı çeşitli meslek grupları arasında değişirken evhanımı, emekli, işçi ve memur gibi mesleklerde odaklaşma olduğu görülmektedir.

4 - Öğrenci ailelerinin aylık gelir düzeyi ortalama 5-8 milyon arasındadır.

5 - Ailelerin öğrencilerin sırasıyla, ders çalışma, arkadaş seçimi, harcama, diğer, meslek seçimi gibi davranış ve kararlarında etkili olduğu anlaşılmıştır.

6 - Öğrencilerin Endüstri Meslek Lisesini seçme nedenleri: meslek edinmek ve üniversiteye gidebilmektir.

7 - Öğrencilerin % 52'si bulundukları okulun öğretim programlarından memnundur.

8 - Öğretmenlik, doktor, avukat, subay, polis gibi meslek grupları öğrenciler tarafından toplumda en saygın meslek olarak görülürken, fabrika ve atölye işçisi, siyasetçi ve sporcu gibi mesleklerin saygınlığı düşük düzeyde algılanmaktadır.

9 - Saygın olarak belirtilen meslek gruplarının itibarlarının fazla olması, kazancının bol olması, iş bulmada kolaylık sağlaması söz konusu mesleklerin saygın olma nedenleri arasındadır.

10 - Öğrencilerin % 88'i yükseköğrenime devam etmeyi düşünmektedir.

11 - Yükseköğrenime devam etmeyi düşünen öğrencilerin % 57'si kendi meslek branşlarıyla ilgili bir bölümde öğrenim hayatını devam ettirmeyi düşünmektedir.

Koordinatör Öğretmenler

1 - Araştırma kapsamına alınan koordinatör öğretmenler orta yaş grubunda mesleklerinde kıdemli kişilerdir.

2 - Koordinatör öğretmen başına ortalama 9 ile 15 öğrenci düşmektedir.

3 - Koordinatör öğretmenlerin % 20'si kendi meslek branşları dışında koordinatör öğretmen olarak görev yapmaktadır.

4 - Meslek eğitimi uygulamasını izlemek üzere görevlendirilen koordinatör öğretmenlerin çoğu (%87) meslek eğitimi uygulamasına yönelik olarak hizmet içi eğitim görmemiştir.

İşletme Sorumluları

Bu bölümde yer alan bulgular işletme sorumlularının endüstri meslek lisesi öğrencileri hakkındaki görüşlerinin özeti içinde derlenmiştir.

Meslek Eğitimi Uygulamasına İlişkin Sonuçlar

1 - Meslek eğitimi uygulamasına başlarken öğrencilere hazırlık eğitimi verilememektedir.

2 - Endüstri meslek liseleri kendi öğrenci sayılarına ve imkanlarına göre işletmelerde meslek uygulaması yapacak öğrencileri öğrencilerin kendi istekleri doğrultusunda belirlemektedirler. Bu konuda koordinatör öğretmenler öğrencilerin atölye derslerindeki başarı durumlarına göre seçilme alternatifini gündeme getirmektedir.

3 - Meslek uygulaması yapılan işletmelerde kısmen yeterli sayıda ve nitelikte eğitim personeli görevlendirilmektedir.

4 - İşletmelerdeki usta öğreticilerin iş pedagojisi düzeyleri eğitim amaçlarına ulaşması açısından yetersizdir.

5 - Meslek uygulaması yapılabilecek işletme bulma konusunda karşılaşılan güçlükler nedeniyle işletmelere gönderilemeyen öğrencilerin meslek eğitimi uygulamasının okulda gerçekleştirilme düzeyi "orta" derecedir.

6 - Öğrencilerin meslek eğitimi uygulaması hakkında yeterli bilgi ve istekleri yoktur.

7 - İşletmelerde eğitimi yapılamayan konuların okulda telafi edilmesi kısmen sağlanabilmektedir.

8 - Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin üçte birinin, uygulama yaptığı işletmenin okuduğu bölümle ilgisi yoktur.

9 - İşletmedeki tezgahlar (makina-alet vb) ile okul atölyesindeki tezgahlar karşılaştırıldığında okuldaki tezgahların eski olduğu koordinatör öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilmektedir.

10 - Öğrenciler işletmedeki makina ve teçhizattan istenilen şekilde yararlanabilmektedir.

11 - İşletmede yapılan iş ve işlemler usta öğreticiler tarafından "iyi" derecede anlatılmaktadır.

12 - İşletme sorumlularının ve işletme personelinin öğrencilere karşı tutum ve davranışları olumludur.

13 - Araştırma kapsamına alınan işletmelerdeki iş disiplini "orta" derecededir.

14 - Öğrencilerin yarısı genel kültür derslerinin meslek eğitimine olan katkısını düşük bir düzeyde algılanmaktadır.

15 - İşletmelerde meslek uygulaması yapan öğrenciler mesleki becerilerini usta öğreticinin denetiminde geliştirilmektedirler.

16 - Öğretim programlarının öngördüğü iş ve işlemlerin işletmelerde gerçekleştirilme düzeyi düşüktür.

17 - Koordinatör öğretmenlerin meslek uygulamasına katkısı istenilen düzeyde değildir.

18 - Koordinatör öğretmenlerin öğrencilere meslek uygulaması açısından yardımcı olamamalarının başlıca nedenleri: ilgisizlik, iletişim kopukluğu ve kendi meslek branşı dışındaki öğretmenlerin koordinatör öğretmen olarak görevlendirilmesidir.

19 - Koordinatör öğretmenler işyerindeki denetim fonksiyonlarını tamamen yerine getirememektedirler.

20 - Öğrencilerin okulda aldıkları mesleki teorik eğitim yeterli değildir.

21 - İşletmelerde yapılan meslek eğitimi uygulaması, öğrencilerin iş hayatına uyum sağlama, sosyal statü ve refah düzeyinin yükseltilmesi açısından yararlı bulunmaktadır.

22 - Öğrencilerin % 10'u yasal düzenlemelerin altında (Asgari ücretin % 30'u) ücret almaktadır.

23 - Sadece ihtiyaç duyulduğu zaman meslek uygulamasına yönelik koordinasyon toplantısı düzenlenmektedir.

24 - Koordinatör öğretmenler koordinatörlük hizmeti verdikleri öğrenci sayısını fazla bulmakta bu sayının 8 ile 10 öğrenci arasında olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

25 - Koordinatör öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrencilerin meslek uygulamasından sonra işletmelerde çalışabilecek yeterlilikte olduğuna inanmaktadır.

26 - Anket kapsamına alınan Öğrencilerin % 75'i meslekleri ile ilgili bir işte çalışabilecekleri, % 25'i ise mesleki bilgi ve tecrübelerinin yetersizliği nedeniyle iş bulamayacakları görüşünü paylaşmaktadır.

İşletme Sorumlularının Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde endüstri meslek lisesi öğrencileri için işletme sorumluları tarafından talep edilen niteliksel düzey ile arz edilen niteliksel düzeyin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca işletme sorumlularının, meslek uygulaması yapılan işletmelerde istihdam edilebilecek ve işte verimli olabilecek bir elemanın sahip olması gereken nitelikler hakkında görüşleri de öğrenilmeye çalışılmıştır.

İşe eleman alırken işletme sorumlularının yaptıkları tercihler incelendiğinde, iş tecrübesi, kişilik özellikleri ve eğitimin ön planda tutulduğu anlaşılmıştır.

İşletme sorumlularının verimli işgücünün "yenilikten yana-yaratıcı, mesleğini seven, işini aksatmadan yapan, olumlu insan ilişkileri kurabilen" bir kişi olarak tanımladıkları söylenebilir. İşletme sorumlularının endüstri meslek lisesi öğrencilerinin gerek pratik ve gerekse pratik bilgi ve beceri düzeylerini orta derecede algılamalarına karşın bu öğrencileri işe alırken tercih etmeleri tanımlamalarına ilişkin bazı sistematik özellikleri gözlemiş olduklarının bir işareti olarak kabul edilebilir.

İşe eleman alma konusunda yapılan tercihler, işletme sorumlularının belirtilen okul öğrencilerini tercih ettiklerini ancak öğrencilerin sahip oldukları mesleksi bilgi ve becerilerden çok okulda kazanılan disiplinli olma, işi sevme, denetleme ve işyerinde geçerli olan insan ilişkilerine uyum sağlayabilme özelliklerini daha önemli olduğunu göstermiştir.

İşletme sorumlularının üretimin gerektirdiği bilgi ve alışkanlıkları en fazla endüstri meslek lisesi öğrencilerinin taşıdığına ilişkin görüşleri belirgin bir ağırlık taşıırken söz konusu okullarla ilişkileri (işgücü sağlama konusunda) yok denecek kadar azdır.

Araştırmada dikkati çeken diğer bir bulgu ise, "işletmelerin kendi bünyelerinde oluşturacağı eğitim merkezlerinde oluşturulacak eğitim sisteminin, nitelikli işgücü

ihtiyacının karşılanması için mevcut mesleki-teknik eğitim sistemine alternatif olarak gösterilmesidir.

Sonuç olarak işletme sorumlularının belirtilen niteliksel yetersizliklere karşın endüstri meslek lisesi öğrencilerini işe alma konusunda tercih etmeleri konusunda tercih etmeleri onlarda istenilen bazı özellikleri gözlemiş olduklarının bir işareti olarak kabul edilebilir. Ancak bu özelliklerin neler olduğunun daha ayrıntılı olarak araştırılması gerekmektedir.

Araştırma bulgularına ve sonuçlarına dayalı olarak 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Kanunu uyarınca endüstri meslek lisesi öğrencilerine yaptırılan meslek eğitimi uygulamasına ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Okullar, işletmelere sadece öğretim programı vermekle yetinmemeli bu programların en iyi şekilde uygulanmasını sağlayacak hizmetlerle meslek uygulamalarını desteklemeli,

- Öğrencilere, meslek eğitimi uygulamasına başlanılmadan önce işletmelere uyum sağlayabilmeleri için oryantasyon eğitimi verilmeli,

- İşletme sorumluları, okul yöneticileri ve koordinatör öğretmenler meslek eğitimi uygulamasına yönelik olarak her yıl hizmet-içi eğitime alınmalıdır.

- İşletmelerdeki meslek uygulamalarını yakından izlemek, okul-işletme arasındaki koordinasyonu sağlamak ve meslek eğitimi uygulamasına daha etkili olarak rehberlikte bulunmalarını sağlamak için koordinatör öğretmenler ciddi bir eğitimden geçirildikten sonra, kendi meslek alanlarıyla ilgili koordinatörlük görevi verilmelidir.

- Meslek eğitimi uygulamasına başlanmadan öğrencilere yönelik hazırlık eğitimi verilmelidir.

- Şartları elverişli olmayan işletmelere kesinlikle öğrenci gönderilmemelidir,

- İşletme sorumluları yeterli sayı ve nitelikte eğitici personeli hazır bulundurmalı, öğrencilerin müfredat programlarına uygun şekilde eğitilmesi için gerekli tedbirleri almalıdır.

- İşletmelerde meslek eğitiminden sorumlu olan ve iş pedagojisi eğitiminden geçirilen usta öğreticilere bu görevlerine karşılık ilave ücret ödenerek, usta öğreticiliği teşvik edici tedbirler getirilmelidir.

- Öğrencilere, işletmenin tüm üretim birimlerinde uygulama yapma olanağı sağlanmalı, meslekle ilgili olmayan işlerde öğrenciler çalıştırılmamalıdır.

- Kanunun 25. maddesindeki işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere ödenen ücretle ilgili % 30 oranının günün şartlarına göre yükseltilmesi meslek eğitiminin teşvik edilmesi yönünden yararlı olacaktır.

- Öğretim programları işletmelerin üretim çeşidi ile diğer şart ve imkanlara göre ayrı ayrı hazırlanmalıdır. Ayrıca öğretim programları sabit kalmayarak gelişen teknolojik şartlarla birlikte kolaylıkla değiştirilebilmelidir.

- İşletmelerde meslek eğitimi yapılan okullardaki öğretmen memur ve ulaşım aracı gibi zaruri ihtiyaçlar bakanlıkça öncelikle karşılanmalıdır.

- İşletmelerde meslek eğitim uygulaması tüm öğrencileri kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

- Okul ve işletmeler arasındaki işbirliği güçlendirilerek öğrencilere kendi meslek alanlarıyla ilgili işletmelerde meslek eğitimi verilmelidir.

- Koordinatör öğretmenlere makul sayıda öğrenciye hizmet vermelidirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sürecinde en fazla güçlüklerle karşılaştıkları sorunların başında, üretim sürecinde yerlerini alacak nitelikli işgücünün yetiştirilmesidir. Kalkınmasını yaygın sanayileşme politikasına dayandıran ülkemizde nitelikli işgücü yetiştirilmesi, kişilerin sahip olması gereken asgari bilgi ve becerilerle donatılması ayrı bir önem taşımaktadır. Nitekim Türkiye'nin Avrupa Birliği ile daha yakın bağlar kurma girişimi ve 1996 yılında yürürlüğe girmesi amaçlanan gümrük birliği tarihinin giderek yaklaşması rekabete açık ve nitelikli işgücüne olan ihtiyacı çok daha kritik bir duruma getirmiştir.

Uluslararası piyasalarda aranan niteliklere sahip, uluslararası standartlara uygun olarak çalışabilen ve modern teçhizat ve makinaları kullanabilen işgücünü yetiştirmek mesleki-teknik eğitimin amacıdır.

Ülkemizde mesleki-teknik eğitimin uzun bir geçmişi vardır. 19. yüzyıla kadar mesleki eğitim çıraklık sistemi ile yürütülmüştür. Cumhuriyet döneminde ilk defa 22.6.1993 tarihinde Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı Vazifeleri Hakkındaki 2287 sayılı kanunla, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesinde, Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü kurulmuştur. Mesleki-teknik eğitime duyulan ihtiyaç ve bu alanda okullara olan talebin artması üzerine ilgili bakanlık makamı çeşitli tarihlerde değişik eğitim sistemlerini öngören Kanunlar ve Bakanlar Kurulu Kararlarını yürürlüğe koyarak çeşitli örgün ve yaygın mesleki eğitim sistemleri geliştirilmiştir.

1977 yılında küçük ve orta ölçekli işletmelerde meslek öğrenmek isteyen çırak ve kalfalarla ilgili 2809 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu çıkarılmıştır. Fakat bu kanunla beklenen gelişmeler sağlamamıştır. Mesleki-teknik eğitimi gerçek iş ortamında geliştirmek amacıyla yeniden bir kanuni düzenleme yapılarak 5.6.1986 tarihinde 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çıkartılmıştır. Söz konusu kanun uyarınca nitelikli işgücü yetiştirme sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı'na ve Bakanlığa bağlı Genel Müdürlüklere aittir. Milli Eğitim Bakanlığı endüstriyel ve mesleki-teknik alanlarda nitelikli işçilerin ve teknisyenlerin eğitiminden sorumlu olan tek endüstriyel eğitim organıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı endüstriyel okullarda (Erkek teknik öğretim, Kız teknik öğretim, ticaret ve turizm öğretimi) mesleki-teknik eğitim, lise düzeyinde başlar. Mesleki-teknik liselerin üç veya dört yıllık programlarının yanısıra ilk senesi hazırlık sınıfı olmak üzere yabancı dille eğitim verilen Anadolu Meslek Liseleri vardır. Mesleki-teknik lise öğrencileri kuramsal dersleri ve temel eğitimi okulda alırlar. Beşinci dönemden itibaren eğer eğitim yerleri uygunsa pratik eğitim amacıyla haftada üç gün işletmelere giderler.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütün mesleki-teknik programlarının amacı;

- Öğrencileri sorumlu birer Türk vatandaşı olarak yetiştirmek,
- Öğrencileri yüksek öğretime girmek üzere hazırlamak,
- Ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünü yetiştirmektir.

Ayrıca konu ile ilgili olarak Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 14. maddesi aynen şöyledir:

"Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir".

Mesleklerin kademeleri ve her kademesinin ünvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tesbit edilir ve her türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina ve tesis ekleri, donatım araç-gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tesbit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır". Mesleki-teknik eğitimin ilgili yasada öngörülen doğrultuda ne ölçüde etkili olduğunu anlayabilmek için bu eğitim sürecini oluşturan başlıca temel öğelerin durumuna bakmak gerekir.

İhtiyaçın belirlenmesi; ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücünün nicelik ve nitelik yönünden belirlenmesi mesleki-teknik eğitimin hareket noktasıdır. Mesleki-teknik eğitim sistemi insangücü ihtiyaçlarına bağımlı olarak çalışır. Sistemde olumlu sonuçların alınabilmesi, bu konudaki ihtiyaçların sağlıklı olarak belirlenmesine bağlıdır. Gerek nitelik ve gerekse nicelik yönünden insangücü analizleri yapılmadan endüstriyel düzeyde geçerli becerilere sahip sayı ve nitelikte işgücü yetiştirmek mümkün değildir. Bu nedenle mesleki-teknik eğitimin planlanmasına esas teşkil etmek üzere, insangücü ihtiyaçları konusunda makro ve mikro düzeyde projeksiyonların yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde ortaöğretim düzeyinde mesleki-teknik eğitimin planlanmasına esas teşkil edecek insangücü ihtiyaçları ile ilgili veriler yeterli biçimde toplanamamaktadır. Ülkenin hangi sektörlerinde hangi düzey ve nitelikte ne kadar insangücü gereksinimi olduğu ve gelecekte bu durumun nasıl bir gelişme yönü izleyeceği sayı ve nitelik yönünden belirlenmemektedir. Her kalkınma planında ilke olarak, mesleki-teknik eğitime genel eğitimden daha fazla önem verilmesine karşın, uygulamada genel eğitime ağırlık verilmesi, nitelikli insangücü hedeflerinin makro düzeyde saptanmış olması ve mikro düzeyde herhangi bir planlamanın yapılmaması mesleki-teknik eğitimi büyük bir darboğaza sokmuştur. Nitekim nüfus ve sanayinin yoğun olduğu büyük yerleşim birimlerinde mesleki-teknik liselere olan öğrenci talebi artış eğilimi göstermekle beraber, söz konusu yerleşim birimlerinde mesleki-teknik liselerin kapasiteleri yetersiz kalmakta ve müracaat eden öğrencilerin bir kısmı eğitim kurumlarına yerleştirilemezken küçük yerleşim birimlerindeki mesleki-teknik liselerde atıl kapasite bulunmaktadır.

Amaçlar: Mesleki-teknik eğitimin nitelikli işgücü yetiştirme amacı bugün sanayideki gelişmeler karşısında topluma ve ekonomiye uyum sağlayacak işgücünü yetiştirme yönünde farklılaşma ile karşı karşıyadır. Ülkemizde ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim üzerine gerek makro, gerekse mikro düzeyde yeterli bilimsel

araştırmalar yapılmamıştır. Bunun sonucu olarak planlı kalkınma dönemlerindeki temel politikaların saptanmasında çok büyük güçlüklerle karşılaşılmış, saptanan temel politikalarda, hedeflerin belirlenmesinde ve hedeflere ulaşılmada hiç bir araştırma sonucundan yararlanılmamıştır.

Kalkınma planlarında mesleki-teknik eēitime öncelik verme ilkesi temel politika olarak saptanırken, gelişmeler genel eēitim düzeyinde olmuştur. Sayısal hedeflerin yanında niteliēe ilişkin hedefler yzeyssel olarak belirtilmiş ancak bu alanda da olumlu gelişmeler saēlanamamıřtır.

Ayrıca sosyal, ekonomik ve toplumsal kalkınmaya paralel bir gelişme gösteremeyen mesleki-teknik liselerin eēitim programları, sanayileşme sürecine kendisini uydurmaktan çok, mezunların yetiştirildikleri meslekte çalışmaları gerektiēi halde, devlet memuru olmayı tercih etmeleri ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Sanayi toplumuna geçiş sürecini tüm sorunlarıyla birlikte yaşamakta olan ülkemizin henüz mesleki-teknik liseleri ve bu liselerde uygulanan eēitim programları belirlenen amaçlar çerçevesinde sanayinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek biçimde düzenlenmiş ne de işgücünün sanayiye yönlendirilmesi bilinçli tercihler ve seçimler sonucu olmuştur. Işgcnn sanayiye kayması tesadüfler veya sosyo-ekonomik zorluklar sonucu gerçekleşmektedir. Nitekim sanayide istihdam edilen işgücünün yarısından fazlası ilkokul mezunudur.

Ülkemizde istihdam edilen işgücünün ancak % 8'i herhangi bir alanda mesleki eēitim almıştır. Ayrıca genel lise mezunlarının mesleki-teknik lise mezunlarına oranla istihdam içindeki paylarının yüksek oluşu ortaēretim düzeyli mesleki-teknik eēitim okullarından yetişen ērencilerin iş yaşamına dönük olarak yetiştirilmesi konusunda yeterince çaba harcanılmadıēını göstermektedir.

Program Geliştirme: Eēitim programı, ērencilere mesleki-teknik okulların rehberliēi altında verilen ērenim faaliyetlerinin tümü olarak tanımlanabilir. Teknolojide yaşanan devamlı deēiřim mesleki-teknik eēitim programlarının sürekli olarak geliştirilmesini gerektirmektedir. Günümüzde mesleki-teknik okulların ērettiēi yeterliliklerle endüstrinin ihtiyaçları arasında çok büyük boşluklar vardır.

Ülkemizin kalkınması ve sanayinin nitelikli işgücü ihtiyaının karşılanması için gerekli olan meslekler ve bu meslekler için geçerli yetenekler belirlendikten sonra bunların bir program çerçevesinde ērencilere kazandırılması gerekir. Ayrıca eēitim programlarının deēiřen ihtiyaçlara göre sürekli gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Ortam: Mesleki-teknik liselerin yatırım ve tesis donatım maliyeti genel liselere göre çok yüksektir. Kısıtlı imkanlar dahilinde açılan okulların verimli bir şekilde kullanılmaması, zamanla okul donanımların teknolojik gelişmeler karşısında yetersiz kalması eēitim ortamının en önemli sorunlarıdır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çeşitli derecelerdeki okulların yatırım ve tesis donatım maliyeti çok yüksek olduēundan, ērenci başına maliyelerin yüksek olması mesleki-teknik eēitimin verimliliēini etkileyen etmenlerden biridir. Yine aynı dönemde mesleki-teknik

nik ortaöğretimde nicelik ve nitelik yönünden tıkanıklık ortaya çıkmış, sınıf geçme oranındaki düşüklükler sınıflar arasında yığılmalara yol açmış ve kapasiteden yararlanmayı kısıtlamıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sergilenen tabloda günümüz açısından pek değişen bir şey yoktur. Üçüncü Kalkınma Planı döneminde belirlenmiş olan okullaşma hedefleri ilk kez aşılmıştır. Bunun dışında konu ile ilgili mevcut uygulamaları şu şekilde özetleyebiliriz.

Eğitim sisteminin iç yapısından kaynaklanan sınırlamalar mesleki-teknik eğitimin tüm bireylere dengeli ve verimli bir biçimde yaygınlaştırılmasını engellemiştir. Artan öğrenci sayısı için yeni fiziki kapasite yaratılamamasında gecikmeler, mahalli binalarda yetersiz koşullarda açılan okullar öğretmenlerin yurt düzeyinde dengesiz dağılımı mesleki-teknik liselerde verilen eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca mesleki-teknik liselerde verilen eğitimin içeriği modernleşen sanayinin gerektirdiği düzeyde, hatta mesleksel yapıyla tutarlı olmamış ve kendi eğitim ilkelerine uygun ortam ve araçlardan yoksun kalmıştır.

Çıracılık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konsey Raporunda işyaşamına dönük eğitim programları ve uygulamalarının önemi üzerinde durulmasına karşın, mesleki-teknik lise öğrencilerinin belli bir kısmı işletmelerde meslek eğitimi uygulaması yapabilmektedir. Ancak işletmelerde meslek uygulaması yapan öğrenciler program dışı rutin işlerde çalıştırılmakta buyüzden eğitimin hedeflerine ulaşamamaktadır.

Finansman: Türk eğitim sisteminin planlanması ve yatırım bütçelerinin hazırlanmasında mesleki-teknik eğitim öncelik olmakta ancak organizasyon ve uygulama bu yönde sürdürülememektedir. Mesleki-teknik liselerin bağlı bulunduğu kurumların bütçeleri yetersiz olmasının yanısıra yıllar itibarıyla bütçelerde azalışlar gözlenmektedir.

Maliyeti yüksek olan mesleki-teknik eğitime, bu hizmetten yararlanan her kurum ve kişinin maddi katkıda bulunması gerekir. Mesleki-teknik eğitimin genel bütçe yanında kamu ve özel sektör tarafından mali yönden desteklenmesi gerekir. 3308 sayılı kanun uyarınca konu ile ilgili işletmeler tarafından finanse edilen fonlar kurulmuşsa da bu fonlar çok yetersiz kalmaktadır.

Değerlendirme: Her faaliyetin planlanmış hedeflere ne dereceye kadar ulaşmakta olduğunu ve hedeflerin ne ölçüde ekonomik ve verimli olarak yerine getirilmekte olduğunu belirlemek için değerlendirilmesi gerekir.

Mevcut sistemde ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim faaliyetleri hedefler açısından yeterli bir görünüm sergilememektedir. Şöyle ki;

- 1 - Mezunların istihdam oranları düşüktür (%30-%40),
- 2 - Mezunların iş bulmaları ve işte tatmin olmaları güç olmaktadır,
- 3 - Mezunların çoğu yükseköğrenime gitmemektedir,

4 - Mezunların nitelik durumu sanayinin imkan ve ihtiyaçlarıyla uyumlu değildir,

5 - İşletmeler aradığı kalitedeki işgücünü bulamamaktadır.

6 - Mezunların çoğu bilgi ve becerilerini arttırmak için daha fazla eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler.

Tüm bu göstergeler, mesleki-teknik liselerin sanayide nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamada ne ölçüde yeterli olduğunu göstermektedir. Bu durumda sistemi devamlı değerlendirecek ve gelişme yeterliliğini arttıracak düzenlemelere gereksinim vardır.

İşletmelerin mezunlar hakkında görüşleri ve değerlendirmeleri de bu gerçeği yansıtmaktadır.

Mesleki-teknik liseleri bitiren öğrencilerin güçlükle iş bulmaları ve işverenlerin bunların yeterliliği konusundaki şüpheleri işletmelerin uygulamalarda karşılaştığı problemlerden kaynaklanmaktadır. Mesleki-teknik lise mezunları daha yüksek ücretle işe alındıkları halde, işe alıştırılmalarında hemen hiçbir kalifiye olmayan elemanlara sarf edilen zaman kadar bir kayba uğramaktadır. Diğer bir ifade ile öğrenimlerinde gereği kadar pratik eğitime ve sanayinin ihtiyaç duyduğu uzmanlaşmaya yönelmedikleri için mesleki-teknik lise mezunları kısa bir süre için üretimde istenilen düzeyde başarılı olamamaktadır. Mezunların yetiştirildikleri meslekler dışında kamu hizmetleri, büro ve idari işleri tercih etmeleri mezunların şahsi ve psikolojik bir problemi olmaktadır.

İşletmelerin mesleki-teknik lise mezunlarında gördükleri en önemli yetersizlikler, mesleki bilgi eksikliği ve iş deneyimi noksanlığıdır. Ancak işletmelerin mezunlarda gördüğü bu yetersizliklere karşın işe alma konusunda mezunları tercih etmeleri, mezunlar üzerinde bazı istendik davranışları gözlediklerinin bir işaretidir. Bu istendik davranışlarının başında mezunların mesleki bilgi ve becerilerden daha çok okulda kazandıkları işe ilişkin tutum ve davranışlardır. Örneğin disiplinli olma, iyi insan ilişkileri, değişikliklere uyum sağlayabilme, yenilikten yana yaratıcı olmaları.

Bu durumun nedeni olarak, işletmelerin günün ihtiyaçlarına cevap verecek ve dar uzmanlık alanlarında yapılacak bir eğitim beklerken, sürecin diğer ucunda ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim kurumları yükseköğrenime ağırlık veren öğretim programlarına yönelmesi gösterilebilir.

Ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim konusunda ulusal düzeyde saptanmış standartların bulunmaması, ünvan yetki ve sorumlulukların belirlenmemesi, programların günün ihtiyaçlarına uyum sağlamaması, eğitim-çalışma yaşamı ile istihdam arasında tutarlı ilişkiler kurulamaması olması bu eğitimin yeterliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Halen Türkiye'de Ortaöğretim düzeyinde 12-17 yaş gurubu gençliğinin yalnızca % 47'si ortaöğretim düzeyli bir eğitim kurumuna devam etmektedir. Buna karşın gençliğin % 19'una meslek eğitimi verilebilmekte % 28'i herhangi bir meslek

eğitimi almaksızın üniversite önünde yağılmalara yol açan genel liselere devam etmekte, geriye kalan % 53'de hiçbir eğitim olmadan nitelihsiz işgücü piyasasına çıkmakta ve sayıları hızlı nüfus artışına paralel olarak artmaktadır. Bu durum kalite bir yana sayısal yönden yetersizliğin açık bir ifadesidir.

Bugünkü ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim uygulamaları işlevsellikten uzak, geleneksel ölçülerle sınırlı, kapalı bir sistem görünümündedir. Kuramsal temellerini geliştirme ve örgütsel yapıyı değiştirme gereksinimi içinde bulunmaktadır. Uygulamalarda görülen yetersizlikleri şu noktalarda özetlemek mümkündür.

- Plan hedeflerine ulaşma yetersizliği,
- Mali ödenek yetersizliği,
- Sayısal yetersizlik,
- Sanayinin ihtiyaçlarını karşılamada ve ilişkilerde yetersizlikler,
- Program geliştirmede bilimsel yöntem ve örgütsel yapı yetersizliği,
- Öğrencilerin sanayi deneyimi yetersizliği,
- Örgütsel yapı yetersizliği,
- Mesleki rehberlik hizmetlerinin yetersizliği,
- Teknolojik gelişmeleri izleyememe yetersizliği.

Sonuç olarak ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitimde işgücünün nitelik kazanması açısından bazı yetersizlikler dikkati çekmektedir. Okullaşma oranları, yatırımlar, bütçe olanakları plan hedeflerinin uygulanması ve eğitim programlarının tüm öğeleriyle ilgili olan bu yetersizlikler belirli nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Böylece bugün ortaöğretim düzeyli mesleki teknik eğitimde hedeflerle muhteva arasında paralellik olmadığı programların geliştirilmesinde meslek analizlerinin kullanılmadığı, okul programlarının gerçek ihtiyaçlara göre düzenlenmediği, okulların işe dönük ve iş hayatından kopuk olduğu faaliyetlerin değerlendirilmesinde belirli bir sistemin uygulanmadığı, mesleki yöneltme ve mesleki rehberlik hizmetlerine gereken önemin verilmediği görölmektedir. Mevcut durum nitelikli işgücünün karşılanması ve eğitim hedefleri açısından yetersiz bir görünüm sergilemektedir.

Tez çalışmamızda elde ettiğimiz bulguları gözönünde bulundurduğumuz takdirde ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitim yoluyla nitelikli insangücü ihtiyaçlarına cevap verebilmek için bazı önerilerimiz olacaktır. Önerilerimiz şu şekilde sıralanabilir.

a) Türkiye'nin dünya pazarında rekabet edebilmesi için binlerce işgücünün mesleki eğitimden geçmesi ve niteliklerinin, iş becerilerinin arttırılması gerekmektedir. Mesleki-teknik liselerin eğitim sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı'na ait genel müdürlöklere aittir. Bu nedenle genel müdürlöklere amaçlar çerçevesinde yeniden yapılandırılmalı ve örgütlenmelidir.

b) Türkiye'de ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitimin önünü kapatan unsurlardan biri de işgücünün eğitimsiz meslek sahibi olmasıdır. Özellikle sanayiye olan işgücü akımı tesadüfler sonucu olmaktadır. Bu da işgücü pazarında haksız rekabete yol açmakta, mesleki-teknik lise mezunlarının istihdam koşullarını etkilemektedir. Bu açıdan, ulusal meslek standartlarının hazırlanması gerekmektedir. İşletmeler bu meslek standartları doğrultusunda eğitim görmüş işgücünü istihdam etmelidir. Ayrıca bu görüşler doğrultusunda bir "Mesleki Standartlar Araştırma ve Geliştirme Merkezi" kurulmalıdır. Bu merkez hükümet, işçi, işveren ve meslek kuruluşlarının temsilcilerinden oluşmalı ve amacını gerçekleştirmesi açısından özerk olmalıdır.

c) İnsan gücü planlamaları iş analizlerine dayalı olarak makro ve mikro düzeyde yapılmalıdır. Diğer yandan işgücü ihtiyaçlarının belirlenmesinde genel olarak sektör türleri, bunların yaygınlık dereceleri ileri dönemlerdeki potansiyelleri dikkate alınarak, işgücü istihdam kapasiteleri tahmin edilmeli ve eğitim planlaması bu çalışmalara dayandırılmalıdır. Ayrıca sektörel düzeyde elde edilecek bilgilere göre mesleki teknik liselerin eğitim programları ve öğrenci kapasiteleri belirlenmelidir.

d) İstihdam ve mesleki-teknik eğitim kuruluşları arasında etkili bir koordinasyon sağlanmalı ve 3308 sayılı kanun uyarınca işletmelerde meslek eğitimi uygulaması yapan öğrenci ve okul sayısı artırılmalıdır.

e) Mesleki rehberliğe önem verilmelidir. Toplumun ihtiyaç duyduğu alanlara eleman yetiştirirken bireylerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınmalıdır. Bu amaçla mesleki-teknik liselerde mesleki rehberlik birimleri oluşturulmalı ve öğrenciler kabiliyetleri doğrultusunda yönlendirilmelidir.

f) Mesleki-teknik liselerin kurulmasında yerel ihtiyaçlar dikkate alınmalı, eğitim programları yerel ihtiyaçları karşılayacak şekilde esnek olarak hazırlanmalı ve planlanmalıdır.

g) 3308 sayılı kanunun 42. maddesi ile kurulan Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi, kanunda belirtilen görevlerini yerine getirecek tarzda oluşturularak, fonksiyonel hale getirilmelidir. Bu merkez tarafından oluşturulacak olan eğitim dökümanları doğrudan eğitim merkezlerine ulaştırılmalıdır. Ayrıca fon kaynakları kullanılarak mesleki-teknik liselerin donanımları günün şartlarına uygun hale getirilmelidir.

h) Mesleki-teknik lise öğrencilerinin kendi alanlarında yüksek öğretim kurumlarına girmelerini sağlayacak yeni bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

i) Mesleki-teknik liselerdeki yenilikleri yeterince destekleyebilmek için birçok kaynak ve etkinliğe yer verilmelidir. 3308 sayılı yasada belirlenen vergi oranları artırılmalı, mesleki-teknik liseler Çıraklık ve Mesleki Eğitim Fonundan belli yüzdelere pay almalıdır.

j) Eğitim kalitesinin yükseltilmesi için bu okullarda görev alan öğretmenlerin ekonomik koşulları iyileştirilmeli ve öğretmenlik cazip hale getirilmelidir.

k) Öğretmenler belli aralıklarla hizmet içi eğitime alınarak, teknolojik gelişmeler konusunda yeterli duruma getirilmelidir.

l) Mesleki-teknik liselerin bağlı bulundukları genel müdürlüklerin bütçeleri arttırılmalı, kaynaklar en verimli şekilde kullanılmalıdır.

m) Halkın mesleki-teknik liselere olan bakış açısı değiştirilmeli, bu liselerin genel kültür derslerinin azlığı nedeniyle kolay sınıf geçilen ve üniversiteye gitmek için bir araç olarak kullanılan okullar olmadığı tersine direk olarak işgücü piyasasına eleman yetiştiren öğretim kurumları oldukları imajı yerleştirilmelidir.

n) Mesleki-teknik liselerin atölye ve labaratuvar malzemeleri çağın öğretim koşullarına uygun olarak yenilenmeli, öğretim programları içerisinde pratik eğitim ve uygulamalara da çok zaman ayrılarak mesleki-teknik eğitiim iş hayatına dönük bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Eğitim sorumluluğunu ve finansmanını üstlenebilecek büyük ölçekli işletmelerin kendi bünyelerinde oluşturacakları eğitim merkezleri ile ihtiyaç duydukları elemanları yetiştirmeleri birçok açıdan olumlu sonuçlar doğuracaktır. Herşeyden önce maliyeti yüksek olan mesleki-teknik liselerin devlet üzerinde oluşturdukları mali yük azalacak, eğitimin niteliği yükselecektir. İlgili yasada bu görüş doğrultusunda yapılacak düzenlemeler özellikle Türkiye'de mesleki-teknik eğitimin dışında kalmış olan işletmeleri bu kavramın içine almış ve konu ile ilgilenmelerini sağlamış olacaktır.

Ortaöğretim düzeyli mesleki-teknik eğitimi işlevsel ve yeterli duruma getirmek için konuyu herşeyden önce bir devlet politikası olarak ele almak, mesleki-teknik eğitimi bir uzmanlık işi ve bilim olarak kabul etmek gerekmektedir. Tüm sektörlerin nitelikli işgücü ihtiyaçlarına cevap verebilmek için mesleki-teknik eğitimin hareket özgürlüğü, karar özerkliği ve esnekliğe kavuşturulması gerekir. Bu nedenle mesleki-teknik eğitim sistemi iç gereksinimlere ve dış gelişmelere duyarlı çağdaş bir yapıya kavuşturulmalıdır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- ADEM, Mahmut ; "Mesleki-Teknik Ortaöğretimde Maliyet-Fayda Analizi Neden Gereklidir", **Eğitim ve Bilim**, Sayı : 83, Ocak 1992.
- ADEM, Mahmut; **Türk Eğitim Sisteminin Ekonomik Politikası**, Ankara 1987.
- AKYÜZ, Yahya; **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara 1985.
- ALKAN, Cevat -Hıfzı DOĞAN-İlhan SEZGİN; **Mesleki Teknik Eğitimin Esasları**, G.Ü. Eğitim Fakültesi Yayın No: 16, Ankara 1988.
- ALKAN, Cevat - Hıfzı DOĞAN; **METAP, Mesleki-Teknik Öğretim İçin Ana Planları Esasları**, Ankara 1974.
- ALKAN, Cevat ; **Mesleki ve Teknik Eğitimde Temel Politika ve Stratejisi**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, **Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1992)**, MEB, Eğitim Teknolojisi, Ankara 1993.
- ARAL, Salim; **Endüstri Yöneticilerinin Okul-Sanayi Ortaklaşa Eğitim Çalışmalarını Değerlendirmesi Paneli, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu (28-29 Nisan 1983)**, (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayın No: 126).
- ARIKAN, Cevat; **Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim Sisteminin Sanayinin İşgücü İhtiyacının Karşılansındaki Yeterliliği, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim-Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu**, MPM Yayın No: 362, Ankara 1988.
- ASLIER, Mustafa ; "Ahi Teşkilatında Meslek Eğitimi", **Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi**, Sayı : 104.
- BAKI, Mustafa ; **Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeni Boyutlar**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, **Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1990)**, Tebliği, Ankara 1990.
- BALOĞLU, Zekai; **Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri**, TUSİAD, 1990.
- BAŞOL, Koray ; **Türkiye Ekonomisi**, İzmir 1994.
- BROWN, D. -F.HARBISON; **Hihg Talent Manpower for Science and Industry**, Industrial Relations Section, Princeton University, New Jersey 1967.
- BURSALIOĞLU, Ziya ; **Eğitim Örgütüne Sistem Yaklaşımı** , A.Ü. Eğitim Fakültesi, Cilt:3, 1971.
- BURSALIOĞLU, Ziya ; **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No : 154, Ankara 1987.
- CORD; **Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin İncelenmesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Raporu**, 24 Temmuz 1994.

- ÇAĞATAY, Neşet ; **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Ankara 1974.
- ÇELİK, Nuri ; **İş Hukuku Dersleri**, İstanbul 1990.
- DEWEY, John ; **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor (1924)**, XIII. Milli Eğitim Şurası 13-17 Kasım 1989, MEB, Ankara 1990.
- DİE; **Hanehalkı İşgücü Anket Sonuçları**, Nisan 1990.
- DİE; **Hanehalkı İşgücü Anket Sonuçları**, Nisan 1993.
- DİE; **Türkiye Ekonomisi : İstatistik ve Yorumlar**, Şubat 1995.
- DİE; **Çalışma İstatistikleri**, 1993.
- DİE; **Milli Eğitim İstatistikleri**, Mesleki ve Teknik Öğretim 1967-1973, Ankara 1977.
- DOĞAN, Hıfzı ; "Mesleki Teknik Eğitimin İlkeleri", **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt :16, Sayı : 1, Ankara 1983.
- DOĞAN, Hıfzı ; "Mesleki ve Teknik Eğitim", **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, MEB Yayın No: 91, İstanbul 1983.
- DOĞAN, Hıfzı ; **Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri**, Ankara 1980.
- DOĞAN, Hıfzı ; **Ülkemizde Endüstrileşme ve Teknik Eğitim**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 64, Ankara 1977.
- DOĞAN, Hıfzı-Cevat ALKAN-İlhan SEZGİN; **Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri**, Ankara 1980.
- DPT; **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1993 Yılı Program Destek Çalışması**, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler.
- DPT; **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, 1994 Yılı Program Destek Çalışması**, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler.
- DPT; **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler**, 1980-1994, Ankara 1989.
- DPT; **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler**, 1984-1988, Ankara 1990.
- DPT; **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989**, Ankara 1985.
- DPT; **Beşinci Beş Yıllık Plan Destek Çalışmaları II, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler**, 1985-1989, Ankara 1985.
- DPT; **Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967**, Ankara 1964.
- DPT; **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983**, Ankara 1979.
- DPT; **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972**, Ankara 1967.

DPT; Mesleki ve Teknik Öğretim II. Devresinde Hedefler ve Gerçekleşmeler, Ankara 1975.

DPT; Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarının Bugünkü Durumu, Ankara 1973.

DPT; Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1979, Ankara 1993.

DPT; Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl, 1973-1977, Ankara 1973.

EKİNCİ, Yusuf; Ahilik ve Meslek Eğitimi, Araştırma İnceleme Dizisi, MEB, İstanbul 1990.

ERBESLER, Ayfer ; "1984 Yılında Türk İmalat Sanayiinde Teknolojik Durum, Eğitim ve İstihdam Politikaları", Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, MPM Yayınları No : 362, Ankara 1988.

ERCAN, Fevzi ; Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Gelişmeler, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sempozyumu, M.P.M. Yayın No : 362, Ankara 1988.

ERCAN, Fevzi; İleri Teknolojilerin İnsangücüne ve İstihdam Sorunlarına Etkileri, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, MPM Yayınları, Ankara 1988.

ERCAN, Fevzi; Mesleki ve Teknik Eğitimin Geliştirilmesinde Araştırma ve Geliştirme Merkezinin Rolü, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, 24-25 Şubat 1988, Ankara.

EREN, Erol ; İşletmelerde Stratejik Planlama, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yönetim ve Organizasyon Enstitüsü, İstanbul 1979.

FEV; Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunları, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.

FİDAN, Nurettin-Münire ERDEN; Eğitim Bilimine Giriş, Ankara (tarihsiz).

FOSTER, P.E. ; The Vocational School in Development Planning, UNESCO, Reading in the Economics of Education, Paris 1968.

GÜLERMAN, Adnan -Tunç DEMİRBİLEK; "Türkiye'de Mesleki Eğitim Uygulaması ve İstihdam Politikasına Etkisi", Sosyal Siyaset Dergisi, Cilt : 1, Sayı : 5, 1992.

GÜLERMAN, Adnan ; Türkiye'nin Ekonomik ve Toplumsal Yapısı, İzmir 1987.

GÜLLÜLÜ, Sabahattin ; Ahi Birlikleri, İstanbul 1977.

İ.İ.B.K. 1992 İstatistik Yıllığı.

- KARATÜRK, Kazım; Mesleki-Teknik Ortaöğretimin Verimliliği, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt : 24, Sayı : 2, Ankara 1992.
- KEPENЕК, Yakup ; Türkiye Ekonomisi, Ankara 1987.
- KILIÇ, Eşref ; Türkiye'de Halk Eğitimi - Başlangıcından Bugüne Kadar, H.E.G.M. Yayınları, Ankara 1968.
- KIRATLI, Metin ; Devletin Eğitim ve Kültür Ödevleri ve Faaliyetleri, AİD, C.6, Sayı : 1, Mart 1979.
- KIZILKOCA, Adem ; Planlı Dönemde Mesleki ve Teknik Eğitim, İş ve İstihdam Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara 1979.
- KORAY, Meryem ; Endüstri İlişkileri, BASISEN Eğitim ve Kültür Yayınları, İzmir 1992.
- KURTKAN, Amiran ; Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları, İstanbul 1977.
- KÜÇÜK, Hasan ; Anadolu'nun Türkleşmesinde Ahi Kavramının Sosyo-Kültürel Tesirleri, Tebliğ, Kırşehir 1986.
- MEB; 7. Milli Eğitim Şurası (5-15 Şubat 1962), Çalışma Esasları Konular ve Kararlar, MEB Yayın No: 2314, İstanbul 1991.
- MEB; 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile İlgili Yönetmelikler, Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi 3-5 Mayıs 1990, Ankara 1990.
- MEB; Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, Ankara 1973.
- MEB; Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, Ankara 1992.
- MEB; Endüstriyel Teknik Öğretimde Gelişmeler, Ankara 1993.
- MEB; Kalkınma Planlarında Eğitim, Ankara 1993.
- MEB; Milli Eğitim İle İlgili Bilgiler, Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu, Ankara 1994.
- MEB; Milli Eğitim ile İlgili Kanunlar, İstanbul 1981.
- MEB; XIII. Milli Eğitim Şurası (15-19 Ocak 1990) Yaygın Eğitim Hazırlık Dökümanı, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 1990.
- MEB; Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Konseyi, 3-5 Mayıs 1990, Ankara 1990.
- MEB; Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü, Ankara, Ağustos 1993.
- MEB; Kız Teknik Öğretiminde Gelişmeler II, Ankara 1993.

- MEB; Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, **Çıraklık ve Meslek Eğitim Kurulu Toplantısı (28 Aralık 1994)**, Ankara 1994.
- MEB; Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim, **Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu (3-5 Mayıs 1990)**, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara 1990.
- MEB; Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim, **Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konsey Raporu**, Ankara 1990.
- MERAY, Seha ; Üniversite Kavramları ve Modelleri, **SBF Dergisi**, C.26, No.1, Ankara 1971.
- METARGEM, **Örgün ve Yaygın Mesleki-Teknik Öğretim Kurumları**, Ankara 1990.
- METGE, **Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi**, Mezunları İnceleme Raporu, Ankara 1993.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer ; **İşletme İktisadı**, Ankara 1989.
- ÖZALP, Reşat -Aydoğan ATAÜNAL; **Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı**, MEB, İstanbul 1977.
- ÖZALP, Reşit ; Türkiye'de Yüzyıllık Mesleki ve Teknik Öğretim, **Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi**, Sayı : 104, 1961.
- ÖZBEY, Arslan; **Mekanizasyon ve Günümüzdeki Önemi TİG**, Sayı: 1746, 12, 1983.
- ÖZKAN, Zeki ; **Çıraklık Eğitimi**, Ankara 1992.
- SEZGİN, İlhan ; **Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminde Gelişmeler, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu**, MPM, Yayın No : 362, Ankara 1988.
- SEZGİN, İsmet ; **Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu Açıklama Toplantısı**, 23 Ekim 1986, MESS Eğitim Kitapları, İstanbul 1987.
- SÖZER, Ali Nazım -Tunç DEMİRBİLEK; **Ege Bölgesinde İstihdam ve Çalışma Yaşamının Genel Görünümü, Ege Bölgesi Sektörel Gelişme Stratejileri Projesi**, ESİAD Yayını No : 93/ESA-4, İzmir 1993.
- ŞAHİNKESEN, Ali ; **Mesleki ve Teknik Eğitimde Çağdaş Gelişmeler, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Bildirisi**, Ankara 1990.
- TALAS, Cahit; **Sosyal Ekonomi**, Ankara 1979.
- TANRIKULU, Nurten ; **Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihçesi, Türkiye'de Teknik Eğitimin Dünü, Bugünü, Geleceği, Teknik Eğitim Ulusal Kongresi Bildirileri**, İstanbul 1983.

- TINBERGEN, Jan ; **Theory and Measurement of Factors in Economic Growth**, UNESCO, Readings in the Economics of Education, Paris, 1968.
- TOPRAK, Zafer ; **Tanzimattan Cumhuriyete Osmanlı Ekonomisinde Gelişmeler, 1885-1985 Türkiye Ekonomisinin 100. Yılı ve İzmir Ticaret Odası Sempozyumu**, İzmir 1985.
- TOPTAN, Köksal; MEB, TBMM, **1992 Yılı Bütçe Konuşması**, 15 Mart 1992.
- TUNA, Orhan -Nevzat YALÇINTAŞ; **Sosyal Siyaset**, İstanbul 1988.
- TUNA, Orhan ; **Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim**, TİSK, Ankara 1973.
- TURAN, Kemal ; **Mesleki Teknik Eğitimin Gelişmesi ve Mehmet Rüştü Uzel**, Araştırma-İnceleme Dizisi, MEB, Yayın No: 2483, İstanbul 1992.
- TÜBİTAK; **Atatürk İlkeleri Işığında Türk Eğitim Sistemi**, Bilimsel Toplantı, 18-20 Kasım 1981, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 1983.
- ÜNAL, Işıl; **Türkiye'de Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Teknik Eğitimin Ekonomik Değeri**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1988/3.
- ÜNAL, Işıl ; **Türkiye'deki Teknik Ara İnsangücünün Arz ve Talebin Eğitimin Ekonomik Değeri Kapsamındaki Nitelikler Açısından Değerlendirilmesi**, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü 1987.
- ZALM, Sebahattin ; **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul 1986.

Sayın İşveren / İşveren Vekili

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim. "İşgücüne Nitelik Kazandırıcı Bir Politika Olarak Orta Öğretim Düzeyindeki Mesleki-Teknik Eğitim ve Uygulama Sonuçları" konulu bir yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Sizlere bu konuda yönelttiğim sorular konunun güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konması açısından büyük önem taşımaktadır.

Vereceğiniz bilgiler bilimsel araştırma ve değerlendirmeler dışında kesinlikle hiçbir surette başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Sorulara objektif olarak vereceğiniz cevaplardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Mahir GÜMÜŞ

ANKET FORMU

1. İşletmenizde Endüstri Meslek veya benzeri Teknik liselerden mezun kaç kişi çalışıyor? (.....)
2. İşletmenizin işçi sayısı yönünden büyüklüğü aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?
() 10-49 () 50-70 () 71-100 () 101-200 () 201-500 () 501-1000
3. İşyerinizde üretimin gerektirdiği bilgi ve alışkanlıkları aşağıdakilerden en fazla hangisi taşımaktadır?
() Piyasadan yetişen eleman
() Çıraklık eğitimiyle yetişen eleman
() Endüstri Meslek Lisesi mezunu eleman
() Düz lise mezunu eleman
() Başka (Lütfen belirtiniz)
4. Sizce Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının pratik bilgi ve beceri düzeyleri yeterli midir?
() Yeterli () Kısmen Yeterli () Yetersiz
5. Sizce Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının teorik teknoloji bilgi ve becerilerinin yeterlilik oranı nedir?
() Hiç () Az () Orta () İyi () Çok İyi
6. Sizce Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının ofis yeterlilikleri ile nezaret etme yeterlilikleri ne orandadır? (İş disiplini, işi sevme, ciddiyet, diğer işçileri denetleme, yol gösterme vs.)
() Hiç () Az () Orta () İyi () Çok İyi
7. İşletmenizde üretimin gerektirdiği niteliklere sahip vasıflı insangücü temininde bir zorluk var mıdır?
() Evet () Kısmen () Hayır

8. Sanayinin ara teknik eleman ihtiyacının karşılanabilmesi için, sizce en etkili olabilecek yetiştirme düzeni aşağıdakilerden hangisidir?
- ☐ Endüstri Meslek Liselerinin mevcut eğitim düzeyi
☐ Sistemli bir çıraklık eğitimi
☐ İşletmelerin kendi bünyelerinde oluşturacağı eğitim merkezlerinde
☐ Başka (Lütfen belirtiniz)
9. İşletmenizde meydana gelen iş kazaları ile insan gücünün düzenli bir mesleki eğitim görmemesi arasında nasıl bir ilişki vardır?
- ☐ Yakından ilgilidir ☐ Kısmen ilgilidir ☐ İlgisizdir
10. İhtiyaç duyduğunuz işçiyi temin etmekte uyguladığınız yöntem hangisidir?
- ☐ İş ve İşçi Bulma Kurumu
☐ Gazete ve Dergi ilanları
☐ İşyerinde ilan
☐ Çalışan işçiler vasıtasıyla
☐ Kendi iş çevrem ile
☐ Endüstri Meslek Liselerine müracaat
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)
11. Yeni işe alarak istihdam edeceğiniz işçilerde arayacağınız nitelikler aşağıdakilerden hangisidir?(İki tane işaretleyiniz)
- ☐ Cinsiyet ☐ Yaş ☐ Askerlik ☐ İş Tecrübesi
☐ Öğrenim ☐ Yabancı Dil ☐ Kişilik Özellikleri
☐ Diğer (Lütfen Belirtiniz)
12. Sizce verimli işgücü aşağıdaki özelliklerden hangisini daha fazla taşıyan kişidir? (İki tane işaretleyiniz)
- ☐ Bürokratik işleyişe uyabilen ☐ Mesleğini seven
☐ İş aksatmadan yapan ☐ İşinde tecrübeli
☐ Yenilikten yana - yaratıcı ☐ İyi insan ilişkileri
☐ Eğitim düzeyi yüksek ☐ Kişilik özellikleri
13. Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin işyerinde bulunan teknolojik araç ve gereçler hakkındaki bilgi düzeyi nasıldır?
- ☐ Yeterli ☐ Kısmen Yeterli ☐ Yetersiz
14. İşyerinize yeni eleman alınacağı zaman mevcut beceri eğitimi yapan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerini işe almada tercih eder misiniz?
- ☐ Evet ☐ Hayır
- Cevabınız "Hayır" ise lütfen nedenini belirtiniz:
15. Sizce Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri iş piyasasında istenilen niteliklere sahip nitelikli işgücü olarak tanımlanabilir mi?
- ☐ Evet ☐ Kısmen ☐ Hayır

ENDÜSTRİ MESLEK VE BENZERİ TEKNİK LİSELERE UYGULANACAK ANKET SORULARI

1- Eğitim gördüğünüz lisedeki bölümünüz?

- ☐ Elektrik ☐ Elektronik ☐ Yapı ☐ Tesviye ☐ Kalıp ☐ Mobilya Dekorasyon
☐ EMT ☐ Harita Kodastro ☐ Sıhhi Tesisat

2 - Cinsiyetiniz?

- ☐ Kız ☐ Erkek

3 - Doğum yeri ve tarihi?

(.....)

4 - Annenizin Öğrenim durumu?

- ☐ Okur-yazar ☐ ilköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Yükseköğretim

5 - Babanızın Öğrenim durumu?

- ☐ Okur-ya ☐ ilköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Yükseköğretim

6 - Babanızın mesleğini işaretleyiniz?

- ☐ Sanayici ☐ Küçük esnaf (Kasap, bakkal vb.) ☐ Fabrika veya atölye işçesi
☐ Tarım İşçisi ☐ Ev kadını ☐ Serbest Meslek (Avukat, Doktor vb.) ☐ Öğretmen
☐ Emekli ☐ Memur

7 - Annenizin mesleğini işaretleyiniz?

- ☐ Sanayici ☐ Küçük esnaf (Kasap, bakkal vb.) ☐ Fabrika veya atölye işçesi
☐ Tarım İşçisi ☐ Ev kadını ☐ Serbest Meslek (Avukat, Doktor vb.) ☐ Öğretmen
☐ Emekli ☐ Memur

8- Ailenizin aylık kazancı ne kadardır?

(.....)

9 - Aileniz size en çok hangi konularda karışır?

- ☐ Meslek Seçimi ☐ Arkadaş seçimi ☐ Harcamalarımda
☐ Ders çalışmamda ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.) (.....)

10. Meslek lisesine kendi kararınızla mı yoksa başkasının etkisi ile mi geldiniz?

- ☐ Kendi kararımla ☐ Ailemin kararı ile
☐ Arkadaşlarımın yönlendirmesi ile ☐ Ulaşım kolaylığından dolayı (çevreme yakın)
☐ Rastgele

11. Endüstri Meslek Lisesine ne amaçla geldiniz?

- ☐ Diploma almak ☐ Meslek öğrenmek
☐ İtibar kazanmak ☐ Üniversiteye gidebilmek
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.) (.....)

12. Bulunduğunuz okulun öğretim programından memnun musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

Cevabınız hayır ise lütfen nedenini açıklayınız?

13. Sizce toplumda en saygın meslek hangisidir?

(.....)

14. Belirttiğimiz mesleğin saygın olmasının nedeni nedir.

- ☐ Kazancı bol ☐ İtibarı fazla ☐ İş bulmada kolaylık
☐ Diğer (lütfen belirtiniz)

15. Üniversite veya yüksek okula gitmeyi düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

16. Eğer Üniversiteye gidekseniz kendi mesleğinizle ilgili bölüme gitmek mi istiyorsunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

17. İşletmelerdeki eğitiminiz ile ilgili personellerin size karşı tutum ve davranışları nasıl.

- ☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ İlgisiz

- ☐ Diğer (lütfen belirtiniz)
18. İşletmelerdeki iş disiplini sizce nasıl?
☐ Çok sıkı ☐ Sıkı ☐ Orta ☐ Zayıf ☐ Hiç yok
19. Okuldaki öğretim programlarının öngördüğü iş ve işlemler işletmelerde gerçekleştirilebiliyor mu?
☐ Az ☐ Orta ☐ Çok ☐ Çok iyi
20. Meslek eğitimi uygulaması yaptığınız işletmenin okuduğunuz bölümle olan ilişkisi nedir?
☐ Bölümümle ilgili bir işletmede M.E. yapıyorum
☐ Kısmen bölümümle ilgili işletmede M.E. yapıyorum
☐ Bölümümle ilgisiz bir işletmede M.E. yapıyorum
21. İşletmelerdeki tezgahlar ile okul atölyesindeki tezgahlar arasındaki farklılık oranı nedir?
☐ Okuldaki tezgahlar işletmelerdekilerle aynı
☐ Okuldaki tezgahlar işletmelerdeki tezgahlardan eski
☐ Okuldaki tezgahlar işletmelerdeki tezgahlardan çok iyi
22. İşletmelerdeki tezgahlardan yararlanma durumumuz?
☐ Çok ☐ Az ☐ Çok Az ☐ Hiç
23. İşletmede yapılacak iş ve işlemlerin usta öğreticiler tarafından anlatılması ve gösterilmesi hakkındaki düşünceniz nedir?
☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi
24. Koordinatör öğretmeniniz size her konuda yardımcı olabiliyor mu?
☐ Evet ☐ Hayır
Cevabınız Hayır ise nedenini belirtiniz.
25. Meslek uygulaması yaptığınız işletmede mezuniyetten sonra çalışma olasılığı var mı?
☐ Evet ☐ Hayır
Cevabınız hayırsa nedenini belirtiniz.
26. Okulda gördüğünüz mesleki teorik derslerin işletmede yapılan meslek eğitime olan katkısı nedir?
☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ Çok
27. Okulda gördüğünüz genel kültür derslerinin işletmede yaptığınız meslek eğitime olan katkısı nedir?
☐ Az ☐ Çok az ☐ Orta ☐ Çok ☐ Pek çok
28. Mezun olduğunuzda mesleğiniz ile ilgili bir iş bulabileceğinizden emin misiniz?
☐ Evet ☐ Hayır
Cevabınız Hayır ise nedenini belirtiniz.
-
29. İşyerinde mesleki becerileri nasıl öğreniyorsunuz?
☐ Ustanın yaptığı işleri izleyerek ve işlemleri aynen tekrarlayarak.
☐ Ustanın işlemlerin nasıl yapılacağını göstermesinden sonra bu işlemi gösterilen şekilde tekrarlayarak
☐ İşlemi bizzat yaparak ve daha sonra yaptığım hataları düzelterek
☐ İşyerinde çalışanların yaptıkları işlemleri izleyip tekrarlayarak.
30. İşletmede gördüğünüz beceri eğitiminin iş hayatına uyum sağlamanız, sosyal statü ve refah düzeyinin artırılması yönlerinden size katkısı olduğu görüşüne katılıyor musunuz?
☐ Tamamen Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kısmen Katılıyorum
31. Sizce koordinatör öğretmenler işyerinde denetim fonksiyonlarını ne ölçüde yerine getiriyor?
☐ Tamamen ☐ Büyük ölçüde ☐ Kısmen ☐ Çok az ☐ Hiç
32. İşletmelerce size ödenen ücret düzeyi nedir?
☐ Asgari ücretin % 15'i ☐ Asgari Ücretin % 30'u ☐ Asgari ücretin % 50'si
☐ Asgari ücretin % 100'ü ☐ Asgari ücretin üzerinde

Beceri eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin yararlılığı konusundaki görüşlere katılma durumu.	SEÇENEKLER				
FAKTÖRLER	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	PEKÇOK
1. Öğrencilerin gerçek iş ortamında çalışma hayatını tanımaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Öğrencilerin iş hayatına hazırlanmaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Öğrencilerin kısa yoldan iş hayatına atılmalarına olanak sağlaması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
4. <u>Teorik mesleki bilgilerin uygulamaya aktarılması açısından yararlıdır.</u>	☐	☐	☐	☐	☐
5. Okul atölyelerinde bulunmayan makina ve teçhizatı işletmelerde görüp kullanma açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Öğrencilerin mesleki becerilerinin geliştirilmesi açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Öğrencilerin hastalık iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sosyal güvenceye kavuşturulması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
8. İş hayatının ve endüstrinin ihtiyaç duyduğu nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Öğretmenlerin işletmelerdeki yeni teknolojileri tanımaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Okul ve işletmelerin iş birliği sonunda yeni teknolojilerin iş hayatına endüstriye ve okullara daha kısa bir sürede girmesinin sağlanması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Sanayide eğitilmiş iş gücü verimliliğinin yüksek olması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Öğrencilerin işletmelerdeki üretime katkıda bulunmaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
13. İşletmelerin talep edeceği iş gücünün karşılanmasında en kısa yoldan iş gücünün istihdam edilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
14. İşletme sorumlularının endüstri meslek liselerinin ve bu okulların olanaklarını daha yakından tanınması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Mevzuat, öğretim programları ve diğer konularda ilgililerin katılımının sağlanması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐

KOORNİNATÖR ÖĞRETMENLERLE AİT ANKET FORMU

1. Yaşınız?

☐ 23-25 ☐ 26-32 ☐ 33-40 ☐ 41-50 ☐ 50- +

2. Koordinatör öğretmen olarak size düşen öğrenci sayısı nedir?

☐ 1-3 ☐ 4-8 ☐ 9-15 ☐ 16-20 ☐ 20- +

3. Koordinatör öğretmen olarak kendi branşınız dışında görev yapıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

4. Koordinatör öğretmen olarak meslek eğitim uygulamasına yönelik hizmet içi eğitim gördünüz mü?

☐ Evet ☐ Hayır

5. Eğitim programlarının öngördüğü iş ve işlemlerin işletmelerde gerçekleştirilme durumu nedir?

☐ Yeterli ☐ Kısmen Yeterli ☐ Yetersiz

6. Okullarda görülen teorik derslerin işletmelerde yapılan meslek eğitimi uygulamasına katkısı nedir?

☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ Çok

7. İşletmelerde eğitim yapılmayan konulara ilişkin olarak okulda telafi eğitimi yapılıyor mu?

☐ Tam olarak yapılıyor ☐ Kısmen yapılıyor ☐ Yetersiz olarak yapılıyor

8. İşletmelere meslek uygulaması için gönderilecek öğrenciler sizce nasıl tesbit edilmelidir?

☐ Teorik derslerdeki başarı ile ☐ Atölye derslerindeki başarı ile ☐ Kura ile
☐ Öğrencinin isteğine bağlı olarak ☐ Başka (varsa Lütfen belirtiniz) (.....)

9. İşletmelerde meslek eğitimi yapacak öğrencilere yönelik hazırlık eğitimi veriliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

10. İşyerindeki usta öğreticilerin iş pedagojisi düzeyleri yeterli mi?

☐ Yeterli ☐ Kısmen Yeterli ☐ Yetersiz

11. Meslek eğitimi uygulamasına ilişkin olarak işyerinde yeterli sayıda ve nitelikte eğitim personeli işletme tarafından görevlendiriliyor mu?

☐ Yeterli ☐ Kısmen Yeterli ☐ Yetersiz

12. Meslek eğitimi yapılan işletmenin öğrencinin okuduğu bölümle ilişkisi nedir?

☐ Bütün öğrenciler kendileri ile ilgili bölümde uygulama yapmakta
☐ Öğrencilerin bir kısmı kendileri ile ilgili bölümde uygulama yapmakta
☐ Az sayıdaki öğrenci kendileri ile ilgili bölümde uygulama yapmakta
☐ Öğrencilerin hiç birisi kendileri ile ilgili bölümde uygulama yapamamakta

13. İşletmedeki tezgahlardan öğrencilerin yararlanabilmesi durumu nedir?

☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ Çok iyi

14. İşletmede iş ve işlemlerin tam ve doğru olarak yapılıp yapılmadığının usta öğreticiler tarafından izlenmesi nasıldır?

☐ Her zaman izleniyor ☐ Bazan izleniyor ☐ Denetim sırasında izleniyor ☐ Hiç izlenmiyor

15. İşletmeye gönderilmeyen öğrencilerin meslek eğitimi uygulamasının okulda gerçekleştirilmesi oranı nasıldır?

☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

16. 3308 sayılı kanun uyarınca öğrenciye beceri eğitiminin karşılığında işletme sahibi tarafından

verilen ücreti ne ölçüde yeterli buluyorsunuz.

- ☐ Tamamen yeterli ☐ Büyük ölçüde yeterli ☐ Kısmen yeterli ☐ Yetersiz ☐ Çok yetersiz

17.İşletmede yapılacak iş ve işlemlerin usta öğretici tarafından anlatılması ve gösterilmesi ne ölçüdedir.

- ☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ Çok iyi

18.Okuldaki öğrencilerin işletmelerdeki meslek eğitim uygulamasına katılma arzusu nasıldır?

- ☐ Öğrencilerin hepsi istekli ☐ Bir kısmı istekli
☐ Bu konuda kararsız ☐ Yeterli bilgiye sahip değil

19.Öğrenciler mezuniyetten sonra piyasa şartlarında çalışacak düzeyde mi?

- ☐ Evet ☐ Hayır

20.Mezuniyetten sonra işletmelerin öğrencileri işletmede istihdam etme isteği var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

Cevabınızın nedenini belirtiniz.

21.Meslek eğitim uygulamasına yönelik olarak koordinasyon toplantısı düzenlenmesi durumu nedir?

- ☐ Bazen ☐ Her zaman ☐ İhtiyaç duyulduğu zaman ☐ Hiç

22. Sizce koordinatör öğretmene düşmesi gereken öğrenci sayısı ne olmalıdır?

(.....)

Beceri eğitimi uygulamasının tamamının işletmede gerçekleştirilememesinde etkili olan faktörlerin önem derecesi sizce nedir?

SEÇENEKLER

FAKTÖRLER	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	PEKÇOK
1. İşletmenin teknolojik düzeyinin yüksek olması	☐	☐	☐	☐	☐
2. İşletmenin seri imalata yönelik olması	☐	☐	☐	☐	☐
3. Öğrencilerin eğitiminin ikinci planda kalması	☐	☐	☐	☐	☐
4. İşletmelerde üretim koşulları içinde meslek eğitimi uygulamasına yeterli zaman ayrılamaması.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Koşulları elverişli olmayan işletmelere öğrenci gönderilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
6. İşletmelerde ayrı bir eğitim atölyesinin olmayışı	☐	☐	☐	☐	☐
7. İşletme yöneticilerinin işyeri disiplininin bozulması endişesi	☐	☐	☐	☐	☐
8. Öğretim programlarının işletmeye geç verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
9. Usta öğreticilerin öğretme yöntemlerindeki yetersizlikleri	☐	☐	☐	☐	☐
10. Usta öğreticilerin iş pedagojisi kursu görmemesi	☐	☐	☐	☐	☐
11. İşletmelerdeki usta öğretici sayısının azlığı	☐	☐	☐	☐	☐
12. İşletmelerin üretim programlarının eğitim programlarından farklı olması	☐	☐	☐	☐	☐
13. İşletmede yapılan işin eğitim programlarına göre değiştirilememesi	☐	☐	☐	☐	☐
14. İşletmelerin üretim durumları dikkate alınmadan eğitim programlarının hazırlanması	☐	☐	☐	☐	☐
15. Eğitim programlarının esnek (değiştirilebilir) olmaması	☐	☐	☐	☐	☐
16. Okul yönetimince işletmelere verilen eğitim programlarının eniyi şekilde uygulanmasını sağlayacak bilgi ve beceri seminerleri ile desteklenememesi	☐	☐	☐	☐	☐
17. Öğrencilerin teorik mesleki bilgilerinin yeterli düzeyde olmaması	☐	☐	☐	☐	☐
18. İşletmenin kar amacına yönelik olması	☐	☐	☐	☐	☐
19. Okuldaki atölye ve teknik malzemenin sanayideki teknolojik gelişmelerin arkasında kalması	☐	☐	☐	☐	☐
20. Öğrencilerin en son geliştirilen makineler hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması ve işyerine uyum problemlerinin ortaya çıkması	☐	☐	☐	☐	☐
Beceri eğitimi uygulamasının işletmelerde gerçekleştirilmesinin yararlılığı konusunda görüşlere katılma durumu.	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	PEKÇOK
1. Öğrencilerin gerçek iş ortamında çalışma hayatını tanımaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Öğrencilerin iş hayatına hazırlanmaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Öğrencilerin kısa yoldan iş hayatına atılmalarına olanak sağlaması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Teorik mesleki bilgilerin uygulanmaya aktarılması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Okul atölyelerinde bulunmayan makina ve teçhizatı işletmelerde görüp kullanma açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Öğrencilerin mesleki becerilerinin geliştirilmesi açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Öğrencilerin hastalık iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sosyal güvenceye kavuşturulması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
8. İş hayatının ve endüstrinin ihtiyaç duyduğu nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Öğretmenlerin işletmelerdeki yeni teknolojileri tanımaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Okul ve işletmelerin iş birliği sonunda yeni teknolojilerin iş hayatına endüstriye ve okullara daha kısa bir sürede girmesinin sağlanması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Sanayide eğitilmiş iş gücü verimliliğinin yüksek olması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Öğrencilerin işletmelerdeki üretime katkıda bulunmaları açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
13. İşletmelerin talep edeceği iş gücünün karşılanmasında en kısa yoldan iş gücünün istihdam edilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
14. İşletme sorumlularının endüstri meslek liselerinin ve bu okulların olanaklarını daha yakından tanınması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Mevzuat, öğretim programları ve diğer konularda ilgililerin katılımının sağlanması açısından yararlıdır.	☐	☐	☐	☐	☐